

Ascultând victimele

Experiențe ale identificării, repatrierii
și asistenței în Europa de Sud-Est

Centrul internațional pentru elaborarea de politici
în domeniul migrației (ICMPD)
2007

Ascultând victimele

Experiențe ale identificării, repatrierii
și asistenței în Europa de Sud-Est

Centrul internațional pentru elaborarea de politici
în domeniul migrației (ICMPD)
2007

Redactat de:

Rebecca Surtees

Institutul NEXUS de combatere a traficului de persoane

Viena, Austria

Echipa de cercetători:

Marija Babovic, Genta Bibo, Milica Djordjević, Viorelia Rusu, Rebecca Surtees și Diana Tudorache

Echipa ICMPD:

Sonja Busch, Mariyana Radeva, Danijela Srbić și Elisa Trossero

Drepturi de autor:

International Centre for Migration Policy Development, 2007

Toate drepturile rezervate. Nici o porțiune din prezenta publicație nu poate fi reprodusă, copiată sau transmisă sub orice formă sau prin orice mijloc, fie acesta electronic sau mecanic, se include aici fotocopierea, înregistrarea, după cum nu se poate stoca în nici un sistem informatic sau de recuperare a datelor fără permisiunea proprietarilor drepturilor de autor.

International Centre for Migration Policy Development (ICMPD)

Gonzagagasse 1, 5th floor

Vienna, Austria

A-1010

www.icmpd.org

Prezentul studiu a fost efectuat ca parte a unui program regional cu finanțare USAID a ICMPD pentru a susține înființarea de mecanisme transnaționale, eficace și instituționalizate de referire (MTR) pentru victimele traficului din Europa de Sud-Est.

Opiniile autorilor, reflectate prin prezenta publicație, nu reflectă în mod necesar perspectiva ICMPD, a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) sau ale Guvernului Statelor Unite.

Formatul aparține ANH & Florin Paraschiv

Imprimarea și legarea aparțin OstWest Media

ISBN 3-900411-13-1

Cuvânt înainte

În ultimii ani, combaterea traficului de ființe umane a fost o constantă a calendarelor administrațiilor naționale și ale actorilor internaționali. Au fost elaborate studii care-au încercat să cartografieze dimensiunea problemei ca pe un aspect al crimei organizate sau al migrației ilegale și au fost elaborate programe pentru a se ocupa de nevoile victimelor acestei infracțiuni. Cu toate acestea, majoritatea politicilor și a practicilor puse în aplicare, precum și studiile mai teoretice nu fac decât să discute stadiul actual al legislației naționale și internaționale și să se ocupe de nevoia de consolidare a capacității instituționale pentru un anumit grup țintă sau să se concentreze pe măsuri preventive, cum ar fi campaniile de sensibilizare. Studiul „*Ascultând victimele: Experiențe ale identificării, repatrierii și asistenței din Europa de Sud-Est*” oferă o perspectivă diferită cu privire la problema traficului. Ascultându-le pe victime, recunoscându-le și subliniindu-le „nevoile pe care și le articulează ele însele”, studiul încearcă să descrie diferitele dileme cu care se confruntă victimele traficului. Demonstrează că nu este posibilă o singură soluție generală și că sunt necesare, în loc de asta, niște intervenții selective care să țintească diferite niveluri.

Studiul reflectă situația dinamică din domeniul combaterii traficului de persoane din Europa de Sud-Est. Încearcă să sublinieze ambiguitatea și

complexitatea care înconjoară problema traficului de persoane, în scopul unei reconsiderări a soluțiilor și măsurilor de politici unilaterale. Studiul nu conține un catalog de recomandări, ci oferă material spre reflecția tuturor părților implicate. Prin descrierea implicării diferitelor instituții și organizații guvernamentale și neguvernamentale în procesul de identificare, asistență și referire a victimelor traficului, studiul face aluzie la posibilele modificări și îmbunătățiri în ceea ce privește rolul fiecărui actor implicat în combaterea traficului. Prin intermediul vocilor victimelor însele se articulează sugestii pentru actorii statali și nestatali, un aspect valabil în special în ceea ce privește reabilitarea și integrarea după o posibilă repatriere în țara de origine, care deschide spectrul larg al posibilităților în sensul unei cooperări bilaterale și multilaterale.

Studiul de față face parte din *Programului de Sprijin pentru Dezvoltarea Mecanismelor de Referire Transnaționale (MTR) pentru Persoane Traficate din Sud-Estul Europei*, pus în aplicare de ICMPD cu susținerea financiară a USAID. Prin preluarea mecanismelor naționale de referire a victimelor traficului existente sau în curs de a fi dezvoltate într-un număr de state din regiune, programul MTR dorește să elaboreze procedurile și liniile directoare standard de funcționare la nivel transnațional în domeniul trimiterii victimelor traficului.

Constatările prezentului raport servesc drept bază pentru elaborarea „*Liniilor directoare pentru mecanismele transnaționale de referire a victimelor traficului*”. Prin incorporarea bunelor practici din țările sud-est europene și prin legarea acestora de experiențele din țările de destinație, Liniile directoare creează un format de reacție completă la nevoile victimelor traficului.

Considerăm că prezentul raport va fi un instrument util în ceea ce privește înțelegerea nevoilor victimelor traficate și elaborarea unor politici eficace de combatere a traficului. Studiul arată cât este de important să creezi o legătură între tema traficului de persoane și discursurile din alte domenii relevante, cum ar fi migrarea forței de muncă, exploatarea muncii, integrarea și violența în familie. Solicită astfel intervențiile concentrate, care au loc la niveluri diferite și consolidează cooperarea dintre toți actorii naționali și internaționali implicați.

Gottfried Zürcher
Directorul general al ICMPD

Mulțumiri

Acest studiu face parte dintr-un program mai larg, finanțat de USAID și derulat sub conducerea ICMPD, privitor la mecanismele transnaționale de referire (MTR) a persoanelor traficate din Europa de Sud-Est (ESE). Aș dori să încep prin a mulțumi USAID pentru finanțarea acordată acestei componente de cercetare, care se concentrează pe nevoile și dorințele exprimate chiar de victime și pe problematica procesului de identificare, repatriere și asistare. Aș dori de asemenea să mulțumesc ICMPD pentru inițierea și sprijinirea acestei cercetări în eforturile sale de a identifica problematica ridicată de înseși victimele traficului, ca un prim pas în ajungerea la soluții.

Mulți oameni au contribuit la această cercetare. În primul rând aș dori să recunosc meritele numeroaselor persoane traficate care și-au dat cu generozitate din timpul lor valoros pentru a fi intervievate în cadrul studiului. Experiențele lor personale în domeniul identificării, repatrierii și asistării formează baza de la care pornește prezentul raport și au avut o importanță capitală în înțelegerea situației din regiune și în strădania de a elabora o serie de recomandări. Pentru disponibilitatea lor, deschiderea și curajul de a discuta chestiuni foarte dificile și personale, le mulțumesc din toată inima.

În plus, o serie de furnizori de servicii din regiune au fost de mare ajutor proiectului și au fost foarte dispuși să faciliteze accesul la beneficiarii lor.

Deși nu am putut intervieva beneficiari de la toate organizațiile, aș dori să menționez aici pe acelea care ne-au ajutat și sprijinit în cercetarea noastră. Acestea au inclus în Albania — OIM Tirana, *Different and Equal* (Diferiți și Egali), Centrul Comunitar Gjirokastra (GCC), *Vatra*, *Tjeter Vision*, *National Reception Centre* (NRC) și *Qendra kombetare pritesë e Viktimave të Trafikut* (QKPVT); în Bosnia și Herțegovina — OIM Sarajevo, IFS și *La Strada*; în Moldova — Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii “La Strada”, OIM Chișinău, *Interaction*, Compasiune și Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii; în România — *Young Generation*, *Adpare*, *Reaching Out*, Salvați Copiii, Conexiuni, Betania și OIM București; și Serbia — *Atina*, *Counselling against Family Violence* (Consiliere pentru Combaterea Violenței în Familie — CAFV) și OIM Belgrad. În plus, Direcția Antitrafic a OIM Geneva a sprijinit cercetarea și a facilitat accesul la, și sprijinul din partea, Misiunilor sale în acest domeniu. Faptul că atât de multe organizații s-au întâlnit cu noi și ne-au facilitat accesul la beneficiarii programelor lor demonstrează un nivel de transparență care este vital în sectorul activităților sociale, și de asemenea angajamentul lor către îmbunătățirea serviciilor pentru persoanele traficate. Încurajându-și beneficiarii să vorbească deschis despre problemele cu care se confruntaseră, aceste organizații au facilitat acest atât de important schimb de informații din perspectiva victimelor. Câteva dintre aceste organizații au fost intervievate ele însele, dând astfel cercetării noastre din timpul lor, experiența și înțelegerea fenomenului, și le suntem și lor foarte recunoscători și dorim să afirmăm acest lucru aici.

O serie de persoane merită mulțumiri speciale pentru sprijinul lor. Mulțumirile mele se îndreaptă către echipa antitrafic a ICMPD pentru sprijinul lor permanent — atât logistic cât și material — pe parcursul muncii de cercetare de teren și procesului de redactare. Mulțumiri deosebite lui Sonja Busch, Danijela Srbić, Elisa Trossero, Mariyana Radeva, Brigitte Stevkovski și Galina Vadaskaya în Viena, precum și ofițerilor de legătură locali din fiecare țară a proiectului — Tamara Agolli (Albania), Ajli Bahtijaragić (BiH), Melita Gruevska Graham (Macedonia) Tatiana Fomina (Moldova), Madalina Manea (Romania) și Irma Lutovac (Serbia). Interviuurile au fost traduse de o echipă de traducători talentați din regiune care au avut lucrat cu termene-limită extrem de strânse. Mulțumiri și Alinei Legcobit, lui Eugen Filip, Julian Hasa, Irena Rushaj and Milena Marković.

Și au mai fost și o serie de oameni care au studiat proiectul de raport și au venit cu idei foarte utile. Aceștia au fost printre alții Sonja Busch, Danijela Srbić și Elisa Trossero (ICMPD), Ruth Pojman (USAID), Anelise Araujo

(Unitate de Asistență OSCE AT), Maria Antonia di Maio (Salvați Copiii), Marija Babovic, Diana Tudorache, Viorelia Partas și Ruth Rosenberg. Mulțumirile mele și lui Stephen Warnath, Director Executiv al Institutului Nexus, care mi-a fost de mare ajutor în cercetare, inclusiv cu examinarea proiectului de raport la diverse etape ale sale și oferirea contribuțiilor sale întotdeauna valoroase.

Și în sfârșit aș dori să mulțumesc echipei de cercetători — Marija Babovic, Diana Tudorache, Genta Bibo, Viorelia Rusu și Milica Djordjević — cu care a fost o mare plăcere să lucrez și care, în ciuda timpului limitat, călătoriilor lungi și climei geroase de iarnă au adunat informații neprețuite despre experiențele de identificare, repatriere și asistare ale persoanelor traficate

Rebecca Surtees

Cercetător

Institutul NEXUS pentru Combaterea Traficului de Persoane
Viena, Austria

Cuprins

Cuvânt înainte.....	3
Mulțumiri.....	5
Rezumat de prezentare	10
Prescurtări și abrevieri	18
1. Introducere	20
2. Cadrul de cercetare.....	24
2.1. Contextul proiectului și obiectivele de cercetare	24
2.2. Cunoștințele și golurile de cunoaștere existente	26
2.3. Metodologia de cercetare și de strângere a datelor	28
2.4. Considerații de natură etică	32
2.5. Definiții și terminologie de lucru	34
3. Traficul și combaterea traficului din Europa de Sud-Est	38
3.1. Cine sunt victimele traficului?	38
3.2. Eforturile de combatere a traficului —	
identificare, repatriere și asistență	42
3.2.1. Procedurile de identificare	42
3.2.2. Procedurile de repatriere și de referire	44

3.2.3. Asistență și protecție	46
3.2.4. Mecanismele și sistemele naționale de referire	48
4. Experiențele de identificare ale persoanelor traficate	50
4.1. Cum au fost identificate persoanele traficate.....	50
4.2. Care au fost sentimentele și experiențele persoanelor traficate cu privire la procesul de identificare	58
4.3. Problemele și obstacolele în procesul de identificare	72
4.4. Rezumat	105
5. Repatrierea și procesul de referire a persoanelor traficate....	107
5.1. Cum au fost repatriate persoanele traficate	108
5.2. Care au fost sentimentele persoanelor traficate cu privire la repatriere și la procesul de referire	110
5.3. Aspecte ale procesului de repatriere și referire	116
5.4. Rezumat	134
6. Asistența și protecția persoanelor traficate	136
6.1. Cum au fost asistate și protejate persoanele traficate	137
6.2. Care au fost sentimentele victimelor și cum au resimțit etapa de asistență și protecție	137
6.3. Probleme și obstacole în calea asistenței și a protecției — destinație, tranzit și origine	156
6.4. Rezumat	232
7. Considerațiuni finale și concluzii.....	234
Bibliografie	243

Rezumat de prezentare

Dacă alte studii și documente au examinat procesul de identificare, repatriere și asistență pentru persoanele traficate, studiul de față s-a axat în principal pe cadrele juridice și administrative în care au loc identificarea, repatrierea și asistența. Se includ aici principiile și liniile directoare în scopul desfășurării procesului de identificare și asistență, cadrul legislativ și evaluările cadrului administrativ, inclusiv al bunelor practici. Mai puțin obișnuite au fost studiile modului în care victimele însele au perceput și resimțit viața post experiența de trafic și în care valorizează și evaluează această intervenție și asistență. Raportul prezent cartografiază — din perspectiva victimei — întreaga traiectorie de intervenție efectuată de actorii de combatere a traficului — începând cu identificarea, trecând prin repatriere și referire, dar și prin diferitele etape ale asistenței și protecției. Dacă intervențiile anti-trafic sunt clar esențiale în scopul recuperării persoanelor traficate, în toate aceste stadii diferite, victimele au raportat și experiențe pozitive, dar și negative, iar aceste informații sunt vitale pentru eforturile continue depuse în scopul operării de sisteme transnaționale de referire și asistență pentru persoanele traficate.

Studiul de față nu este un raport de evaluare. Nu se dorește evaluarea sau aprecierea activității de combatere a traficului depuse de vreo țară în special, în cadrul vreunui program sau organizații, ci să se sublinieze că

actorii anti-trafic au depus eforturi importante în cadrul tuturor stadiilor de intervenție. Prezentul studiu este mai curând o analiză a modului în care victimele intervievate înțeleg, percep și resimt cadrul existent de identificare, referire și asistență. Aceste victime au reprezentat un grup divers, traficat către, prin și din Europa de Sud-Est (ESE), precum și către o multitudine de destinații. Experiențele lor de trafic, identificare și asistență au fost, de asemenea, la fel de diferite. Sperăm că, dacă se ascultă victimele care-și articulează singure nevoile și dorințele, va fi posibil să se asiste și să se sprijine multitudinea de organizații și actori care doresc să se raporteze la traficul din ESE și la domeniile conexe.

În ceea ce privește etapa de identificare a victimelor, aceasta a fost desfășurată de o gamă largă de actori anti-trafic (organe de aplicare a legii, personal din ambasade, ONG-uri, OI-uri, asistenți sociali, clienți și victime), dar și de oameni și profesioniști care nu sunt, în general, implicați în identificare, cum ar fi personalul de escortă, cetățeni și organizații religioase. În același timp, au existat multe ocazii de identificare ratate. Pentru multe victime, experiența de identificare a fost stresantă și populată de multe emoții și reacții diferite. Victimele au subliniat reacții și negative, și pozitive la personalul divers de identificare, precum și în diferitele stadii ale procesului de identificare. A fost o situație destul de des întâlnită cea în care, de exemplu, victimele s-au simțit în același timp ușurate că au fost identificate și le-a fost teamă și au început să aibă suspiciuni cu privire la actorul care le-a identificat. De asemenea, a fost destul de răspândită și situația în care sentimentele negative (teamă și suspiciune) au cedat în fața celor de ușurare, odată ce victima s-a simțit în siguranță și a ajuns să aibă încredere în persoanele care-o identificau. În plus față de cum s-au simțit victimele, ele au mai și făcut o legătură între problemele și aspectele cu care s-au confruntat în cadrul procesului de identificare, și acasă, dar și în străinătate. Aceste aspecte s-au concentrat pe accesul victimelor la informații complete pe care să le înțeleagă cu privire la situația lor și la variantele de identificare de care dispuneau; pe aptitudinile de identificare, limitate uneori, ale anumitor actori anti-trafic; pe experiențele de tratament și sensibil, dar și insensibil la identificare; pe anumite experiențe cu interogatoriile și reținerile, mai curând, decât de identificare ca persoane traficate; pe anumite situații de corupție în rândul actorilor de identificare; pe anumite situații de tratamente necorespunzătoare și neglijență; pe aspecte legate de barierele lingvistice din cursul procesului de identificare; pe faptul că identificarea a avut loc în situații dăunătoare anumitor victime; pe faptul că multe dintre victime nu știau încotro

să se îndrepte pentru a cere ajutor; și pe chestiuni legate de victimele traficului care nu doreau să fie identificate.

Procesul de repatriere — dacă este gestionat corespunzător — implică un număr de etape cu scopul de a asigura repatrierea în siguranță și cu demnitate a fiecărei victime. Ideal, repatrierea ar trebui să se refere la pregătirea documentelor, la întocmirea planurilor de deplasare, la informarea persoanelor traficate cu privire la etapele procesului de repatriere și la variantele de asistență din țara de origine, la o evaluare de risc (pentru tranzit și pentru țara de origine), la comunicarea și coordonarea dintre țările de origine și de tranzit/ destinație; la finanțarea transportului și la procesul deplasării (inclusiv repatrierea sub escortă dacă este necesară și asistența din tranzit), la primire și referire la sosire, precum și la transportul în țara de origine. Procedura de repatriere nesigură presupune riscuri pentru victime care, în cazuri extreme, ar putea chiar avea drept consecință (re)traficarea. Persoanele traficate intervievate pentru studiul de față s-au reîntors acasă în mai multe moduri diferite — unele au fost asistate, însă multe altele nu au fost. Victimele au subliniat multitudinea de afecte și de reacții atunci când au vorbit despre reîntoarcerea lor. Multe dintre sentimente erau negative — teamă, neliniște, dezamăgire, stres și frustrare, nervozitate și confuzie — care au fost rezultatul nu numai al propriului proces de repatriere, dar și a modului în care-a fost gestionat. În același timp, victimele au mai evidențiat, de asemenea, mai multe afecte pozitive legate de repatrierea lor, inclusiv, că au fost incitate și ușurate, dar și că s-au simțit în siguranță și protejate. În plus, așa cum s-a întâmplat și în cazul etapei de identificare, multe victime s-au confruntat cu unele afecte simultane și adesea în opoziție. De exemplu, multe victime au fost mulțumite și ușurate datorită procesului de repatriere. S-au simțit ușurate că nu mai erau în mâinile traficanților, mulțumite că plecau din țara unde fuseseră exploatare, nerăbdătoare să-și vadă familiile și fericite să se întoarcă acasă. Cu toate acestea, destul de des această fericire a fost însoțită de afecte negative, cum ar fi teama de a se întâlni cu traficanțul sau nervozitatea cauzată de ce le aștepta acasă. Procesul de repatriere și de referire implică un număr de pași care asigură reîntoarcerea sigură și cu demnitate a persoanelor traficate. Dacă aceste etape nu au fost desfășurate complet, corespunzător sau cu empatie, victimele s-au confruntat cu probleme în cursul procesului de repatriere și de referire. Persoanele traficate s-au confruntat cu o serie de aspecte, care-au început să apară înaintea plecării, pe durata tranzitului și/ sau atunci când au ajuns acasă. Aspectele menționate de victime s-au referit la o lipsă de acces generalizată la infor-

mații complete, pe care să le înțeleagă, cu privire la procesul de repatriere și referire, la faptul că, uneori, procesul de transport părea să repete transportul prin care fuseseră deplasate în situația de trafic, la importanța acordată de victime repatrierilor fără identificare și repatrierilor asistate, la problemele cu care s-au confruntat în situația de tranzit, cum ar fi interogarea și tratamentul necorespunzător din partea autorităților, la întârzierile legate de repatrierea lor în statele de origine, la aspectele care se referă la evaluările de risc adecvate și corespunzătoare, la aspectele legate de pază și la experiențele lor privind primirea și referirea din țările de origine.

Să acorzi asistență și protecție adecvată și corespunzătoare persoanelor traficate este esențial în scopul stabilizării imediate a acestora și al recuperării pe termen lung și al re/ integrării în societate. Se oferă asistență și protecție în țările de tranzit, de destinație și de origine, iar studiul a avut în vedere intervențiile disponibile victimelor din toate aceste locuri. Au fost intervievate persoanele traficate în diferitele stadii de asistență — în ceea ce privește reacția inițială de urgență, dar și în cursul asistenței., și, pe termen lung, al reintegrării. În ciuda diferențelor dintre victimele traficului și experiențele lor, au apărut niște teme și aspecte comune atunci când am vorbit cu victimele, despre ce-au văzut, despre cum au înțeles și resimțit asistența și protecția. Persoanele traficate intervievate au descris sentimente negative — de la teamă la șoc, confuzie, de la suspiciune la stres și rușine. Un element important a fost că au vorbit și despre modul în care, în această etapă a vieții lor post-trafic, au avut sentimente pozitive, de obicei, sentimente de confort și de siguranță, un sentiment al apartenenței, că nu sunt singure, de ușurare și de recunoștință. În multe situații, victimele au raportat mai multe sentimente negative în stadiile inițiale de asistență, atunci când aveau mai puțină încredere și se simțeau mai puțin în largul lor fiind asistate, dar, în timp, au început să resimtă sentimente mai pozitive, odată ce au căpătat încredere mai mare în ele însele și în ceilalți. Aspectele subliniate de victime referitoare la etapele de asistență și de protecție au fost multiple și diferite, s-au referit la o gamă largă de subiecte conexe. S-au inclus aici problemele întâmpinate din cauza barierelor culturale și lingvistice dintre beneficiari, precum și dintre beneficiari și personal; câteva dintre preocupările și sentimentele resimțite de victime cu privire la regulile și restricțiile existente în cadrul programelor de asistență, importanța informațiilor accesibile, adecvate și cuprinzătoare cu privire la variantele de asistență și în străinătate și acasă; necesitatea ca victima să fie implicată în procesul de luare de decizii; accesul victimei (și, uneori, lipsa accesului) la justiție, în contextul experienței

de trafic; problemele legate de stigmatizare și discriminare cu care s-au confruntat multe victime în urma experienței de trafic; chestiuni legate de nevoile de securitate și de siguranță ale victimelor; dificultățile și complexitatea aspectelor de echilibrat, precum autonomia victimei și dependența acesteia de serviciile furnizate; preocupările legate de viața privată și confidențialitatea în ceea ce privește victimele traficului; cum să echilibrezi nevoile de asistență specializată ale unui grup divers de persoane traficate; situațiile în care furnizarea de asistență prevedea niște condiții de îndeplinit; lipsa generalizată de asistență de la stat în regiune; complexitatea procesului de reintegrare, și cum poți să asiguri cel mai bine și capacitatea profesională și calitatea asistenței.

Deși în fiecare stadiu au existat chestiuni și preocupări particulare identificate de victimele traficului, au existat și niște teme de natură generală, relevante în cursul întregului proces de identificare, repatriere/ referire și asistență. S-au inclus aici:

- *Accesul la informații:* Victimele au nevoie și doresc mai multe informații cu privire la opțiunile lor și la procesul care trebuie urmat, informații care să fie concrete, accesibile, de înțeles, conform vârstei, în limba pe care o cunosc și adecvate din punct de vedere cultural. Momentul a fost semnalat ca fiind important în ceea ce privește furnizarea de informații — și anume ca informațiile să fie date la momentul potrivit, să fie repetate, și ca victimele să aibă timp la dispoziție pentru a prelucra informațiile și pentru a lua deciziile în consecință. A mai fost sesizat un alt aspect ca fiind central în ceea ce privește fluxul de informații: ca victimele să fie implicate în procesul de luare de decizii și să nu fie doar niște recipiente pasive de informații.
- *Tratamentul necorespunzător și interacțiunile problematice:* Anumite victime au raportat situații de neglijență, insensibilitate sau discriminare, în timp ce altele au relatat cazuri de tratament necorespunzător. Este deosebit de îngrijorător că au fost relatate cazuri de abuz ale victimelor aflate în asistență. Tratamentul inadecvat (chiar dacă nu este intenționat) are efect negativ asupra persoanelor deja traumatizate și exploatate, inclusiv în ceea ce privește dorința lor de a accepta sprijinul persoanelor care le asistă. Sunt necesare mecanismele de responsabilizare în activitatea anti-trafic, care includ activități de monitorizare și de evaluare, precum și proceduri pentru înaintarea sesizărilor.
- *Aspecte legate de siguranță și de securitate:* Nu întotdeauna procedurile de siguranță și de securitate au fost gestionate la fel și au variat semnificativ în funcție de organizații, instituții și țări. Nu numai că

evaluările riscului au fost, în general, limitate, însă securitatea nu a fost întotdeauna evaluată pentru fiecare caz în parte în cursul vieții post-trafic a victimei. În același timp, anumite victime au fost supuse unor restricții dure de securitate și au apărut preocupări privind siguranța și paza, care n-au fost întotdeauna analizate în funcție de importanța unei vieți normale și a unei recuperări pe termen lung.

- *Barierile lingvistice și culturale:* În toate stadiile procesului, victimele s-au confruntat cu bariere de comunicare — și lingvistice și culturale — care-au reprezentat o piedică în calea consolidării încrederii în ceilalți, a sentimentului de siguranță și a punerii în practică a intervențiilor de calitate. Umplerea acestor goluri — prin intermediul traducerii, al personalului cunoscător de limbi străine, al mediatorilor culturali, etc. — poate fi de folos în toate etapele procesului, deși fiecare „soluție” își are propriile limite (de exemplu, cost, accesibilitate, pregătire), care necesită o analiză detaliată.
- *Modelele de intervenție și asistență de calitate:* Tipul și calitatea intervențiilor — de la identificare la asistență — au fost extrem de inegale nu numai între țări, ci și în interiorul acestora. În plus, modelele și logica programelor diferă semnificativ de la o organizație la alta. Victimele însele au pus sub semnul întrebării câteva dintre modelele de asistență folosite (de exemplu, adăposturi închise sau deschise, programe rezidențiale sau nerezidențiale), precum și regulile și restricțiile folosite în cadrul multor programe. În strânsă legătură cu această problemă apare lipsa generală de monitorizare și evaluare a acestor modele de asistență și de intervenții profesionale. Contribuțiile, feedback-ul și evaluările intervențiilor făcute de victime sunt de asemenea, importante, în ceea ce privește elaborarea, personalizarea și punerea în practică de programe și politici.
- *Nevoia de intervenții și asistență sprijinite mai mult de stat:* Multe victime s-au confruntat cu probleme atunci când au accesat chiar și serviciile cele mai elementare și sprijinul minim. Dacă unele victime au subliniat că reprezentanții instituțiilor statului au depus eforturi susținute pentru a le pune la dispoziție variante și sprijin, au sesizat și că adesea aceștia au fost constrânși de resursele limitate ale statului. În plus, accesarea serviciilor era adesea complicată de procedurile birocratice și multe victime s-au confruntat cu obstacole însemnate atunci când au negociat aceste proceduri, care, într-un număr de situații, au avut drept consecință faptul că n-au mai primit asistența necesară.

- *Implicarea victimelor în conceperea și punerea în practică a intervențiilor:* Adesea, victimele au o idee clară cu privire la care le sunt nevoile și cum se pot îmbunătăți procesele și procedurile pentru a le fi îndeplinite mai bine nevoile. Dacă sunt implicate victimele în discutarea nevoilor proprii, precum și dacă li se caută contribuția în ceea ce privește conceperea și punerea în practică a intervențiilor, se poate asigura că intervențiile — dintr-o perspectivă legală sau de asistență socială — se centrează pe victime și se bazează pe realitățile trăite de persoanele care vor fi susținute și asistate. Sistemele de intervenție și asistență care sunt concepute, puse în practică și modificate într-o manieră participativă sunt mult mai eficace, eficiente și, în final, umaniste. În plus, acest proces de implicare a victimelor trebuie să fie un proces continuu.
- *Golurile din cadrul procesului:* Încă mai rămân câteva decalaje notabile și aspecte legate de procesul de identificare, repatriere și asistență pentru persoanele traficate. Se includ aici posibilele aptitudini inadecvate de identificare ale actorilor însărcinați cu identificarea și ratarea ocaziilor de identificare; că victimele au continuat să fie reținute/ arestate și interogate; continuarea repatrierilor neasistate; repatrierea întârziată a victimelor străine ale traficului; accesul limitat al victimei la justiție și lipsa ei de satisfacție în ceea ce privește procesul judiciar și penal; condiționarea, uneori, a asistenței; că nu știi încotro să te îndrepti pentru ajutor; precum și complexitatea procesului de reintegrare. Dacă aceste aspecte nu epuizează întreaga gamă de decalaje și probleme, scot în evidență că, în ceea ce le privește pe victime, sunt identificate ca fiind presante câteva dintre îngrijorările lor, și ne permit să avem un punct de plecare atunci când avem în vedere îmbunătățirea procesului de referire transnațională.
- *Importanța abordării de la caz la caz:* Există nevoia de flexibilitate și de creativitate atunci când se pune problema reacției nu numai la diferitele nevoi de identificare și asistență, ci și la diferitele profiluri ale victimelor. Este necesar să avem în vedere că fiecare caz este unic și să reacționăm în funcție de fiecare caz concret pentru a echilibra această diversitate și complexitate. Dacă sunt mai bine înțelese formele mai puțin răspândite ale traficului și, pe cale de consecință, nevoile mai puțin recunoscute ale victimelor, atunci actorii anti-trafic pot fi mai bine dotați. La fel de important este și că asistența specializată este disponibilă pentru cazurile mai „dificile”, cum ar fi victimele cu handicap, cu tulburări de comportament, cu dependențe, cu nevoi particulare de sănătate, victimele cu persoane în întreținere etc.

- *Aspecte legate de sex și sexualitate:* Trebuie avute în vedere pe tot parcursul procesului aspectele legate de sex și sexualitate — de la identificare, până la repatriere și pe durata asistenței. Și bărbații și femeile sunt victime ale traficului și adesea trec prin experiențe de trafic diferite, și au și nevoi și interese diferite. Presupunerile privind sexul și sexualitatea oferă adesea informații cu privire la modul în care se iau și se pun la dispoziție măsurile anti-trafic. Este necesară mult mai multă atenție cu privire la maniera în care sexul și sexualitatea oferă informații nu numai referitoare la maniera de desfășurare a traficului, ci și la care sunt intervențiile anti-trafic care pot susține adecvat și eficiente victimele de ambele sexe.
- *Nevoia de mai multe studii axate pe victime, de evaluare și de conceperea de programe în acest sens:* Persoanele traficate sunt în postura cea mai bună pentru a-și identifica și comunica nevoile — de ce au nevoie și ce poate fi mai de ajutor și mai important pentru ele. Studiile axate pe victime pot oferi informații inestimabile pentru elaborarea de intervenții anti-trafic și asigura că nevoile victimelor se situează ferm în centrul discuției actorilor anti-trafic. Mai pot servi și la responsabilizarea potențială a victimelor — la evaluarea opiniilor acestora pe același palier cu cele ale profesioniștilor — ceea ce poate juca un rol important în cadrul procesului de recuperare.

Foarte important, intenția prezentului raport este să ofere o voce și un profil experiențelor și problemelor cu care s-au confruntat persoanele traficate intervievate și să folosească aceste constatări ca pe o trambulină a schimbării. Studiul a pornit de la premisa nevoii de informații mai independente și mai fundamentate pe cercetare, cu privire la procesele de identificare, repatriere și asistență pentru persoanele traficate din ESE. La fel de centrală a fost și nevoia unei evaluări centrate pe victimă a acestui proces, cu persoanele traficate, ele însele, care să articuleze ceea ce-ar fi fost experiențe pozitive și negative pentru ele, precum și modul în care le-au fost îndeplinite (sau nu) nevoile. Interviuurile au subliniat o gamă largă de aspecte ridicate chiar de victime de-a lungul traiectoriei de identificare, repatriere și asistență. Relatările și observațiile lor la prima mână ne spun multe despre modul în care funcționează mecanismele și procedurile anti-trafic și le oferă actorilor anti-trafic contribuții și sugestii concrete, care, sperăm noi, să îmbunătățească politicile și practicile. Aceste comentarii și concluzii sunt prezentate în interesul îmbunătățirilor și al angajamentului continuat și se speră ca aceste constatări și observații să fie citite în spiritul intențiilor de la care s-a plecat.

Prescurtări și abrevieri

ABA-CEELI	Asociația Baroului American–Inițiativa juridică europeană și euro-asiatică
AI	Amnesty International
AT	Anti-trafic
AVR	Repatrierea voluntară asistată
BH	Bosnia și Herțegovina
CAFV	Consilierea împotriva violenței în familie
CSI	Comunitatea Statelor Independente
CoE	Consiliul Europei
CPTW	Centrul pentru prevenirea traficului de femei
CRC	Convenția privind drepturile copilului
CSW	Centrele de asistență socială
CT	Combaterea traficului
D&E	Diferiți și egali
CE	Comisia Europeană
ECPAT	Să punem capăt prostituției minorilor, pornografiei infantile și traficului de copii
UE	Uniunea Europeană
FATW	Fundația împotriva traficului de persoane
FYROM	Fosta republică iugoslavă a Macedoniei
GAATW	Alianța globală împotriva traficului de femei
GCC	Centrul comunitar Gjirokastra
OG	Organizații guvernamentale
HIV	Virusul imunodeficienței umane
ICCO	Organizația ecumenică pentru cooperare și dezvoltare

ICMPD	Centrul internațional pentru elaborarea de politici în domeniul migrației
IDP	Persoane strămutate la nivel național
IFS	Forumul internațional al solidarității
IHRLG	Grupul legislativ internațional pentru drepturile omului
ILO	Organizația internațională a muncii
OI	Organizația internațională
OIM	Organizația internațională pentru migrație
ISF	Unitate sigură de tranziție
KBF	Fundația regelui Baudouin
KPS	Serviciul de poliție din Kosovo
MoHSP	Ministerul Sănătății și Protecției Sociale
ONG	Organizație neguvernamentală
PNA	Plan național de acțiune
NRC	Centru național de primire
NRM	Mecanismele naționale de referire
ODIHR	Oficiul pentru instituții democratice și drepturile omului
OSCE	Organizația pentru securitate și cooperare în Europa
PTSD	Sindromul de stres post-traumatic
PVPT	Centrul de protecție a victimelor și de prevenire a traficului
QKPVT	Qendra kombetare pritese e Viktimave te Trafikut
RCP	Punctul regional de aprobare
ESE	Europa de Sud-Est
POS	Proceduri de operare standard
SPTF	Unitatea operativă multidisciplinară a Pactului de Stabilitate pe traficul de persoane
SIDA	Sindromul imunodeficienței dobândite
BTS	Bolile cu transmitere sexuală
ITS	Infecțiile cu transmitere sexuală
THB	Traficul de ființe umane
TIP	Traficul de persoane
MTR	Mecanismele transnaționale de referire
TRP	Permisele temporare de ședere
UAMs	Minorii neînsoțiți
UK	Marea Britanie
UN	Organizația Națiunilor Unite
UNAIDS	Programul Națiunilor Unite privind HIV/AIDS
UNDP	Programul de dezvoltare al Națiunilor Unite
UNHCR	Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați
UNICEF	Fondul pentru copii al Națiunilor Unite
UNICRI	Institutul ONU de cercetare privind justiția și infracționalitatea regională
UNOHCHR	Înaltul Comisariat al ONU pentru Drepturile Omului
USAID	Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
VAW	Violența împotriva femeilor
VoT	Victima traficului
OMS	Organizația mondială a sănătății

1. Introducere

Raportul de față prezintă constatările unui studiu regional din SE Europei, care a analizat procesul actual de identificare, repatriere și asistență a victimelor traficului. Obiectivul concret al cercetării a fost să cartografieze în mod clar cum are loc acest proces în prezent, în cadrul și la nivelul SE Europei, inclusiv care sunt bunele practici și problemele cu care se confruntă. Ca atare, a fost analizat procesul complet al referirii și al asistenței — de la identificare (fie în străinătate, fie acasă), repatriere (și internă și internațională), referire (de către OG, ONG și/ sau OI-uri) și asistență și protecție (și pe termen lung și pe termen scurt, și acasă și în străinătate, de la OG, ONG și OI-uri). Din acest motiv, studiul a fost desfășurat în țările de origine, cum ar fi Albania, Moldova și România, dar și în alte țări, cum ar fi BH și Serbia, care sunt, din ce în ce mai mult, nu numai puncte de origine, dar și de destinație și de tranzit. Fiind desfășurat în aceste cinci țări, studiul se referă la situațiile de trafic din și către fiecare dintre cele zece state ale ESE — Albania, BH, Bulgaria, Croația, teritoriul Kosovo, administrat de ONU, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM), Moldova, Muntenegru, România și Serbia, precum și în țările din Orientul Mijlociu, fosta Uniune Sovietică, diferite state din UE și Turcia. La fel de important este că studiul pornește de la perspectiva femeilor și a bărbaților traficați, care au trecut prin diferitele

proceduri. Abordarea este, aşadar, să se tragă învăţăminte de la cei care se află în cea mai bună postură să predea astfel de experienţe şi probleme. Mult prea rar sunt ascultate victimele atunci când se pune problema con-ceperii şi punerii în practică a programelor şi politicilor anti-trafic. Procedând astfel, există şi potenţialul de responsabilizare a victimelor. După cum a mai fost susţinut,

un scop primar al procesului de responsabilizare ... este să se aducă la centru vocile marginalizate, asigurându-ne că toate persoanele sunt auzite şi respectate. Acest lucru se face vorbind despre experienţa individuală în cadrul familiei, al comunităţii şi al lumii întregi, pentru a înţelege contextul social, politici şi istoric al experienţei victimei (Blitz et al 2003: 160).

Prezentul studiu nu este o evaluare a unei ţări, program sau organizaţie din ESE. Este, mai curând, o analiză a modului în care cadrul existent de identificare, referire şi asistenţă este înţeles, perceput şi resimţit de victimele intervievate. Se speră că, ascultând victimele şi prezentându-le nevoile şi dorinţele auto-articulate, va fi posibil să se asiste gama largă de organizaţii şi actori care caută să soluţioneze traficul din ESE, precum şi din domeniile conexe.

Cuprinsul raportului este împărţit în trei mari secţiuni — experienţele victimei în ceea ce priveşte 1) identificarea, 2) repatrierea şi 3) asistenţa şi protecţia. Fiecare secţiune are în vedere modul în care are loc procesul, în general, şi în care se simt victimele faţă de această etapă a procesului (sentimente pozitive şi negative), precum şi, pentru victime, de asemenea, care-au fost problemele şi obstacolele cu care s-au confruntat în stadiul respectiv. În interviurile cu victimele, punctul focal a fost reorientat de la ce fac actorii anti-trafic şi ce intenţionează să facă, către maniera în care înţeleg şi resimt victimele aceste intervenţii. Cu alte cuvinte, nu s-a referit doar la informaţiile şi alternativele furnizate victimelor, ci şi la maniera în care victimele au înţeles individual aceste alternative şi informaţii. La fel, nu s-a concentrat doar pe care au fost sprijinul şi asistenţa furnizate, ci şi pe modul în care au perceput şi resimţit victimele sprijinul şi asistenţa. Intenţia a fost o mai bună înţelegere a ceea ce-au considerat victimele că sunt aspecte pozitive, dar şi negative, în baza experienţelor lor directe cu intervenţiile anti-trafic, şi acasă şi în străinătate. Nu au un nivel egal de relevanţă observaţiile şi contribuţiile tuturor ţărilor. De exemplu, câteva dintre chestiunile de mai jos se referă la tipurile specifice de program sau intervenţii care, chiar dacă sunt ceva obişnuit în ESE, nu sunt şi singurul tip de asistenţă

disponibil. De asemenea, anumite observații sunt relevante în mod special pentru statele de destinație și pot să nu se aplice la fel în țările de origine. Acestea fiind spuse, multe dintre aspectele subliniate își vor găsi ecoul într-o serie largă de actori anti-trafic, proveniți din mai multe contexte.

Actorii anti-trafic sunt în mod clar dedicați, dau dovadă de angajament și au capacități puternice legate de identificare, repatriere și asistență, iar importanța și valoarea activității lor nu trebuie să fie subestimată. Acesta a fost un mesaj clar derivat din interviurile cu victimele — și anume că acești actori și furnizori de servicii au fost inestimabili din punctul de vedere al recuperării și reintegrării victimelor și că diferitele intervenții au fost de o importanță vitală în cadrul eforturilor anti-trafic. Ca atare, intenția nu este să se critice pe nedrept pe cei implicați, pe profesioniștii dedicați sau eforturile anti-trafic depuse. Mai curând intenția este să se ofere o voce și un profil experiențelor și aspectelor cu care s-au confruntat persoanele traficate intervievate pentru studiul de față și să se folosească aceste concluzii drept trambulină a schimbării. Sunt prezentate aceste concluzii și comentarii în interesul îmbunătățirilor și al angajamentului continuat, și se speră ca aceste constatări și observații să fie citite în spiritul în care-au fost intenționate.

Axa centrală și punctul de origine al studiului de față este perspectiva bărbaților și a femeilor care sunt incluse în cadrul acestui proces de referire și, care, prin implicarea lor, se află în postura cea mai potrivită să comenteze procesul și să articuleze alternativele posibile. Chiar și victimele ne-au spus asta atunci când au fost întrebat ce părerea au că participă la un astfel de proiect:

Această cercetare este importantă, este important că se ține seama de părerea noastră.

Cred că ideea este bună și că un astfel de studiu ar trebui să fie făcut pentru că doar dacă vorbesc cu beneficiarii vor ști furnizorii de servicii ce-a fost bine și ce-a fost rău ... și este important ca beneficiarii să poată participa la astfel de studii și că sunt avuți în vedere.

Beneficiarii ar trebui să vorbească despre asistența pe care-o primesc și să descrie cum se simt.

E bine și e important să ascuți problemele beneficiarilor pentru a înțelege cum să-i ajuți. E un lucru normal.

Acest lucru nu mi s-a părut stresant. M-am bucurat că opinia mea a contat și cred că informațiile pe care le-am oferit vor fi utile ...

Da, asta mi se pare bine, în general, și anume că se ține seama de părerile noastre. Acest studiu ne va ajuta să ne înțelegem mai bine problemele.

Evaluarea, percepțiile și aprecierea victimelor cu privire la proces servesc drept axă centrală a studiului și bază de cercetare. Iar concluziile și recomandările se nasc drept reacție la experiențele și percepțiile lor personale, dar și pe baza reflecțiilor și a sugestiilor lor.

2. Cadrul de cercetare

2.1. Contextul proiectului și obiectivele de cercetare

În iulie 2006, ICMPD¹ a inițiat programul său regional cu finanțare USAID pentru a susține înființarea de mecanisme transnaționale de referire cuprinzătoare, eficace și instituționalizate (MTR) pentru victimele traficului din Europa de Sud-Est (ESE). Acest program — desfășurat în Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, teritoriul Kosovo, sub administrare ONU, Fosta Republică Iugoslavă Macedonia (FYROM),² Moldova, Muntenegru, România

¹ Centrul internațional pentru elaborarea de politici în domeniul migrației (ICMPD) este o organizație interguvernamentală cu sediul la Viena, cu statut de observator la ONU. Scopul acesteia este să promoveze politici de migrație inovatoare, cuprinzătoare și durabile și să funcționeze ca un mecanism de schimb de servicii pentru guvernele și organizațiile din Europa. ICMPD este activ în diferite domenii, cum ar fi politicile legate de vize, gestionarea frontierelor, azil și readmisie, și are multă experiență pe elaborarea și punerea în practică a proiectelor menite să combată traficul de ființe umane. Programul anti-trafic al ICMPD dorește să susțină statele la nivel național și regional, furnizându-le reacții anti-trafic cuprinzătoare în conformitate cu standardele și bunele practici internaționale și europene. Acest program contribuie la eforturile instituționale și de consolidare a capacității acestora prin intermediul pregătirii, asistenței tehnice și al experților care aplică în mod consecvent o perspectivă multi-disciplinară și participativă. Conlucrând strâns cu guvernele, organizațiile internaționale și grupurile societății civile, ICMPD promovează o abordare centrată pe drepturile omului.

² Denumită în cele ce urmează Macedonia sau FYROM.

și Serbia — are drept obiectiv elaborarea de mecanisme de referire transnaționale (MTR) pentru victimele traficului, pentru a dezvolta un sistem de gestionare de caz corespunzător între țările de origine, de tranzit și de destinație.

Pentru a se asigura că asistența reală și nevoile de protecție ale victimelor traficului se află în centrul programului MTR, ICMPD i-a comandat Institutului NEXUS³ elaborarea unui studiu empiric în cinci țări din ESE, țări care sunt și țări de origine, dar și de destinație (Albania, BH, Moldova, România și Serbia). Studiul s-a concentrat pe experiențele legate de identificare, repatriere și asistență ale persoanelor traficate din, în cadrul și pe teritoriul ESE. Se vor folosi concluziile și recomandările prezentului studiu ca fundamentare și bază pentru liniile directoare privind activitatea de referire transnațională din regiune și, ca atare, vor fi utile direct și instrumentelor și pașilor operaționali prevăzuți în cursul proiectului.

Studiul s-a bazat pe nevoia de informații mai independente, bazate pe cercetare, cu privire la procesele de identificare, repatriere și asistență pentru persoanele traficate. La fel de centrală a fost și nevoia unei evaluări a acestui proces, axate pe victimă, în cadrul căreia persoanele traficate să articuleze ceea ce au reprezentat experiențe și pozitive și negative pentru ele, precum și cum le-au fost (sau nu) îndeplinite nevoile. Li s-a solicitat persoanelor traficate să discute cum au resimțit diferitele intervenții în viața lor post-trafic — identificare și repatriere, inclusiv diferitele stadii de asistență și protecție. Din perspectiva cercetării a fost esențial modul în care s-au simțit victimele în diferitele stadii ale acestei traiectorii și cum au apreciat și evaluat procesul. Esențialmente, principiul de organizare a fost modul în care victimele au văzut, au înțeles și au experimentat aceste stadii diferite.

³ NEXUS este un centru de politici și cercetare multidisciplinară cu sediul la Viena, dedicat desfășurării de cercetare și analiză care să servească drept bază pentru o legislație și niște politici și practici de combatere a traficului mai bine informate și mai eficace. NEXUS se specializează pe furnizarea de analize independente, bazate pe cercetarea axată pe dovezi; pe evaluarea obiectivă și pe aprecierea constructivă; pe consilierea tehnică; pe pregătirea și sprijinul în sensul consolidării capacității. Institutul NEXUS este membru al Grupului de coordonare a experților alianței OSCE, iar în consiliul său consultativ se includ OIM, Reprezentantul special al OSCE pentru combaterea traficului de ființe umane, Centrul de cercetare Innocenti al UNICEF, Proiectul de protecție al Universității Johns Hopkins și Centrul european de pregătire pentru drepturile omului și democrație. În cercetarea sa, NEXUS preia din experiența de cercetare extensivă de la nivelul Europei de Sud-Est în domeniul combaterii traficului, dar și din alte regiuni și a produs un număr de studii de trafic în ESE inclusiv pe tema de ce victimele traficului refuză asistența, trafizarea minorilor pentru scopuri de muncă și cerșetorie în ESE; programele de asistență acordată victimelor din ESE; măsurile de combatere a traficului de persoane și a exploatării în muncă; profiluri și comportamente ale traficantilor; traficul de copii din Sierra Leone.

2.2. Cunoștințele și golurile de cunoaștere existente

Mai multe studii și documente au examinat procesul de identificare, repatriere și asistență a persoanelor traficate, însă punctul focal a fost, în general, reprezentant de cadrele juridice și administrative în care are loc identificarea și asistența. Se includ aici principiile și liniile directoare referitoare la procesul de identificare și asistență,⁴ cadrul legislativ (național și internațional)⁵, precum și studierea cadrului de asistență, inclusiv a bunelor practici.⁶ Mai puțin răspândite au fost studiile despre cum au perceput și resimțit victimele însele viața lor post-trafic și cum au evaluat ele și apreciat intervențiile și asistența. Ulterior, anumite studii recente au căutat să se ocupe de acest decalaj, preluând, drept punct inițial și materie primă, opiniile, percepțiile și experiențele victimelor cu privire la cadrul de asistență.

A Life of One's Own (2005) (Viața pe cont propriu) este un studiu al programelor de reabilitare din Serbia și Moldova și pornește de la premisa că sunt necesare mai multe informații derivate din cercetare cu privire la conținutul și efectele reabilitării victimelor traficului (vezi Bjerkan 2005).

Leaving the past behind (2007) (Lasând trecutul în urmă) are în vedere rațiunile pentru care anumite victime refuză asistența prin intermediul unui studiu empiric al acestei probleme în trei țări din ESE — Albania, Serbia și Moldova. Printre motivele pentru care anumite victime refuză integrarea în cadrul de asistență se includ, dar nu se limitează la: diferitele forme de stigmat asociate și cu traficul și cu primirea de asistență, decalaje și probleme ale cadrului de asistență, o lipsă de încredere în sistem, înțelegerea limitată a cadrului de asistență, dorința de a reveni acasă la familie sau la comunitate, asistența nu este necesară și nu există identificare ca victimă a traficului (vezi Brunovskis & Surtees 2007).

Agency or illness — trafficking victims' choices and behaviors (în curs de apariție în 2008) (Răspundere sau boală — alegerile și comportamentele

⁴ Vă rugăm să consultați: Bump & Duncan 2003; EC 2005; EU 2005; EU 2004; EU 2002; FATW, GAATW și IHRLG 1999; GAATW 2000; ICMPD 2003a, 2003b, 2006; ILO 2006; IOM 2005b; Mitchels 2004; OSCE/ODIHR 2004; UNICEF 2005; UNOHCHR 2002.

⁵ ABA CEELI 2005; IOM 2005a; La Strada & OSCE 2006.

⁶ Andreani & Raviv 2004; Dottridge 2004 & 2006; Hunzinger & Sumner-Coffey 2003; ICCO 2004; Kvinna til Kvinna & Kvinnoforum 2003; Kvinnoforum 2003; La Strada Moldova 2005; Limanowska 2002 și 2003; Pearson 2002; Reiter 2005; Rosenberg 2006; Somach and Surtees 2005; Surtees 2005, 2006a, 2006b, 2007; Tdh & ARSIS 2006; Tdh 2005; Tozaj 2006; UNICEF 2004; UNICEF & STC 2004; van der Kleij 2003.

victimelor traficului) are în vedere sistemele de asistență din ESE, inclusiv valorile și filosofiele inerente ale acestor programe. Se acordă atenție specială utilizării regulilor și restricțiilor anumitor programe pentru victimele traficului și impactul pe care l-ar putea avea asupra recuperării victimelor (vezi Brunovskis & Surtees în curs de apariție în 2008).

Voices of victims (2004) (Vocile victimelor) este un studiu pilot al experiențelor tinerelor prostituate din Olanda. Au fost intervievate zece femei tinere, forțate să se prostitueze, cu privire la experiența lor, precum și la accesul la profesioniștii din domeniul sănătății mentale, la poliție și la actorii judiciari (vezi ECPAT 2004).⁷

The courageous testimony (2006) (Mărturia curajoasă) discută experiențele de trafic ale femeilor care au fost de acord sau nu să depună mărturie, precum și ce le-a influențat deciziile, evaluarea ulterioară făcută cu privire la consecințele deciziilor lor și experiențele de dinainte, de pe durata și ulterioare proceselor (vezi Bjerkan & Dyrliid 2006a).

The silenced experience (2006) (Experiența amuțită) discută câteva dintre obstacolele din calea reintegrării cu demnitate și ușor, inclusiv teama de stigmat și de prejudecăți. Articolul subliniază nevoia de a avea aceste condiții în vedere atunci când se elaborează programe de reintegrare și mai susține, de asemenea, că marea varietate a istoriilor, experiențelor și perspectivelor de viitor ale victimelor necesită, de asemenea, și niște programe diverse și flexibile de reintegrare (vezi Bjerkan & Dyrliid 2006b)

Stolen smiles (2006) (Surâsuri furate) este un studiu referitor la impactul fizic și psihologic al traficului asupra femeilor și adolescenților traficați în Europa. Studiul, chiar dacă mare cantitativ, furnizează, de asemenea, și informații calitative cu privire la experiențele de asistență ale victimelor, deoarece se referă la starea lor fizică și mentală și subliniază care sunt nevoile pe termen lung și scurt ale persoanelor traficate (vezi Zimmerman et al. 2006).

De asemenea, un studiu regional aflat în curs de elaborare de către Salvați Copiii se desfășoară în cadrul unui Program de reacție la traficul cu copii din Europa de Sud-Est. Studiul implică interacțiunile directe cu minorii și caută să răspundă la întrebarea generală de ce sunt traficați copiii din perspectiva unui copil. Studiul este în curs de desfășurare în șapte țări ESE (vezi Salvați Copiii, proiectele pentru 2007).

⁷ Disponibil doar în olandeză.

2.3. Metodologia de cercetare și de strângere a datelor

Studiul se bazează pe lucrul pe teren și pe interviurile desfășurate în SE Europei. A fost desfășurată activitate pe teren în țările tradiționale de origine (Albania, Moldova și România), precum și în țările de tranzit și de destinație, care au devenit, de asemenea, și țări de origine (BH și Serbia). Au fost interviuate persoane traficate din cinci țări (și anume Albania, BH, Moldova, România și Serbia) și este important de observat că deplasarea acestora și/sau experiențele de exploatare au implicat adesea celelalte cinci state din regiunea ESE — Bulgaria, Croația, teritoriul Kosovo sub administrare ONU, Macedonia și Muntenegru — dar și alte țări, aflate mai departe, din Orientul Mijlociu, Rusia și fostele state sovietice, diferite țări din UE și Turcia. Unele victime proveneau dintr-una dintre țările ESE, altele au fost traficate înspre sau prin ESE, iar altele au fost doar identificate și/sau asistate aici. Ce este important este că rezultatele reflectă problemele din această sferă mare de țări aflate și la interiorul ESE, dar și în afara acestui spațiu și nu țin neapărat numai de țările în care s-a desfășurat cercetarea. Comentariile și observațiile victimelor se referă la întreaga traiectorie a intervenției anti-trafic — în țările de origine, tranzit și destinație — și la o gamă largă de interlocutori — statali, ONG-uri și OI-uri. Ca atare, este important să subliniem că aceste concluzii nu ar trebui să fie interpretate ca fiind particulare statelor în care s-a efectuat cercetarea. La fel de important este că acestea nu reflectă o anumită organizație sau instituție, ci scot în evidență tendințe generale, documentate în cazuri și contexte multiple.

Au fost efectuate interviuri semi-structurate cu persoanele traficate, în diferite stadii ale vieții lor post-trafic. S-a ales formatul unui interviu semi-structurat, deoarece permite strângerea datelor comparabile prin faptul că se urmărește o secvență pre-stabilită de teme, în timp ce permite, în același timp, flexibilitatea de a face adaptările necesare în funcție de situația specifică a respondentului (Kvale 1996). Majoritatea interviurilor au fost desfășurate de cercetătorii din țările respective, deși anumite interviuri au fost desfășurate, de asemenea, și de coordonatorul studiului pe durata misiunilor pe teren. Echipa de cercetători a fost compusă din Rebecca Surtees, Marija Babovic, Diana Tudorache, Genta Bibo, Viorelia Rusu și Milica Djordjevic. Toate sunt cercetători cu experiență și/sau profesioniști din domeniul asistenței sociale, cu experiență pe lucrul cu populațiile vulnerabile, inclusiv cu victimele traficului.

Cercetarea a avut o natură participativă, a adus laolaltă persoane traficate în jurul ideii comune legate de experiențele lor de identificare, repatriere

și asistență. Obiectivul a fost să se situeze aceste experiențe personale și individuale în centrul acestei dezbatere și al procesului de reflecție și să se inițieze o discuție cu persoanele traficate cu privire la experiențele și percepțiile lor, precum și cu privire la soluțiile posibile pentru problemele cu care se confruntă. Foarte important a fost că interviurile cu victimele s-au centrat în concret pe experiența de identificare, repatriere și asistență, mai curând decât pe situația de trafic. Nu li s-a cerut respondenților să-și relateze experiența de trafic, ci, atunci când se discuta despre asta, inițiativa de a o relata îi aparținea respondentului/ respondentei.

S-a dorit ca metoda de eșantionare să aibă o variație maximă în ceea ce privește respondenții și experiențele lor. Intenția a fost să se tragă învățăminte de la cel mai mare spectru de persoane traficate, care urmau să identifice o serie largă de experiențe și probleme. Au fost intervievate în total 80 de persoane traficate. Au fost intervievate profiluri diferite de victime — bărbați și femei, adulți și minori — precum și persoane traficate în scopuri diferite, inclusiv exploatare sexuală, pentru muncă și pentru cerșetorie/ delicvență. Deși majoritatea respondenților a fost constituită din femei, eșantionul include și interviuri cu doisprezece bărbați. Vârstele respondenților erau între 15 și 75 în momentul în care au beneficiat de asistență. Deși fiecare membru al echipei de cercetare era pregătit profesional și avea experiența de lucru cu minorii, cercetătorii au intervievat în mod expres doar minori mai mari (un total de 13) — între 15 și 17 ani — din cauza capacității mai mari a acestora să aprecieze și să evalueze procesul de identificare și de repatriere, precum și asistența oferită. Victimele intervievate au provenit din diferite țări ale ESE, dar au mai avut și alte naționalități și au fost traficate în regiune. Respondenții fuseseră traficați către o serie largă de destinații, inclusiv în cadrul ESE, al UE, al Rusiei și al fostei Uniuni Sovietice, al Turciei, Orientului Mijlociu și al Asiei Centrale. Unele victime au fost intervievate imediat după identificare și referire și înainte de a fi repatriate, altele imediat ce s-au întors acasă și în stadiile inițiale ale asistenței și/ sau ale luării de decizii, dar altele au fost intervievate în diferitele stadii de reintegrare. Victimele au fost referite prin programe și organizații diverse, inclusiv de către OG, ONG și OI-uri.⁸

⁸ În continuare sunt enumerate agențiile care-au oferit sprijin pentru cercetare, deoarece au facilitat accesul la beneficiarii lor și au oferit informații valoroase echipei de cercetare. Printre organizațiile care-au cooperat se includ în Albania — OIM Tirana, Diferiți și Egali (D&E), Centrul comunitar Gjirokastra (GCC), Vatra, Tjeter Vision, Centrul național de primire (NRC) și Qendra kombetare pritesë e Viktimave të Trafikut (QKPVT); în BH — OIM Sarajevo, Forumul internațional

Din relatările celor 80 de persoane traficate interviewate, s-a constatat că experiențele de trafic se refereau în special la femeile care fuseseră traficate în scopuri de exploatare sexuală, deși din cele 52 de cazuri de exploatare sexuală, unul a fost bărbat. Eșantionul a mai inclus douăsprezece victime ale exploatării prin muncă, dintre care 8 bărbați și patru femei. Au fost șase cazuri de trafic pentru cerșetorie/ delicvență — cinci femei și un bărbat; o femeie exploatată și pentru muncă și pentru sex și una exploatată pentru sex și cerșetorie. Traficul a avut loc în special la nivel internațional, dar au existat și situații de trafic intern. Dacă majoritatea respondenților fuseseră exploatați, după care fuseseră identificați oficial ca victime ale traficului, în patru cazuri, aceste persoane fuseseră identificate înainte de a fi exploatate, deși existaseră semnale puternice în fiecare dintre aceste situații cu privire la riscul de trafic sau la intenția de a fi exploatate. În alte trei situații suplimentare, cercetătorului nu i-a fost posibil să identifice clar forma de trafic, deși persoanele fuseseră identificate oficial ca traficate de către organizația de sprijin și fuseseră asistate într-un cadru anti-trafic. Pentru că interviul se referea la identificare, repatriere și asistență și nu la experiențele lor de trafic, cercetătorii nu s-au concentrat în aceste cazuri pe detalii referitoare la exploatarea lor.

Deși punctul central al studiului a fost reprezentat de experiențele directe, percepțiile și opiniile victimei, a fost de asemenea important în anumite situații să se strângă informații de la furnizorii de servicii. S-a procedat astfel pentru a clarifica informații într-o situație specială sau pentru a strânge mai multe informații generale cu privire la procedurile și practicile procesului de identificare, repatriere și asistență. Ca atare, cercetătorii de la nivel național sau coordonatorul cercetării au desfășurat interviuri de selecționare cu furnizorii de servicii selectați și cu actorii anti-trafic din regiune.

Limite

În cursul studiului a apărut un număr de probleme și limite care-au avut fără discuție un impact asupra concluziilor acestuia. În această categorie s-au inclus următoarele:

pentru solidaritate (IFS) și La Strada; în Moldova — Centrul internațional pentru protecția drepturilor femeilor și Centrul de promovare „La Strada”, OIM Chișinău, Interacțiune, Compasiune și Centrul național pentru prevenirea abuzului de minori; în România — Tânăra generație, Adpare, Reaching Out, Salvați copiii, Conexiuni, Betania și OIM București; și în Serbia — Atina, Consilierea împotriva violenței în familie (CAFV) și OIM Belgrad.

- *Calendar limitat*: Calendarul limitat și intervalul din an au avut impact asupra eșantionului selectat. Unele persoane traficate care au fost de acord să fie intervievate nu au putut fi prezente pentru întâlnire în intervalul de timp stabilit pentru cercetare. Nu a fost întotdeauna posibil să se respecte programările, deși s-au depus toate eforturile în acest sens. Faptul că interviurile au fost desfășurate pe o perioadă de la patru la șase săptămâni care-au coincis și cu vacanța de Crăciun și de Anul Nou a fost o piedică suplimentară.
- *Subiectivismul în selecționare*: Faptul că mulți dintre respondenți erau deja asistați în cadrul unui program implică un subiectivism de selecționare care trebuie să fie notat atunci când se citește și se analizează datele. E posibil ca persoanele dependente de asistență să nu se simtă suficient de în largul lor să discute probleme, să aibă sentimentul că informația pe care o împărtășesc va avea repercusiuni negative din punctul de vedere al continuării sprijinului sau că ar putea fi percepute ca fiind nerecunoscătoare. Ar mai fi posibil să existe un subiectivism din punctul de vedere al victimelor pe care organizațiile au propus să fie intervievate. În cadrul unora dintre interviuri, respondenții au ezitat să spună ceva despre care aveau senzația că ar putea dăuna imaginii programului sau personalului. Uneori, respondenții au menționat problemele cu care se confruntaseră doar când au fost încurajați de personalul acestora. Din această cauză informațiile furnizate sunt și mai valoroase și mai însemnate. Se mai subliniază astfel că, deși este un pas important să implici victimele într-o discuție referitoare la nevoile și preocupările lor, nu este doar un punct de început.
- *Eșantion potențial nereprezentativ*: În plus, se poate susține că persoanele asistate reprezintă un anumit profil de beneficiari. Faptul că au acceptat asistența sugerează, în general, că nu mai au prea multe alternative la dispoziție și că pot constitui o categorie de persoane traficate care e în mod special vulnerabilă (Brunovskis & Surtees 2007, Brunovskis și Tyldum 2005, Surtees 2005). Din acest motiv, constatările nu pot să reprezinte persoanele traficate în general, și, în special, nu pe cele care sunt în stare să-și negocieze situația de trafic, să acumuleze anumite avantaje (financiare și strategice) și/ sau care nu necesită asistență sau intervenție.
- *Selectarea cercetătorilor*: Au fost căutați cercetători care să nu fie afiliați furnizorilor de servicii și organizațiilor de sprijin. Deoarece nu a

fost întotdeauna posibil să se găsească cercetătorii calificați potriviți, în două situații, cercetătorii selectați au provenit de la ONG-urile furnizoare de servicii. Cu toate acestea, înaltul nivel de profesionalism și imparțialitatea cercetătorilor au însemnat c-au oferit sprijin și că au încurajat acest proces critic și de evaluare, ceea ce, în final, a ajutat la atenuarea acestei limitări, cel puțin parțial.

- *Accesul limitat la victime:* Deși a fost contactat pentru cercetare un număr mare de organizații, unele au refuzat să participe, invocând politici împotriva beneficiarilor care participă în cadrul proiectelor de cercetare, în ciuda faptului că studiul nu se concentrează pe trafic, ci pe experiența legată de identificare și asistență. Situația a fost diferită în cazul altor organizații care, după ce-au primit detalii cu privire la proiect, parametri de participare și tipul de teme de analizat, și-au consultat beneficiarii cu privire la dorința lor de a participa la studiu — unii dintre aceștia au refuzat, alții au acceptat. Din cauza faptului că anumite agenții au refuzat să participe la cercetare, eșantionul a fost informat cu privire la aceasta, ceea ce a însemnat că beneficiarii acestor programe nu au putut să-și exprime opiniile legate de experiențele proprii legate de identificare și asistență.
- *Întârzierile interviurilor:* Deși majoritatea experiențelor de asistență era destul de recentă, unele concluzii subliniate prin prezentul raport reflectă mai mult experiențele de trafic și asistență mai îndepărtate decât cele care-au avut loc în trecutul apropiat. Prin urmare, e posibil ca unele dintre aspectele subliniate de respondenți să fi fost soluționate în perioada interimară. În concluzie, experiențele trecute pot continua să stea la baza înțelegerii și a dorinței victimelor de a participa la cadrul de identificare și asistență și pot avea în prezent un impact direct asupra deciziilor luate.

2.4. Considerații de natură etică

Prezentul studiu a fost desfășurat cu o atenție sporită față de chestiunile etice care apar, în mod inevitabil, în cercetarea axată pe victime în cazul persoanelor traficate. În cursul cercetării s-a acordat o atenție suplimentară aspectelor etice implicate de interviuarea victimelor așa cum se subliniază în „*Recomandările etice și de siguranță în situația interviurii femeilor traficate*”, ale OMS. Au fost analizate în detaliu considerațiile de natură etică

În cadrul atelierului pregătitor cu echipa de cercetare și s-a elaborat un protocol pentru a ghida punerea în practică a procesului de cercetare. Chestiuni cum ar fi consimțământul în cunoștință de cauză, confidențialitatea, dreptul la viață privată și anonimatul, precum și riscurile de securitate ale respondenților au fost centrale și fiecare cercetător a fost obligat să semneze un contract de confidențialitate. Cercetătorii au fost pregătiți să pună întrebări într-un mod de sprijin și fără să emită judecăți, să anticipeze aspectele și chestiunile care-ar putea fi traumatizante pentru respondent. Echipa de cercetători a fost extrem de preocupată ca interviul să-l pună în largul său pe respondent și să fie, în general, pozitiv.

În cursul punerii în practică a proiectului s-a acordat o atenție sporită acestor chestiuni etice. Diferiți furnizori de servicii care fuseseră informați cu privire la proiect au contactat respondenții și le-au pus la dispoziție informații scrise despre proiectul de cercetare și detalii cu privire la rolul victimelor ca respondenți potențiali. În plus, în cursul interviului, fiecare respondent a fost informat verbal cu privire la proiectul de cercetare, cu privire la obiectivele acestuia, la modul în care urma să se desfășoare interviul, la modul în care urmau să fie folosite informațiile, că nu era necesar să răspundă la întrebările cu care nu se simțeau în largul lor și că puteau întrerupe în orice moment interviul, fără să mai fie necesare explicații. Consimțământul verbal era din nou solicitat înainte de începerea oricărui interviu.

Interviurile au fost desfășurate în situații particulare, cum ar fi, la sediile programului, la domiciliile respondenților, în birourile organizațiilor și într-un interval de timp convenabil pentru respondent. Locul era selectat în urma discuției cu respondentului, iar acestuia i se oferea alternativa ca o altă persoană (de încredere) să fie prezentă. Dacă s-au folosit interpreți la interviuarea victimelor străine, atunci aceștia au fost selectați cu mare atenție și informați în detaliu cu privire la chestiuni cum ar fi confidențialitatea, anonimatul și sensibilitatea victimei și obligați să semneze un contract de confidențialitate. În plus, această chestiune a eticii a fost analizată periodic de echipa de cercetători și s-au făcut modificările necesare în cadrul procesului de interviuare, astfel încât să fie soluționate chestiunile etice care apăreau pe teren.

Interviurile s-au concentrat pe experiența victimei privind identificarea și asistența și mai puțin pe situația de trafic. Când s-au discutat experiențele de trafic, a fost la inițiativa respondentului și, în măsura posibilului, interviuatorii au căutat să ghideze victima înapoi către experiențele de identificare, repatriere și asistență. Interviuatorii au fost, de asemenea, atenți la

nivelurile de confort ale victimei și, în cursul interviurilor le-au oferit asigurări respondenților că puteau să refuze să discute orice aspect cu care nu se simțeau în largul lor.

Din cauză că majoritatea respondenților erau în curs de a fi asistați în cadrul unui program, nu au fost necesare, în general, trimiterile pentru asistență. Cu toate acestea, fiecare cercetător deținea detalii cu privire la asistența disponibilă în țară în cazul în care erau necesare trimiteri. Respondenților li s-au oferit, de asemenea, datele de contact ale cercetătorului, în cazul în care-și făceau griji sau aveau întrebări pentru cercetător la o dată ulterioară. Dacă-și făceau griji pentru respondenți sau dacă părea necesar un contact ulterior, cercetătorii dădeau un telefon ulterior sau îi făceau o vizită persoanei traficate și/ sau organizației de sprijin. Într-o țară, cercetătorul a intervievat o victimă care fusese abuzată atunci când era asistată după situația de trafic. Din acel moment, respondentul fusese mutat într-un mediu sigur, cu ajutorul unei ONG și nu a fost necesară o intervenție imediată. Cu toate acestea, au avut loc discuții cu ONG-ul de sprijin cu privire la raportarea și monitorizarea acestei situații, precum și cu privire la orice alte măsuri suplimentare care-ar putea fi necesar de luat, potențial în cadrul programului MTR.

Etica și siguranța au reprezentat, de asemenea, o preocupare primară și în cursul pregătirii studiului. Respondenții nu au fost obligați să ofere nici o informație de identificare, și, atunci când au procedat astfel, informațiile au fost camuflate în notele de teren și, ulterior în raport. Doar cercetătorul de pe plan local și coordonatorul cercetării au avut acces la notițele de teren individuale și toate acestea au fost păstrate cu grijă, astfel încât să fie respectate standardele de protecție a datelor ale Institutului NEXUS și ale ICMPD. În plus, în raport toate informațiile personale, de identificare referitoare la victimele individuale au fost modificate sau omise pentru ca relatările victimei să nu poată fi ușor recunoscute în raport și să nu fie prezentate astfel încât să pună victima și/ sau familia acesteia în situație de risc sau să nu le respecte dreptul la viață privată.

2.5. Definiții și terminologie de lucru

Victima/persoana traficată: Pentru multă lume, termenul de „victimă” implică lipsa de putere și construiește o identitate în jurul victimizării persoanei. În același timp, din perspectiva drepturilor omului, termenul de „victimă” este important, deoarece desemnează violarea resimțită și responsabilitatea

în scopul remedierii. Tocmai din acest motiv este folosit în acest raport termenul de „victimă”. Se mai folosește și termenul de „persoană traficată”, deoarece și acesta recunoaște că este centrală experiența de trafic a persoanei și că este necesară remedierea situației. Ambii termeni desemnează persoanele care se califică drept victime ale traficului în conformitate cu Articolul 3 al Protocolului ONU privind traficul și/ sau în conformitate cu legislația națională relevantă.

Victima asistată: Persoana care-a fost identificată ca victimă a traficului și care a fost de acord să accepte asistența unei organizații non-guvernamentale, guvernamentale, internaționale sau a unei alte organizații relevante.

Victima identificată: Persoana care-a fost identificată ca victimă a traficului în conformitate cu un mecanism de identificare oficial sau neoficial.

Victima potențială: Persoana identificată înainte de a fi exploatată, dar care pune în evidență semnale puternice că se află în cursul unui proces de trafic. Diferă de victima prezumată, a cărei definiție este prezentată mai jos.

Victima prezumată: Persoanele care sunt prezumate a fi victimele traficului (care-au îndeplinit criteriile protocolului ONU privind traficul), dar care nu au fost identificate oficial ca atare de către autoritățile relevante sau care-au refuzat să fie identificate oficial sau legal. În anumite țări, se folosește termenul de „victimă potențială” pentru această categorie de persoane, cu toate acestea, în prezentul raport, victima potențială are un sens diferit. Consultați definiția anterioară⁹.

Actorii anti-trafic: Persoanele de la OG, ONG, și OI-uri care sunt implicate în eforturile de combatere a traficului de persoane și care lucrează într-una sau mai multe dintre ariile următoare: identificare, repatriere și asistență.

Asistență și protecție: Măsurile, programele și serviciile destinate recuperării persoanelor traficate, după cum se subliniază în Articolul 6 al Protocolului de la Palermo. Acestea pot fi puse la dispoziție de organizațiile

⁹ Fiecare țară din regiune are terminologie diferită pentru persoanele traficate, în special cele considerate ca fiind „la risc” de trafic și cele considerate a fi traficate, dar care nu sunt identificate oficial ca atare de către autorități. În plus, diferitele organizații folosesc adesea termeni diferiți pentru aceste categorii. În contextul studiului de față, folosim terminologiile de „victimă potențială” și „victimă prezumată” după cum am subliniat în definițiile de mai sus și nu în conformitate cu terminologia vreunei țări sau organizații anume.

non-guvernamentale, guvernamentale sau internaționale din țările de destinație, tranzit și origine. S-ar putea include aici, dar nu se limitează la cazare/locuință, asistență medicală, asistență psihologică, pregătire profesională, angajare în muncă, asistență juridică și transport. Asistența poate implica unul sau mai multe servicii.

Minor: Orice persoană care nu a împlinit 18 ani.

Mecanismul sau sistemul național de referire: Se referă la mecanismele de la nivel național care există pentru a identifica, repatria și asista victimele traficului. Există în țările de tranzit, destinație și origine și se referă la întregul proces național de referire, de la identificarea inițială la asistența și protecția, la a căror nivel este implicată cooperarea dintre diferitele instituții guvernamentale și actorii non-guvernamentali. Poate include unul sau toți acești pași.

Recuperare: Procesul prin care sunt stabilizate victimele și prin care le este reinstaurată starea de bine psihologică, socială și fizică.

Reintegrare/integrare: Reintegrarea sau integrarea victimelor traficului se concentrează pe reunificarea persoanei cu familia sau cu comunitatea din care provine, sau pe integrarea persoanei traficate într-o nouă comunitate. În afara actului fizic al repatrierii, implică unificarea cu mediul social al persoanei și este menită a fi o soluție socio-economică pe termen lung.

Repatriere: Reîntoarcerea unei persoane în țara și/ sau comunitatea sa de origine. În contextul activității anti-trafic, repatrierea implică nu numai transportul fizic al victimei, ci și mecanismele menite să asigure că aceasta se face în siguranță și cu demnitate.

Furnizorii de servicii: Organizațiile și persoanele care furnizează asistență și unul sau mai multe servicii dintr-o gamă mai largă pentru victimele traficului. Se pot include aici asistenții sociali, psihologii, personalul adăposturilor, personalul medical sau juridic de la ONG, OI și OG-uri.

Adăpost / unități de cazare: Locurile unde le sunt oferite victimelor traficului o cazare temporară și mai permanentă. Adăposturile pot fi deschise sau închise; oferi o ședere pe termen scurt sau lung; și/ sau personalizate în funcție de reacția de urgență sau de sprijinul în scopul reintegrării.

Mecanismul transnațional de referire: Se referă la mecanismele și sistemele destinate asistenței cuprinzătoare și sprijinului transnațional al

victimelor traficului. Mecanismele transnaționale de referire asigură o conexiune a tuturor părților procesului de referire, de la identificarea inițială, prin intermediul repatrierii și asistenței dintre țările de tranzit, destinație și origine și se referă la cooperarea dintre diferitele instituții guvernamentale și actorii non-guvernamentali. Poate include unul sau toți acești pași ai procesului.

Protecția martorilor: Seria de măsuri de securitate care sunt necesare pentru a asigura siguranța martorilor în cursul procedurilor judiciare. Poate fi oferită protecția martorilor înainte, în cursul și / sau după procedurile judiciare și poate include orice măsură sau combinații de măsuri care au drept scop garantarea siguranței și securității martorului și a familiei sale.

3. Traficul și combaterea traficului din Europa de Sud-Est

Prezenta secțiune va pune la dispoziție o scurtă prezentare a modului în care are loc în prezent traficul în, către și prin regiunea ESE. În termeni foarte generali, va avea în vedere, de asemenea, profilurile victimelor și chestiunile legate de vulnerabilitatea și experiențele lor de trafic. De asemenea, prezenta secțiune va avea în vedere stadiul curent al eforturilor anti-trafic din regiune, acordând atenție specială cadrului de identificare, repatriere și asistență, precum și sistemelor naționale de referire.

3.1. Cine sunt victimele traficului?

Regiunea ESE este un spațiu de origine, tranzit și destinație pentru victimele traficului. Victimele sunt traficate către, prin și din regiune în numere mari, fiind identificate și asistate chiar mii de victime de la sfârșitul anilor 1990.¹⁰ Unele țări — Albania, România, Moldova și Bulgaria — sunt, în principal, țări de origine, un număr mare de victime traficate în fiecare an provenind din fiecare dintre aceste țări. În concluzie, există semnalele preliminare că

¹⁰ Numărul total de victime traficate identificate și asistate între 1 ianuarie 2000 și 31 decembrie 2004 în țările din Europa de Sud-Est a fost de 6.255 (Surtees 2005: 12).

țări cum ar fi România și Bulgaria devin din ce în ce mai mult și țări de tranzit și de destinație, tendințe care se pot amplifica odată cu recenta aderare la UE. Alte țări / entități din regiune — Croația, BH, fosta republică iugoslavă a Macedoniei (FYROM), Serbia, Muntenegru și teritoriul Kosovo, administrat de ONU — au fost, în mod tradițional, țări de tranzit și de destinație, dar s-au și transformat recent în țări de origine, cu cetățenii lor traficați și în interiorul propriilor granițe, dar și în străinătate.

Victimele însele reprezintă o populație diversă, cu experiențe distincte de trafic, iar aici se includ bărbați, femei și copii de toate vârstele. Femeile reprezintă, cu siguranță, majoritatea victimelor identificate și asistate și au fost traficate, în general, pentru exploatare sexuală, deși au existat anumite cazuri în care au fost traficate pentru muncă forțată, pentru a fi servitoare. În plus, în 2004, Programul Punctului de control regional (RCP)¹¹ a documentat un număr impresionant de victime bărbați printre cei asistați în ESE în 2004. Mai notabilă a fost situația din Albania unde 70% dintre victimele traficate pentru muncă, cerșetorie sau delicvență în 2003 și 2004 au fost minori de sex bărbătesc. La fel, 47,8% dintre victimele străine traficate pentru muncă în Serbia în 2004 au fost bărbați, și adulți și minori. Victimele bărbați au fost traficate pentru muncă, cerșetorie, delicvență și adopție. În studiul RCP nu au fost documentate cazuri de exploatare sexuală, deși în 2003 doi bărbați moldoveni — de 48 și 23 de ani — și-au sesizat situațiile poliției moldovene și au fost identificați ca victime ale traficului. Cei doi bărbați fuseseră ademeniți cu promisiunea de angajare în Macedonia, însă au forțați în schimb să lucreze în construcții ziua și să ofere servicii sexuale noaptea (Surtees 2005: 302-303). În plus, OIM Skopje a desfășurat un studiu al sectorului sexului bărbătesc și a constatat că 6% dintre homosexualii intervievați se folosiseră de serviciile unui bărbat străin traficat pentru exploatare sexuală și 16% aveau cunoștințe directe din comunitatea homosexualilor care se folosiseră serviciile unui bărbat străin traficat în scopuri de exploatare sexuală (Handziska și Schinina, 2004: 10-14). Este de observat că dintre victimele bărbați intervievate în cursul prezentului studiu cinci fuseseră exploatați sexual.

Și minorii au constituit un număr însemnat de victime asistate în anumite țări. În 2003 și 2004, minorii au constituit 20% și, respectiv, 65% dintre

¹¹ RCP a fost înființat în cadrul Grupului Multidisciplinar Operativ pe Trafic de Persoane al Pactului de Stabilitate în 2002 pentru a asigura date regionale standardizate cu privire la trafic și la asistența victimelor și pentru a sprijini dezvoltarea ulterioară a asistenței pentru victime în Europa de Sud-Est (ESE). În iunie 2005, programul RCP a fost transferat Institutului NEXUS din Viena.

victimele sârbe asistate, 100% dintre victimele albaneze, fiind traficați în scopuri de muncă, cerșetorie și delicvență, dar și 58,6% dintre victimele asistate din BH (Surtees 2005: 13).

Experiențele de trafic au fost, de asemenea, diverse și au inclus cazuri de exploatare sexuală, muncă, cerșetorie, delicvență și adopție, după cum se poate vedea în detaliu în tabelul de mai jos. Foarte important este că multe victime au fost exploatare pentru scopuri multiple. De obicei, acestea s-au referit la exploatarea sexuală și la munca forțată, însă au fost observate și alte combinații de exploatare.

Tabelul 1: Formele de trafic ale cetățenilor ESE, asistați 2003 și 2004

Formele de trafic	2003	2004
Exploatare sexuală	824 (65.2%)	864 (74.2%)
Muncă	91 (7.2%)	48 (4.1%)
Cerșetorie și delicvență	51 (4%)	75 (6.4%)
Adopție	0 (0%)	9 (0.8%)
Exploatare sexuală și muncă	245 (19.4%)	97 (8.3%)
Exploatare sexuală, cerșetorie și delicvență	10 (0.8%)	27 (2.3%)
Muncă, cerșetorie și delicvență	11 (0.9%)	2 (0.2%)
Exploatare sexuală, muncă, cerșetorie și delicvență	1 (0.1%)	0 (0%)
Victimele potențiale ¹²	31 (2.5%)	43 (3.7%)
Total	1264 (100%)	1165 (100%)

Sursa: Surtees, R. (2005) *Second annual report on victims of trafficking in South-Eastern Europe* (Cel de-al doilea raport anual cu privire la victimele traficului din Europa de Sud-Est), Geneva: OIM & RCP.

La baza vulnerabilității personale în fața traficului stau mai mulți factori și variabile, și se pare adesea, că e o combinație a factorilor care se traduce în riscul de trafic. Printre elementele esențiale se includ, dar nu se limitează la, vârstă, mediul familial, educația, oportunitățile economice și de muncă în țara de origine și etnia. În același timp, chiar dacă reprezintă factori potențiali de vulnerabilități, ei nu sunt inevitabili sau nu consumă tot și există

¹² Această denumire a fost folosită în studiul RCP atunci când persoanele au fost asistate un interval insuficient de timp pentru a-și determina clar experiența de trafic, sau când persoana a fost identificată și asistată înainte de a fi exploatată, însă dădea dovadă de semnale puternice că se află în procesul de trafic.

multe excepții care trebuie avute în vedere în cazul conceperii și punerii în practică a programelor. De exemplu, dacă multe victime își au originea în medii economice de la „sărace” la „foarte sărace”, un număr uimitor de victime sunt de familii „medii” sau „bine situate”. La fel, în timp ce multe dintre victimele traficului au niveluri de educație scăzute, acestea sunt adesea în consonanță cu nivelurile educaționale ale populației în general și un număr mic de victime din țări precum Ucraina, Moldova, România și Bulgaria aveau, de asemenea, un nivel de educație universitară și postliceală. Și, de asemenea, dacă în multe situații, relațiile familiale problematice au acționat drept catalizator care a făcut ca persoanele să migreze, multe victime au relatat, de asemenea, că aveau o familie pozitivă și beneficiau de sprijinul familial și al comunității. În anumite situații e posibil să fi fost tocmai aceste relații pozitive (și dorința rezultantă de a susține și de a asista familia) care le-au făcut pe victime să migreze (Surtees 2005).

Alte studii analizează factorii complecși și adesea pluri-stratificați de vulnerabilitate și potențialele puncte de declanșare pentru trafic. Aspirațiile de viață par să fie un astfel de factor. Într-un studiu din România s-a constatat că fetele „la risc” aveau tendința să aibă o dorință puternică să lucreze în străinătate și aveau, de asemenea, și înclinația de a încălca regulile oficiale și neoficiale. Fetele vulnerabile aveau tendința de a fi foarte independente și gata să-și asume riscuri, în stare să facă față nesiguranței (Alexandru & Lăzăroiu 2003; cf. Bjerkan 2005; Brunovskis & Tyldum 2004). Un alt studiu a observat că multe victime cad pradă traficului ca rezultat al unei crize, cum ar fi o boală în familie sau o nevoie urgentă de bani (Brunovskis & Tyldum 2004; Surtees 2005; Bjerkan 2005). Alte studii sugerează, de asemenea, că traficul poate avea loc atunci când persoanele migrează pentru a îndeplini obligațiile sociale și culturale de a-și susține familia și de a-și îndeplini rolurile prescrise de social — de soție / mamă, fiică sau fiu îndatoritori etc. (Surtees 2005; 2003; 2000), un aspect care a fost, de asemenea, documentat în cadrul cercetării pe teren pentru acest studiu. Mai reprezintă o variabilă suplimentară și faptul că multe dintre victime provin din societăți în care migrația este un normativ social (Brunovskis & Tyldum 2004; Surtees 2005 & 2003). S-a mai observat că, în contextul discursurilor sociale și culturale în curs de dezvoltare, legătura cu vulnerabilitatea de trafic nu este nici directă și nici inevitabilă, iar identificarea riscului reprezintă un proces continuu (Surtees 2003).

3.2. Eforturile de combatere a traficului — identificare, repatriere și asistență

Asistența pentru victime este subliniată într-un număr mare de documente și convenții internaționale, probabil cel mai celebru fiind *Protocolul Națiunilor Unite pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane*. De asemenea cunoscut este Protocolul de la Palermo, un document care subliniază, în Articolele 6, 7 și 8, drepturile și serviciile generale care sunt furnizate în contextul sprijinirii și protecției victimei. La nivelurile regional și național, asistența este, de asemenea, garantată în diferite documente. În UE, de exemplu, unde este traficat un număr din ce în ce mai mare de victime Sud-Est europene, *Planul de Acțiune UE* le solicită Statelor Membre să ofere protecție și asistență victimelor ca parte a unei urmăririi în justiție eficace și echilibrate, conform condițiilor și practicii naționale (4, vii). De asemenea, Capitolul III al *Convenției Consiliului Europei privind măsuri împotriva traficului de ființe umane* subliniază măsurile de protecție și de promovare a drepturilor victimei. Principiile și standardele internaționale suplimentare relevante pentru procesul de identificare și de referire includ: *Planul de acțiune al OSCE*, *Principiile și liniile directoare recomandate de Organizația Națiunilor Unite privind drepturile omului și traficul de persoane*, precum și *Liniile directoare ale UNICEF pentru protecția drepturilor victimelor copii*.

Identificarea, repatrierea și asistența persoanelor traficate necesită analiza unei game largi de factori, aspecte și situații. Fiind identificate diferite forme de trafic în regiune și diferite profiluri de victime, mecanismele de identificare și asistență trebuie să fie diverse și nuanțate corespunzător. Trebuie avute în vedere în cursul procesului și diversitatea experienței de trafic și relaționarea complexă dintre alegere și coerciție.

3.2.1. Procedurile de identificare

În ESE, mecanismele de identificare pentru victimele traficului au fost inițial elaborate pentru a reacționa la ceea ce-a fost perceput ca fiind victima-prototip a traficului — o tânără femeie adultă, traficată în scopul exploatarei sexuale. Iar criteriile de identificare existente se orientează în principal, în această direcție, în lipsa unor criterii mai largi, mai cuprinzătoare în general. Această orientare a însemnat că mulți actori anti-trafic nu au căutat consecvent sau proactiv să identifice forme alternative de trafic și/ sau diferite profiluri ale victimelor. În anumite situații, organele de aplicare a legii au

identificat, pe de o parte, victimele „potențiale” ale traficului sexual,¹³ în timp ce, pe de altă parte, nu au reușit să identifice victimele traficului pentru muncă (și bărbați și femei), pe care le-au tratat ca migranți ilegali (Surtees 2005a: 497, 513). Concentrarea pe victimele femei, în general adulte, poate însemna, totodată, că actorii de identificare nu au capacitățile și pregătirea necesare pentru a evalua și intervieva minorii în mod adecvat și cu sensibilitate.

Legislația specifică referitoare la identificarea și evaluarea victimelor traficului nu este obișnuită, deși anumite țări includ prevederi privind identificarea în planurile lor naționale de acțiune, iar *Planul de acțiune UE* le solicită Statelor Membre să consolideze structura de coordonare guvernamentală corespunzătoare pentru identificarea timpurie și gestionarea situațiilor de persoane traficate. De asemenea nu sunt obișnuite metodologiile și liniile directe referitoare la evaluarea și identificarea victimelor traficului. Unele țări au elaborat o listă de indicatori sau au un chestionar folosit la interviuarea victimelor traficului. Cu toate acestea, reprezintă mai mult o excepție decât o regulă (OIM 2005a: 12-13).

Un alt aspect de subliniat în ceea ce privește pașii de urmat în scopul identificării unei victime sau a unei victime suspectate a traficului. Unele țări au proceduri clare de referire a dosarului în atari situații, însă altora le lipsește sistematizarea. Chiar dacă există sistemele, nu este întotdeauna clar dacă toți actorii de identificare potențiali dețin cunoștințe egale despre procesele de identificare și de referire. După cum a devenit clar din interviurile cu victimele traficului, identificarea ar putea avea loc în mai multe situații dacă un set mai mare de actori publici și privați ar fi dotați cu aceste informații și pregătiți pe mecanismele de identificare și de referire. E, de asemenea, important ca procedurile de identificare să răspundă la toate formele de trafic și la profilurile victimelor și să reacționeze la tendințele și tiparele actuale, cum ar fi traficul intern sau rutele schimbate (ICMPD 2006: 46; Surtees 2005).

Deși evaluarea riscurilor pentru victimele potențiale și identificate este important în toate etapele procesului de identificare și de referire, nu se face întotdeauna. Există nevoia unor evaluări de risc standardizate imediat după identificare. De asemenea, și riscul va fluctua — va crește sau va scădea — în funcție de situație, timp, loc și dacă persoana a dat declarație sau este (sau este percepută ca fiind) cooperantă cu poliția, de aceea este important să se anticipeze riscurile viitoare potențiale dacă se iau diferite

¹³ În contextul acestui exemplu, „victima potențială” se referă la cineva care dă semnale puternice că este în procesul de trafic, dar că încă nu a fost exploatată.

măsurii. Evaluările de risc nu sunt statice; e vorba de un proces și o responsabilitate continuă.

În general, se presupune că identificarea va avea loc în țara de destinație. Cu toate acestea, în urma interviurilor cu persoanele traficate, s-a constatat că multe au fost identificate în țara de origine. În anumite situații, acest lucru a avut loc la repatriere (deportare sau repatriere voită), atunci când au intrat în contact cu organele de aplicare a legii sau cu agențiile de sprijin la punctele de trecere a frontierei sau în locurile de tranzit. Cu toate acestea, în alte situații, victimele s-au auto-identificat, au accesat asistența după ce s-au repatriat independent sau nu au fost identificate în cadrul procesului de repatriere/deportare. Acest aspect subliniază decalajele în ceea ce privește identificarea din țările de destinație și de tranzit, și, în același timp, importanța mecanismelor de identificare diversificate și bazate pe comunitate din țările de origine.

3.2.2. Procedurile de repatriere și de referire

Un principiu important este că repatrierea ar trebui să fie în siguranță și cu respectarea demnității tuturor persoanelor traficate, iar victimele nu ar trebui să fie returnate în țările unde există suspiciunea rezonabilă că li se va face rău, vor apărea răzbunări, stigmatizări sau discriminare. Dacă trebuie să aibă loc repatrierea, există un număr de etape importante ale procesului transnațional de repatriere și de referire, după cum se subliniază mai jos:

- pregătirea victimei pentru repatriere (furnizarea de informații cu privire la opțiunile disponibile);
- pregătirea documentelor și a planurilor de călătorie;
- comunicarea și coordonarea dintre destinație/ tranzit și origine;
- evaluările riscului (evaluarea securității și a familiei);
- sprijin acordat pentru transport și călătorie (inclusiv repatrierea însoțită, dacă este necesară și asistența în situația de tranzit);
- recepția și referirea în țara de origine.¹⁴

¹⁴ În plus, este necesară o atenție deosebită în cazul repatrierii minorilor. Printre altele, aici se includ următoarele, lista nefiind limitată la acestea: repatrieri sub escortă/ cu însoțire, evaluările familiei și de securitate înainte de repatriere, centrele de primire/ adăposturile sigure care pot îndeplini nevoile speciale ale minorilor și numirea unui tutore legal și în țara de destinație, și în țara de origine.

În prezent în ESE, mecanismele transnaționale de repatriere și referire sunt, în general, subdezvoltate, deși anumite organizații dau dovada unui standard mai înalt în ceea ce privește procesele de repatriere, inclusiv returnările sub escortă și evaluările de securitate înainte de repatriere. În acest moment, există tendința ca repatrierile și referirea să funcționeze conform legăturilor și rețelelor organizaționale, ceea ce înseamnă că victimelor nu li se oferă, în general, întotdeauna, întreaga gamă de servicii disponibile în țara gazdă, ci, mai curând, doar cele oferite de agenția de sprijin și de partenerii acesteia. Deși s-a îmbunătățit cooperarea și comunicarea între organizațiile din ESE, anumitor organizații din țările de tranzit și de destinație le lipsesc informațiile complete și actualizate referitoare la disponibilitatea și sfera de acoperire a serviciilor de reintegrare din țările de origine. Această lipsă de informații împiedică informarea victimelor străine cu privire la variantele de asistență la repatriere și punerea în practică a unei planificări de caz corespunzătoare. În plus, furnizorii de servicii din țările de origine primesc adesea victime despre care nu au decât informații limitate, ceea ce conduce la o re-intervievare extensivă și la o slabă continuitate a asistenței. Cooperarea și referirea în afara frontierelor ESE este, de asemenea, o problemă, și, în situația unui număr sporit de victime traficate în UE, Turcia, fosta Uniune Sovietică și Orientul Mijlociu, există nevoia de legături cu organizațiile din aceste destinații și de cooperare inter-guvernamentală (Surtees 2005, 2006a, cf. Bjerkan 2005).

O altă problemă o reprezintă faptul că multe victime au trecut prin repatrierea neasistată. Multe victime s-au „auto-repatriat”, au călătorit independent (și neprotejat) și din fondurile proprii. În plus, numere mari de victime continuă să fie deportate din țările de destinație din UE, Turcia și Orientul Mijlociu și sunt identificate ca victime ale traficului doar în țara lor de origine.¹⁵ Puține victime ESE deportate din UE și alte țări de destinație au raportat c-au primit informații de orice fel înainte de repatriere cu privire la oportunitățile de asistență, protecție și reintegrare în țara lor de origine, ceea ce contravine standardelor și obligațiilor internaționale (Surtees 2006a).

¹⁵ De exemplu, 2978 femei bulgare au fost deportate din țările UE în 2003 și 2908 au fost deportate în 2004, iar un procent dintre acestea era probabil compus din victimele traficului. Conform Serviciului Național de Poliție de Frontieră, circa 10% dintre femeile deportate puteau fi victime ale traficului, însă nu fuseseră identificate ca atare înainte de extrădare. La fel, 221 dintre cele 291 de victime asistate de o organizație albaneză au fost deportate în Albania și doar la reîntoarcerea în țară au fost identificate, în general de către organele de aplicare a legii (Surtees 2005).

3.2.3. Asistență și protecție

Furnizarea de asistență și de protecție — în țara de origine, tranzit sau destinație — ar trebui să fie confidențială și desfășurată astfel încât persoanele să nu fie identificate ca fiind traficate, sau să conducă la stigmatizare și discriminare socială și/ sau să o plaseze pe victimă într-o situație de risc de răzbunare din partea traficantilor. Orice tip de asistență ar trebui să fie voluntar, ne-discriminatoriu, fără să emită judecăți de valoare și să respecte principiile drepturilor omului (ICMPD 2006). Serviciile ar trebui să fie suficient de flexibile astfel încât să îndeplinească nevoile și interesele concrete ale unei serii largi de victime (bărbați, minori, cetățeni și victime traficate la nivel intern) și victimele altor forme de trafic (muncă, sexual, cerșetorie, delicvență) și trebuie să fie adaptabile în timp, capabile să se modifice în funcție de noile tendințe și progrese (Surtees 2006a: 15). Este necesară, de asemenea, o atenție specială față de minori din punctul de vedere al unei evaluări a nevoilor lor, precum și al furnizării de asistență și protecție.

În țările de tranzit și de destinație

Serviciile pe termen scurt și intervenția în situații de criză pentru victimele străine reprezintă principala orientare a serviciilor în majoritatea țărilor de tranzit și de destinație, deși acestea sunt pregătite să se ocupe, în general, mai mult de adulți decât de minori. Cetățenii străini sunt cazați în adăposturi (în general, unități închise) și li se furnizează asistență de urgență cum ar fi asistența medicală, nevoile de bază (haine și mâncare), intervenție psihologică în situații de criză, activități recreative și asistență juridică (în general, sub forma prelucrării documentelor, deși e posibil să se ofere și un anumit nivel de reprezentare juridică) înainte de reîntoarcerea lor acasă. În funcție de rețea și de contactele agenției de sprijin, pot, de asemenea, să fie deferite spre asistență în țara de origine.

În anumite state, dacă cetățenii străini beneficiază de permise de ședere temporară sau permanentă,¹⁶ au ocazia să acceseze asistența pe termen

¹⁶ În decembrie 2002, statele din regiunea balcanică au semnat Declarația de la Tirana privind Angajamentele referitoare la legalizarea statutului victimei traficate, inclusiv promisiunea de a emite permise de ședere temporară (PȘT) pentru victimele străine ale traficului. În august 2003, la inițiativa Grupului Operativ Multidisciplinar pe traficul de ființe umane al Pactului de Stabilitate (SPTF) și cu fonduri de la Fundația Regelui Baudouin (KBF), OIM a lansat proiectul „Înființarea mecanismelor pentru acordarea permiselor de ședere temporară victimelor și martorilor traficului din Balcani” tocmai pentru a consolida capacitatea actorilor relevanți din regiunea Balcanilor să-și îndeplinească obligațiile în cadrul protecției și asistenței victimelor traficului. Au fost emise treizeci și șase de permise de ședere în cadrul programului TRP din

lung (ideal, orientată spre reintegrare). În astfel de situații, furnizarea serviciilor este oferită în condiții similare cu cea oferită victimelor naționale.¹⁷ Dacă situația e diferită, asistența prin intermediul sectorului social poate pune la dispoziție asistența pe termen lung necesară.

În țările de origine

Victimele se reîntorc acasă și asistate (prin intermediul programelor de repatriere asistată ale ONG și OI-urilor), dar și neasistate (prin intermediul măsurilor de deportare și se auto-repatriază). În concluzie, la sosirea în țara lor de origine, e posibil ca anumite victime să fi beneficiat de asistență în străinătate (în general pe termen scurt/ de urgență), în timp ce altele nu. Asistența în țările de origine se orientează în principal către serviciile de reintegrare, deși victimele au opțiunea de a accesa asistența pe termen scurt la repatriere și/ sau să acceseze serviciile ca o modalitate de intervenție în situații de criză în stadiile ulterioare. Printre formele standard de asistență disponibile în țările de origine se numără cazarea în siguranță (pe termen scurt, mediu și lung), nevoile de bază (mâncare, îmbrăcăminte), asistență medicală, asistență juridică, asistență psihologică, angajarea în muncă, pregătirea profesională, educația, medierea familială, activitățile recreative, asistența în ceea ce privește locuința, sprijinul financiar etc. Aria de acoperire și calitatea serviciilor variază de la o țară la alta și chiar de la o agenție la alta. În general, rămâne o chestiune critică lipsa de standarde, protocoale și modele de dezvoltare și de punere în practică a serviciilor și asistenței pentru victime. În situația în care au fost elaborate manuale și linii directoare, există adesea documente interne care nu sunt partajate sau care sunt prea generale pentru a fi suficient de funcționale¹⁸ (Surtees 2006a: 16).

regiune de la adoptarea legislației relevante (corespondență pe e-mail cu Jovana Skrnjug, OIM Belgrad, decembrie 2006).

¹⁷ Pentru mai multe detalii referitoare la protecția și asistența disponibilă în țările UE selectate, consultați OIM 2005A, Pearson 2002, van der Kleij 2003. Pentru detalii referitoare la asistența disponibilă în statele ESE, consultați Andreani & Raviv 2004; Dottridge 2004 & 2006; Hunzinger & Sumner-Coffey 2003; ICCO 2004; Kvinna til Kvinna & Kvinnoforum 2003; Kvinnoforum 2003; Bjerkan 2005; Bjerkan & Dyrliid 2006a și 2006b; Brunovskis & Surtees 2007; La Strada Moldova 2005; Limanowska 2002 și 2003; Pearson 2002; Reiter 2005; Rosenberg 2006; Somach și Surtees 2005; Surtees 2005, 2006a, 2006b; Tdh & ARSIS 2006; Tdh 2005; Tozaj 2006; UNICEF 2004; UNICEF & STC 2004; van der Kleij 2003.

¹⁸ O singură excepție o reprezintă *Manualul de asistență directă* al OIM care se utilizează la furnizarea de servicii pentru victimele traficului de către ONG-uri și guverne, care poate fi consultat de către public la următoarea adresă de internet: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/books/CT%20handbook.pdf.

Asistența — și pe termen scurt și cea orientată către reintegrarea în regiunea ESE a fost, în general, bazată pe cazarea în centre, cel puțin în etapa inițială, localizate în capitală. Mai mult, serviciile, în general, sunt localizate în centrele urbane și anumite tipuri de servicii sunt, prin urmare, inaccesibile în mod special pentru cei aflați în afara orașelor și municipalităților mari — de exemplu, asistența psihologică și psihiatrică, serviciile medicale specializate, programele de dezintoxicare, serviciile pentru persoanele cu handicap etc. Cu toate acestea, din ce în ce mai multe servicii ne-rezidențiale sunt puse la dispoziție, o dată cu servicii furnizate în alte locații din țară. Serviciile oferite în cadrul majorității serviciilor de reintegrare sunt de natură educațională sau de pregătire profesională, legate de angajarea în muncă sau generarea de venit și consilierea/medierea familială. Astfel de servicii sunt, în general, obișnuite în țările de origine tradiționale, cum ar fi Moldova, Bulgaria, România și Albania. Cu toate acestea, dată fiind apariția recentă a victimelor naționale în țările considerate în mod tradițional ca fiind de tranzit și de destinație, cum ar fi BH, Croația, teritoriul Kosovo, administrat de ONU, Macedonia, Muntenegru și Serbia, serviciile de reintegrare sunt din ce în ce mai solicitate și oferite în aceste țări. Beneficiarii serviciilor de reintegrare sunt, în special, cetățenii țării respective, deși, odată cu punerea în practică recentă a permiselor de ședere temporară pentru victimele traficului în șase țări din ESE, sprijinul de integrare a început să fie furnizat și cetățenilor străini.

3.2.4. Mecanisme și sistemele naționale de referire

Mecanisme naționale de referire și asistență diferă în mod substanțial între țările ESE în termenii abordării și ai stadiului de dezvoltare. Se referă, în general, la cadrul de cooperare prin intermediul căruia își îndeplinesc actorii statali obligația de a proteja și de a promova drepturile omului ale persoanelor traficate în parteneriate strategice cu societatea civilă și cu ceilalți actori din domeniu (OSCE/ODIHR; Reiter 2005: 20). Obiectivul acestui mecanism este să garanteze că toate victimele traficului (național și străin; traficate la nivel internațional și intern) au acces și primesc sprijinul și protecția adecvate, după cum se subliniază în Protocolul de la Palermo și în legislația națională relevantă. Trebuie furnizate asistență și protecție, care trebuie să fie puse la dispoziție din momentul identificării inițiale, pe tot parcursul procesului de repatriere și referire, în scopul recuperării și al reintegrării durabile. În concluzie, atunci când ne referim la mecanismele naționale de referire, acest lucru nu implică doar stricta conformare cu aspectele subliniate în

manualul OSCE/ODIHR. Anumite țări — cum ar fi Serbia și Macedonia — și-au înființat mecanismele naționale de referire conform acestui model, cu o agenție în cadrul Ministerului muncii, ocupării forței de muncă și protecției sociale, cu sarcina de a coordona furnizarea de asistență și servicii victimelor, care stabilește legătura și se coordonează cu centrele de asistență socială din țară, precum și cu ONG-urile relevante. Cu toate acestea, alte țări și-au dezvoltat propriul sistem, unic și particular din punct de vedere local. De exemplu, în Republica Moldova, Ministerul Sănătății și Protecției Sociale răspunde de coordonarea echipelor multidisciplinare de la nivel de raion (județ), care au sarcina să furnizeze serviciile diferitelor organizații și agenții ale statului și ale societății civile. În România, asistența pentru victimele traficului este controlată, coordonată și monitorizată de Agenția națională împotriva traficului de persoane care are opt centre regionale și trimite victimele către furnizorii de asistență și monitorizează furnizarea acestei asistențe. Și, în Albania, Autoritatea responsabilă (compusă din reprezentanți ai Sectoarelor de frontieră și anti-trafic, Direcției consulare și ai Direcției de asistență socială) are sarcina de a coordona procesul de referire, de la asistență și protecția inițială până la reabilitarea pe termen lung a tuturor victimelor traficului, în strânsă cooperare cu toate ministerele, instituțiile și programele pentru victimele traficului. Prin urmare, modelele de referire națională din fiecare țară/teritoriu din regiune variază semnificativ, după cum variază și stadiile lor de dezvoltare, aria de cuprindere și măsura punerii în practică.

4. Experiențele de identificare ale persoanelor traficate

În cursul acestei cercetări, una dintre preocupările principale a fost să aflăm de la victime mai multe despre experiența lor legată de identificare — cum au fost ele identificate, cum au resimțit identificarea și care au fost pentru ele problemele, aspectele și bunele practici din cursul procesului de identificare. Prezenta secțiune se va concentra concret pe aceste trei aspecte principale într-un efort de a situa experiențele și opiniile persoanelor traficate în centrul discuției despre practicile de identificare.

4.1. Cum au fost identificate persoanele traficate

Victimele intervievate au fost identificate de o gamă largă de actori și mecanisme anti-trafic — prin intermediul organelor de aplicare a legii, prin intermediul lucrătorilor cu comunitatea, al liniilor verzi, al personalului ONG și OI-urilor, al personalului de la ambasade, al asistenților sociali, al clienților și al victimelor însele. La fel, identificarea a avut, de asemenea, loc datorită unor persoane care nu sunt implicate, în general, în activitatea anti-trafic, cum ar fi personalul de transport, cetățenii obișnuiți și organizațiile religioase.

Organele de aplicare a legii au reprezentat un actor esențial în ceea ce privește identificarea victimelor în ESE, precum și în alte regiuni. Se includ

aici nu numai poliția specializată, anti-trafic, dar și autoritățile de imigrație și de frontieră, unitățile de poliție națională, poliția militară și unitățile de combatere a criminalității organizate. Multe dintre victimele intervievate au fost identificate drept consecință a unei intervenții proactive a organelor de aplicare a legii. În alte situații, când familiile lor au făcut plângeri la poliție, acest lucru a condus la identificarea și eliberarea victimelor, chiar dacă se aflau în străinătate. O femeie a explicat cum a fost eliberată după ce și-a sunat soțul după ajutor din locul unde era exploatată sexual:

De îndată ce-a început exploatarea mea sexuală, am început să caut o posibilitate să-i spun soțului meu și, după câteva săptămâni de completă umilință și violență, unul dintre clienți m-a lăsat să sun acasă. Am reușit să-i spun soțului că fusesem vândută de vărul meu și i-am cerut să mă salveze din orașul, reușind eu să-i spun numele orașului. Soțul meu a dat o declarație la poliție, iar informațiile despre faptul că eram căutată au ajuns la [poliție]. Când eram la proprietarul meu, [poliția locală] a venit acolo și i-a spus că o să aibă mari probleme [pentru că mă ținea acolo]. Mi-a dat niște bani de bilet și de mită să mă ajute să trec granițele. A fost interesat să mă vadă că plec din țară.

Și alte victime au fost identificate la fel:

Am reușit s-o sun pe sora mea de pe telefonul mobil al unuia dintre clienții mei. I-am cerut să mă ajute să ies din sclavia în care mă aflu în ... i-am dat adresa exactă a locului în care mă găseam. Sora mea a luat legătura cu una dintre cunoștințele noastre de la [poliție] și el a strâns mai multe informații pe care le-a trimis mai departe. Am crezut că o să mă salveze a doua zi după ce-am sunat, dar nu s-a întâmplat așa ... O altă fată i-a spus proprietarului despre telefonul dat de mine acasă, atunci el m-a bătut ... Am reușit să dau telefon din nou acasă o zi după asta și le-am spus, plângând, că urma să fiu vândută altcuiva și i-am implorat să mă salveze imediat. Înainte de asta fusesem deja exploatată în [altă țară]... Din câte am înțeles, pentru că a văzut că acțiunile [poliției] durau destul de mult, sora mea s-a dus la [o organizație] și a lăsat acolo informațiile pe care le avea. [Organizația] le-a trimis [unei alte organizații din țara de destinație]. Imediat după asta, la o zi, a venit poliția și a început să ne interogheze.

Am reușit să-mi sun rudele și să le spun adresa. Mama a luat legătura cu poliția din orașul nostru. În câteva săptămâni, ofițerii de la departamentul central de poliție ... au venit în piața unde lucram și m-au luat.

În anumite țări, auto-referirea a fost o modalitate foarte obișnuită de identificare, victima și-a recunoscut situația ca fiind una de trafic, sau, cel puțin, de exploatare.¹⁹ În anumite situații, decizia de a se auto-identifica a fost luată în ciuda riscului extrem pe care l-a presupus. O femeie care fusese traficată de către fostul ei iubit a fost bătută violent atunci când a reușit să scape și s-a întors în orașul ei de baștină. A descris c-a fost bătută și torturată până în momentul în care și-a pierdut cunoștința: „Fusesem bătută și înainte, torturată. Dar el aproape că m-a terminat. Aveam o durere teribilă, îmi pierdeam cunoștința, țipam foarte tare”. Cu toate acestea, când a reușit să scape de el s-a dus direct la poliție:

Îmi era foarte teamă. Mai întâi, din cauza violenței fizice. Pe urmă m-a violat, a amenințat că mă mutilează dacă îl denunț. Mi-a spus că, dacă se duce la pușcărie o să pună pe altcineva să-mi facă așa ceva. Am tăcut. Situația a durat circa douăzeci și patru de ore. M-a bătut din nou dimineața. Atunci n-am fost încă sigură c-o să-l denunț la poliție ... Îl tot asiguram că n-o să-l denunț la poliție. L-am implorat să mă duc la soră-meă să-mi revin. Mi-era teamă să stau cu el pentru că eram sigură nu făcea decât să aștepte o nouă ocazie să mă vândă din nou ... Eram total disperată. Am ezitat să-l denunț. Plănuiam să mă duc mai întâi la sora mea și să mă gândesc la toate. M-a crezut și m-a lăsat să mă duc la soră-meă ... M-am dus la stația de autobuz, am luat mașina să mă duc la soră-meă. Însă după aia m-am hotărât să-l denunț. Am coborât din mașină la ultima stație în [orașul]. Când am coborât, mi-era și teamă să merg. Am luat un taxi și i-am spus șoferului să mă ducă la secția de poliție.

În ceea ce privește auto-referirea, liniile telefonice verzi²⁰ au fost extrem de importante nu numai atunci când s-a căutat o scăpare dintr-o situație de trafic, dar și atunci când s-a dorit accesarea asistenței:

¹⁹ În BH, și în 2003 și în 2004, multe dintre victime s-au auto-identificat, au accesat asistența pe seama proprie sau la sugestia familiilor. Situația a fost valabilă în special pentru victimele traficului național, 69,2% au accesat sistemul din proprie inițiativă în 2003. Dacă numărul de victime naționale care au accesat sistemul din proprie inițiativă a scăzut în 2004 (la 33,3%), situația rămâne în continuare un mijloc însemnat de identificare și de referire. Victimele străine din BH au accesat și ele din proprie inițiativă sistemul în multe situații — în 27,1% din cazuri în 2003, și în 21,4% în 2004. La fel, victimele s-au auto-identificat în Albania (în special victimele minore ale muncii și cerșetoriei), Bulgaria, Kosovo, Moldova, România și Serbia (Surtees 2005: 152).

²⁰ Există diferite linii telefonice de sprijin în regiune care se referă la traficul de persoane și la violență. Dacă multiple apeluri se referă la prevenire, multe se traduc în identificare de

Am lucrat într-un hotel unde mai lucrau și alte femei. Ele însă voiau să se prostitueze. Una dintre ele a văzut că plâng și m-a întrebat ce s-a întâmplat. I-am spus că lucram acolo împotriva voinței mele. Mi-a dat o broșură cu un număr de telefon verde din [țara mea de origine] și mi-a recomandat să sun. Chiar în noaptea respectivă l-am rugat pe unul dintre clienții mei să mă lase să dau telefon de pe mobilul lui. Am dat telefon la linia verde și le-am spus ce mi se întâmpla și unde eram. Consultantul de la linia telefonică m-a asigurat că totul o să fie bine și c-o să vină poliția după mine și că trebuia să le spun adevărul. Mi-au cerut să mai dau un alt telefon urgent la linia verde [din țara de destinație] și să cer, pur și simplu, ajutor. N-a mai trebuit să explic nimic, deoarece informațiile fuseseră deja transmise din [țara mea de origine]. Am făcut ce mi-au spus. A doua seară a venit poliția.

Într-un număr impresionant de situații de femei traficate să lucreze drept prostituate, clienții le-au oferit ajutor pentru a scăpa din situația de trafic deoarece nu numai că le-au permis să le folosească telefonul, ci au luat și măsuri mai proactive, ca în situația de mai jos.²¹

Tipul ăsta venea la restaurant. Vorbea foarte bine [limba mea]. L-am rugat să mă ajute pentru că eram ținută în restaurant cu forța. I-a fost teamă să mă ajute, însă a fost de acord, în cele din urmă, să mă ajute. Mi-a spus c-o să mă aștepte în mașină în josul străzii.

Un client s-a hotărât să mă ajute. M-a dus la un hotel, i-a plătit proprietarului o zi, pe care trebuia s-o petreacă cu mine. După câteva ore mi-a permis să plec, așa că am fugit.

Lucrătorii din comunitate au jucat un rol în identificarea din țările din UE, însă lipsa generală a unor astfel de programe în ESE, Turcia și Orientul Mijlociu, în fosta Uniune Sovietică constituie o ocazie ratată de identificare.

victime. Anonimatul unei linii telefonice poate fi important pentru victimele care se tem și care nu au încredere în poliție și în ceilalți actori implicați. Cu toate acestea, identificarea prin intermediul acestui mijloc depinde de accesibilitatea telefonului — cunoștințe referitoare la linia telefonică disponibilă, dacă este gratuită sau nu, între ce ore este disponibilă și care sunt aptitudinile personalului acesteia.

²¹ În BH, un număr de victime străine ale traficului sexual au fost asistate de clienți — 12,9% în 2003 și 17,9% în 2004. La fel, 4,8% dintre victimele din BH din 2004 au fost identificate de clienți. Această tendință a fost, de asemenea, observată și în România. Merită menționat, cu toate acestea, că unele dintre femeile care-au fost ajutate să „scape” de clienți au fost ulterior preluate de aceștia drept servitoare personală/ „soție” (Andreani & Raviv 2004; Surtees 2005).

O femeie traficată în Italia a explicat cum, atunci când a reușit în final să scape, singurul unde se putea gândi să ceară ajutorul era la personalul care lucra cu comunitatea:

După ce-am fugit de bărbatul pentru care lucram, eram cu tipul ăsta care s-a întâmplat să fie foarte doritor să mă ajute în orice mod. Era hotărât să mă ajute să mă reîntorc acasă ... Așa că a luat mai întâi cartea de telefoane și s-a uitat după niște numere ... După care mi-am adus eu aminte de doctorii ăia care veneau pe stradă într-o dubiță și distribuiau prezervative și broșuri și chestii ... Așa că mai întâi mi-am adus aminte de organizația asta. Și-am mers înapoi cu el în locul ăla unde vin ei [pe strada], și m-am dus la câteva fete cu care mă înțelegeam ... Una dintre ele mi-a dat broșura. Noroc c-o avea la ea. I-am sunat în dimineața respectivă.

În anumite situații, lucrătorii din serviciile de asistență socială furnizate de stat au identificat victimele, un progres al ultimilor ani în ESE, unde lucrătorii sociali au fost rareori implicați în identificare.²² O victimă minoră a fost identificată la lucru într-un bar și, în cooperare cu poliția, a fost scoasă din această situație de asistenții sociali. La fel, o altă victimă minoră a explicat cum doar la sosirea asistenților sociali de la stat la secția de poliție unde era interogată i-a fost recunoscută situația ca fiind una de trafic.

În cursul interviurilor cu victimele, au fost, de asemenea, observate, și punctele de intrare mai puțin uzuale în sensul identificării, inclusiv intervențiile personalului de transport, ale cetățenilor obișnuiți și ale organizațiilor religioase. O femeie traficată în fosta Uniune Sovietică a căutat ajutor de la conductorul trenului atunci când a scăpat. N-avea pașaport (traficantul i-l reținuse) și nici bani pentru transportul până acasă:

Fiindcă eram disperată, m-am dus la conductorul șef de tren și i-am spus totul. Mi-a spus că o să încerce să mă ajute să trec toate vămile ... N-aveam altă scăpare. Aia era singura și poate ultima șansă să scap. Dacă ar fi refuzat să mă ajute, nu știu ce mi s-ar fi putut întâmpla. M-aș fi aruncat sub tren ... Din punct de vedere psihologic îmi era

²² Foarte puține persoane traficate asistate în ESE în 2003 și 2004 au fost identificate de asistenții sociali din sistemul de stat, deși au fost observate câteva situații în Croația, pe teritoriul Kosovo, aflat sub administrația ONU, și în Serbia (Surtees 2005). Mai recent, acest lucru a fost sesizat și în alte țări ale ESE, cum ar fi Macedonia, BH și România.

foarte greu ... A reacționat foarte bine. După cum mi-a explicat, avea o fiică de aceeași vârstă și s-a gândit că fiică-sa ar fi putut să fie în locul meu ... I-a părut rău pentru mine. M-a înțeles și m-a tratat bine. Nu mi-a cerut nici un ban.

Un număr de oameni care-au scăpat dintr-o situație de trafic și s-au reîntors acasă singuri au relatat că au fost identificați și asistați de cetățeni obișnuiți pe care i-au întâlnit *en route*. Un bărbat a explicat cum a cunoscut un alt bărbat când mergea pe jos până acasă, o călătorie care se întindea literalmente pe mii de kilometri:

Mi-a spus simplu că trebuia să mă odihnesc bine că eram foarte obosit și slăbit. Mi-a spus că puteam să stau acolo până ce-mi era gata pașaportul prin ambasadă. Mi-a permis să dau telefon [acasă]. Am încercat să sun câteva dintre cunoștințele mele care-au contactat-o pe mama. Noi nu avem telefon acasă. Mama a contactat linia verde ... și a cerut ajutor. Așa cum îmi spusese mama deja, [organizația] de-acasă contactase [o organizația din țara de destinație]. Câteva zile mai târziu am fost sunat de un lucrător de la linia verde din țara de destinație și mi s-a oferit asistență.

De asemenea interesant a fost numărul mic de cazuri când organizațiile religioase au jucat un rol de identificare a victimelor, deși, în majoritatea situațiilor, nu erau conștiente de statutul de trafic al persoanelor, ci identificau persoana ca fiind cineva la nevoie. O tânără femeie — 17 ani în momentul când a fost intervievată — a fost forțată să se prostitueze și singura ei cale de asistență a fost o călugăriță.

În cursul vizitelor mele frecvente la biserică, îi mărturiseam [numele călugăriței] diferitele mele probleme de familie și fusese întotdeauna gata să mă asculte și să mă ajute. Când situația ... a devenit extrem de gravă, am vorbit cu ea. Ea mi-a spus despre centru și m-a asigurat c-o să fiu în siguranță acolo unde-o să fiu protejată.

Într-o altă situație, un bărbat care fusese traficat în fosta Uniune Sovietică a fost identificat ca atare de un grup religios. Fusese reținut de organele de aplicare a legii deoarece nu avea acte și nu fusese identificat ca victimă a traficului:

Mi-a fost foarte greu să rămân patru luni la secția de poliție. Nimeni nu mă credea. Aveam și niște probleme cu picioarele. M-au lăsat din cauza proastei alimentații și a depresiei. Am avut noroc deoarece [guvernul] a anunțat o amnistie generală și m-au eliberat. De-abia puteam merge. Când eram într-o stare atât de gravă, am întâlnit niște creștini care m-au luat la ei în casa unde se rugau. Am rămas acolo trei luni. Mi-au dat hrană și m-au tratat. Mi-au promis c-o să mă ajute să-mi obțin pașaportul.

O femeie traficată pentru cerșetorie explica:

Într-o zi o creștină s-a apropiat de mine și a început să-mi pună întrebări despre viața mea. I-am spus totul. I-a părut rău pentru mine și m-a ajutat să obțin un document de călătorie. Mi-a luat fotografia și s-a dus la ambasada mea. După care, într-o zi, a cumpărat biletele și m-a însoțit până în [țara mea de origine]. A spus că o să mă ducă la o organizație care-i ajută pe oamenii care-au fost exploatați. Așa am ajuns aici.

La fel de important, totuși, este că victimele au vorbit despre ocaziile de identificare ratate. În cazul unui bărbat traficant pentru muncă, ocazia de a-l identifica și de a-l asista a fost ratată de diferiții actori — de personalul medical (la un moment dat a fost spitalizat pentru răni cauzate într-un accident de muncă), de poliția de frontieră (când a încercat să treacă frontiera în drum spre casă) și de poliție și de autoritățile din penitenciare (când a fost arestat pentru trecerea ilegală a frontierei). Chiar dacă și-a relatat povestea tuturor acestor actori, nimeni nu a luat-o în serios și nu a făcut nici un fel de încercare de a-l ajuta. Singurul ajutor pe care l-a primit a fost de la cetățenii obișnuiți care i-au dat de mâncare și bani atunci când a călătorit ulterior de-a lungul continentului, pe jos, până în țara sa de origine. Ceea ce e îngrijorător dat fiind că, în general, persoanele traficate au foarte puține ocazii sau căi de a fi identificate. Aveți în vedere, de exemplu, comentariul unei tinere fete, traficată pentru a se prostitua, în țara sa natală:

Nu aveam pe nimeni altcineva de care să mă apropii cu excepția [călugăriței aceleia]. Aveam o familie care nu mă susținea. Tot timpul mă simțeam singură, fără nici un fel de apărare ... Fratele meu nu se purta cum trebuie cu mine, mă bătea, tata bea, mama

murise ... Oamenii doreau să profite de mine. Singura persoană pe care-am găsit-o să mă sprijine și să mă aline a fost [călugărița respectivă].

Într-un număr de situații, victimele nu au fost identificate, în ciuda contactului și chiar a solicitării lor directe în fața diferitelor autorități. O femeie traficată într-o țară UE pentru a fi exploatată sexual a fost arestată și dusă la închisoare pentru documentele ei ilegale, iar ulterior, ambasada ei a refuzat să-i acorde asistență: ²³

Apoi, am fost eliberată [din închisoare] și mi s-au dat niște bani de tren ca să ajung în [capitală] unde urma să îmi fac pașaportul la ambasada [mea]. Dar mai era o problemă: nu exista nici o informație despre mine în baza de date, deoarece nu mai avusesem pașaport niciodată ... Ambasadorul a spus că nu îmi va emite un pașaport până nu îl plătesc. I-am spus că nu am bani și el mi-a spus „atunci, dispari. Poți să îi suni pe părinții tăi de aici, spune-le să vândă casa, tot și, apoi, să îți trimită banii aici” ... I-am povestit tot [că am fost traficată]. Dar nu părea interesat de asta.

În același mod, o altă victimă a solicitat asistență din partea poliției, spunându-le povestea ei și cerându-el ajutorul, dar revenea de fiecare dată în situația de trafic:

Pentru că, de cele mai multe ori, polițiștii sunt corupți. Nu toți, dar de cele mai multe ori sunt. Am mers de câteva ori, chiar în [țara de destinație], dar totul se întorcea împotriva mea. Și a trebuit să fac totul singură ca să pot fugi și să ajung la ambasadă.

Deoarece victimele nu sunt, uneori, identificate este o constatare importantă a interviurilor și reprezintă o oportunitate ratată care, adesea, a dus la prelungirea situației de trafic. Pentru alte victime, faptul că nu au fost identificate s-a tradus în arestarea lor (adesea ca prostituate sau imigranți ilegali), abuzate și chiar re-traficate.

²³ Așadar, angajații ambasadei și consulatului din anumite țări au fost implicați în identificarea victimelor traficului de persoane, în general în cazul în care victima a apelat la ambasadă pentru asistență, pentru documente de călătorie, pentru asistență în cazul repatrierii, etc. Anumite țări și-au pregătit personalul consular din străinătate pentru procedurile de identificare și referire a victimelor traficului de persoane, deși domeniul intervențiilor lor în acest sens nu este bine definit (Surtees 2005).

4.2. Care au fost sentimentele și experiențele persoanelor traficate cu privire la procesul de identificare

Pentru multe victime, identificare a constituit o experiență stresantă și plină de diferite emoții și reacții. Victimele au fost solicitate să spună ce au simțit în momentul identificării — atât sentimente pozitive, cât și sentimente negative — pentru a înțelege mai bine modul în care au resimțit procesul de identificare, ca persoane și în lumina exploatării lor. Victimele au mărturisit că au reacționat diferit — având atât reacții pozitive, cât și reacții negative — în fața personalului de identificare și în diferitele etape ale procesului de identificare. De exemplu, nu este neobișnuit ca victimele să se simtă ușurate că au fost identificate și, în același timp, să se teamă și să fie suspicioase față de actorul de identificare. Nu este neobișnuit nici faptul că sentimentele negative (teamă și suspiciune) se transformă într-un sentiment de ușurare, odată ce victima se simte în siguranță și reușește, în cele din urmă, să aibă încredere în persoana care a identificat-o. Reacțiile emoționale ale victimei au, adesea, mai multe niveluri și sunt adiacente. În cele ce urmează, diferite persoane traficate vor descrie — în cuvintele lor — aceste sentimente și reacții.

Teamă și suspiciune

Poate în mod nesurprinzător, multe victime au declarat că le-a fost teamă și au fost suspicioase în momentul identificării. Aceste sentimente erau legate adesea de teama de a se întoarce în situația de trafic, traficanții spunându-le multora dintre ele că autoritățile nu vor face altceva decât să le aducă înapoi dacă încearcă să scape.

L-am implorat să mă lase să lucrez jos, în restaurant. L-am implorat să fie bun cu mine, așa cum eu eram bună cu el. Mi-a promis, însă cu o singură condiție — să nu încerc să fug sau să spun cuiva. M-a amenințat că va fi inutil, pentru că poliția era de partea lui. Mi-a spus că va fi rău pentru mine, pentru că nu puteam dovedi nimic.

Acolo [când eram în străinătate] nu am avut curajul să îl denunț [pe traficanțul meu]. L-am crezut, că avea legături cu poliția, polițiștii veneau adesea la restaurant.

În plus, traficanții le-au mai spus victimelor că poliția cooperează cu ei și vor fi aduse înapoi la ei (și pedepsite) dacă încearcă să scape:

Îmi era teamă că polițistul mă va face să merg înapoi în locul în care am fost exploatată și că persoana care mă urmărea ar fi putut face la fel.

Dacă victimele simțeau apropierea exploatatorului lor, teama și suspiciunea erau, adesea, acute. O victimă, care fusese exploatată vreme de șapte ani, a lucrat mai întâi la bar și, ulterior, a fost „soție”, ne-a spus că s-a temut când a început să fie interogată de către autorități, deși era cu poliția și serviciile sociale:

[Despre asistenta socială] Mi-a spus că, dacă nu mă simt în largul meu cu ceva, să-i spun ei imediat. Și dacă doream să întreb ceva, puteam. Eram atât de confuză atunci și am spus că nu am întrebări pentru moment, dar, poate, voi avea mai târziu. Dar eram confuză, îmi era frică, pentru că soțul meu era afară.

Unele victime s-au temut că traficanții va afla că au dat declarație la poliție:

Asistentul social și psihologul au venit să vorbească cu mine, dar nu voiam să vorbesc cu nimeni, pentru că îmi era frică ... Îmi era teamă să vorbesc pentru că lucrurile pe care urma să le spun ar fi putut ajunge la urechile celor care mă exploataseră și îi cunoșteam. Erau în stare să facă rău familiei mele în [țara mea de origine]. Nu puteam avea încredere în nimeni.

Furnizorii de servicii înșiși au menționat această problemă; „Dacă traficanții știu că victima este asistată, s-ar putea să se teamă că aceasta va demara procedurile legale împotriva lui. Uneori, victimele traficului de persoane spun „Am făcut singură” pentru că le este teamă de traficanții lor” (Brunovskis & Surtees 2007).

Teamă de răzbunare — împotriva lor sau a familiilor lor — a constituit o problemă pentru multe victime:

Fetele se tem ... Știu că se tem pentru că vorbeam între noi despre posibilitatea de a fugi [de la traficanți], dar întotdeauna spuneau că le era frică să o facă. Spuneau că le e teamă pentru familiile lor, pentru că, pe lângă cei care le rețineau, mai erau alții acasă care le-ar fi făcut rău familiilor lor.

Dar îmi era frică să mă întorc în [satul meu] pentru că familia mea era acolo ... Nu mă tem pentru mine. Dacă vrea să mă omoare, nu are decât. Dar îmi e frică pentru verii mei, că ar putea să le dea foc la casă, să le creeze probleme ... să îi omoare pe frații mei, mai mari și mai mici.

Mulți traficanți le-au avertizat pe victime, spunându-le că vor fi arestate, închise și deportate dacă ajung în mâinile poliției, din cauza statutului lor ilegal, un argument foarte convingător pentru persoanele a căror traficare este legată de eforturile lor de a pleca de acasă și de a câștiga niște bani. Din acest motiv, victimele se tem de procesul de identificare în sine:

[Despre solicitarea asistenței și identificare] Nu am cerut nimănui ajutorul pentru că, pur și simplu, nu aveam la cine să apelez... Era departe de orice formă de civilizație. Cea mai apropiată secție de poliție era la șaptezeci de kilometri. Nu voiam să merg la poliție pentru că mă temeam că mă vor aresta, pe motiv că nu aveam documentele la mine. Nu existau alte organizații. Din acest motiv, am hotărât să stau toată iarna acolo și, apoi, să încerc să ajung în [orașul din apropiere].

Fiind muncitori ilegali acolo, ne era teamă de poliție (speram să fim plătiți pentru munca pe care o făceam) și că vom fi deportați. De aceea, pașapoartele noastre erau la proprietar, pentru ca, în cazul unei razii, să nu putem fi identificați ca muncitori ilegali.

O victimă a explicat că poliția a venit, de mai multe ori, la barul unde lucra și i-au dat datele de contact ale organizațiilor de asistență, informații pe care le-a distrus:

Rupeam [informațiile] în bucăți, pentru că șeful nostru ne-a spus să nu luăm nimic de la poliție, să ardem imediat ce primim: „Spun minciuni, vă vor da un ordin de deportare.” Când [poliția] pleca, le aruncam [informațiile].

Multe victime s-au temut că vor fi tratate necorespunzător de către autorități, o teamă bazată adesea pe faptul că știau că poliția era coruptă și brutalitatea polițiștilor (atât în țara lor de origine, cât și în străinătatea), accentuată de poveștile traficantilor:

Am fost capturat împreună cu un alt grup de [oameni din țara mea] care mergeau înspre [țara învecinată]. Când ne-au oprit, mi-a fost

frică. Îmi spuneam că Dumnezeu știe ce ne vor face. Auzisem povești cum să [autoritățile străine], când te prind, te bat și te omoară. Dar, mulțumesc lui Dumnezeu, nu s-a întâmplat nimic de genul acesta. Ne-au trimis la o secție de poliție din apropiere, ne-au întrebat cum ne cheamă și asta a fost tot.

[Despre unde să ceri ajutor] Depinde. Poliția ar putea fi o opțiune, dar anumiți polițiști sunt mână în mână cu ceilalți [traficantii].

Îmi era frică de poliție ... Dacă nu aș fi avut pașaport, nu aș fi apelat niciodată la poliție ... Nu știu de ce, dar mă așteptam ca un polițist să mă bată ... Am fost făcută să cred asta de către proprietarul pentru care lucram ... Proprietarul mi-a mai spus că toți polițiștii sunt corupți.

A durat aproape cinci ani [până am contactat poliția]. La început, îmi era frică de poliție. Știam că mulți polițiști sunt în strânsă legătură cu traficanții. Îmi era teamă să voi fi deportată din țară.

Nu știam în acel moment la cine puteam apela. Nu apelasem niciodată la un polițist, dacă nu m-ar fi abordat el primul. Știam că polițiștii sunt corupți, că [traficantii] îi mituiau pe polițiștii care patrulau în zona unde eram exploatată.

Acestea sunt temeri induse și de propria experiență a victimelor cu poliția, care, în anumite cazuri de exploatare sexuală, au fost și clienții lor. În mod paradoxal, pentru anumite victime, identificarea a fost făcută de aceiași oameni și aceleași instituții care le-a exploatat și a abuzat de ele.

Mi-e teamă de poliție. Pentru că am lucrat pe stradă, polițiștii veneau să facă sex cu mine. Mi-e frică de ei. Nu am deloc încredere în ei ... [Mă temeam] că mă vor trimite din nou în stradă.

Îmi era teamă de ei. Pentru că am avut și clienți care erau polițiști.

Pentru unele victime, procesul de identificare și referire le-a reamintit aspecte care li se întâmplaseră în timpul traficării — promisiuni de ajutor și o viață bună, deplasări pregătite de oameni pe care nu îi cunoșteau, faptul că erau duse în locuri necunoscute unde „totul va fi bine” și „vor avea grijă de tine”. Așadar, pentru multe persoane traficate, procesul de identificare în sine părea suspect, mai ales când era privit prin ochii cuiva care era deja stresat, speriat și confuz. O victimă spune că a fost dusă de la o secție

de poliție la alta pentru a da o declarație oficială, temându-se pentru că era convinsă că va fi dusă din nou la traficanțul său:

M-au dus la o altă secție de poliție. Nu cunoșteam acea secție de poliția, așa că nu l-am crezut ... Dar când am intrat în secție, am văzut și mi-am dat seama că nu eram în pericol, așa că nu mi-a mai fost teamă.

Observații similare au fost făcute într-un alt studiu privind victimele traficului de persoane din Albania, Serbia și Republica Moldova, în care intervențiile actorilor anti-trafic li se păreau suspecte victimelor tocmai pentru că nu se deosebeau în mod fundamental de recrutarea și traficare lor. Diferite caracteristici ale identificării și referii au părut, în ochii multor victime, asemănătoare experienței lor de traficare, lucru care, în schimb, a influențat direct capacitatea de a avea încredere în aceste servicii și organizații (Brunovskis & Surtees 2007).

Deși teama și suspiciunea au fost sentimente comune multor victime, trebuie să menționăm, de asemenea, că acestea s-au redus în timp, deoarece victimele au înțeles că identificarea lor era ceva real. Totuși, timpul necesar diminuării acestei frici a fost diferit de la caz la caz și a depins de contextul identificării și de relațiile interpersonale cu actorii de identificare.

Șoc, confuzie și dezorientare

Multe victime au spus că s-au simțit confuze și dezorientate în timpul etapei de identificare. În mare parte, acest lucru s-a datorat faptului că identificarea a urmat imediat după ce victimele au scăpat de la traficanții lor, fiind încă într-o stare de șoc și dezorientare. Multe victime au declarat că s-au simțit foarte confuze la identificare și nu au înțeles întotdeauna bine dacă au fost salvate, arestate sau sunt din nou traficate (Brunovskis & Surtees 2007). Victimele au descris, în cele ce urmează, cât de tulburate s-au simțit în această etapă:

Nu eram deloc coerentă când vorbeam, eram dezorientată ... Mi se părea că durează o veșnicie. Poate că o jumătate de oră, dar nu am fost atentă. Oricum, dura prea mult.

Eram dezorientată. Abia așteptam să merg acasă. Nu îmi venea să cred. A trebuit s-mi văd casa pentru ca să cred.

Pur și simplu, m-am închis. Nu înțelegeam ce se întâmplă. Îmi era foarte teamă de poliție. Când trebuia să vorbim despre ce ni s-a întâmplat, m-am blocat cumva, nu știu. Și, când polițistul a țipat la mine, m-am închis și mai mult în cochilia mea.

În alte cazuri, această confuzie a fost, aparent, datorată faptului că victimele nu înțeleg complet procesul de identificare. O victimă a explicat că nu știa exact ce era o declarație — „Nu mi-au explicat ce e aceea o declarație. Nu știam nimic despre asta”. De asemenea, condițiile în care are loc identificarea în multe țări de destinație — prin razii în baruri și hoteluri, operațiuni ale poliției — pot, al rândul lor, să slăbească eforturile de identificare.

Mi-au spus adevărul, au spus cum stau lucrurile, dar nu am crezut. Era 50/50. Poate când cineva e deja acolo. Dar, dacă nu ai auzit niciodată de organizație, e greu să crezi. Și, pe deasupra, era o țară străină.

În anumite cazuri, înțelegerea serviciilor oferite a depins de capacitățile specifice ale fiecărei victime în parte. Acest lucru poate fi atribuit capacității de înțelegere a victimei, obstacole lingvistice, lipsa de cunoștințe despre asistență și lipsa experienței de asistare, precum și starea lor psihologică. Prin urmare, multe victime, când au intrat pentru prima oară în contact cu personalul anti-trafic, nu au fost întotdeauna capabile să înțeleagă ce se întâmplă. Această etapă inițială post-traficare poate fi foarte derutantă și actorii anti-trafic s-au confruntat cu dificultăți în comunicarea cu victimele (Brunovskis and Surtees 2007). De exemplu, un studiu privind femeile traficate în Europa a constatat că 56 la sută din femei prezentau simptome de tulburare de stres post-traumatic la intrarea în programul de asistență (Zimmerman et al. 2006: 3).

Pentru multe victime, șocul și confuzia au depins de timp și multe dintre victime au simțit că au avut nevoie de o scurtă perioadă de detașare pentru a înțelege ce se întâmpla în jurul lor:

Cred că ar fi trebuit să ne lase câteva zile singure ca să îmi dea timp să mă liniștesc puțin ... Eram complet șocată ... Nici nu mai țin minte ce mă întreba polițistul.

Sentimente de ușurare, siguranță și confort

Identificarea nu a fost întotdeauna o experiență negativă sau stresantă pentru persoanele traficate. Pentru multe victime, faptul că au fost identificate a reprezentat primul moment în care s-au simțit în siguranță în ultima

perioadă. O victimă a explicat că a fugit de la traficanțul ei și a mers imediat la poliție:

Da, acolo, la sediul poliției m-am simțit în siguranță ... Mă gândeam mai mult la ce s-ar putea întâmpla cu mine dacă aș fi obligată să plec din secția de poliție.

Alte victime au menționat, de asemenea, faptul că s-au simțit în siguranță odată ce au ajuns la poliție sau la alți actori de identificare:

... când am intrat în secția de poliție, am văzut și mi-am dat seama că nu sunt în pericol, că nu mai trebuie să mă tem ... Apoi, am văzut pe pereți câteva imagini despre violența în familie, traficul de persoane. Mi-am dat seama că era într-adevăr o secție de poliție și nu o păcăleală. După aceea, m-am calmat.

Oamenii de la poliție s-au purtat foarte bine cu mine. Psihologul a vorbit cu mine și apoi a vorbit cu mama. Mi-au mai spus că acest [traficant] folosea mulți băieți și că, pentru a rezolva cazul, aveau nevoie de informații. M-au asigurat că aceste informații vor fi ținute secrete. Mi-a fost foarte ușor să vorbesc cu psihologul.

... eram foarte recunoscător și fericit. Am apreciat modul în care [controlorul de tren] m-a ascultat și m-a înțeles. Îmi era rușine, dar, oricum, eram fericit că era cineva care dorea să mă ajute.

Totuși, în alte cazuri, a durat mai mult timp până ce victima s-a simțit în siguranță, adesea până când au ajuns acasă sau au intrat într-un program de asistență.

Pe moment, îmi era teamă pentru că nu știam unde mergeam. Când am ajuns aici [la centru de adăpostire], eram atât de speriată încât nu puteam explica. Dar , în timp, m-am obișnuit.

Întrebați ce i-ar fi ajutat în momentul identificării, unii respondenți au spus că faptul că era cu ei cineva în care aveau încredere le-a dat o stare de confort și liniște. De exemplu, unei femei, minoră la identificare, nu i s-a permis să fie însoțită de mama ei când a dat declarație la poliție. Deși a admis că i-ar fi fost greu și dacă mama sa ar fi fost prezentă — „poate că mi-ar fi fost mai greu dacă ar fi fost acolo, pentru că mi-ar fi fost rușine dacă ar fi auzit prin ce trecusem” —, a adăugat că prezența unei femei ar fi ajutat-o:

Aș fi preferat ca o femeie să îmi ia declarație și, chiar dacă nu ea mi-ar fi luat declarație, era important pentru mine ca o femeie să fie.

Modalitățile de a crea starea de confort au depins, în multe cazuri, de profilul specific al victimei, dar, adesea, și de experiența acesteia de traficare și forma de exploatare. Poate cel mai important este ca victimele să poată alege cu cine să vorbească, inclusiv să aleagă dacă doresc prezența unei persoane care să le susțină, cum ar fi un asistent social. Victimele au descris alte lucruri care, în cazul lor, au fost sau ar fi putut fi făcute pentru a crea o stare de confort în etapele inițiale ale identificării:

Da, am avut încredere în ei. În plus, m-au primit bine. Mi-au cumpărat mâncare, mi-au dat ceva să mănânc, m-au întrebat dacă am nevoie de ceva.

Am fost norocoasă că am putut vorbi cu cineva de la o organizație non-guvernamentală. Nu cred că aș fi putut să le spun adevărul polițiștilor dacă nu ar fi fost acea femeie. În primul rând, nu aveam încredere în polițiști, îmi era frică să vorbesc despre traficanți, și, în al doilea rând, nu vorbeam [limba țării respective].

Asigurările primite au reprezentat un element esențial în crearea sentimentului de siguranță și confort al victimelor. Multe au explicat cât de important a fost pentru ele faptul că actorii de identificare le asigurau că sunt în siguranță, că nimic nu poate să li se întâmple și că totul va fi bine.

Disperare și agitație

Anumite persoane traficate au explicat că s-au simțit de-a dreptulperate în momentul identificării. Deși, ca multe alte victime, erau adesea suspicioase și speriate de cei care se ocupau de identificare, situația lor era foarte gravă și au văzut cu au puține alte variante pentru ei. În multe cazuri, victimele au fost identificate în momentele lor de disperare extremă:

Pentru mine, era foarte important să fiu în siguranță. Nu îmi păsa dacă voi primi vreun ajutor. Era foarte important să fiu protejată.

Pentru alte persoane, disperarea lor s-a tradus în faptul că au evitat (sau au încercat să evite) identificarea și singurul lucru pe care îl doreau era să meargă acasă și să încerce să își revină:

[despre sosirea sa acasă] Pur și simplu, nu mai doream să fiu torturată cu întrebări ... Nu voiam să vorbesc cu nimeni. Eram deprimată. Nu aveam cu cine să vorbesc ... Dar nu voiam să vorbesc despre ce mi se întâmplase [în străinătate].

Eram cu o altă fată. Fusese și ea exploatată cu mine. Inițial, au început să o interogheze pe ea și le-a spus tot. Povestea ei era asemănătoare cu a mea. În acel moment, am auzit pentru prima dată că sunt o victimă a traficului de persoane ... Eram foarte obosită, nici nu-mi păsa ... Voiam să ajung acasă cât mai repede.

În alte cazuri, tocmai această stare de disperare le-a determinat pe victime să accepte identificarea și asistența. Se pare că, în multe cazuri, acceptarea acestora este legată de lipsa altor opțiuni, iar, acolo unde există alternative, multe victime nu acceptă, adesea, asistența (Brunovskis & Surtees 2007).

Numeroase victime au spus că s-au comportat dificil la identificare pentru că se simțeau agitate și disperate. O victimă a explicat cum s-a simțit și s-a comportat la identificare, menționând că i-a fost foarte greu să facă față acestei etape: „[Mă simțeam] foarte rău. Vorbeam foarte urât. Eram complet dată peste cap și mă simțeam foarte slăbită”.

La fel ca în cazul celorlalte reacții negative, disperarea este un sentiment care se diminuează în timp și, printr-o abordare sensibilă din partea celor care se ocupă de identificare, poate fi corect gestionată. Însă, se impune să menționăm că, din cauza faptului că disperarea se poate manifesta prin agresivitate, această reacție poate fi interpretată greșit de către actorii de identificare și poate duce la interpretări greșite, tensiune și chiar conflicte.

Sentimentul de rușine și de învinovățire

Unele victime au declarat că au avut un sentiment de rușine în momentul contactului inițial cu actorii anti-trafic, atât furnizori de servicii, cât și autorități. Unora le-a fost rușine de experiența prin care trecuseră și, în anumite cazuri, s-au simțit responsabile pentru ce li s-a întâmplat. O femeie a apreciat modul în care a fost primită și tratată de către polițiști când a solicitat asistență, dar a declarat că, totuși, i-a fost, în același timp, rușine:

A fost greu. Îmi era rușine pentru că era prima dată când mergeam la poliție, pe de o parte. Însă, pe de altă parte, simțeam că aveam un sprijin.

În alte cazuri, victimelor le este rușine din cauza prezenței celor dragi:

Soțul meu a insistat să mergă cu mine la poliție. Am mers împreună. Când am ajuns la polițist, a fost foarte amabil cu noi ... I-am spus tot ce mi se întâmplase. Plângeam când povesteam. Mai mult, îmi era rușine să spun toate aceste lucruri în prezența soțului meu. Nu voia să iasă din încăpere, a spus că nu ar trebui să îi ascund nimic.

Sau, într-un alt caz, din cauza atitudinii și comentariilor celor dragi:

Simțeam de parcă ... tot universul meu se prăbușea. Eram stânjenită. Părea ca și cum aș fi cerut-o. Chiar și tatăl meu mi-a spus asta mai târziu și mulți alți oameni au spus-o și ei — „tu ai cerut-o” ... Erau și femei printre ele. [Mesajul a fost] „Ce căutai acolo, de ce ai mers acolo? E vina ta”.

Sentimentul de rușine și de auto-învinovățire nu a fost întotdeauna sau exclusiv legat de exploatare sexuală. Un bărbat victimă a vorbit despre modul în care faptul că, nereușind să-și găsească un loc de muncă și să câștige bani pentru familie, multor victime le este atât de rușine încât preferă să se expună în continuarea exploatarei:

Am auzit și de la bărbații cu care lucrez acum, când au reușit să scape de la locul exploatarei, nu au mers acasă. Și nu pentru că nu ar fi fost epuizați sau pentru că nu ar fi avut nevoie să se odihnească, ci pentru că le era rușine să se întoarcă la familiile lor fără bani. Simțeau că este vina lor că au intrat într-o astfel de situație ... Unii dintre bărbați nu au spus nimănui adevărul. Bărbații preferă să își încerce încă o dată norocul într-o țară străină pentru a se întoarce acasă cu bani.

În anumite cazuri, victimele au spus că au avut sentimentul de rușine din cauza comportamentului personalului care îi asista.

M-au interogat, eu vorbeam cu un inspector și stăteam [cu brațele încrucișate] ... Niște polițiști erau la ușă, șapte sau opt, pentru că ușa era deschisă. Îi știam din vedere. Îl cunoșteau pe fratele și pe tatăl meu. Cum să vorbesc cu ei? ... Și inspectorul îmi spunea: „Cum poți să îi faci una ca asta tatălui tău?”. Ce puteam să îi spun atunci?!

Polițiștii de frontieră din țara noastră nu se compară cu cei din alte țări ... Și-au bătut joc de mine. Mă întrebau ce am cumpărat din [străinătate], să le dau și lor.

Gestionarea sentimentelor de rușine a fost, în cazul multor victime, un aspect central pentru stabilizarea lor și pentru recuperarea lor pe termen lung. O femeie, întrebată care ar fi cel mai important mesaj pe care l-ar putea da cuiva care a trecut printr-o experiență similară cu a ei, a spus doar atât, „l-aș spune numai să nu se învinovățească pentru nimic”. Și a explicat în continuare:

Să adune cât de mult curaj poate și să meargă întotdeauna mai departe ... Pentru că aici, în această țară, nu găsești niciodată sprijin în astfel de situații. l-aș spune să fie pregătită să nu aibă pe nimeni de partea ei și, după aceea, să știe că va trebui să facă tot singură, să-și păstreze forțele. Să-și adune toate puterile și să meargă să denunțe.

Multe victime au prezentat cazuri de identificare pozitive, în care nu au fost judecate, lucru care, pentru ele, a contat mult în luarea deciziei de a accepta asistența. Important pentru victime este să nu fie condamnate și să fie asigurate că nu a fost vina lor, un mesaj care trebuie repetat în mod regulat, așa cum au subliniat chiar victimele însele.

Mânie, neliniște și dezamăgire

Pentru o serie de victime, identificare nu este, în sine, o soluție la probleme pe care le-au avut înainte de a intra în situația de trafic, probleme care, în general, nu au fost rezolvate și care au fost, adesea, amplificate de situația de trafic. Pentru acelea care sunt în condiții mai reduse de exploatare sau care au reușit să strângă niște bani, în ciuda faptului că au fost traficate, identificarea reprezintă sfârșitul oportunităților financiare. O femei care fusese inițial trafică în străinătate, dar care, apoi, a continuat să muncească în condiții mai reduse de exploatare, nu s-a bucurat că a fost identificată, deoarece i-a afectat negativ posibilitatea de a trimite bani acasă copilului său.

Sentimentele de neliniște și dezamăgire pot fi deosebit de grave atunci când persoanele sunt identificate în tranzit, deoarece acestea nu au fost încă exploatate și încă speră la o viață bună dincolo. În cazul victimelor care sunt emigranți plini de speranțe (și care, adesea, nu sunt conștienți de riscurile traficului de persoane), identificarea poate fi, cel puțin la început, o dezamăgire: „Cel mai bine a fost că am reușit să trecem prima graniță. Și când am trecut pe jos, a fost greu, dar ne-am spus că vom trece toate frontierele așa. Ne-am simțit bine”. Băieții interceptați în tranzit au explicat că, pentru ei, cel mai urât moment a fost acela în care și-au dat seama că

nu vor mai ajunge la destinație și că, prin urmare, nu vor putea să muncească și să trimită bani acasă:

Pentru că a fost important pentru noi să plecăm de acasă cât mai repede. Și când am intrat în secția de poliție, ne-am dat seama că nu ne vom mai continua drumul, că nu vom mai ajunge în [UE].

Ne-au oprit, nu a fost ușor. Veneam de departe și am fost prinși la sfârșit.

Modul în care personalul de identificare tratează victimele (și potențialele victime) poate influența maniera în care acestea trăiesc întregul proces. Unele victime au spus că au fost batjocorite și ridiculizate, ceea ce a amplificat starea lor de dezamăgire, fiind adesea chiar enervant:

Am ieșit din mașina [poliției străine] și am intrat în mașina poliției [naționale]. Am așteptat o jumătate de oră acolo până când polițiștii și-au terminat treburile cu ceilalți și ne-au adus, apoi, în [oraș] ... Au început să îi sâcâie pe băieți; „Nu ați reușit de data asta”. Mie mi-au spus: „Cum ai trecut acolo?” și alte lucruri deranjante.

În funcție de condițiile de identificare și abilitățile persoanei care face identificarea, victimele pot să nu fie identificate într-o fază inițială, fiind supuse interogării ca imigranții ilegali, prostituate și / sau infractori. În aceste cazuri, victimele au fost asaltate cu întrebări și ceea ce ar fi trebuit să fie un interviu de identificare a devenit un interogatoriu propriu-zis. Identificarea greșită și, implicit tratamentul necorespunzător, pot cauza furie și neliniște pentru multe victime. Comparând modul în care a fost tratată la identificare în străinătate și în țara de origine, o femeie a concluzionat că a fost mai bine în străinătate:

[Poliția din străinătate] este mai bună. Ne-au luat numele și ne-au lăsat să ne calmăm. Aici, s-au năpustit asupra mea; „cum ai plecat?”, „cu cine ai plecat”, „ce urma să faci acolo” și nu mai știu ce ... M-au amenințat că mă vor trimite la închisoare dacă nu le spun și dacă nu recunosc că am plecat cu persoana despre care îmi spuneau ei.

Încredere și lipsă de încredere

Pentru multe persoane traficate, lipsa încrederii — în oameni și în instituții — a fost adesea unul dintre rezultatele experienței lor de trafic. În schimb,

aceasta le afectează dorința de a fi identificate și de a accepta alte contacte și asistență. O femeie a povestit că asistentul social din localitate i-a dat numărul unei HelpLine destinate victimelor violenței, dar i-a fost teamă să sune la acest număr pentru că nu avea încredere: „A fost bine prima dată când am auzit despre ace organizație, prima dată când auzeam că există așa ceva. După ce am trecut printr-o situație atât de îngrozitoare, nu mai am încredere în nimeni”.

Multe victime și-au exprimat de asemenea neîncrederea în autorități și acest lucru le-a descurajat să se lase identificate, chiar atunci când a apărut această posibilitate.

Aș fi putut apela la poliție, dar în [țara respectivă] toată poliția este coruptă. Aș și putut cere ajutorul unui ONG, dar nu știam nici o adresă și nici un număr de telefon, plus că nu aveam bani de transport sau ca să sun.

În acel moment, nu aveam încredere în nimeni și nu mi-am putut imagina, în general, că există oameni care vor să facă lucruri bune pentru tine.

Nu, am crezut că poliția mă va revinde „peștilor”. Printre clienții mei, fuseseră și polițiști. Nu prea aveam încredere în poliție.

O altă problemă legată de încredere este faptul că anumite victime simt că instituțiile de identificare — fie că este vorba de poliție sau de furnizorii de servicii — nu au avut încredere și nu au crezut povestea lor. Acest lucru a avut un efect negativ asupra lor. Pentru o victimă, acesta este cel mai neplăcut aspect al identificării sale:

Neîncrederea oamenilor, a polițiștilor, a oamenilor care îți iau declarație. Faptul că nu m-au crezut, de parcă mi-ar fi spus din ochi, „minți” ... Ca și cum urmau să îmi spună „dispari”.

Încrederea — într-o persoană sau o instituție — a jucat un rol important în decizia unor victime de a solicita și de a accepta să fie identificate. A fost în egală măsură important și în contextul referii lor ulterioare pentru asistare. În multe cazuri, încrederea a fost un element central al procesului de identificare. În anumite situații, victimele au refuzat să fie identificate de către persoane în care nu aveau încredere, acceptând să fie, în schimb, identificate de către persoane în care aveau mai multă încredere.

Pentru anumite persoane, încrederea este legată de instituția în sine, cum a fost biserica în cazul unui bărbat identificat în străinătate după mai mulți ani de exploatare prin muncă. Întrebat dacă a avut încredere în ei, a răspuns:

În primul rând, m-am gândit că oamenii care cred în Dumnezeu nu mă vor dezamăgi... Le sunt foarte recunoscător .. Au fost atât de buni cu mine. Tot ce făceau pentru mine a fost în mod gratuit și altruist. Au făcut totul din toată inima ... Au contactat ambasada mea și urma să îmi obțin în curând pașaportul. Erau oameni normali. Nu beau alcool, nu fumau și s-au comportat bine cu mine.

Persoanele traficate au identificat mijloace prin care oamenii și instituțiile pot să le creeze sentimentul de încredere. În numeroase cazuri, victimele au avut mai multă încredere și s-au simțit mai în siguranță dacă autoritatea instituției era clară și vizibilă. De exemplu, pentru anumite victime, a fost important ca polițiștii să poarte uniforme și au considerat că polițiștii îmbrăcați civil îi derutau:

Când m-am calmat puțin, au chemat niște inspectori. A sosit unul. Mi-a fost frică să merg cu el, să intru în mașină cu el, pentru că nu purta uniformă. Mi-a spus că este inspector și că nu trebuie să-mi fie frică de el. Mi-a spus că mă va duce la o altă secție de poliție ... Da, [uniformele] au fost importante pentru mine. Inspectorul era îmbrăcat civil și mi-a fost teamă de el. L-am rugat să nu mă ducă la [traficanți]. Mi-a explicat că mă duce la o altă secție de poliție, unde este mai liniștit și nu e multă lume. Mi-a promis că vom bea o cafea acolo, că vom putea vorbi în liniște. Mi-a spus că există o serie de inspectori care nu poartă uniforme și sunt îmbrăcați civil. M-a dus la cealaltă secție de poliție. Nu cunoșteam această secție de poliție, așa că nu l-am crezut. Când am ajuns acolo, am aflat că era într-adevăr cine spusese că este, numai că nu purta uniformă.

Mi-au dat tot ce au putut. Dar, în mintea mea, mă gândeam că nu ar trebui să fie îmbrăcați civil. Nu credeam că sunt polițiști.

Unele au avut tendința să aibă mai multă încredere și să se simtă mai confortabil dacă o femeie — fie o polițistă sau o asistentă socială — era prezentă în momentul identificării, deoarece acest lucru le dădea un sentiment de siguranță și confort. Într-un caz, o victimă a spus că s-a simțit mai

sigură la sediu poliției când a văzut personalul feminin; „Atunci, m-am liniștit. Erau și femei. Una făcea cafea, cealaltă făcea curățenie”. Totuși, acest lucru nu a fost valabil în cazul tuturor respondenților, deoarece sentimentul de încredere are un pronunțat caracter personal și depinde de context, fiind legat, cel puțin parțial, de mediul social și cultural din care provine victima. Băieții minori care au fost intervievați nu au considerat neapărat cu prezența femeilor a avut un efect liniștitor, în schimb, au simțit că persoanele mai în vârstă au fost mai de încredere (și, implicit, mai respectate) decât cele tinere.

De ce ar fi mai rău [să nu fie prezentă o femeie]? Nu ar fi nici o diferență ...Prefer să fie prezenți oameni mai în vârstă pentru că știu mai multe [decât persoanele mai tinere].

Totodată, în anumite cazuri, victimele au povestit că au fost tratate cu nepăsare atât de către polițiști, cât și de colegii lor bărbați. O victimă a prezentat întâlnirea cu aceștia, după cum urmează:

Două femei [din poliție] m-au interogat. Am spus că fusese lucrul cel mai rău care mi se întâmplase toată viața. Sunt femeie, ești femeie, dar să te interogheze o polițistă este cel mai dezgustător lucru care ți se poate întâmpla vreodată.

Chiar dacă victimele au vorbit despre neîncrederea într-o instituție sau o persoană, este important să știm că aceasta nu a fost insurmontabilă. Încrederea poate fi construită și reconstruită. O femeie a avut o experiență deosebit de neplăcută cu poliția, fiind abuzată în timp ce era obligată să se prostitueze: „Când lucram în stradă, mă băteau de multe ori. Erau multe fete acolo, dar întotdeauna mă băteau pe mine. Nu știu de ce”. Așadar, în acest caz, depășirea fricii și neîncrederii nu a fost lipsită de importanță. Totuși, neîncrederea ei în poliție a fost depășită datorită modului în care a fost tratată de polițiști după identificare: „Da, mi-a fost foarte frică de poliție. Dar acum nu mai îmi este teamă. M-au și ajutat”.

4.3. Problemele și obstacolele în procesul de identificare

Natura ascunsă a traficului de persoane complică identificarea victimelor. În cazul în care exploatarea sexuală, prin muncă, cerșetorie și delincvență are loc în locații ascunse sau sub monitorizarea strictă a supraveghetorilor,

accesul la aceste locuri este foarte limitat. De asemenea, victimele nu au adesea posibilitatea să solicite asistență, fie pentru nevoi de urgență sau ca mijloc de a evada. Prin urmare, putem concluziona că numai un număr mic de victime ale traficului de persoane sunt identificate și / sau intră în contact cu programele de asistență (Brunovskis & Tyldum 2005; Surtees 2005: 25).

Problemele legate de identificare depășesc natura traficului de persoane în sine și sunt condiționate de o serie de alte probleme și variabile. Experiențele persoanelor traficate pun în evidență numeroase probleme cu care se confruntă în cursul procesului de identificare, atât în țările de destinație și de tranzit, cât și în țările lor de origine.

Accesul la informații în etapa de identificare

Pentru victime, a fost foarte important să primească informații complete și accesibile despre identificare și referire — pentru a le atenua teama și pentru a crea un sentimente de confort și de siguranță. Multe dintre ele au primit informații corecte și complete cu privire la procesul de identificare și procesele ulterioare în această etapă. Unele victime au primit informații care, pentru ele, erau clare, corecte și informative, ceea ce a contribuit la decizia lor de accepta sprijin:

Da, femeia mi-a explicat de ce servicii pot beneficia din partea centrului de adăpostire. Totul era clar. Mi-a dat o broșură în [limba mea], în care totul era explicat de asemenea.

Totuși, multe victime au spus că au primit informații insuficiente și / sau neclare când au fost identificate prima oară și au luat decizii în legătură cu viitorul lor și opțiunile de asistență. În anumite cazuri, victimele nu au primit nici o informație de la autorități cu privire la opțiunile de asistență pe care le aveau. Întrebate ce li s-a spus — după ce au dat declarație la poliție, s-au întâlnit cu furnizorii de servicii etc. — multe persoane traficate au relatat experiențe asemănătoare:

Nu mi-au spus nimic în mod special. Apoi, dimineața au venit după mine și m-au dus iar la secția de poliție ... „Azi mergi acolo, și mâine mergi în [orașul respectiv]”.

Poliția a venit acolo și m-au dus la secție. Mi-au luat o declarație și apoi m-au adus aici .. Mi-au spus doar că pot să vin dacă vreau și că ar trebui să mă gândesc. Au spus că va fi bine și că vor avea grijă de mine.

După aceea, a spus că vom merge în [capitală]. Asta m-a șocat. Nici nu știam ce este acolo ... Nu mi-au spus nimic. Doar că vom merge în [capitală] ... Că mă voi întâlni cu procurorul. Atât a spus.

În cazul băieților minori identificați în tranzit, aceștia au fost reținuți la secția de poliție și, apoi, transferați la centrul de adăpostire pentru minori, fără să li se dea nici o informație despre reținerea lor, despre ce se întâmpla și / sau urma să se întâmple:

Am avut o problemă, pentru că nu știam ce se va întâmpla cu noi, și nu ne-am mai gândit că ne era foame sau sete ... stăteam în expectativă, neștiind ce vor face cu noi, ce ne vor spune.

În alte cazuri, victimele au primit informații, însă multe au simțit că nu au fost suficiente. O victimă a considerat că lipsa de informații a fost derutantă și a insistat, în timpul interviului, asupra faptului că nu i s-au dat informații suficiente despre proces, doar câteva informații simple despre centru. Când a fost identificată inițial, poliția i-a spus că are posibilitatea de a solicita asistență:

Au spus doar că este vorba despre o casă particulară sau voi merge într-un fel de hotel ... Nu știam la ce să mă aștept. Nu știam unde voi merge. Ar fi trebuit să îmi explice mai bine ce se va întâmpla. Când am mers la poliție, nu știau nimic. Nu știam că este vorba despre acest tip de casă.

Anumite informații au fost foarte derutante. O victimă a povestit că a fost dusă la un centru de adăpostire, dar fără să i se spună că este vorba despre un astfel de centru:

Nu știam că este vorba despre un centru de adăpostire. Mi-au spus numai „vei merge la o casă” ... Au spus numai o casă oarecare. O casă publică, sau așa ceva. Habar nu aveam ce fel de casă era aceea. Am spus: „Nu merg acolo”.

În acest caz, trebuie menționat faptul că în limba respectivă „casă publică” are două sensuri, însemnând și bordel. Fiind victimă a exploatarei sexuale, se înțelege de ce victima a fost descurajată de această informație opacă și chiar înspăimântătoare.

Dat fiind faptul că multe victime provin din țări sau comunități unde asistența socială este slab dezvoltată sau inexistentă, acestea au, în general,

cunoștințe limitate despre servicii și asistență. Un studiu recent realizat în regiune a constatat că victimele erau adesea surprinse (și suspicioase) de posibilitatea de a beneficia de asistență, tocmai pentru că nu au fost expuse anterior acestei opțiuni, lucru ilustrat de cazul următor:

O victimă a prezentat procedura de repatriere, „La frontiere, când polițistul m-a întrebat de ce nu am bani, i-am explicat situația mea. Acesta m-a luat deoparte și mi-a vorbit despre organizația [de asistare]”. Întrebată ce reacție a avut, a spus că pentru ea a fost „credeam că este un dar de la Dumnezeu. În țara noastră, nu poți primi nimic gratis”. Prietena ei, și ea victimă a traficului de persoane, a avut aceleași suspiciuni, „Dar cine sunt eu să mă ajute? Mai ales un polițist” (Brunovskis & Surtees 2007).

Într-adevăr, numeroase victime asistate care au participat la acest interviu și-au exprimat surpriza că asemenea servicii și programe de asistență există, dat fiind faptul că majoritatea nu mai primiseră niciodată asistență sau sprijin din partea ONG-urilor sau a instituțiilor statului. O victimă a prezentat modul în care i-a fost oferită asistența, „Toate aveam suspiciunile noastre pentru că auzeam despre acest lucru pentru prima oară și nu credeam că îi pasă cuiva”. O altă victimă a spus că, în ciuda faptului că i s-a oferit opțiunea de a merge la centrul de adăpostire, a preferat să meargă la închisoare. Se gândea că va sta acolo doar o lună și știa că poate rezista o lună în închisoare. Știa la ce să aștepte acolo. Însă, centrul de adăpostire era ceva necunoscut ei, un „salt de încredere”. Și după ce a vorbit cu angajații din cadrul programului, nu știa sigur despre ce este vorba și îi era încă teamă. Cum a spus ea, „Nu mi-am putut imagina vreodată că există un asemenea loc” (Brunovskis & Surtees 2007).

Întrebate dacă știau despre opțiunile de asistență în timpul și după traficare, diferite victime intervievate în acest studiu au răspuns, după cum urmează:

Nu știam. Nici nu-mi trecuse prin minte că aș putea cere cuiva ajutorul ... poate aș fi putut cere ajutorul cuiva dacă aș fi avut mai mult timp. Eram urmărită de niște oameni, îmi era frică ... Aș fi apelat la o organizație în care să pot avea încredere, care să mă poată ajuta, cum e de exemplu [un ONG]. Nu știam nimic despre astfel de organizații în acel moment.

Nu știam absolut nimic, nu știam la cine pot apela pentru a fi ajutat/ă. Nici nu m-am gândit că există asemenea organizații.

Cred că este foarte dificil pentru victimele traficului de persoane care provin din categorii sociale vulnerabile și nu au televizor sau radio ca să afle informații, cel puțin despre HelpLine. Acești oameni nu au nici telefoane. Nu știu cum ar putea afla despre asistență [în țara de destinație].

Nu, nimic, nu știam nimic [despre asistență] pentru că am mers dintr-o mașină în alta și eram închisă acolo, în casa soțului meu. Nu ieșeam, nu aveam voie să întreb despre nimeni. Cât timp am stat în apartament, eram acolo, apoi am stat în casă. Am stat mai mult înăuntru decât afară. Când ieșeam ocazional, la piață sau la magazin, de frică, nu întrebam pe nimeni nimic.

În plus, termenii „centru de adăpostire”, „casă de încredere” și „asistență” nu sunt întotdeauna noțiuni familiare persoanelor traficate (sau publicului larg, în general). Brunovskis & Surtees (2007) au constatat că, la identificare, multe victime nu înțelegeau exact ce înseamnă centru de adăpostire sau asistență:

Întrebată ce se aștepta să fie un centru de adăpostire, o victimă a mărturisit că se gândea la o casă plină de oameni, copii și fete, și cu multe camere de luat vederi. O altă victimă a spus, „Habar nu aveam ce înseamnă, cum era. Am aflat apoi că era bine și nu știam lucrul acesta înainte să vin. În [orașul meu] nu există așa ceva și nu știam cum va fi”. Altele, însă, au spus că și-au imaginat că va fi „o celulă cu gratii”, „o înșelătorie” sau „o casă cu mulți oameni” (Brunovskis and Surtees 2007).

Acest lucru indică faptul că termenii și conceptele depind adesea de context și trebuie explicați pentru a fi deplin înțeleși de către grupul țintă. Barierele lingvistice și culturale pot și ele împiedica înțelegerea corespunzătoare a serviciilor oferite. De asemenea, este evidențiată nevoia de informații clare și accesibile privind opțiunile de asistență în etapa de identificare, iar informațiile mai vaste privind opțiunile de asistență trebuie să fie diseminate în cadrul comunităților, în general.

În furnizarea informațiilor este necesar să se țină seama, pe de o parte, de limbă, nivelul de instruire și educație a respondenților, și pe de altă parte, de inteligibilitatea și accesibilitatea acestor informații. În anumite cazuri, informarea la identificare pune accentul într-o mai mică măsură pe acordarea propriu-zisă a informațiilor, și mai mult pe înțelegerea acestora de către

victimă. La identificare, multe victime se simt șocate, confuze, disperate și speriate, lucru ca poate însemna că nu sunt capabile să înțeleagă informațiile care le sunt oferite. Brunovskis and Surtees (2007) au constatat că multe victime au manifestat capacitate redusă de înțelegere a opțiunilor și de luare a deciziilor, printre altele, din cauza șocului și traumei suferite la identificare. Acest lucru atrage atenția asupra importanței de a lua în considerare procedurile de transfer al informațiilor din perspectiva experienței suferite de victimă, făcând adaptările necesare privind modul și momentul în care informațiile sunt furnizate, în funcție de condiția fizică și psihică a fiecărei persoane traficate. Nu ne putem aștepta ca persoanele traficate să ia decizii privind viitorul lor până nu înțeleg opțiunile care le sunt puse la dispoziție.

În ceea ce privește transmiterea orală a informațiilor, este important să luăm în considerare următoarele chestiuni: ce să se spună, cum să fie repetate informațiile și cum să ne asigurăm dacă potențialii beneficiari înțeleg ce le este explicat sau oferit. Din interviuri reiese că anumite persoane traficate au primit informații, dar a fost necesar ca acestea să fie repetate, subliniindu-se anumite puncte; treptat, sunt introduse mai multe informații, sub forme și la momente potrivite și accesibile. Materialele scrise sunt la fel de importante, mai ales dat fiind faptul că multe victime au nevoie de timp pentru a procesa informațiile, pentru a chibzui asupra opțiunilor și pentru a lua o decizie privind asistența. Acestea permit potențialilor beneficiari să consulte informațiile respective mai târziu și să conștientizeze opțiunile care le sunt puse la dispoziție. Victimele pot primi informații despre serviciile oferite în diferite etape, în timpul și după experiența lor de traficare. Este important să se asigure diseminarea și accesul la informațiile specifice vieții post-traficare a victimelor.

Un alt aspect la fel de important este persoana sau instituția prin care informațiile sunt diseminate, dispunând de o gamă largă de posibili interlocutori, cum ar fi personal de intervenție, personalul medical, poliție, personalul din industria turismului, personalul de transport și personalul din ambasade și consulate. Instruirea acestor persoane, formându-le abilități și acordându-le materiale și informații pentru a informa victimele în legătură cu drepturile și opțiunile lor într-un mod accesibil și clar, este deosebit de important. Persoanele traficate ar trebui să se implice în identificarea informațiilor și a modului în care acestea pot fi cel mai bine prezentate și diseminate în rândul altor persoane traficate (Brunovskis & Surtees 2007).

O altă problemă apare în contextul în care multe persoane traficate se întorc acasă fără să fi fost identificate și, prin urmare, nu își cunosc statutul

de persoane traficate. Așadar, mesajele privind asistența pentru victimele traficului de persoane pot să nu ajungă la acestea, deoarece ele nu se văd ca victime ale traficului de persoane și nu înțeleg că au dreptul la o anumită formă de sprijin. Mai mult, multe victime provin din mediul rural și nu au acces la televizor și radio în comunitățile lor de origine, ceea ce înseamnă că multe dintre ele nu vor avea acces la informațiile privind opțiunile de asistență. Acest lucru subliniază rolul care le revine interlocutorilor din cadrul comunității — conducători, personal medical, profesori, conducători religioși — în identificarea și diseminarea informațiilor accesibile către persoanele traficate.

Aptitudinile de identificare

Prezentându-și experiența de identificare, persoanele traficate au relatat o serie de situații în care nu au fost identificate, chiar atunci când au solicitat asistență. În parte, acest lucru este cauzat de mecanismele de identificare existente (insuficiența lor) în multe țări, atât din ESE și nu numai. Multe țări nu dispun de proceduri adecvate de identificare și monitorizare și, adesea, nu reușesc să evalueze corespunzător imigranții ilegali, solicitanții de azil și persoanele în exil, pentru a stabili dacă sunt victime ale traficului de persoane.²⁴

De asemenea, poate fi vorba și despre abilitățile personalului de identificare. Unele victime nu au fost identificate, deși procedurile de obținere de azil erau în curs. În anumite cazuri, acest lucru s-a petrecut pentru că nu au fost recunoscute ca victime ale traficului de persoane și / sau personalul nu știa ce înseamnă acest lucru sau nu cunoștea tipurile de asistență care trebuie acordate în aceste cazuri. În cazul unei minore din ESE, autoritățile din UE nu au reușit să o identifice, au încadrat-o la categoria imigrant ilegal și au deportat-o. Doar când a ajuns acasă — după câteva ore de interogare — a fost recunoscută ca persoană trafică și referită pentru asistență. În același mod, un bărbat victimă care a contactat poliția și și-a prezentat situația, nu a fost identificat de către autorități:

²⁴ Nu este doar cazul ESE, această problemă a fost remarcată și în UE. De exemplu, nu există nicio dispoziție în dreptul irlandez cu privire la identificarea victimelor traficului de persoane, nicio strategie propusă de Guvernul irlandez pentru identificarea acestora, niciun indicator național sau principii de identificare și indicatori existenți — pentru copiii separați — nu sunt aplicabili în cazul adulților. De asemenea, în UK, nu există niciun set național de principii pentru serviciile de imigrație privind identificarea victimelor traficului de persoane la sosire, deși — au făcut, recent, o serie de eforturi pentru sensibilizarea personalului de primire și, în 2005, guvernul a introdus principii intermediare de identificare a minorilor. Probleme asemănătoare există și în alte țări UE (IOM 2005a: 68, 88).

Le-am arătat pașaportul și, când au văzut că nu am viză, m-au urcat în mașina poliției. Au mai stat o jumătate de oră, așteptau ceva, și, apoi, m-au dus la secția de poliție ... Nu m-au întrebat nimic [despre ce se întâmplase]. Nu au întrebat cine este cu mine sau cine m-a adus sau cum am ajuns aici. Interpretul / traducătorul m-a întrebat doar dacă doresc să rămân aici, să cer azil, ei pot să îmi dea o locuință, dar le-am spus că vreau să merg acasă ... [În ziua următoare] am fost duși la aeroport de către poliție. Erau încă șapte sau opt persoane.

În alte cazuri, victimele nu au știut că, relatând experiența de trafic, pot avea dreptul de a mai rămâne, ce puțin temporar, în țara de destinație, și, prin urmare, nu le-au spus autorităților întreaga lor poveste. O femeie tânără, identificată în UE a solicitat azil, dar nu a menționat faptul că fusese traficată. Ea explică întreaga situație, după cum urmează:

Da, am stat patru luni și am așteptat documentele, apoi a sosit răspunsul negativ și, de parcă le era teamă să nu fug din centru și să rămân în [UE], m-au trimis la închisoare până m-au trimis [acasă] ... Nu am vrut să vorbesc cu nimeni despre problemele mele. Nu voiam decât să îmi fac actele și nu mi-a trecut prin minte să spun cuiva despre experiența mea de traficare și nimeni nu m-a întrebat.

În domeniul anti-trafic, există, așadar, probleme privind identificarea. Brunovskis & Surtees (2007) au constatat, în studiul lor privind domeniul prostituției pe stradă din Serbia, că există numeroase prostituate de stradă care fuseseră traficate, dar care nu au fost niciodată identificate de către departamentul responsabil cu lupta împotriva prostituției din cadrul poliției, un alt departament pe lângă cel de combatere a traficului de persoane. Mai mult, criteriile de identificare nu țin întotdeauna pasul cu comportamentele traficanților, aceștia adaptându-și în mod regulat metodele ca reacție la noile legi și strategii, fiind mai rapizi decât măsurile luate de instituțiile anti-trafic. În ESE, modificările de strategie au inclus plățirea victimelor cu sume nesemnificative (pentru a le determina să nu mai fugă),²⁵ lansarea procedurilor de

²⁵ În Kosovo, în 2003 și 2004, victimele străine au spus că au primit 200 sau 300 de EURO pe lună de la traficanții lor ca salariu, plătit cu regularitate. În multe cazuri, acest lucru a demobilizat victimele în eforturile lor de a ieși din situația de trafic. În mod similar, în Macedonia în 2003 și 2004, victimele au primit sume mici de bani, care s-au dovedit suficiente în multe cazuri pentru a le face să renunțe la dorința lor de a căuta asistență și de a scăpa. Acești bani, deși erau mult mai puțini decât ceea ce le fusese promis la recrutare, erau importanți, dat fiind faptul că majoritatea victimelor ajunseseră în situația de trafic ca urmare a dorinței lor de a lucra

azil sau căsătorindu-se cu victimele pentru a le legaliza statutul,²⁶ strategii care, pentru un scurt timp, păreau să compromită eforturile de identificare.

O constatare șocantă a fost aceea că multe persoane nu au fost identificate, deși au abordat direct persoanele care trebuiau, cel puțin, să le poată referi către o formă sau alta de asistență. O femeie în vârstă, oarbă, a fost traficată și exploatată în fosta Uniune Sovietică pentru cerșetorie timp de șaisprezece ani, dar nu a fost niciodată identificată, deși a contactat poliția de mai multe ori, în cursul exploatării sale:

Am fost reținută de poliție de mai multe ori și am fost chiar închisă ... Am fost speriată și credeam că voi fi trimisă la închisoare ... Am fost reținută câteva zile până ce a venit comandantul. I-am spus ce mi se întâmplase și cine mă ținea și avea pașaportul meu. Acesta i-a spus unui polițist „lăsați-o pe femeia asta să plece. Nu e hoată și nu trebuie ținută aici”. Mi-au spus că sunt liberă să plec. Am încercat să le explic că nu pot merge nicăieri pentru că nu știam unde sunt și nici unde să merg. Comandantul a dat ordin să fiu dusă în locul de unde mă ridicaseră. Așa că m-au lăsat acolo în voia sorții. Stăteam acolo și plângeam. Unde să merg? Fără bani, fără pașaport. Seara, au venit proprietarii mei și aceeași rutină a început din nou. Îmi era teamă să fug pentru că proprietarii mă amenințaseră cu moartea ... Am spus povestea de mai multe ori, chiar când am fost exploatată de polițiști. Dar nu au recunoscut că eram exploatată. Doar aici, în acest centru, m-au înțeles și au început să mă ajute.

În mod similar, un bărbat traficat în străinătate pentru muncă a povestit că a fost oprit de polițiști în țara de destinație, iar polițiștii nu s-au arătat interesați de faptul că acesta era exploatat:

[Am fost oprit] de polițiști în stația de autobuz din [capitala țării de destinație] când am venit să cumpăr un bilet către [țara mea]. Polițiștii din stația de autobuz ne-au oprit și ne-au cerut actele de înregistrare,

în străinătate și de câștiga bani (Surtees 2005: 247, 316, cf. Andreani & Raviv 2004, Hunzinger & Sumner-Coffey 2003).

²⁶ În 2003 și 2004, în Bosnia și Herțegovina, victimele au indicat existența tacticii de a obliga femeile traficate de a se căsători cu angajatorul lor pentru a le regulariza statutul în țară. Acest lucru se întâmpla, de regulă, după o perioadă de timp, când victima era în pericol de a căuta asistență și era menită a exercita un control suplimentar asupra ei. O altă strategie a fost aceea de a obliga femeile traficate să solicite azil, continuând să le exploateze până ce solicitările lor erau procesate (Surtees 2005: 114, 131-2).

dar nu le aveam. Nu erau interesați de detalii [privind faptul că eram exploatați]. Erau interesați doar de ce încălcasem legea privind obligativitatea înregistrării la poliție ... Au vrut să ne pună să plătim o amendă.

Nu doar poliția a eșuat în identificarea victimelor care solicitau intervenție. Un alt bărbat a povestit cum, în timp ce era spitalizat, medicul de gardă nu i-a acordat nici un ajutor în încercarea sa de a ieși din situația de exploatare:

Știi, când eram exploatat acolo [în țara de destinație], am leșinat și proprietarul m-a dus la spital. Acolo, doctorul m-a întrebat de ce nu eram înregistrat deloc. I-am spus că proprietarul meu nu îmi permitea să părăsesc teritoriul unde lucram. Părea să fi înțeles situația în care intrasem ... M-a simțit în siguranță în acel moment. Credeam că voi rămâne mult timp acolo și că voi putea merge acasă ... Am stat numai trei zile. În a treia zi, doctorul mi-a spus că tratamentul s-a încheiat și că toate costurile vor fi acoperite de o organizație de caritate. Când am ieșit din spital, l-am văzut pe proprietar așteptându-mă. Apoi, m-a dus înapoi la locul unde lucrasem înainte.

Alt bărbat care a scăpat a luat autobuzul, pentru a pleca cât mai departe de locul în care era exploatat și, numai după aceea, a solicitat ajutorul poliției. Însă, intervenția polițiștilor a fost limitată:

Dar poliția era departe de locul unde fusesem exploatat și au spus că trebuie să merg din nou în locul acela unde am fost exploatat și să merg la poliția locală, pentru că nu era responsabilitatea lor și puteau să mă ajute. Nu aveam pașaportul la mine ... îmi era teamă că voi fi prins din nou de traficanți ... nu aveam nici documente, nici bani.

Da, dar nu au vrut să mă ajute. I-am întrebat ce pot face să îmi recuperez pașaportul. Mi-au spus că pot merge la [ambasada din capitală] și să solicit un pașaport nou... eram epuizat. Nu aveam nici documente, nici bani. Nu aveam nimic de mâncare. A trebuit să cerșesc din sat în sat, în drum spre [capitală].

În unele cazuri, victimele le-au spus povestea lor polițiștilor de frontieră care le-au lăsat să treacă fără documente, dar care nu au reușit să le identifice ca persoane traficate și să le ofere asistență. O victimă traficată în fosta Uniune Sovietică a explicat ce ar fi putut fi făcut mai bine în cazul ei:

Dacă polițistul de frontieră de la graniță ma-ar fi luat mai în serios și mi-ar fi spus că sunt o victimă a traficului de persoane, aș fi putut să sun la HelpLine imediat după ce am sosit și să cer ajutor. Nu aș fi pierdut atât de mult timp căutând pe cineva care să mă poată înțelege și să îmi acorde asistență.

În loc să se întâmple asta, însă, victima a fost coborâtă din tren, împreună cu copilul ei, și interogată:

Ne-au ținut la graniță, ne-au interogat. Am început să plâng, le-am povestit tot prin ce trecusem ... i-am implorat să mă lase să plec [acasă] ... M-au ținut acolo mult timp, până ce șeful politiei de frontieră a intrat din întâmplare. Le-a ordonat să mă lase să plec și am plecat.

Deși a fost, în cele din urmă, eliberată, ea s-a întors acasă fără să fi fost asistată (și, prin urmare, protejată) și nu a știut despre nici o formă de asistență multă vreme după ce s-a întors acasă. Doar după ce a fost arestată pentru furt (singurul mijloc de supraviețuire pentru ea și cei trei copii ai ei) a fost, în cele din urmă, identificată ca victimă a traficului de persoane:

Prima dată am fost identificată ca victimă a traficului de persoane de către directoarea orfelinatului în care se aflau copiii [în țara de origine] ... Am comis un furt, pentru că nu știam ce să mai fac, era singura soluție. Eram pe stradă. Când am fost în arest, copii au rămas singuri, iar, apoi, statul i-a încredințat un orfelinat. Directoarea orfelinatului a venit să vorbească cu mine în închisoare. I-am povestit despre viața mea și de ce am ajuns în închisoare.

Într-o oarecare măsură, problema pare să rezide în faptul că anumite victime nu au fost considerate victime ale traficului de persoane și, prin urmare, nu au fost identificate ca atare. Problema apare cu precădere în cazurile bărbaților traficați, deși reprezintă o problemă și în cazul identificării femeilor victime ale traficului de persoane. Nefiind identificați (și asistați), bărbații au continuat să rămână în situația de trafic sau au fost arestați sau deținuți, lucru care i-a afectat cu siguranță pe termen lung. Un bărbat ne-a povestit că, după patru ani în care s-a aflat în situație de trafic în statele CSI, a reușit să ajungă într-o capitală apropiată, unde a fost reținut de poliție, dar niciodată identificat:

Am ajuns în [capitală] cu trenul. După câteva săptămâni, am fost reținut de poliție pentru că nu aveam actele la mine. Dormeam în

gară. Într-o noapte, poliția a organizat o razie în gară și am fost dus la secția de poliție, împreună cu un alt străin care deținea un pistol. A spus că a cumpărat pistolul de la mine. Prin urmare, am fost arestați amândoi. Astfel, am stat patru luni în secția de poliție. Polițistul mă bătea încercând să mă facă să mărturisesc că pistolul era al meu. Eram într-o situație foarte dificilă pentru că nu aveam nici un act. Le-am spus povestea mea, dar nu m-au crezut.

În mod asemănător, un alt bărbat victimă a prezentat cum, în ciuda faptului că a explicat situația și a cerut ajutor, nu au fost identificați și, mai mult decât atât, au fost trimiși la închisoare ca imigranți ilegali:

Unii polițiști râdeau de noi, spunând că suntem proști, că numai niște idioți ar fi putut ajunge într-o situație de exploatare ca aceea ... Unii polițiști nu înțelegeau că am fost forțați să muncim, că am fost amenințați cu moartea ... nu credeau că pașapoartele noastre fuseseră luate de către exploatatori ... Mulți dintre polițiști râdeau crezând că suntem hoți, că încercam să fugim din țară și, din acest motiv, ne ascundeam adevărata identitate. Doar un polițist a luat în serios toate informațiile primite de la noi ... Presupun că poliția nu s-a mai deranjat să inspecteze locul acela îndepărtat unde fuseserăm exploatați ... Cred că un motiv a fost implicarea polițiștilor locali în toată afacerea de trafic de persoane.

Este, de asemenea, interesant de menționat că recenta identificare ca „potențiale victime” sau „persoane în pericol” (despre care se presupune că ar fi în procesul de trafic de persoane), deși un exemplu de identificare proactivă, are problemele sale. Tot mai mult, în ESE, au fost identificate în tranzit și, în cazul în care existau indicii solide că ar putea fi în procesul de trafic de persoane, li se oferea opțiunea de a beneficia de asistență în cadrul asistenței anti-trafic. Totuși, identificarea ca potențiale victime este în mare măsură legată de sexul persoanei, dat fiind faptul că bărbații care trec frontiera sunt rar considerați „potențiale victime”, chiar dacă sunt minori. Pe durata studiului, doi băieți minori, care au fost interceptați în timp ce încercau să tracă granița înspre UE pentru muncă, au fost intervievați și ei. Deși exista pericolul evident de traficare și aveau situații familiale vulnerabile, acești minori erau considerați imigranți ilegali (și nu „potențiale victime”) și trimiși acasă. Acest lucru intră în contradicție cu identificarea fetelor și a femeilor cărora, în situații similare, le-a fost oferită, în general, asistență.

În mod asemănător, numeroase victime (în special de sex masculin) ale traficării prin muncă, interceptate în aceeași țară, nu au fost identificate ca victime ale traficului de persoane sau cel puțin ca „potențiale victime”, ci au fost deportate ca imigranți ilegali.

În anumite cazuri, pentru că nu au fost identificate, victimele au fost re-traficate sau au continuat să fie exploatare. În multe situații, victimele au ieșit dintr-o situație de trafic numai pentru a ajunge într-alta. Fără bani, fără informații privind asistența și fără posibilitatea de a se întoarce acasă, aveau foarte puține opțiuni:

M-am întâlnit cu un cetățean [local] ... M-a dus în apartamentul lui ... Era foarte convenabil pentru el, pentru că făceam treaba în casă — călcat, curățenie, spălat ... Nu puteam pleca din apartament... Apoi, am rămas însărcinată ... Eram în luna a patra când „soțul” meu a intrat la închisoare și am fost eliberată ... Am contactat poliția și am fost referită către un centru pentru mame singure.

Într-un alt caz, un bărbat exploatat prin muncă a fost „ajutat” de un alt bărbat să iasă din acea situație, dar apoi acesta din urmă l-a exploatat la rândul lui ca muncitor la ferma sa de la țară, la mare distanță de orice alt așezământ. Bărbatul a fost ținut acolo patru luni, obligat să muncească, fără să poată pleca și fără să fi fost plătit.

Reținerea și arestul în loc de identificare

Este îngrijorător faptul că, în anumite țări, persoanele traficate continuă să fie tratate ca niște infractori și delinvenți decât ca victime ale unei infracțiuni. Într-un număr surprinzător de cazuri, victimele au povestit că au fost reținute și chiar trimise la închisoare ca urmare a traficării lor. Unele dintre ele au fost privite ca infractori în virtutea statutului ilegal pe care îl aveau sau a activităților ilegale efectuate în țară, fiind adesea arestate sau deportate pentru încălcarea legii muncii sau a migrației și pentru prostituție, în loc să fie identificate ca victime ale traficului de persoane. Unele dintre ele au fost închise pentru că dețineau documente false. Acest lucru s-a petrecut în ESE, dar și în UE, Turcia și fosta Uniune Sovietică. O femeie a explicat cum a fost arestată într-o țară UE înspre care a fost traficată:

Am fost cumpărată de traficanți și m-au dus în [altă țară]. Aveam un pașaport fals. Poliția m-a coborât din tren. Eram însoțită de un proxenet și mi-a ordonat să nu spun nici o vorbă. Dar polițistul m-a

dus într-o cameră separată și mi-a cerut să spun adevărul pentru că se mai confruntase cu cazuri în care fetele nu spuneau nimic și plecau cu proxeneții lor, pentru a fi găsite mai târziu moarte într-o pădure ... sau pentru a deveni dependente de droguri ... am fost atât de speriată încât am spus tot ... am stat la închisoare patru luni. Am fost interogată. M-au tratat destul de bine. Au respins acuzația de pașaport fals. Dar a durat trei luni. Apoi, am fost eliberată și mi s-au dat niște bani de tren până în [capitală] unde urma să mi se elibereze un alt pașaport de către [ambasada țării mele].

Această victimă a descris foarte clar ce ar fi trebuit să se întâmple în cazul ei:

Nu ar fi trebuit să mă acuze că mi-am falsificat pașaportul ... Le-a trebuit atât de mult timp ca să se lămurească ... Ar fi trebuit să îl rețină pe proxenet (l-au lăsat să fugă din tren) și să îl pedepsească pentru acțiunile sale ilegale. Ar fi trebuit să mă trimită într-un centru special pentru victimele traficului de persoane și ar fi trebuit să mă ajute să îmi obțin urgent pașaportul și să mă trimită direct acasă.

În alte situații, victimele au fost identificate ca persoane traficate, însă, totuși, au fost reținute și arestate și, adesea, deportate. În unele cazuri, au fost ținute în închisori sau centre de detenție înainte de a fi trimise într-un centru de adăpostire sau repatriate în țara de origine. O femeie a relatat că a fost reținută câteva zile în arest preventiv în ciuda faptului că fusese deja recunoscută ca victimă a traficului de persoane. Autoritățile nu au referit-o pentru asistență, ci au reținut-o în continuare și, apoi, au deportat-o. O altă femeie a relatat că a fost ținută într-un apartament, eliberată doar când a venit poliția pentru o scurgere de gaz din clădire. Totuși, când a venit poliția, ea nu era identificată; „Am fost închise și apoi deportate”. În mod similar, un grup de femei traficate pentru exploatare sexuală au fost ținute în închisoare, în timp ce au dat declarații și mărturii. Numai după ce aceste proceduri legale au fost realizate, ele au fost transferate într-un centru pentru femei traficate:

Ne-au închis într-o celulă de închisoare. Avea o fereastră mică. Uneori era deschisă din exterior și polițiștii se uita la noi și arătau cu degetul, spunând, „Uită-te la fetele astea ... uite cât sunt de drăguțe”. Mi se părea că sunt la grădina zoologică. Din acest motiv, când eram duse la ședințele curții, nu mă simțeam în siguranță, pentru că auzisem

că unele fete au fost răpite chiar din sediul poliției. Credeam că voi fi răpită și omorâtă. Mi-a fost greu, din punct de vedere psihic.

În alte cazuri, persoanele traficate au fost trase la răspundere pentru „infracțiunile” comise în timp ce erau traficate și, doar apoi, au fost considerate victime:

Fără pașapoarte ... am trecut granița toată noaptea, ilegal. Ne-am dat jos din tren aproape de graniță și am ieșit din țară. Am trecut prin păduri. Când am făcut primul pas pe teritoriul țării, am fost arestați de către poliția de frontieră, și ne-au dus înapoi la graniță. Ne-au reținut acolo trei zile. Le-am spus adevărul. Ne-au tratat bine. Ne-au cumpărat mâncare. Ne-au spus că trebuie să așteptăm până ce sosește poliția ... Aveam încredere în maior, care părea să înțeleagă situația noastră... Am fost duși la polițistul din oraș, unde am spus încă o dată ce ni se întâmplase. Polițistul a trimis o echipă de la biroul federal de securitate în locul unde fuseserăm exploatați. Din păcate, când au ajuns în acel loc, nu mai era nimeni, și nici pașapoartele noastre ... Ne-au dus la un „centru de dezintoxicare”. Am fost ținuti acolo două zile. Acolo ne-au dat de mâncare. După aceea, ne-au dus într-o cameră de izolare pentru investigare, unde am rămas trei luni ... Fuseserăm pedepsiți ... Au spus că, înainte de toate, nu aveau nici o dovadă că eram o victimă și, în al doilea rând, încălcasem legea.

În general, victimele consideră că perioada petrecută în închisoare și/sau arest preventiv a fost traumatizantă:

Nu e bine să stai în închisoare ... are un impact negativ asupra mea ... faptul că am stat în închisoare mă face să mă simt frustrată. Cred că victimele traficului de persoane trebuie trimise imediat într-un centru de adăpostire, într-un loc sigur, dar nu în închisoare.

Ar fi trebuit să fiu dusă imediat la centru. Este important să-i lași victimei traficului de persoane două sau trei zile, ca să se simtă în siguranță. Nu poți să te simți în siguranță într-un sediu al poliției. Acest lucru nu face altceva decât să genereze o experiență traumatizantă. În cazul meu, îmi era teamă că voi fi dusă la închisoare pentru falsificarea pașaportului. Din acest motiv, eram foarte agitată.

Vreau să mă calmez. M-a distrus psihic faptul că a trebuit să stau la închisoare. A fost o traumă la fel de gravă ca experiența traumatizantă

a exploatării. Când eram exploatată, eram practic o sclavă, în timp ce, în spatele gratiilor, eram complet bolnavă. Eram disperată.

Faptul că anumite victime au fost, în plus, expuse unor condiții precare și tratament necorespunzător cât timp au fost reținute a dus la amplificarea stresului și a traumei:

Condițiile de la secția de poliție erau îngrozitoare. Erau șapte fete într-o singură încăpere. Ni se dădea de mâncare ca la câini. Eram închise, ca într-o închisoare. Fetele aveau niște bani, i-au dat unor polițiști și ne-au cumpărat mâncare. Fetelor li s-a făcut milă de mine și mi-au dat și mie. Dacă nu aş fi primit mâncare de la fete, aş fi rămas practic înfometată.

În mod normal, nu ne băteau. Doar dacă găseau țigări. Atunci, ne puneau cătușe și ne legau de cătușe cu mâinile sus.

Barierile lingvistice

Barierile lingvistice reprezintă un obstacol important pentru identificarea eficientă, lucru remarcat de numeroase victime intervievate:

Polițistul îmi spunea ceva, dar nu îl înțelegeam ... Nu înțelegeam nici măcar că trebuie să aștept acolo o vreme până ce sosește o doamnă de la ONG ... eram puțin stresată pentru că așteptasem aproape două ore fără să înțeleg ce se întâmplă.

Nu înțelegeam [limba lor] bine pe atunci. Înțelegeam numai că era vorba despre un centru pentru situații de urgență și că oamenii urmau să vorbească cu mine despre ce aş putea face mai departe.

A fost foarte stresant faptul că polițiștii îmi vorbeau numai în [limba locală].

În momentul identificării, voiam să vorbesc cu cineva care știa [limba mea]. Să am pe cineva care să vorbească limba mea ... Nu înțelegeam prea bine ce se întâmpla în jurul meu.

Credeam că voi fi re-vândută iar. Nu înțelegeam nimic în limba lor ... Nu mă simțeam în siguranță ... aveam nevoie de un traducător.

Nu mă temeam când auzeam vorbindu-se [limba mea]. Dar, când auzeam [limba din țara de destinație], tremuram de fiecare dată...

Din acest motiv, sunt foarte fericit că poliția a găsit vorbitori de [limba mea].

Nu era o regulă generală să se asigure traducere. Motivul ține de considerentele practice — costurile implicate și disponibilitatea serviciilor. Sunt și alte probleme legate de nivelul de confort al victimei. Unele victime au declarat că nu se simt în largul lor lucrând prin intermediul traducerii, deoarece le este rușine că traducătorul / interpretul (ca reprezentant al comunității) le va cunoaște situația.

Au vrut să comunice cu mine, dar nu am vrut. Încă îmi era frică. Nu voiam să împărtășesc cu nimeni experiența prin care trecusem. Era viața mea și, cu atât mai mult din cauza traducătoarei / interpretei, care este [din țara mea]. M-am gândit că viața mea nu e treaba ei.

În alte cazuri, victimele s-au simțit tratate necorespunzător și chiar judecate de către interpret. O fată, identificată împreună cu prietena ei, a relatat că prietena ei a fost tratată într-un mod necorespunzător, în cele din urmă solicitând un alt interpret:

[Prietena mea], totuși, din ce mi-a spus, a fost tratată necorespunzător de către interpretul adus de poliție. Reprezentatul poliției nu înțelegea ce spune interpretul. Însă această problemă nu a durat mult deoarece [ea] a spus poliției și interpretul a fost schimbat.

Și alte victime au avut experiențe negative similare:

[Poliția a pus la dispoziție o interpretă], dar aceasta nu traducea ce spuneam. Când eu spuneam ceva, interpreta râdea și le spunea polițiștilor altceva, iar apoi râdeau împreună.

În anumite cazuri, competențele limitate lingvistice ale personalului de identificare pot duce la interpretări greșite. O femeie traficată în UE a povestit cum, la început, în lipsa traducerii, nu a reușit să înțeleagă acțiunile și intențiile organelor de poliție care o identificaseră :

Reprezentării poliției veneau regulat [la adăpost] și chiar ne-au ajutat ... Când mi-au oferit bani ca să cumpărăm mâncare, nu am vrut să îi iau la început, pentru că nu înțelegeam pentru ce erau acei bani.

În același mod, un băiat minor identificat în tranzit a vorbit despre interpretul folosit de către poliție:

Lucra în cadrul poliției, era interpret. Vorbea limba mea, dar nu foarte bine. Făcea greșeli în scris. Nu se exprima clar în scris.

Alte victime au afirmat că au fost nevoite să lucreze ele însele ca interpreți când erau interogate alte persoane împreună cu care au fuseseră identificate, ceea ce poate afecta în mod serios atât victima, cât și celelalte persoane interogate. Aceasta poate fi o experiență stresantă și înfricoșătoare pentru victima care trebuie să traducă.

Apoi, au intervenit așa și au început să mă interogheze. Deoarece fata nu înțelegea limba vorbită de ei, mă întrebau pe mine tot timpul. Mă deranja. Ca și cum eu aș fi fost de-a lor pentru că înțelegeam limba. Așa că m-au interogat pe mine tot timpul. Am fost speriată.

În cazul altor victime, există riscuri în ceea ce privește calitatea și competența traducerii, ceea ce poate duce la o identificare sau o interpretare greșită. O altă potențială problemă o constituie faptul că victima / interpretul nu este obiectiv în calitatea sa de interpret și este posibil ca ea să nu redea cu acuratețe conversația purtată. În anumite cazuri, victimele au fost identificate și reținute în cadrul unui grup care includea femei care se prostituau voluntar, femei care aveau legătură cu „șeful” și / sau femei implicate în calitate de proxenet sau supraveghetor. În astfel de situații, dacă li se cere acestor femei complice să traducă, victimele nu se vor simți în siguranță și nu vor relata experiențele avute, iar, pe de altă parte, este puțin probabil ca femeile complice să traducă cu acuratețe cele spuse. Prin urmare, este posibil ca victimele să rămână neidentificate.

Traducerea proastă poate afecta grav întregul proces, în sensul că victima poate să nu fie identificată sau situația victimei poate fi denaturată. Pentru victime, impactul acestui neajuns poate fi pe termen lung și să continue:

Le-am spus tot. Le-am spus tot în [limba mea]. Nu vorbeam [limba țării respective]. Un interpret era de față... i-am spus lui întreaga poveste. Trebuia să vorbesc, altfel viața mea era în pericol... nu aveam optsprezece ani. Aceste proceduri [pentru minori și persoane traficate] nu erau respectate deoarece interpretul nu era foarte bun. Nu traducea fiecare cuvânt pe care îl spuneam.

L-am denunțat [pe traficant], dar se pare că interpretul nu a tradus bine ce spusesem eu. Dacă ar fi tradus cum trebuie, m-ar fi ținut acolo [în țara de destinație].

Și eu am avut o problemă cu traducătorul. Deoarece eu vorbesc foarte repede, traducătorul era agitat și nu înțelegea și nu interpreta corect. A fost deosebit de frustrant, dar nu puteam vorbi mai rar. Când sunt stresată, vorbesc foarte repede.

Mediul dăunător pentru identificare

Mediul de identificare a contribuit în anumite cazuri la amplificarea fricii resimțite de victimă și ar fi putut preveni sau împiedica identificarea și intervenția corespunzătoare.

În locurile în care au loc, în mod obișnuit, activități de trafic de persoane — cum ar fi baruri, cluburi și restaurante — eforturile de identificare au fost, în anumite cazuri, împiedicate de proximitatea exploatatorului / traficantului. De exemplu, în anumite situații, organele de poliție însărcinate cu monitorizarea acestor locuri (ca potențiale locuri în care se practică prostituția sau traficul de persoane) au interogat în bar diferite persoane în prezența exploatatorilor lor. În aceste condiții, victimele nu au putut vorbi, fiind de cele mai multe ori prea înspăimântate pentru a spune ceva în prezența angajatorului / exploatatorului lor. Un raport al Amnesty International privind situația din Teritoriul sub administrația ONU Kosovo a evidențiat că multor femei le-a fost frică de poliție deoarece au perceput relația polițiștilor cu „proprietarii” lor ca fiind prea prietenoasă. Observația făcută de o femeie traficată ilustrează ambele aspecte;

În fiecare zi, veneau o mulțime de polițiști și păreau a fi prieteni cu proprietarul barului. De două ori, au venit și reprezentanți ai poliției ONU, însă de cele mai multe ori veneau doar polițiștii KPS [poliția locală]. Un polițist a venit și m-a rugat să ies până afară. Mi-a pus o serie de întrebări, însă nu puteam spune nimic din cauza amenințărilor proprietarului. Prietena acestuia vorbea limba mea și proprietarul m-a obligat să relatez în scris tot ce îi spusese polițistului. A fost un proces de înregistrare. Proprietarul, fetele și polițistul [au stat] toți împreună, pentru ca fiecare să poată auzi tot ce se spune (AI 2004:24)

În alte locuri de traficare, prezența exploatatorului a reprezentat de asemenea o problemă. O femeie traficată în afara țării sale a povestit cum a reușit să sune acasă și să lase detalii legate de locul unde se află pentru a putea fi salvată. Însă, dat fiind faptul că prima interogare s-a desfășurat în fața proxenetului, procesul de identificare a acesteia a fost compromis.

În seara următoare, au venit mai mulți polițiști. I-am văzut de la balcon, am deschis puțin ușa pentru a-i putea întâlni imediat. Când aceștia au sosit, ne-am adunat cu toții într-o cameră, toate fetele și proxenetul, și am fost interogați. Mi-a fost frică să răspund și singurul răspuns pe care l-am dat la toate întrebările a fost „luați-mă cu voi”. Probabil au înțeles care era problema și, pe deasupra, îmi știau și numele. M-au luat din acel loc.

Într-un alt caz, modul în care a fost condusa razia la bordel a fost stresant pentru persoanele implicate și nu a încurajat starea de încredere și confort a femeii victime care urma să fie identificată:

Ne-am speriat când am văzut arme, când s-au apropiat de noi. Erau mulți [polițiști]. Erau și reprezentanți ai poliției federale. Apoi cei din [capitală] și [altă secție de poliție], plus inspectori, plus prim-procurorul. Noi eram în camerele noastre, cu clienți. Când au sosit, au bătut la uși. Nu am vrut să deschidem. Dar, dintr-o dată, au spart ușa, ne-au prins în flagrant delict. Au făcut și poze.

De asemenea, o altă femeie tânără — traficată ca „soție” / servitoare a unei familii — a relatat că a fost luată de către poliție și dusă la secția de poliție împreună cu „soțul” / exploatatorul său și familia acestuia.

Erau omul acesta, soția lui, sora lui, nepotul lui, o fată și eu ... îmi era foarte frică ... și lucrurile pe care mi le-a spus această femeie în mașină, minciunile pe care urma să le spun. Spuneam doar OK și nici măcar nu mai auzeam ce îmi spunea. Voia ca eu să mint, dar nu am făcut-o. Da, omul acela s-a uitat urât la mine și m-a apucat de braț, spunându-mi „inventează ceva”. Îmi era atât de teamă, așa că am spus da.

Într-un cadru de traficare mai puțin obișnuit, s-a dovedit că acest lucru reprezenta de asemenea o problemă. Într-un caz, o femeie care era deținută de către traficantul / soțul său a fost interogată de către poliție după ce a fost bătută cu violență în public. Faptul că interogatoriul a avut loc acasă la ea, în prezența soțului ei, nu i-a dat posibilitatea de a vorbi liber fie pe tema violenței domestice, fie pe tema traficului de persoane. Într-o altă situație, o femeie a povestit în detaliu cum s-a întors acasă din străinătate, inclusiv identificarea ei ca persoană traficată în portul țării de tranzit, dar a mai adăugat că nu a vrut să vorbească despre exploatarea ei în acea etapă și în acel mediu:

De fapt, îmi era teamă că îi voi întâlni din nou pe traficanți, dar nu pot spune că mi-a fost foarte frică ... nu voiam să vorbesc cu nimeni ... eram deprimată, nu aveam cu cine să vorbesc. Dar nu voiam să spun ce mi se întâmplase [în străinătate].

Alte victime au spus faptul că prea multe persoane erau prezente ceea ce a afectat disponibilitatea lor de a povesti ce li se întâmplase. O victimă minoră a povestit că a trebuit să dea declarație în prezența a 5 polițiști, un cadru pe care ea l-a găsit intimidant și neconfortabil. Într-un alt caz, o victimă a relatat cum a fost interogată cu ușa deschisă, toți polițiștii și chiar supraveghetorii traficanților putând asculta. Totuși, din fericire, intervenția asistenților sociali a pus capăt acestei situații: „[Asistenții sociali] au spus imediat ,Toată lumea afară, ce se petrece aici? Nu puteți face lucrurile în felul acesta’.”

Anumite victime au povestit că au mințit ele însele când au fost identificate deoarece nu înțelegeau ce se întâmpla și nu se simțeau în siguranță în condițiile puse la dispoziție:

Păi, îmi puneam întrebări tot timpul, așa că am început să mint. A trebuit să fac asta. Așa că am spus: „Nu e adevărat, de ce trebuie să dau declarația asta”. El a răspuns: „Te voi deporta”. I-am răspuns: „Deportați-mă dacă vreți, nu mi-e frică de voi. Nu-mi pasă”. Eram furioasă. Totul a început cu acea furie și lacrimi. Nu mai știu ce spuneam atunci. Și apoi, nimic. Și iar declarații despre ce făceam acolo. Nu știu. În cele din urmă, i-am spus că iasă afară. După aceea, mi-a spus că vom merge în [capitală]. Și asta m-a șocat foarte tare.

Păi, ne-au spus că ne vor interoga acolo și că va trebui să ne gândim dacă lucraserăm ca prostituate sau nu. Tot timpul am negat: „Nu, nu, nu eram prostituate”. Din cauza șefului, nu știu pe cine protejam de fapt.

Prin urmare, pentru multe victime, crearea unui mediu favorabil și confortabil a însemnat că acestea au fost interogate într-un spațiu privat, departe de exploatator și pe un ton care să nu li se pară interogator. Există și alte mijloace prin care actorii de identificare pot crea un cadru și un context favorabil dezvăluirilor și cooperării. Numeroase victime interogate au simțit că prezența unei persoane de încredere, cum ar fi un asistent social, poate ușura unele dintre problemele și grijiile cu care se confruntau. Faptul că au fost tratate cu respect și considerație a însemnat pentru multe victime un

lucru esențial în crearea unui cadru confortabil și favorabil. Un băiat minor care a fost supus exploatării sexuale a povestit cum de fapt procesul de identificare i s-a părut mai puțin dificil decât s-ar fi așteptat datorită mediului creat de către organele de poliție (direcția specializată anti — trafic) care se ocupau de cazul lui. În acest caz,

Un polițist a venit cu mașina să mă ducă la acest centru. Acolo era un psiholog de la [un ONG]... Persoanele de la centru m-au tratat foarte bine. Un psiholog a vorbit cu mine și apoi o vorbit cu mama mea. Ne-au mai spus că străinul acela folosea mai mulți băieți și că pentru a putea soluționa acest caz cu succes aveau nevoie de informații. M-au asigurat că informațiile vor fi ținute confidențiale. Mi-a fost foarte ușor să vorbesc cu psihologul... Persoanele care m-au interograt au fost foarte politicoase și prietenoase.

În ceea ce privește importanța prezenței unei persoane de încredere, cum ar fi un psiholog, în această etapă de identificare, el a spus: „Da [este important], mai ales când te afli la poliție. Pentru că te simți stresat, îți este frică de polițiști și, mai mult, îți este rușine să vorbești despre anumite lucruri”.

Victimele s-au simțit interogate în cursul procesului de identificare

Pentru multe victime, procesul de identificare a fost neplăcut și agresiv. Ele au povestit cum au trecut prin ceea ce au descris ca fiind „interogarea”. Persoanele traficate și-au exprimat frustrările privind modul în care li s-a vorbit și modul în care au fost tratate în etapa de identificare:

Mă înnebuneau atâtea întrebări. Voiau să știe tot și îmi spuneau că am plecat când eram încă foarte tânăr, „ce căutam acolo”, „cine era băiatul care mă trimisese”, „cât câștigam pe noapte”. Așa că am obosit și le-am spus tot și că nu voiam să merg acasă.

Sincer, mă simțeam foarte prost. Aveam 22 de ani când am fost exploatat, asta înțelegeam și eu. Dar te simți prost când alții îți spun asta. Erau mulți polițiști în cameră și se comportau dur ... De fapt, se comportau puțin cam dur. Puneau tot soiul de întrebări și foloseau diferite expresii de tipul „cine era tipul”, „câți bani ai făcut”, și așa mai departe.

Anumite victime au pus în evidență lipsa de tact de care a dat dovadă personalul de identificare în cursul procesului de identificare:

Era evident că nu le păsa cum mă simțeam. Nimeni nu poate înțelege ce se întâmplase cu noi și cum ne simțeam. Doar cineva ca noi știe ce înseamnă să suferi, ce am suferit noi.

Faptul că victimele se simțeau interogate se datora în parte faptul că interogatoriul începea de cele mai multe ori abrupt și imediat pe tema traficului și exploatării. Persoanele care conduceau interogatoriul treceau imediat la întrebări și prin urmare victima se simțea blocată și interogată. O abordare mai sensibilă a procesului de interogare a fost, după declarațiile unor victime, foarte importantă pentru crearea sentimentului de siguranță și confort, care, la rândul său, le poate face mai deschise de la început.

Cred că fetele ca noi nu trebuie să fie așteptate de către polițiști, ci de către asistenți sociali care știu cum să se comporte cu noi. Dat fiind faptul că abia ne întoarcem [după traficare] suntem dărâmate. Nu avem încredere în nimeni. [trebuie] să fie cineva care se gândește de două ori înainte să ne întrebe ceva și nu începe să ne interogheze imediat ce am sosit.

Victimele au spus că procesul de identificare a funcționat mai liniștit și a fost mai puțin dureros tocmai datorită atitudinilor pozitive și comportamentului personalului prezent — atât reprezentanți ai organelor de poliție, cât și lucrători din sectorul asistenței sociale. Este uimitor în special faptul că nu este deloc dificil să oferi această considerație și că nu este nevoie decât de mici gesturi care reușesc să creeze sentimente de siguranță, confort și încurajare. De multe ori, acest lucru înseamnă să întrebi victima cum se simte, să îi dai timp de gândire și liniștire înainte de a răspunde, să îi oferi ceva de băut sau de mâncare și așa mai departe. Faptul că se simt îngrijite, că simt că persoana a înțeles că au suferit este important pentru unele victime.

Dintr-o perspectivă mai pragmatică, trebuie notat faptul că pe lângă crearea unui mediu stresant pentru victimă, abordările de tip interogator au fost foarte adesea neproductive și nu au furnizat informații utile. O victimă a prezentat modul în care procesul de interogare a fost neproductiv în cazul ei:

Văzând că nu îmi poate face nimic, a început să îmi vorbească mai dur, să mă interogheze. „Cum se făcea că prietenul tău cumpăra

băuturi. Cum se făcea asta, cum se făcea aia”. I-am spus: „De ce mă întrebi aceleași lucruri de o mie de ori”. Atunci, și-a dat seama că mă înfuriasem. Și apoi, chiar l-am bruscăt verbal. S-a enervat pentru că nu putea face nimic.

Demn de notat este faptul victima a reușit să înțeleagă ulterior faptul că acest polițist lucra în interesul persoanelor traficate — „Mai târziu am aflat că nu era o persoană rea, că el chiar voia să le ajute pe aceste femei. Știi, când nu cunoști omul, nu poți să îl judeci”. Însă, intențiile sale au fost compromise de abordarea de tip interogator pe care a folosit-o. Acest exemplu pune de asemenea în evidență tensiunea creată ca urmare a faptului că organele de poliție caută să identifice victimele și anumite victime în diferite etape și contexte — nu doresc să fie identificate. Procesul de echilibrare și bună gestionare a acestei tensiuni în vederea creării unui cadru de identificare a victimelor sensibil și corespunzător este extrem de complex.

Nu știu cui să ceară ajutorul

În cadrul interogatoriilor, s-a descoperit constant că multe victime nu știau cui să se adreseze pentru a cere asistență când ieșeau din situația de trafic. Acest lucru se întâmpla indiferent de sexul, vârsta, naționalitatea victimei, forma de traficare sau țara de destinație. Pentru multe dintre ele, nu a fost posibil să ceară asistență poliției sau altor organe judiciare deoarece nu aveau încredere în polițiști și din cauza faptului că de cele mai multe ori aveau un statut ilegal sau desfășurau activități ilegale în țara respectivă, chestiuni tratate mai sus. Mai mult, unele victime care au solicitat ajutorul autorităților judiciare fie nu au fost identificate fie nu au fost asistate, o problemă de asemenea discutată anterior.

Îmi era frică fiindcă nu eram sigură dacă polițiștii veniseră pentru a-l informa pe proprietarul meu că [poliția] mă căuta sau dacă veniseră să mă salveze.

Nu știam deloc cui să cer ajutorul ... Nu aveam încredere în poliție.... Mă gândeam că, în afară de poliție, nu putea să mă ajute nimeni.

Conform declarațiilor celor care au răspuns, au fost disponibile puține opțiuni de identificare și asistare:

Nu știam nimic despre posibilitățile de asistare disponibile victimelor traficului de persoane. Nu știam cui să mă adresez în țara de destinație

în cazul în care aveam nevoie de ajutor. Credeam că pot să mă adresez doar poliției. Acolo, nu aveam curajul să merg la poliție pentru că [traficantii] ne spuneau că i-au cumpărat pe polițiști. M-au amenințat cu moartea în cazul în care aș fi mers la poliție. Îmi era frică.

Nu, nu știam nimic despre alte posibile surse de asistare.

Accesul la asistență pare a fi în mod special „invizibil” victimelor care se află deja în țara de destinație. Numeroase victime au apelat helpline-urile din țara lor de origine deoarece nu știau unde să caute ajutor în țara de destinație, chiar și în cazul în care existau helpline-uri și acolo. Parte a problemei o reprezintă însă faptul că în anumite țări agențiile care oferă asistare victimelor au acces limitat și nu dispun de mijloace de a ajunge la victime din cauza cadrului legal sau guvernamental de combatere a traficului de persoane. De exemplu, în anumite țări, agențiilor de consiliere nu le este permis accesul în închisori sau centre de detenție pentru a depista imigranții ilegali, minorii neînsoțiți și prostituatele arestate și a le identifica drept potențiale victime ale traficului de persoane. De asemenea, o problemă în cadrul procesului de identificare o constituie și absența acestor programe de asistare (i.e. pentru a lucra cu copiii străzii, prostituate, etc.).

Asistența oferită de ONG-uri, de către agenții internaționale, instituții ale statului și alții a fost o surpriză plăcută pentru multe victime, din mai multe țări.

Nu-mi era teamă când eram cu cei de la poliția de frontieră ... Mi-au spus să nu mă îngrijorez și că vor face toate demersurile pentru ca să mă pot întoarce acasă ... Mi-au spus că voi putea rămâne câteva zile într-un centru pentru victimele traficului de persoane, situat în [țara de tranzit], care aparținea unui ONG.

Nu vor să fie identificate și asistate

Un alt aspect demn a fi luat în considerare este modul în care victimele percep și înțeleg procesul de identificare. Este posibil ca pentru unele victime să nu reprezinte o soluție a situației în care se află și să nu perceapă „eliberarea” ca pe un lucru pozitiv. Este mai ales cazul în care victimele au găsit o metodă de a-și negocia singure ieșirea din situația de trafic în care se află — i.e. economisesc și trimit bani acasă, își plănuiesc ieșirea din situația de trafic, dar doresc să rămână în străinătate, stabilesc o relație cu un client, se căsătoresc și rămân în străinătate —, caz în care „eliberarea” sau

identificarea compromit aplicarea cu succes a acestor strategii. O femeie a declarat că identificarea sa nu a fost deloc ce își dorea. Când a fost întrebată unde dorea să meargă în acel moment, ea a răspuns pur și simplu, „Nu la secție și nu într-un centru sau nicăieri altundeva. Nu-mi doresc decât să mă întorc la munca mea sau în [capitală] sau așa ceva. Nu-mi doresc să fiu interogată, dar trebuia ca ei să fie acolo”.

O altă femeie identificată în afara țării sale a povestit că plănuia să se întoarcă în scurt timp acasă și că identificarea ei i-a distrus toate planurile. A fost inițial traficată, dar, după o vreme, și-a negociat cu angajatorul/„traficantul” plecarea și, în scurt timp, urma să se întoarcă acasă cu o sumă fixă de bani. Fiind identificată, însă, ea nu a mai primit banii de la angajator/„traficant”, iar întoarcerea ei acasă a fost considerabil întârziată pentru că a rămas mai mult timp într-un centru de îngrijire. Când a fost interogată, ea se afla încă în centru, la aproape patru luni după data stabilită pentru plecare:

De ce a trebuit să se termine așa? Mi-au încurcat planurile. Plănuiam să mă întorc acasă în august. Nu voiam să stau mai mult. Dar totul s-a întâmplat așa de repede... Da, mi-au fost date peste cap toate planurile. Plănuiam să mai stau puțin doar ... Dar poliția m-a găsit mai repede.

Mai mult, condițiile în care sunt salvate pot să nu li separă victimelor neapărat mai bune decât cele pe care le aveau în situația de trafic. Acest argument este cu atât mai elocvent în cazurile în care victimele sunt reținute și interogate, și nu intervievate corespunzător, sau când sunt plasate în centre sau în cadrul unor programe care, consideră ele, nu sunt adecvate nevoilor lor. Victimele pot cântări în mod serios opțiunile pe care le oferă identificarea sau asistarea lor și, dacă nu sunt mulțumite de aceste alternative, pot refuza să fie identificate (Brunovskis și Surtees 2007). O altă problemă pentru victime a reprezentat și faptul că nu erau sigure unde vor fi duse:

Îmi era mai mult teamă [când am fost identificat/ă] pentru că nu ne mai puteam întoarce acolo, adică acolo unde lucraserăm. Dar și pentru că nu știam deloc unde vom merge sau ce fel de loc era acela.

Drept motiv de a refuza identificarea, victimele invocă și faptul că procesul de identificare în sine poate fi stresant și deranjant:

Când am fost întrebată de către polițiștii din port ce făceam acolo [în străinătate], le-am spus că practicam în mod voluntar prostituția

.... Eram extrem de obosită, îmi era foarte foame, nu-mi mai păsa. Pur și simplu, nu voiam să mă chinuiască cu întrebările lor.

În același mod, unele victime nu se consideră victime ale traficului de persoane, ci mai degrabă imigranți ilegali sau ghinionişti și refuză clasificarea lor ca victime ale traficului de persoane (Brunovskis și Surtees 2007; Pearson 2002, Surtees 2005). Într-un interviu, era evident de la început că persoana intervievată nu se considera pe sine ca victimă a traficului de persoane și chiar a încercat să-l convingă pe evaluator că doar avea probleme în mediul familial. Un asistent social a explicat că astfel de situații nu sunt neobișnuite:

O situație tot mai comună este când noi și procurorul considerăm că o femeie este victimă a traficului de persoane, dar ea nu crede sau nu este conștientă de acest lucru. Am avut recent un astfel de caz ... A stat aici nouă luni. Toate faptele cuprinse în declarațiile pe care le-a dat indicau faptul că persoana în cauză fusese traficată și exploatată, deși este posibil ca, la un moment dat, ea să fi acceptat să facă acest lucru pentru bani. Nu s-a simțit în nici o clipă victimă a traficului de persoane, nici chiar la sfârșitul șederii sale aici sau când a plecat acasă.

Alte femei — de exemplu, acelea care sunt ținute de indivizi particulari ca „soții” — pot de asemenea să nu își recunoască situația ca fiind una de trafic și pot avea sentimente de afecțiune și dependență față de „soțul” / exploatatorul lor; acest lucru nu le permite să încerce să iasă din situația de trafic în care se află (Surtees 2005; Andreani și Raviv 2004).

De asemenea, când au fost interogați bărbați victime ale traficului de persoane, termenul de „victimă a traficului de persoane” în sine și intervenția asistenților sociali corespunzătoare unui astfel de caz au reprezentat o problemă majoră și, de cele mai multe ori, a fost refuzată:

Cum să mă exprim, nu cred că sunt o victimă. E de-a dreptul ridicol să mă gândesc că aș fi o victimă.

Cred că niciunui bărbat nu-i place să i se atribuie acest cuvânt. Sună mai degrabă ca o insultă comică. Oamenii din jur pot să își bată joc de el, mai ales dacă bărbații în cauză au vârste tinere, nu au experiență de viață și nu-și dau seama că este posibil ca și bărbații să fie exploatați.

Din aceste motive, anumite persoane traficate nu consideră că identificarea ar fi, neapărat, o soluție. Pot fi frustrați din cauza faptului că și-au

pierdut sursa de venit. De asemenea, e posibil să se teamă de întoarcerea lor iminentă acasă. Pot fi speriate pentru că au fost separate de traficant,²⁷ în special când traficantul este atât exploatatorul, cât și soțul / iubitul victimei. Prin urmare, e posibil ca victimele să nu se comporte așa cum s-ar aștepta persoanele cu atribuții anti-trafic. În loc să fie recunoscătoare și să se simtă eliberate, victimele pot fi ostile și suspicioase, îngrozite și speriate, așa cum s-a prezentat în secțiunea anterioară. Este important de notat faptul că nu întotdeauna reacția victimelor în cadrul procesului de identificare este una pozitivă mai ales în contextul stabilirii unor metode de acțiune sau reacțiune în cazul persoanelor traficate care pot fi ostile și care opun rezistență la identificare și, în anumite situații, chiar în etape ulterioare ale vieții lor de după ieșirea din situația de trafic.

Chiar dacă victimele nu doresc să rămână în situația de trafic, nu înseamnă neapărat că își doresc să fie identificate și referite pentru asistare. O femeie a povestit cum ea și prietena ei au fost identificate de către poliție și apoi referite unui centru pentru a fi asistate. Polițiștii le-au spus cât sunt de norocoase:

Ne-au spus doar atât, „Ce bine de voi că mergeți acolo. Ne-am dori și noi să stăm câteva zile acolo pentru că e o vilă foarte frumoasă”
... Dar eu nu voiam să merg acolo, voiam să fiu liberă și să rămân singură.

Acestea fiind spuse, refuzul de a fi identificat/ă poate reprezentat o alegere temporară făcută de către victime. Brunovskis și Surtees (2007) au evidențiat faptul că victimele fac alegeri diferite în ceea ce privește identificarea și asistarea în diferite etape ale procesului și ca reacție la diverși factori. Cu alte cuvinte,

Decizia de a accepta sau a refuza a fost influențată de timp, situație și de nivelul de implicare necesar. Victimele au făcut alegeri diferite în diferite etape ale vieții lor de după ieșirea din situația de trafic,

²⁷ Relația dintre traficanți și persoanele traficate este infinit de complexă și are impact nu numai asupra situației economice, dar și asupra situației individuale a victimei. De curând, în anumite țări, traficanții au încercat să creeze legături personale cu victimele — de tipul „soție” și „iubite”, astfel complicând încercările lor de a ieși sau de a fi salvate din situația de trafic. De exemplu, în diferite țări din ESE, inclusiv Albania și Serbia, victimele au fost recrutate și / sau exploatate de către o persoană cu care aveau o relație intimă, incluzând iubiți, logodnici sau soți. În alte țări, cum ar fi Kosovo, Bosnia și Herțegovina, femeile erau ținute individual de către diferiți bărbați ca „soții” și erau obligate atât să muncească în gospodărie, cât și să presteze servicii sexuale (Surtees 2005).

dată fiind evoluția situației lor individuale și ca reacție la nivelul de angajament necesar în diferitele forme de asistare. Acest lucru pune în evidență un proces de luare a deciziilor mult mai complex decât se crede în mod obișnuit. Așadar, când este vorba despre ,asistarea refuzului', este mai potrivit să vorbim despre o linie continuă a deciziilor de-a lungul căreia se mișcă majoritatea victimelor și de complexitatea procesului de luare a deciziilor, serviciile oferite și interesele și nevoile personale ale victimelor (Brunovskis și Surtees 2007).

Așadar, refuzul inițial al identificării poate să nu fie unul definitiv și este important să găsim posibile metode de a urmări (într-un mod etic și confidențial) persoanele traficate și de a le putea oferi opțiunea identificării într-o etapă ulterioară, atât în țara lor. cât și în străinătate.

Prejudcăți, insensibilitate și tratament necorespunzător

Multe victime au descris identificarea lor ca o experiență pozitivă tocmai datorită faptului că nu au fost expuse prejudcăților personalului anti-trafic cu care au intrat în contact. Cum s-a discutat în secțiunea anterioară, multe persoane care se ocupă de identificare au în vedere crearea unui sentiment de siguranță și confort, adoptând adesea un comportament plin de înțelegere și o abordare lipsită de prejudcăți.

Totuși, unele victime au mărturisit că au fost expuse unor atitudini negative și pline de prejudcăți din partea personalului cu atribuții anti-trafic în momentul în care au fost identificate. În anumite cazuri, victimele au atribuit aceste atitudini faptului că ele practicaseră prostituția:

Ne-au închis într-o celulă. Avea doar un geam mic Acei polițiști erau prost-crescuți. Se uitau la noi ca la niște prostituate.

Polițistul [care m-a identificat] nu a fost foarte drăguț... Nu, nu, dar l-am reîntâlnit acum trei săptămâni, și i-am spus Eram cu cei de la [organizație] și el nu știa că urma să vin... așa că am mers acolo și i-am amintit cine sunt și am povestit în fața tuturor cum m-a pus în colț. Dar acum, vorbește diferit.... Pentru că sunt cu oamenii de la organizație, e diferit. Dar atunci, s-a comportat ca și cum nu am fi fost oameni.

La sfârșitul discuției noastre, al declarației mele, o polițistă s-a apropiat de mine și și-a pus o mână pe o mäsută ... și cealaltă pe scaunul

meu. S-a apropiat și m-a privit drept în față, spunând: „Mai cunoști alte fete care au fost acolo. Știi, pentru că toate sunteți în legătură, sunteți toate la fel” ... [M-am simțit] îngrozitor. Cineva m-a etichetat drept prostituată.

Nu foloseau cuvinte peiorative, ci spuneau: „Sunteți toate la fel. Vă acoperiți una pe cealaltă. Vă protejați șefii.” Cred că e o descriere suficientă. Când cineva crede că ești vinovat. Nu mă simt vinovată pentru cele întâmplate. Știu pe cine trebuie să dau vina. Dar când cineva aruncă vina pe tine în felul acesta, te simți de-a dreptul îngrozitor. Ți se spune pur și simplu în față că ești o prostituată. Sau, în limbajul nostru de stradă: „târfă”. Cred că este de-a dreptul groaznic.

Aceste observații au fost de asemenea susținute de un studiu privind traficul intern în Bosnia și Herțegovina, în cadrul căruia mai multe persoane intervievate au confirmat că unul dintre mesajele cheie ale luptei anti-trafic este faptul că „victimele sunt sfătuite să nu mai practice prostituția”, sugerându-se de fapt că ele s-ar prostitua voluntar (Reiter 2005: 18). De prejudecăți și lipsă de considerație în cadrul procesului de identificare dau dovadă nu numai organele de poliție, dar și alte persoane având alte profesii. O victimă a povestit că, întâlnindu-se cu asistentul social, prima întrebare a fost dacă este „bolnavă” sau „infectată”, cu alte cuvinte dacă suferă de vreo boală cu transmitere sexuală ca urmare a exploatării sexuale la care a fost supusă.

Este important de remarcat, totuși, că prejudecățile și atitudinile negative nu sunt legate numai de prostituție. Un bărbat a relatat cum el și prietenii lui cu care ieșise din situația de trafic au fost ridiculizați de către autorități când au cerut ajutorul la întoarcerea acasă. A povestit cum polițiștii au râs de ei și i-au jignit — numindu-i idioți și proști — pentru că au ajuns în situația de a fi exploatați. Nu au dat dovadă de înțelegere față de situația lor și nici o simpatie pentru ceea ce suferiseră.

Mai mult decât lipsa de considerație, victimele au mărturisit că au fost supuse în anumite cazuri hărțuirii, amenințărilor și abuzului:

Ne-au dus acolo, am stat acolo de dimineața și au început să ne pună întrebări. Apoi polițiștii au început să ne amenințe... A fost groaznic. Ne-au pus la colț. Am stat acolo de la cinci și jumătate dimineața până noaptea.

[În acel moment, aveam nevoie] de puțină înțelegere, ca ei să se comporte ca oamenii, să se comporte diferit... Ar fi fost bine ca ei

să vorbească cu noi și să nu ne sperie cu sentința de 5 ani de închisoare. Știam că este imposibil. Pentru că există și ambasada noastră și poți fi deportat. Se putea să fim închiși o lună, dar nu mai mult de atât.

[Polițistul] a lovit-o pe prietena mea pentru că ea spunea că o văzuse pe acea persoană pentru prima dată în ziua în care am plecat în [țara de destinație].

[Polițistul] striga, "Cine v-a trimis [în străinătate]", "ce ați făcut", „ce căutați la frontiera la care v-am găsit” ... M-a tras de bluză, aproape am căzut de pe scaun; „Dacă nu-mi spui cine te-a trimis [în străinătate], te lovesc în cap cu stația radio”. Ținea în mână o stație radio pe care polițiștii o folosesc pentru a vorbi cu colegii lor.

Da, ne-au interogat Da, a durat mult timp [peste douăsprezece ore]. Nu ne-au dat nici măcar un pahar cu apă la secție. Au fost îngrozitori, groaznici.

Nu ne-au bătut. Doar ne interogau. Voiau să știe amănunțit ce făceam în apartamentul acela. Nu puteam refuza să vorbim. Dacă o făceam, începeau să țipe la noi. Ne era foarte frică ... Nu mă simțeam bine. Eram separați / separate și închiși / închise. Ne-au interogat pe rând.

[Polițiștii] nu ne-au tratat foarte bine. Țipau la mine. Nu înțelegeam nimic. Răspundeam în limba mea, dar ei continuau să strige la mine și nu înțelegeam [limba țării respective]. Îmi era teamă.

În anumite situații, problema pare a fi mai mult legată de neglijență, nu neapărat de tratament necorespunzător. O victimă a spus că a căutat în mod activ să fie identificat / ă, însă a fost dat / ă afară de polițistul prea ocupat pentru a-l / o asculta:

O dată, ne-au prins, un polițist ne-a luat de pe stradă și voiam să vorbesc, dar soția proxenetului ne-a amenințat că ne va ucide pe noi sau pe familiile noastre dacă spuneam ceva. Însă eu tot voiam să vorbesc, dar polițistul ne-a trimis repede afară. I-am spus că aveam să îi spun ceva, dar a spus că nu are timp, că se grăbea și nu am mai putut spune nimic.

Este îngrijorător faptul că întâlnirile victimelor cu persoane care trebuie să le ajute au fost atât de negative. Trebuie menționat că modul în care

victima este tratată la identificare va influența disponibilitatea acesteia de a fi identificată sau de a coopera într-o etapă ulterioară și de a accepta să fie asistată (Brunovskis & Surtees 2007). Așadar, aceste comportamente pot avea efecte grave și pe termen lung asupra persoanelor traficate.

Corupția

Pentru multe dintre victimele intervievate pentru acest studiu, corupția a reprezentat o problemă de-a lungul experienței lor de traficare sau de după traficare. Aceasta a influențat, de multe ori, modul în care victimele au fost traficate, dacă puteau să scape și când și cum au fost identificate.

Multe victime au povestit cum corupția era parte a situației de trafic în care se aflau și, prin urmare, a împiedicat adesea identificarea lor și a contribuit la extinderea situațiilor de trafic. Una dintre victime nu a fost identificată în țara UE în care a fost exploatată în ciuda faptului că era minoră în momentul traficării și intrase în contact cu potențialii factori de identificare:

Lucram pe stradă și erau fete care mergeau cu polițiștii. Și mai sunt și alți polițiști care sunt proxeneți și vând fete.

Un bărbat, închis pentru trecere ilegală a frontierei, în încercarea lui de a ieși din situația de trafic, a povestit cum un funcționar corupt i-a cerut bani pentru a-l elibera din închisoare:

Funcționarul mi-a dat voie să telefonez acasă. A spus că dacă îi dăm câte 100 de dolari fiecare, ne va lăsa să plecăm ... dar nu aveam bani ... și nici părinții noștri nu aveau ... Și pentru că nu am putut să îi dăm banii ceruți, a trebuit să stăm trei luni în închisoare.

Și alte victime au ridicat problema corupției:²⁸

Cred că poliția ar trebui să lucreze mai bine ... Polițiștii din satul acela din [țara de destinație] erau corupți. În mod ideal, ar fi trebuit să ne ia din acel loc [unde eram exploatate], să ne dea acte și niște bani.

Poliția locală era coruptă. [Traficanții] îi dădeau bani polițistului care lucra în piață. Polițistul cerea mită de la traficanți pentru că eu eram

²⁸ Acest lucru este în concordanță cu rezultatele unei evaluări a serviciilor de asistare a victimelor în ESE, în cadrul căruia organizațiile anti-trafic au raportat aceeași problemă. Se spune „Experiența noastră din trecut ne-a arătat că din cauza unui sistem corupt care se întinde până la nivelul cel mai jos al organelor de poliție, victimele sunt adesea tratate necorespunzător și, uneori, chiar polițiștii corupți le trimit înapoi la „proprietarii” lor”. (Surtees 2006a: 25).

minor și minorii nu aveau voie să lucreze în piață. Când mama a contactat poliția din [țara de origine], informația a ajuns la polițistul care lucra în piață și [traficantii] m-au ținut închis în casa lor cam o săptămână. Și apoi iar a trebuit să lucrez la piață.

Le-aș recomanda [victimelor traficului de persoane] să nu apeleze la polițiști pentru că aceștia nu te ajută. Ei întorc lucrurile în așa fel încât tu trebuie să îți dovedești nevinovăția. Am avut și eu experiențe neplăcute atât [în străinătate], cât și în satul meu. Polițiștii lucrează mai mult pentru bani. Și dacă apelezi la ei și văd că nu poți să îi plătești, te vor ignora.

Fiind minor, am mers [în străinătate] fără acordul părinților. Oamenii care m-au dus acolo au plătit celor de la poliția de frontieră și numai așa am putut ajunge acolo.

Una din victime a povestit cum „angajatorul” ei avea relații în rândul polițiștilor și ea știa dinainte că orice declarație va da nu va avea nici o finalitate. Astfel, acest lucru a influențat disponibilitatea ei de a se angaja într-un proces de natură legală;

Am dat câteva declarații în [capitală]. M-au întrebat diverse lucruri și am vorbit. Dar nu am inițiat nici o acțiune împotriva [traficantului] deoarece el avea prieteni printre polițiști ... Știam că nu i se va întâmpla nimic și că totul se va termina acolo. Am spus acest lucru și acolo. Are prieteni și așa stau lucrurile, nu se putea face nimic. Din câte știu eu, încă lucrează cu fete, dar nu [din străinătate], doar cu cele din [țara respectivă].

Corupția a reprezentat o problemă chiar și în cazul în care victima a fost, de fapt, identificată și eliberată ca urmare a intervenției poliției. După ce a contactat poliția în țara natală pentru a fi eliberată, poliția locală a intervenit, însă a făcut puțin pentru a rezolva situația de trafic reală. Polițiștii au venit în apartamentul în care era ținută acea femeie și l-au amenințat pe traficant că ar putea fi arestat — „polițiștii [poliția locală] au venit în apartament și l-au avertizat pe proprietarul meu că va avea multe probleme”. Totuși, traficantul nu a fost reținut, doar a eliberat-o pe femeia respectivă, dându-i bani pentru a se întoarce acasă. Este important de remarcat faptul că nu numai polițiștii sunt susceptibili de a fi corupți. O victimă a povestit că, aflându-se în străinătate și cerând ajutorul ambasadei din

țara respectivă, i s-a spus să se întoarcă doar atunci când va avea suficienți bani pentru a-i mitui pe angajații ambasadei.²⁹

Corupția pare să aibă un impact puternic asupra identificării. Chiar dacă nu se petrec propriu-zis cazuri de corupție, experiențele anterioare ale victimelor sau presupunerile lor legate de corupție — pe baza experiențelor trăite acasă sau în străinătate — influențează dorința lor de a căuta și de accepta opțiunile de identificare.

4.4. Rezumat

Victimele au fost identificate de o serie de persoane cu atribuții anti-trafic (poliție, consilieri în domeniu, personalul ambasadelor, ONG-uri, organizații internaționale, asistenți sociali, clienți și victime), cât și de persoane și funcționari care nu sunt în general direct implicați în procesul de identificare, cum ar fi personalul de transport, cetățeni și organizații religioase. În același timp, în anumite situații, oportunitățile de identificare au fost ratate, ceea ce a dus la extinderea exploatării legate de trafic și a abuzurilor suferite.

Pentru multe victime, identificarea a reprezentat o experiență stresantă și a trezit multe emoții și reacții. Victimele au relatat că au reacționat atât pozitiv, cât și negativ la acțiunile personalului de identificare, în diferite etape ale procesului de identificare. De exemplu, nu era neobișnuit ca victimele să fie, pe de o parte, ușurate o dată ce au fost identificate, iar, pe de altă parte, să se teamă de personalul de identificare și să fie suspicioase. De asemenea, nu era ieșit din comun ca aceste trăiri negative (frică și suspiciune) să fie înlocuite cu un sentiment de ușurare o dată ce victima se simțea în siguranță și reușea să aibă încredere în persoanele implicate în procesul de identificare.

Pe lângă trăirile lor, victimele au prezentat de asemenea o serie de probleme cu care s-au confruntat în procesul de identificare, atât acasă, cât și în străinătate. Aceste probleme vizează accesul victimei la informații complete și cuprinzătoare privind situația și opțiunile lor la identificare; capacitățile

²⁹ Pentru anumite victime, corupția a ridicat probleme și în etapele ulterioare ale asistării și protecției lor. Una dintre victime a povestit că sistemul juridic din țara ei de origine este grav afectat de corupție;

A vrut să fie avocata mea de la început și mi-a spus că nu trebuie să-mi fac speranțe mari deoarece există corupție în țara noastră și că era posibil ca [judecătorul] să fi fost mituit și că, din acest motiv, nu voia să facă dreptate.

de identificare uneori limitate ale actorilor implicați în combaterea traficului de persoane; faptul că victima a fost tratată sau nu într-un mod corespunzător și sensibil la identificare; interogarea și detenția, în loc de identificare ca persoană traficată; anumite cazuri de corupție; anumite cazuri de tratament necorespunzător și neglijență; probleme legate de barierele lingvistice și culturale în procesul de identificare; faptul că identificarea s-a produs într-un cadru nefavorabil pentru victimă; faptul că multe victime nu știau la cine să apeleze pentru a cere ajutor; și probleme ridicate de faptul că anumite victime ale traficului de persoane nu doresc să fie identificate.

5. Repatrierea și procesul de referire a persoanelor traficate

Procesul de repatriere — desfășurat corect — are o serie de etape destinate a asigura protecția și întoarcerea fiecărei victime în țara de origine. Repatrierea ar trebui să presupună pregătirea actelor, planificarea călătoriei, informarea persoanelor traficate cu privire la etapele procesului de repatriere și la opțiunile de asistare disponibile în țara de origine, evaluarea riscului (în țara de tranzit și în țara de origine), comunicarea și coordonarea între țările de origine și de tranzit / de destinație, procesul de transport și călătorie (inclusiv repatrierea însoțită dacă este cazul și asistarea oferită pe parcursul tranzitului), primirea și referirea la sosire și transportul în țara de origine. Procedurile nesigure de repatriere ridică riscuri pentru victime care pot, în anumite cazuri extreme, duce chiar la (re)intrarea în situația de trafic.

În cursul interogării, persoanele traficate au fost întrebată cu privire la experiențele personale de repatriere — ce a fost pozitiv și ce a fost, din punctul lor de vedere, negativ — pentru a facilita identificarea unor potențiale neajunsuri în procesele naționale și internaționale de repatriere și referire a persoanelor traficate. Această secțiune va discuta nu numai modul de desfășurare a procesului de repatriere, dar și modul în care se simt persoanele traficate pe durata acestui proces și identificarea problemelor cu care s-au confruntat acestea.

5.1. Cum au fost repatriate persoanele traficate

Persoanele traficate sunt repatriate în diferite moduri — unele sunt asistate, iar altele nu. În cazurile în care victimele au fost repatriate prin programe de asistare, procesul de repatriere a fost implementat în mod diferit de persoane diferite. Sprijinul, asistența și informațiile oferite au variat, după cum au fost diferite și mijloacele de transport și opțiunile de referire și de primire în țara de origine. În anumite cazuri, procesul de repatriere asistată s-a desfășurat nu numai prin asigurarea protecției victimelor, ci și prin crearea unui sentiment de siguranță. Aceasta presupune în general nu numai faptul că victimele au fost însoțite acasă sau întâmpinate la destinație, dar și faptul că au fost informate și consultate pe durata procesului de repatriere. Una dintre victime a relatat că a fost repatriată într-un mod pe care l-a perceput sigur și corespunzător:

Acolo, la sediu, m-am simțit în siguranță din momentul în care am pus mâna pe certificatul meu de naștere. Astfel, mi-am dat seama că nu erau corupți... Mi-au spus să nu mă îngrijorez, că vor transmite mai departe faptul că fusesem salvată de către poliție. Și mi-au mai spus că un voi rămâne acolo mult timp... Am fost escortată de către un polițist până în următorul oraș mare. Acolo, am fost dusă la secția de poliție și un alt polițist a preluat cazul meu. Apoi, am urcat într-un alt tren care mergea în [țara mea de origine], am fost întâmpinată la frontieră de un reprezentant al [departamentul anti-trafic al poliției] din [capitală] și am sosit cu trenul în [capitală]... M-a escortat până acasă. M-au avertizat că este posibil ca [traficantii] să mă caute încă și m-a sfătuit să rămân la rude mai îndepărtate o vreme. Mi-a mai spus că pot rămâne într-un centru specializat din [capitală] care oferă sprijin victimelor traficului de persoane. Mi-a spus că voi fi sprijinită în toate problemele mele. M-a dus la acest centru. Nu, nu îmi era frică pentru că eram însoțită de polițist. Știam că mama mea mă aștepta acasă și acest lucru mă liniștea mult.

Totuși, în anumite cazuri, neajunsurile procesului de repatriere asistată le-au făcut pe victime să se simtă vulnerabile sau neliniștite. Acest lucru presupune faptul că nu sunt întâmpinate de nimeni în țara de origine, nu primesc asigurarea adecvată cu privire la protecția oferită, nu le sunt furnizate informații complete privind procesul sau cu privire la ceea ce trebuie să facă în cazul în care se confruntă cu diverse dificultăți:

[Cu privire la transportarea fără escortă] Îmi era teamă că voi fi abordată de cineva și mă vor împiedica să urc la bordul avionului. Nu vorbeam engleză. Acest lucru a creat un mediu nesigur.

Când am ajuns acasă, nu mă aștepta nimeni [de la organizație]. Mă uitam în jur să văd dacă mă așteaptă cineva.

De asemenea, repatrierea asistată nu s-a desfășurat întotdeauna respectându-se demnitatea victimei. Un băiat minor a fost însoțit de către polițist când a fost repatriat în țara sa de origine, un proces descris de acesta ca fiind mulțumitor — „Am văzut că era serios și am avut încredere în el”. La sosirea în țara sa de origine, însă, polițistul care îl aștepta i-a pus cătușe:

În [capitală], am fost duși din nou la [centrul de primire a minorilor] unde am rămas aproximativ trei ore. După aceea, a venit un polițist ... și ne-a pus cătușe... A fost ciudat. Ne-a spus că se teme că vom încerca să fugim. I-am spus că nu aveam unde să merg sau să fug, că, din contră, îmi doream doar să ajung în siguranță la părinții mei. Nici nu știam unde să merg. Și, în plus, nu aveam bani.

Chiar dacă procesul de repatriere a fost asistat, acesta s-a desfășurat în diferite moduri, uneori punând victimele în pericol. În anumite cazuri, victimele au fost sprijinite în țara de destinație — cu acte și achiziționarea biletelor de transport — dar siguranța lor nu a mai fost luată în considerare și transportarea lor nu a fost escortată. Unele victime au călătorit înapoi spre casă singure, fără nici un sprijin. Multe victime au spus că au călătorit înapoi spre casă cu trenul sau cu autobuzul fără acte în regulă și, de asemenea, adesea, fără bani de călătorie. Un minor a descris repatrierea lui din fosta Uniune Sovietică, după cum urmează:

[Am trecut] fără pașaport. [Persoana care m-a ajutat] a vorbit cu oamenii de la frontieră și le-a explicat ce mi se întâmplase. Ofițerii de frontieră mi-au permis să trec granița fără pașaport. Acea persoană mi-a dat [o sumă de bani nesemnificativă] și am reușit să ajung în [capitală] cu autobuzul.

În anumite cazuri mai dramatice, victimele au fost repatriate în condiții de-a dreptul anevoioase. Numeroși bărbați — victime traficate în țările fostei Uniuni Sovietice- au mers pe jos literalmente sute de kilometri până acasă deoarece nu au fost identificați și nu li s-a acordat ajutor când au cerut asistență în țările de destinație.

5.2. Care au fost sentimentele persoanelor traficate cu privire la repatriere și la procesul de referire

Vorbind despre repatriere, victimele au povestit că au trăit o gamă largă de emoții și reacții. Multe din sentimentele trăite au fost negative — teamă, anxietate, dezamăgire, stres și frustrare, nervozitate și confuzie — și acestea nu au fost generate doar de procesul de repatriere în sine, ci și de modul de implementare a acestuia. În același timp, victimele au mărturisit că au trăit sentimente pozitive legate de procesul de repatriere, mai ales nerăbdare și ușurare, dar și sentimente de siguranță și liniște. Și, cum a fost cazul și în etapa de identificare, multe victime au trăit simultan mai multe emoții contradictorii. După cum a povestit o victimă, „Trăiam sentimente diferite. Pe de o parte, era fericit/ă că mă întorceam în sfârșit acasă. Pe de altă parte, însă, nu câștigasem bani deloc”. De asemenea, o altă victimă a spus: „Eram copleșit/ă de sentimente de anxietate și fericire”. Multe victime au oscilat între sentimente de încredere și neîncredere în această etapă a vieții lor de după traficare. Secțiunea următoare va evidenția unele dintre sentimentele exprimate de către victime în legătură cu procesul de repatriere și referire.

Teamă și neliniște

Unele persoane traficate au descris procesul de repatriere ca fiind destul de înfricoșător. În anumite cazuri, aceasta s-a datorat riscului de a fi interceptate (și probabil re-traficate) de către traficanți și, în același timp, teama de a se reîntâlni cu traficanți la sosire; „Îmi era teamă că mă voi întâlni cu [traficantii] pe drum sau că mă vor aștepta acasă”.

În alte cazuri, acest lucru se datora faptului că victimele se temeau că vor fi arestate de către autorități. O femeie traficată în fosta Uniune Sovietică a călătorit spre casă fără bani și acte. A trecut patru frontiere, explicând de fiecare dată ce i se întâmplase și de ce nu avea nici bani nici documente: „A trebuit să povestesc de fiecare dată prin ce trecusem, de ce nu aveam pașaport. Nu aveam de ales”. După cum a remarcat o altă victimă, „Eram puțin îngrijorată. Îmi era teamă că poliția va veni să mă coboare din autobuz și nu aveam bani să îmi cumpăr un alt bilet”.

Multe victime erau îngrijorate de procesul de repatriere tocmai pentru că aveau foarte puține opțiuni și li se asigura protecție limitată la întoarcerea acasă. Victimele se preocupau de aspecte legate de repatriere, mai ales de faptul că trebuia să se întoarcă acasă cu bani, de lipsa de opțiuni de acasă, de represaliile din partea traficanților și de posibila respingere din partea familiei și / sau a comunității lor.

S-a întâmplat prima dată când am aflat că nu pot obține documentele de rezidență și că trebuia să plec din centrul din [străinătate]. Am leșinat și, când mi-am revenit, am început să țip, să înjur și să sparg tot ce îmi cădea sub mână. Nu voiam să plec de la centru, nu aveam unde să merg.

Nu am vrut să mă întorc, v-am spus. Nu mă simt bine cu familia mea. Apoi, ea mi-a spus că există o organizație pentru femei și fete, că urma să rămân acolo... Sincer, nu am crezut-o.

[Sentimente legate de repatriere] Tremuram, mă treceau fiorii ... îmi era teamă de modul în care urma să-mi încep o nouă etapă a vieții ele ... Eram pe punctul de a izbucni într-o criză de nervi Mi-au trebuit mai multe zile ca să îmi revin... Am căzut în depresie.

Îmi era frică ... nu știam cum voi fi primită de mama mea. I-am rugat să nu mă trimită acasă. Nu voiam să locuiesc cu mama mea.

Nu știam ce se va întâmpla, stăteam fără să știu ce se va întâmpla, cine mă va lua, unde mă vor duce, dacă poliția va fi implicată sau nu, ce voi face după. Așa că stai și nu știi ce se va întâmpla când ajungi acolo, și o să ajungi acolo în nouăzeci de minute... singurul lucru pe care l-am putut face în avion a fost să plâng.

Plângeam [în avion] pentru că nu știam ce voi face sau ce se va întâmpla sau dacă poliția va face o scenă la aeroport în mulțimea de oameni de acolo.

Sentimente de siguranță și liniștire

Unele victime au mărturisit că au avut experiențe pozitive legate de repatriere și referire, care le-au dat o stare de siguranță și liniște. Un aspect important în acest sens a fost faptul că au primit informații complete referitoare la procesul de repatriere și la opțiunile disponibile lor în țara de origine.

De exemplu, interviurile cu băieții minori care au fost repatriați în țara lor de origine ziua următoare au evidențiat că acestora nu li se spusese nimic despre procesul de repatriere și despre implicațiile acestuia. Prin urmare, specialistul le-a oferit informații corespunzătoare vârstei lor, nu numai legate de procesul de repatriere în sine, ci și despre călătorie. Acesta le-a explicat ce înseamnă să zbori (urma să fie repatriați cu avionul), că puteau să mănânce

și să bea în avion, că puteau să tragă perdeaua de la geam dacă le era teamă. Faptul că au primit aceste informații simple — informații pe care adesea presupunem că victimele le dețin — i-a liniștit pe băieți în legătură cu procesul de repatriere.

Pentru multe victime, faptul că au fost escortate acasă a sporit sentimentul de siguranță și protecție și le-a liniștit:

Un polițist ... m-a însoțit până [țara mea de origine] ... A venit special pentru a mă duce acasă Am mers cu trenul ... Mă simțeam în siguranță cu el.

Acest lucru a fost în special important atât pentru victimele care s-au simțit amenințate de traficanți, cât și pentru cele care nu călătoriseră mult și erau îngrijorate de procesul de transportare.

Dezamăgire, stres și frustrare

Unele victime pot percepe procesul de repatriere ca fiind stresant deoarece sunt dezamăgite de faptul că trebuie să se întoarcă acasă. Victimele au spus că pur și simplu nu își doreau să se întoarcă în țara lor de origine.

Dacă ar trebui să aleg eu? Sincer, nu că nu m-aș simți bine aici, dar dacă aș avea acte pentru Europa de Vest, ar fi mai bine. Pentru că aici, chiar dacă muncești, nu poți să trăiești când ai doar un salariu. Muncești mult și salariul nu îți ajunge.

O victimă care a fost traficată dintr-o țară ESE într-o țară UE a fost reticentă în a se întoarce acasă și, chiar după repatrierea ei, părea că încă este atașată de modul de viață din țara de destinație. În momentul interviului, realizat în țara sa de origine, tocmai fusese invitată să se întoarcă în țara de destinație în cadrul unui program scurt care părea să o bucure nespus. Nu părea să se gândească dincolo de această scurtă reîntoarcere în țara de destinație. Într-un alt caz, o victimă care petrecuse aproape un an într-o țară UE și începuse să își construiască o viață în țara de destinație, era stresată și dezamăgită de faptul că era obligată să se întoarcă în țara ei de origine:

Au fost inumani, nu mi-au permis să rămân [în străinătate] chiar dacă știau că nu aveam unde să mă întorc ... Deși doctorul meu le-a spus că nu pot să mă întorc. Era atât de dezamăgită. Mi-a spus că nu

eram pregătită să mă întorc din punct de vedere psihologic și fizic. A spus că am nevoie de ajutor profesionist, că se teme mult pentru siguranța mea ... i-a spus acest lucru și asistentului care se ocupa de cazul meu. Dar au ignorat acest lucru. N-au ținut cont de situația mea. Sunt dezamăgită.

Repatrierea a fost un proces dificil și din alte motive. Victimele care fuseseră plecate de acasă o perioadă mai lungă de timp, nu știau ce le aștepta acolo, cum vor fi primite de familiile și / sau comunitatea lor și nici care erau perspectivele pentru o viață stabilă și sănătoasă. Minorii care își petrecuseră adolescența și anii tinereții într-o altă țară erau adesea dezorientați de ideea întoarcerii într-o țară și în cadrul unei comunități pe care nu o cunoșteau. Pentru mulți dintre ei, țara lor de origine era, cel mai adesea, mai străină decât țara de destinație unde își construiseră o viață și unde aveau acces la asistență și sprijin.

Agitație și confuzie cu privire la procesul de transportare

Pentru victimele care au fost informate în detaliu sau pe scurt în legătură cu acest proces, etapa de transportare s-a desfășurat cu puțin stres. Însă, pentru celelalte, procesul de repatriere — transportarea din țara de destinație sau țara de tranzit — a fost devastatoare. Unele victime erau agitate și nervoase chiar și atunci când călătoreau legal și cu acte în regulă.

Nimeni nu m-a însoțit ... mi-era puțin frică. Îmi era teamă că poliția de frontieră m-ar putea da jos din tren. Mă gândeam că polițiștii ar putea avea suspiciuni în legătură cu hârtia emisă de ambasadă. Mi se părea că voi fi dată jos din tren și torturată de poliție. Drumul către casă a fost lung și nu am putut dormi deloc ... Controlorul de pe tren a spus că dacă voi fi întrebată despre pașaportul meu real, va trebui să le povestesc pe scurt tot ce se întâmplase. M-a liniștit spunându-mi că polițiștii de frontieră nu au nici un drept să mă coboare din tren. Cuvintele acestea au fost o mare ușurare pentru mine.

Am luat avionul spre casă singură. Nu mă însoțea nimeni... Asistenții sociali mi-au spus să fiu calmă, să nu mă îngrijorez de faptul că urma să trec frontiera cu documente de călătorie temporare. Și mi-au mai spus că poliția de frontieră nu are nici un drept să mă rețină pe acest motiv ... Mi-au dat toate aceste explicații pentru că eram îngrijorată.

Credeam că documentele temporare de călătorie nu sunt acte propriu-zise.

Pentru multe persoane traficate, procesul de transportare a fost ceva nou, lucru care poate explica în mare măsura starea lor de nervozitate și confuzie. Majoritatea nu călătoriseră mult în interiorul sau în afara țării lor înainte de traficare. Aranjamentele de călătorie, în contextul traficului de persoane, fuseseră în general făcute de către traficanți și recrutori și, pentru multe victime, procesul a fost confuz și greu de înțeles. Având în vedere că multe dintre victime au fost transportate, într-o etapă sau alta a traficului, ilegal sau cu documente sau vize ilegale, de cele mai multe ori, ele nu cunosc implicațiile procesului de transportare și de trecere a frontierelor. De asemenea, victimele nu sunt familiarizate cu procedurile de călătorie, cum ar fi tranzitul sau check-in, sau unele aspecte de bază ale călătoriei cu avionul, cum ar fi turbulențele.:

Nu m-au lăsat să călătoresc singură tocmai pentru că nu mai călătorisem cu avionul până atunci. M-a ajutat foarte mult.

[Privind instrucțiunile legate de transportare] Nu mi-au spus nimic în mod special. Mi-au dat haine și încălțăminte. Mi-au dat și 300 de dolari și m-au dus la aeroport. Zborul meu era prin [altă țară]. În [țara de tranzit] ne-a așteptat o persoană de contact, care m-a ajutat la îmbarcare. Dar nu a stat cu mine tot timpul.

[Preocupări legate de repatriere] Eram puțin îngrijorată. Nu mai călătorisem cu avionul înainte ... Mă îngrijoram cu privire la îmbarcare.

Îmi era puțin frică de avion, mai ales când a început să tremure. Dar am ajuns în [țara mea de origine] destul de repede.

Nerăbdare și ușurare

Multe victime s-au simțit fericite și ușurate când a fost pusă în discuție repatrierea lor. Erau ușurate că nu se mai aflau în apropierea traficantilor, fericite că vor părăsi țara în care au fost exploatate, nerăbdătoare să își revadă familiile și mulțumite că vor merge acasă. Majoritatea victimelor s-au simțit ușurate că vor ajunge acasă:

Nu am fost informată în legătură cu nici un pericol ... Eram atât de fericită încât nu mă mai puteam gândi la nici un pericol.

Eram extrem, deosebit de fericită. Nu-mi venea să cred Îmi aminteam cum am stat în închisoare, cum mă uitam la cer, printre gratii, cum vedeam păsările zburând pe cer.

Cumva, nu pot descrie acel sentiment. Eram fericită, firește, că urma să merg acasă, că am ieșit din acea situația după ce aflasem ce ar fi putut să mi se întâmple.

Abia așteptam să mă întorc în [țara mea de origine] în acel moment.

Majoritatea victimelor au fost mulțumite și fericite pentru că se întorceau acasă, adeseori acest sentiment de fericire era amestecat cu alte trăiri negative, cum ar fi frica sau agitația.

Încredere și neîncredere

În cazul multor victime, lipsa încrederii a constituit un aspect esențial al procesului de repatriere. Unele victime nu aveau încredere în legătură cu ceea ce s-ar fi putut petrece pe durata procesului de repatriere, unora le era teamă că vor fi din nou traficate. Chiar dacă victimele primiseră informații complete, nu erau întotdeauna dispuse să le creadă sau să aibă încredere:

Mi-au dat informații. Dar nu am crezut nimic până nu am ajuns în avion.

O victimă, identificată în țara sa de origine, urma să fie transferată cu mașina la un centru de adăpostire de către asistenții sociali. Deși a primit informații complete, în limba ei, și transportarea se făcea pe teritoriul țării sale, victima nu avea încredere în autorități. Pe de o parte, ea povestește cum a acceptat asistarea pe care o ofereau și a profitat de ocazia respectivă. Pe de altă parte, spune că îi era teamă și că nu avea încredere în timpul procesului de transportare. În cazul ei, etapa de repatriere / întoarcere s-a petrecut imediat după identificare și nu avea încredere deplină că agenția de asistare o va duce într-un loc sigur:

Dar aveam dubii în legătură cu locul în care mă vor duce. Mă temeam că mă vor duce într-un apartament și că va trebui să fac din nou toate lucrurile acelea.

Acestea fiind spuse, multe victime au avut încredere în agențiile care le-au asistat pe parcursul procesului de repatriere și nu și-au exprimat preocu-

pări majore privind eventualele probleme sau pericole. Sentimentele de încredere (sau neîncredere) ai fost foarte personale.

5.3. Aspecte ale procesului de repatriere și referire

Procesul de repatriere și referire are o serie de etape care vizează asigurarea protecției și respectarea demnității persoanelor traficate. Experiențele persoanelor traficate au scos în evidență câteva probleme cu care acestea s-au confruntat înainte sau pe parcursul repatrierii — înainte de plecare, în tranzit și / sau la sosirea acasă.

Informații privind procesul de repatriere și referire

Informarea completă și eficientă a victimelor cu privire la repatriere și la procesul ulterior de referire reprezintă un aspect deosebit de important. O femeie a fost asistată de către o organizație din țara ei în timp ce se afla într-un centru din străinătate. Deși îi era puțin teamă și era suspicioasă, ea a ales să accepte această referire tocmai pentru că primise informații complete cu privire la repatriere și la procesul ulterior de referire, lucru care a făcut-o să se simtă mai sigură și să aibă mai multă încredere:

Înainte de plecare, am telefonat [angajata organizației de acasă] și i-am spus data la care călătoream și m-a așteptat la aeroport. Și, apoi, mi-a explicat amănunțit [care sunt opțiunile] și am înțeles... Personalul de la centru a plătit pentru bilet, ne-a dus la aeroport și au așteptat până am urcat în avion.

Alte persoane traficate nu se îngrijorau nici ele de repatriere tocmai pentru că fuseseră informate complet despre etape și despre proces:

Nu m-a însoțit nimeni. Un asistent social m-a dus la aeroport și acolo am trecut prin procedura de îmbarcare și apoi am zburat spre casă... Asistentul social mi-a spus că trebuie să fiu atentă la aeroport când ajung [în țara mea de origine]. Mi s-a spus să contactez poliția în caz de pericol. Dar nu am avut nici o problemă la aeroport... Eram puțin îngrijorată, dar nu mi-a fost frică.

Multe victime au spus că nu le-au fost date informații complete despre procesul de repatriere în sine — cum se va desfășura și, mai ales, ce se va întâmpla în țara lor de origine în sensul asistării posibile și a referirii.

[Despre agențiile din țara ei de origine]... Nu știam absolut nimic.

Nu. Nu știam nimic despre asistare. Au menționat asistarea doar în contextul repatrierii mele în [țara mea de origine].

Multe victime au considerat că procesul de repatriere a fost stresant, confuz și înfricoșător, tocmai pentru că nu aveau aceste informații. Acest lucru nu s-a petrecut numai în ESE dar și în țările UE. Spre exemplu, un grup de băieți minori din ESE, care fuseseră interceptați în tranzit, au primit informații minime privind repatrierea lor (inclusiv posibila lor referire) și, când au fost interogați, nu știau decât că vor lua avionul spre casă în seara următoare. Repatrierea lor a fost amânată încă odată fără nici o explicație de către angajații de la centrul unde fuseseră primiți. La fel de șocant a fost faptul că nimeni nu le spusese cum se va desfășura repatrierea și nici măcar ce înseamnă să călătorești cu avionul. Pentru acești minori, călătoria aceea urma să fie, cel mai probabil, destul de confuză și stresantă.

Deși multe victime identificate în străinătate au fost informate despre serviciile și asistarea disponibile lor în țara lor de origine, nu întotdeauna aceste informații au fost complete:

Nu știam nimic despre serviciile disponibile. Oamenii de la [organizația din țara de destinație] mi-au spus că există organizații similare [acasă]... dar nu mi-au dat nici numerele de telefon, nici adresele acestora. Dar n-am cerut nici eu, pentru că nu mă gândeam la viitor. Mă rugam lui Dumnezeu să ajung [acasă].

[Despre repatrierea ei] Un reprezentant al [organizației respective] a venit și m-a luat cu el. [Personalul de la destinație] mi-a spus doar că voi merge cu mașina cu un reprezentant și că mi se va acorda asistență acolo... Nu mi-a dat alte detalii.

Mi-au vorbit despre repatriere, mi-au spus că urma să fiu luată de la aeroport, două angajate de la [organizație] urmau să mă aștepte acolo și să mă ducă undeva ... Nu mi-au spus mare lucru, de fapt. Nu știam că există centre de primire, cum ar fi adăposturi. Nu știam nimic despre asta.

Informarea victimelor despre drepturile și opțiunile disponibile lor în țara de origine, dându-se numele și detaliile de contact pentru organizațiile care pot să le ofere sprijin la întoarcerea acasă, este o cerință minimă (Kvinnoforum

2003: 15). Pentru facilitarea și pregătirea referirii, în cazul în care este adecvată și solicitată de către victimă, trebuie să fie luată în considerare de către personalul de identificare, fie că este vorba de autorități, fie că este vorba de furnizorii de servicii. Opțiunea primirii în țara de origine de către ONG-uri sau de către organizații internaționale este, de asemenea, importantă.

În același timp, li se recomandă multor furnizori de servicii să disemineze informații despre asistența și serviciile disponibile în rețeaua organizațiilor cu care colaborează decât să comunice întreaga serie de posibilități de asistență din țara de origine. Victimele au primit adesea informații privind organizația (parteneră) care le va primi și asista, și nu li s-a dat o listă a diferiților actori și agenții pe care le-ar fi putut contacta în caz de dificultate sau pentru diferite nevoi de asistență. Mai mult, multe dintre informațiile despre asistență privesc doar agențiile specializate în traficul de persoane și nu includ serviciile și agențiile cu caracter general, fie că este vorba despre ONG-uri sau organizații guvernamentale. Extinderea rețelei de agenții de asistare este foarte utilă, mai ales când persoanele vin din afara orașelor mari și a capitalei și au acces mai limitat la serviciile de asistare specializate. Pentru acest grup țintă, informațiile despre serviciile specializate ale statului sau despre ONG-uri care activează în domeniul combaterii traficului de persoane vor fi mai relevante pe termen lung. Este important, în egală măsură, ca victimele să primească datele de contact ale poliției sau ale autorităților din domeniu în cazul în care se vor confrunta cu probleme la întoarcerea acasă.

Intervievările victimelor au evidențiat de asemenea nevoia acestora de a fi pregătite din punct de vedere psihologic pentru întoarcerea în sânul familiei/comunității lor, pentru posibilele probleme cu care se vor putea confrunta și de a concepe o abordare eficientă a acestora. Informarea adecvată devine o componentă esențială în acest sens. O victimă a relatat că, în ceea ce privea repatrierea, era foarte neliniștită:

Nimănui nu-i păsa de noi, ne-au cerut actele, au scris numele noastre, ne-au spus că ne vor trimite la [un oarecare loc], au despărțit bărbații de femei, atâta a fost tot. De trei ori pe zi, ne dădeau ceva de mâncare. Dar cine se mai gândea la mâncare? Nu știam ce voi face după ce ajung din nou acasă, unde o să plec. Nu puteam merge acasă la părinții mei pentru că plecasem fără să le spun nimic.

În anumite cazuri, este demn de menționat că victimele au fost informate, dar stresul și traumele suferite de către victime le-au afectat capacitatea de a procesa informațiile privind repatrierea și opțiunile de asistență ulterioară:

Mi-au spus să nu îmi fac griji. Mi-au explicat amănunțit cum trebuie să mă comport la aeroport. M-au sfătuit ca, în caz de pericol, să contactez poliția. Nu-mi era teamă că îi voi întâlni pe traficanți la aeroport. Mă îngrijoram foarte tare, însă, pentru că nu știam cum mă va primi soțul meu... Mi s-a spus că mă va aștepta un asistent social și că această organizație îmi va acorda asistență. Mi-au spus și ce fel de asistență voi primi, însă, sincer, nu îi ascultam pentru că eram foarte neliniștită. Mă rugam să ajung acasă.

Acest lucru scoate în evidență nevoia de a avea materiale scrise (într-un limbaj corespunzător vârstei, în limba maternă a victimei și adecvată nivelul de instruire de bază) pe care victimele le pot consulta înainte și după repatriere.

Tot în contextul informării victimelor, este importantă necesitatea ca informațiile oferite să fie precise și să nu promită opțiuni și oportunități irealizabile în țara de origine. Spre exemplu, victimele trebuie să cunoască cu precizie numărul de zile cât va dura procesarea documentelor, pentru că, astfel, nu vor simți că au fost mințite și pot să se pregătească, din punct de vedere psihologic, pentru întoarcerea acasă. Intervievarea victimelor a evidențiat faptul că anumite agenții specializate din țara de destinație au făcut o serie de promisiuni victimelor, în încercarea lor de a le liniști și de a le asigura în privința viitorului lor. Însă, faptul că aceste oportunități nu au putut fi realizate în țara de origine a generat probleme mai grave, inclusiv instalarea neîncrederii în agențiile specializate (cf. Brunovskis and Surtees 2007).

Transportarea și repatrierea sunt asemuite traficului

Unele victime au explicat că, pentru ele, etapa de transportare, în anumite momente, se aseamnă cu anumite componente ale experienței lor de traficare. Cum s-a întâmplat și în etapa de recrutare și traficare, procesul de repatriere implică plecarea înspre alte locuri, unde i se promite victimei ajutor și o viață mai bună. Prin urmare, multe victime au mărturisit că s-au simțit stresate pe durata deplasării, chiar și atunci când au primit informații complete cu privire la proces.

O altă victimă, traficată către și, ulterior, asistată în UE, a fost ajutată, pe durata procesului de repatriere, de o organizație în care ea avea deplină încredere. Totuși, până în momentul repatrierii și chiar pe durata acesteia, a avut momente de suspiciune:

Când am ajuns la un alt aeroport, mă aștepta un bărbat cu un semn și m-a întrebat dacă eu eram femeia care trebuie să mergă la centrul

din [capitală]. Am spus da. Doar atunci m-am calmat. Mi-a spus unde trebuia să fac escală, pentru că nu era un zbor direct, și doar atunci am crezut că nu mă înșelau.

În același mod, o femeie care a fost însoțită până la centrul de adăpostire a povestit că acest proces a fost, pentru ea, înfricoșător, pentru că se temea să nu fie din nou traficată. A acceptat asistența oferită și i s-au dat informații complete despre cele ce urmau să se întâmple la sosire. Totuși, a mai spus că nu era convinsă pe deplin că lucrurile se vor termina în felul acesta:

Nu știam sigur unde mă vor duce. Îmi era teamă că mă vor duce într-un apartament și că va trebui să fac din nou toate lucrurile acelea. Imaginile acelea mi-au revenit în minte. Apoi, inima a început să-mi bată mai repede din nou, îmi era din nou frică. Mi-au spus că pot dormi în mașină dacă vreau. Mă durea capul și mi-au dat o pastilă. După aceea, mă gândeam că mi-au dat ceva să adorm, ca să poată face ce vor... Am vrut să scap de ei pe drumul spre [capitală]. Ne-am oprit la o benzinărie. Aveam țigări, dar am întrebat dacă pot ieși să-mi cumpăr un pachet de țigări. Mi-au dat voie. Am ieșit și mă uitam în jur să văd pe unde să fug. După aceea, m-am mai gândit și mi-am dat seama că poliția mă trimisese cu ei. Și, în plus, unde era să merg dacă fugeam de ei?

O altă victimă traficată în străinătate se temea pe durata deplasării de la secția de poliție la centrul de adăpostire unde urma să fie asistată; se temea că, în schimb, va fi repusă în situația de trafic din care tocmai ieșise:

Îmi era frică [în secția de poliție], dar numai stăteam jos în liniște și mă rugam lui Dumnezeu. În două săptămâni, un polițist mi-a spus că voi fi dusă într-un alt loc. M-am speriat. Credeam că mă vor duce înapoi la proprietarul meu. După aceea, am venit să mă vadă un asistent social care mi-a explicat că voi fi dusă într-un centru specializat de adăpostire a victimelor traficului de persoane.

Un alt studiu cuprinde observații similare care, în anumite cazuri, explică de ce anumite victime aleg să refuze asistența oferită lor.

În mod obișnuit, victimele traficului de persoane de tipul exploataării sexuale sunt amăgite cu promisiuni false de a fi duse într-un loc unde sunt, ulterior, exploatate. Deplasarea în sine poate i se părea victimei

a fi suspectă. O victimă a spus că a fost mutată de polițiști de la o secție de poliție la alta. Întrebată cum s-a simțit și ce a gândit pe durata acestui proces, ea a explicat că îi era teamă și credea că poate va fi din nou traficăată; „După aceea, m-au dus la secția de poliție din [oraș apropiat] și, în acel moment, nu aveam încredere în ei. Cine știe unde mă vor duce. Când am văzut semnul poliției, m-am simțit mai în largul meu. Mi-au spus că mă vor duce la secție și că voi primi de mâncare și de băut, că mă voi putea relaxa și că nu trebuie să nu mă îngrijorez, pentru că îi vor găsi pe oamenii aceia” (Brunovskis and Surtees 2007).

Repatrierea fără identificare

Este important ca victimele să nu fie identificate vizibil ca persoane traficate în cadrul procesului de repatriere. Notificarea autorităților în țara de origine a victimei nu este scutită de apariția unor probleme, deoarece victimele pot fi stigmatizate ca imigranți ilegali sau persoane traficate sau obligate să participe la acțiuni criminale. Statutul unei persoane ca victimă a traficului de persoane nu trebuie comunicat de către autoritățile din țara de destinație celor din țara de origine fără consimțământul victimei, mai ales când există cazuri de corupție și stigmatizare care pot avea implicații pe termen lung pentru victima traficului de persoane.

În cadrul interviurilor, victimele au vorbit despre repatrierile cu identificare care, pentru multe dintre ele, a reprezentat unul dintre cele mai stresante aspecte ale procesului de referire.

La controlul poliției la trecerea frontierei ... Au vrut să întrebe despre noi: „Sunteți fete traficate? Cu cine ați mers acolo?” Dar o altă fată a spus că nu e treaba lor și apoi [directorul] a venit. Nu au mai spus nimic.

În ceea ce privește repatrierea cu identificare, cea mai adesea este criticată utilizarea genților OIM care permite recunoașterea victimelor de către angajații OIM la întoarcerea acasă sau în tranzit. Însă, acest lucru a creat riscul ca victimele să poată fi recunoscute de către traficanți și / sau ca victime ale traficului de persoane (Kvinna til Kvinna & Kvinnoforum 2003; Kvinnoforum 2003: 16). Politica OIM s-a schimbat în anul 2004 și a impus interzicerea utilizării acestor genți din cauza potențialelor probleme pe care le poate ridica.³⁰ Totuși, interviuarea victimelor a evidențiat că anumite

³⁰ Corespondență prin email cu Richard Danziger, Președintele Serviciului de Combatere a traficului de Persoane, OIM, ianuarie 2007.

ONG-uri folosesc în continuare mijloace similare de identificare a victimelor pe parcursul procesului de repatriere — tricouri cu simbolurile organizației, semne distinctive, etc. Dat fiind că multe organizații sunt cunoscute ca ONG-uri care activează în domeniul combaterii traficului de persoane, aceste practici pot determina identificarea involuntară a victimelor.

Există alte mijloace prin care victimele sunt sau pot fi identificate pe durata procesului de repatriere, cum ar fi anumite semne sau note făcute pe documentele de călătorie. Faptul de a fi deportat (și de a primi o șampilă de deportare) din anumite țări implică faptul de a fi o persoană traficată. Spre exemplu, femeile deportate din Italia în Nigeria sunt, în general, considerate prostituate sau victime ale traficului de persoane și au fost reținute la sosirea în Nigeria, au fost testate de virusul HIV și li s-au înregistrat datele personale pentru a preveni călătoriile viitoare ale acestora în străinătate (Pearson 2002: 60-61). Studiile arată că victimele sunt, de cele mai multe ori, conștiente de importanța faptului de a nu primi o șampilă de deportare în documentele lor de călătorie:

L-am mituit pe polițistul de la poliția de frontieră care voia să pună ștampila cu „deportat”. Am scos cincizeci de dolari din buzunar și i-am spus „nu deportat” și nu a mai pus ștampila. Proprietarul meu anterior mi-a spus că dacă primesc ordin de deportare nu voi mai putea pleca niciodată [din țara mea]. Încă mă mai gândeam să merg într-o zi într-o țară normală și să îmi găsesc un loc de muncă normal.

De asemenea, victimele pot fi „identificate” pe baza hainelor pe care le poartă în momentul repatrierii. Dacă victimele se întorc acasă purtând hainele folosite în timpul exploatării lor sexuale, acest lucru poate fi ușor remarcat de către observatorii exteriori — la frontieră, de către personalul de transport și de către membrii familiei și ai comunității. Acest tip de repatriere cu identificare poate afecta pe termen lung refacerea și reintegrarea victimei, dat fiind stigmatul asociat, în majoritatea comunităților, prostituției. Multe țări din regiune au practici sociale care stigmatizează prostituatele și, implicit, persoanele traficate pentru prostituție. De exemplu, în Moldova, există o practică de identificare a „prostituatelelor” (și, implicit, adesea a victimelor traficului de persoane) prin vopsirea porților acestora în negru. Această practică este strâns legată de prostituție, pentru că femeile care practică prostituția sunt văzute „murdare”; multe victime repatriate au fost supuse acestei ostracizări (Brunovskis and Surtees 2007). Întoarcerea acasă în „haine de stradă” poate genera, așadar, astfel de reacții sociale.

În anumite cazuri, victimele pot fi recunoscute ca victime ale traficului de persoane (sau criminale) dacă sunt escortate de către un polițist (în uniformă). Numeroase victime au simțit că prezența unui polițist în uniformă le marca în mod clar și că este nevoie de o formă mai puțin vizibilă de escortă, cum ar fi ca polițistul care le escortează să fie îmbrăcat civil:

Doi polițiști m-au escortat până la aeroport. Ei împreună cu un alt tip. Dar nu mi-a plăcut, deoarece polițiștii purtau uniformă și m-au însoțit prin aeroport. Oamenii din aeroport se uitau la mine ca la un infractor. Mă uitam în pământ. Eram dezgustat/ă, ca și cum aș fi omorât pe cineva.

Un pas important în procesul de refacere și de reintegrare a victimei este tocmai încercarea de a camufla procesul de repatriere. Pe lângă considerentele descrise mai sus, trebuie avute, de asemenea, în vedere aspectele mai puțin evidente, dar totuși esențiale ale „identificării”. De exemplu, o marcă a traficului de persoane este faptul că victimele se întorc acasă fără nici un cadou pentru familiile lor. Cadourile mici pentru membrii familiei victimei repatriate pot reduce, cel puțin temporar sau parțial, riscul ca victima să fie identificată ca atare pe baza faptului că se întoarce cu mâna goală.

Importanța repatrierii asistate

Multe victime acordă importanță faptului că au fost însoțite sau sprijinite pe durata procesului de repatriere, mai ales dacă acestea nu au călătorit anterior sau nu cunosc procedurile de trecere a frontierei. Asistența oferită pe durata repatrierii creează un sentiment de siguranță și protecție în cursul unui proces care poate fi dezorientant și confuz. În anumite cazuri, aceasta poate presupune ca victima să fie escortată pe toată durata sau o parte a călătoriei:

Nu, [călugărița care m-a identificat] și altcineva m-a însoțit. Am călătorit cu autobuzul. Pe drum, [călugărița] mi-a spus ce voi putea face la centrul de adăpostire, cursuri sau școală, și că după o vreme voi putea să îmi găsesc un loc de muncă.

Un polițist ... m-a însoțit până în [țara mea de origine].. Nu știu cum aș fi trecut frontiera dacă nu m-ar fi ajutat. A explicat că eram o victimă a traficului de persoane și nu am avut nici o problemă la trecerea frontierei.

Din [țara de destinație] până la aeroportul din [țara învecinată] am mers cu mașină cu un șofer. Șoferul își prezenta permisul la fiecare post de poliție și nu am avut nici o problemă. A fost foarte politicos, m-a încurajat tot timpul spunându-mi să nu-mi fie frică. Șoferul mi-a cumpărat biletul și a așteptat până am urcat în avion.

În anumite momente, chiar în cazul repatrierilor asistate, victimele se pot confrunta cu probleme care sunt, pentru ele, deosebit de stresante, mai ales dacă victimele nu au primit nici un sprijin *en route* sau la destinație. O victimă care se întorcea în ESE dintr-o țară UE a luat avionul spre casă, dar trebuia să facă o escală într-un alt aeroport. Nefiind escortată *en route*, urma să fie întâmpinată și asistată în țara de tranzit.

Nimeni nu m-a însoțit. Urma să fiu așteptată de cineva de la [o organizație] în [țara de tranzit], dar nu m-a așteptat nimeni. M-a cuprins panica și nu știam încotro să o iau... Mi-am cumpărat o cartelă de telefon și am sunat la [organizația] din [țara de destinație]. M-au liniștit și mi-au explicat procedurile de îmbarcare. Am avut noroc pentru că una dintre fete era din [țara de destinație] și mi-a spus unde să merg.

Chiar dacă multe dintre victimele intervievate au fost asistate pe durata procesului de repatriere, un număr mare dintre ele nu au fost. Acestea s-au întors acasă singure, fără a fi asistate, un proces ce implică numeroase riscuri și puncte de vulnerabilitate. Trebuie notat faptul că acest lucru pare să se petreacă într-o foarte mare măsură. Victimele se confruntă cu o serie de riscuri și probleme pe durata procesului de repatriere (neasistată). Pentru ele, transportarea și călătoria — inclusiv cumpărarea biletelor, pregătirea documentelor și interacțiunea cu autoritățile — pot fi foarte stresante. Chiar dacă repatrierea s-a făcut cu documente și bilete legale, persoanele traficate s-au confruntat cu o serie de probleme. O victimă a călătorit spre casă cu trenul, neînsoțită, și a fost hărțuită de câțiva bărbați în gară, lucru care a necesitat intervenția poliției:

Nu mi-a plăcut un lucru. [Directorul] mi-a cumpărat un bilet și m-a lăsat în gară. După aceea, niște tipi au venit la mine și au insistat să merg cu ei la un hotel. M-am speriat și am început să strig. Polițistul din gară s-a apropiat și m-a rugat să vorbesc. Era prima dată când dădeam o declarație... [Directorul] îmi spusese să nu îmi fie frică de nimeni. În caz că se întâmpla ceva, trebuia să merg la poliție... Da,

mi-am făcut griji [pentru repatriere]. Îmi era teamă că se vor lua de mine persoanele care au de-a face cu fetele de pe tren.

În cazul în care victimelor li s-a cerut să rezolve problemele legate de situația lor ilegală în străinătate, de intrarea / ieșirea ilegală sau de călătoria ca minor, gradul de anxietate și de risc a crescut simțitor. Un minor, trimis de asistenții sociali neînsoțit peste graniță în țara vecină, a mărturisit că a fost foarte îngrijorat pentru acest proces: „Nu mă simțeam bine că plecam, îmi era teamă și nu eram în largul meu. Cel mai frică mi-a fost la frontieră, ce făceam dacă unchiul meu nu era acolo, era singurul lucru de care mă temeam”. O altă victimă a declarat: „Da, mă temeam că voi fi coborâtă din tren. Nu știam nimic, nu știam ce voi răspunde la întrebările polițiștilor de frontieră. Nu aveam bani ca să-mi cumpăr un alt bilet”.

Unele victime s-au confruntat, într-adevăr, cu astfel de probleme. Repatrierile fără asistare presupun faptul că anumite victime au fost etichetate ca „infractori”, și nu ca victime, fiind, prin urmare, supuse altor probleme și pedepse.

Nu am fost asistată. Când m-am întors din străinătate, aveam doar un certificat de la [poliția din țara respectivă] care confirma faptul că nu aveam documente ... la graniță, am fost coborâtă din tren împreună cu copilul mei. Ne-au ținut în zona de frontieră și ne-au interogat. Am început să plâng, le-am povestit prin ce trecusem ... i-am implorat să mă lase să merg acasă ... m-au ținut acolo o bună bucată de vreme până când a intrat șeful poliției de frontieră. Le-a ordonat să mă lase să plec și am plecat. [S-au comportat cu mine] foarte urât. Cu siguranță, unii dintre ei și-au bătut joc de mine și de naționalitatea mea. Sunt [minoritate etnică]. Polițiștii de frontieră mi-au spus: „Nu ne mai spune basme, stai aici cu noi și vei face bani aici, la graniță”.

[În aeroport] era un birou unde am dat declarația... [După aceea, polițistul] m-a chemat. Pentru tot prin ce trecusem, mi-a dat o amendă de [300 €] ... Mi-au reținut pașaportul pe un an.

Alte victime, încercând să se întoarcă acasă trecând frontiere internaționale au fost arestate și reținute. Un bărbat a explicat cum, după ce a ieșit din situația de trafic, a fost arestat când încerca să treacă frontiera ilegal, încercând să se întoarcă acasă. Deși a povestit poliției și autorităților statale ce i se întâmplase, nu i s-a arătat deloc clemență. Totuși, anumitor victime li s-a îngăduit să treacă frontiera în ciuda faptului că nu dețineau documente,

după ce au relatat faptul că fuseseră exploatate. Chiar dacă nu au fost oprite, nici ele nu au fost asistate în nici un mod: „El [un străin serviabil] a vorbit cu niște oameni de la frontieră și le-a explicat ce mi se întâmplase. Polițiștii de frontieră m-au lăsat să trec granița fără pașaport. Omul acela mi-a dat [o sumă de bani] și am putut să ajung în [capitală] cu autobuzul”.

Repatrierea fără asistare poate fi de asemenea complicată dacă este pusă în pericol siguranța victimei. Numeroase victime au mărturisit că se temeau de traficanții lor și încercau imediat să ajungă acasă. Există pericolul ca victimele să fie urmărite de către traficanții lor pentru a se răzbuna, pentru a le captura sau pentru a le re-trafica. O femei traficată pentru prostituție într-o țară UE a fost ajutată să iasă din situația de trafic de către un client.

Într-o seară, am fugit și am rămas o săptămână la el. [Traficanții] au aflat că locuiam cu el. Pentru că nu aveam pașaport, am mers la ambasadă, am obținut documente de călătorie și m-am întors acasă cu autobuzul ... Clientul a plătit pentru mine. Nu aveam bani deloc când am fugit. Clientul mi-a dat bani și mi-a cumpărat haine. Nu voiam să merg la poliție, îmi era frică. Dar credeam că, într-un fel sau altul, tot o să îmi facă rău. Dacă și-ar da seama că m-am întors acasă, ar vrea să mă ducă înapoi și să îmi facă rău.

Anumite metode de repatriere fără asistare — în special deportarea — pot contribui la accentuarea stării de vulnerabilitate.

Ne-au urcat ca pe animale în mașina poliției și ne-au dus la secția de poliție.

Nimeni nu făcea treaba asta [asistarea victimei] acolo. Nu era un centru de asistare, era un centru de refugiați. Te trimiteau cu poliția la un avion și asta era tot. I-au dat pilotului toate actele mele, pașaportul meu și mi-au spus că le voi primi înapoi în [aeroport].

Agențiile de asistare din ESE și victimele au făcut notă de anumite cazuri de deportare a persoanelor traficate.³¹ O problemă legată de repatrierea neasistată — fie că e vorba de deportare sau de situația în care victima se

³¹ De exemplu, numeroase femei din Bulgaria au fost extrădate; 2978 au fost deportate din țările UE în 2003 și 2908 au fost deportate în 2004, dintre care un procent semnificativ au fost victime ale traficului de persoane. Poliția de frontieră a estimat că un procent de 10% din femeile deportate ar fi putut fi victime ale traficului de persoane, care, însă, nu au fost identificate ca atare înainte de a fi deportate din UE (Surtees 2005: 167).

întoarce singură — este faptul că victimele nu sunt, de cele mai multe ori, conștiente de posibilitățile de asistare și poate nu cunosc sau nu au acces la programele de asistare. Este destul de comun ca, în anumite țări din ESE, victimele care se întorc singure să rămână o vreme acasă înainte de a solicita asistență.

Crearea unui proces de repatriere cu acordarea sprijinului și protecției adecvate necesită o atenție deosebită pentru nevoile personale ale fiecărei victime, inclusiv pentru starea psihologică și capacitatea de a gestiona etapa de transportare. Minorii trebuie să fie întotdeauna însoțiți și sprijiniți pe durata repatrierii.

Interogatoriul și tratamentul necorespunzător

Pentru multe victime, trecerea frontierei a reprezentat partea cea mai stresantă a procesului de repatriere. Unele victime au fost oprite și interogate la punctele de trecere a frontierei, o experiență neplăcută care le-a făcut să se simtă dezorientate. Trebuie menționat faptul că astfel de „interviuri”/ „interogatorii” au avut loc chiar dacă victimele au fost identificate ca victime ale traficului de persoane și documentele lor de călătorie, precum și detaliile legate de transportare erau legale:

Când am ajuns la [destinație], am fost reținută de poliție. Au început să îmi pună întrebări, m-au pus să relatez în scris ce mi se întâmplase. După aceea, m-au dus la o bază militară și, din nou, a trebuit să scriu ce mi se întâmplase. Totul a durat o jumătate de zi. Mi-au dat ceva de mâncare, dar nu voiam nimic. L-am sunat pe fratele meu, care lucrează în armată, și l-am rugat să vină să mă ia. Apoi, a venit și m-a luat de acolo.

Nu știam că trebuie să trec pe la poliția din [aeroport]. Le-am cerut pașaportul femeilor din avion, dar mi-au spus că era la polițistul de acolo. L-am întrebat pe polițistul care se afla în capătul scării, el m-a întrebat cum mă cheamă și i-am răspuns. Mi-a spus că trebuie să merg cu el pentru că trebuiau completate o serie de documente pentru cazul meu. L-am urmat, m-a trimis apoi la comisariatul local. Acolo, au început să mă întrebe, „ce ți s-a întâmplat” și o mie de alte lucruri, „cine te-a trimis [în străinătate]”, „ce ai făcut acolo”. Nu am vrut să răspund, de ce să răspund. Trebuia să le spun lor ce mi se întâmplase cu zece ani în urmă? ... [El] țipa, „Cine te-a trimis [în străinătate]”, „ce ai făcut”, „ce căutai la granița unde te-au prins”.

Am coborât din avion și polițistul acela ... m-a dus în altă parte decât pe ceilalți pasageri. Mă întrebam unde mă duce. Polițistul a dat documentele mele unei alte persoane. Îmi era frică. Apoi, un ... polițist s-a apropiat de mine. Mi-a luat actele și mi-a spus: „Vino cu mine!” Am întrebat: „Unde mă duceți?” ... I-am spus că nu făcusem nimic. „E o greșeală. Nu am făcut nimic. Nu știu ce credeți despre mine, dar chiar nu am făcut nimic”. Mi-a răspuns: „Știi că nu ai vrut să o faci, ca toate celelalte! Știi unde ai fost și ce voiai!” Plângeam în hohote. Nu mai știam ce să îi spun. Cum să îl fac să mă creadă? Cum să îi explic ce se întâmplase? Și el mergea înainte, bombănind din când în când: „O să vezi”. M-a dus la ghișeu. Niște oameni mă întrebau ceva. Am semnat.

O altă victimă a spus că a fost reținută trei zile de poliție, pentru a fi interogată cu privire la experiența ei legată de traficare:

Ne-a luat poliția. Ne-au interogat. Nu numai pe mine, ci pe toate fetele cu care eram în avion. Când mi-a venit rândul, m-au întrebat cum am ajuns în [țara de destinație], le-am spus că ajunsesem acolo cu barca. M-au mai întrebat cu cine; aș fi pus în pericol viețile mai multor persoane dacă aș fi dat acele informații. Le-am spus că nu vreau să răspund și că vreau să merg acasă la familia mea. Două ore au stat în jurul, întrebându-mă numele persoanei care mă dusesese în [țara de destinație]. Răspunsul meu era același „Nu vă spun asta”. După aceea, au sunat la poliția din orașul meu și le-au cerut celor de acolo să îi informeze pe părinții mei să vină să mă ia de acolo. Tatăl meu a sosit după trei zile... Trei zile, înconjurată de polițiști care nu conteneau să mă interogheze. Singura lor grijă era aceea de a scoate de la mine numele tipului. Nu le păsa de mine pentru că singurul lucru care îi interesează pe polițiști este acela de a le face pe fete să denunțe. Nu îi interesează ce li se poate întâmpla fetelor dacă fac acest lucru, chiar nu le pasă. Dar mă gândeam la mai mult de atât. Mă îngrijora în primul rând siguranța părinților mei, abia apoi a mea.

Faptul că victimele au fost așteptate de reprezentanți ai agențiilor specializate, cum ar fi asistenți sociali sau personalul centrelor de adăpostire a victimelor, a contribuit la evitarea unor astfel de dificultăți:

Îmi aduc aminte că acolo, în fața cabinei polițistului, se afla [directorul ONG-ului] care se aștepta. Și mi-am spus că nu se poate să fie ea.

Apoi, ne-a întrebat dacă noi eram fetele care veneau din [țara de destinație]. La controlul poliției, la trecerea frontierei, până a sosit [directorul], polițiștii voiau să ne întrebe: „Sunteți fete traficate? Cu cine ați mers?” Dar o altă fată le-a spus că nu e treaba lor și, după ce a sosit [directorul], nu au mai spus nimic.

În același mod, o victimă repatriată a mărturisit că intervenția personalului de la centrul de adăpostire care urma să o primească a fost esențială în relația ei cu poliția de frontieră și că, într-adevăr, a schimbat atitudinea acestora față de ea:

Apoi, mi-a venit mie rândul și i-am dat polițistului documentele mele de călătorie și doar s-a uitat la mine. M-a întrebat unde este pașaportul meu, de ce am fost în [UE] și i-am spus că îl pierdusem în timp ce eram în [UE]. Mi-a dat înapoi documentul de călătorie și s-a uitat la mine cu suspiciune, apoi a început să îmi pună întrebări — de ce ai fost acolo — cu alte cuvinte, lasă poveștile. I-am spus că nu trebuie să discut cu el și să mergă să caute două fete care duceau o geantă cu [numele ONG-ului] pe ea. Mă așteptau pe mine. Apoi, el a spus, „Mai întâi, va trebui să discuți cu mine și abia apoi poți vorbi cu psihologii și doctorii care te așteaptă”. Am început să plâng și să devin isterică... Între timp, femeia [de la centrul de adăpostire] a sosit și s-a prezentat, spunând unde lucrează și că venise să mă ducă acasă, că totul fusese pregătit de ei. Și-a dat seama apoi de ce eram acolo și a spus că trebuie să mă interogheze, însă fără nici o presiune, fără să fie nevoie să spun nume, pur și simplu să le spun de ce nu aveam pașaport și de ce petrecusem atâta timp acolo. Apoi, am vorbit cu ei.

Repatrierea întârziată a victimelor străine

Pentru multe victime, perioada premergătoare repatrierii a fost îndelungată; în anumite țări, persoanele traficate trebuie să aștepte până ce le sunt procesate documentele, până ce sunt făcute aranjamentele privind transportarea, se iau declarații și sunt realizate alte proceduri. Multe victime au resimțit această perioadă de așteptare ca fiind foarte stresantă:

Așteptarea mă omora. Așteptasem atâta vreme. Au spus că se va întâmpla. În scurt timp, apoi peste 20 de zile, va fi așa și dincolo.

M-a deranjat pentru că a trebuit să aștept prea mult timp.

Faptul că multe din aceste victime au fost ținute în centre de adăpostire închise — fără posibilitatea de deplasare și cu o serie de alte restricții — a contribuit la amplificarea stresului multor beneficiari.

Mi-ar fi prins bine să ies puțin, dar am înnebunit stând închisă acolo două luni și jumătate.

În cazul unor victime, întârzierile par a fi fost legate doar de procesarea documentelor, un proces care ar putea fi grăbit prin cooperarea cu autoritățile din țara de origine și cele din țara de destinație.

Am stat în centrul de adăpostire patru luni. Au spus, procurorul a spus că voi pleca într-o lună. Dacă e așa, m-am gândit, o lună trece repede. Credeam că voi fi prima care pleacă, pentru că eram din aceeași țară. Dar nu a fost așa... Fetele din alte țări erau înnebunite, au început să facă zarvă, era un haos. Angajata de la centru, care era probabil în contact cu poliția, a reușit să le trimită mai repede.

Când începusem să o iau razna, le-am spus femeilor acelora: „Hai-deți, verificați o dată documentele de călătorie”.

Și, cum a relatat o victimă, nu știa niciodată cu siguranță ce anume cauza întârzierile, deoarece primea foarte puține explicații de la angajații centrului de adăpostire sau de la poliție:

Nu, nu a fost [clar de ce am stat atât de mult]. Am întrebat de ce. Am întrebat de mai multe ori. Au spus că dura atât de mult pentru că verificau sau pentru că nu erau gata documentele de călătorie. Am spus că așa ceva nu se poate, că nu poate dura trei luni pregătirea documentelor. În trei luni, pot pregăti zece documente de călătorie.

În alte cazuri, însă, întârzierile se datorau, se pare, implicării unor demersurile legale, deși modul în care și motivul pentru care se întâmpla acest lucru nu era întotdeauna clar. În cazul unei femei care se afla în centru de aproape cinci luni, nici victima nici angajații centrului nu au putut explica de ce repatrierea ei întârzia atâtea luni. Într-un alt caz, o victimă a stat într-un centru închis vreme de doi ani și jumătate cu copilul ei în timp ce erau procesate documentele de custodie și se urmau procedurile legale care se impuneau cazului ei. Și de această dată, întârzierile nu se potriveau cu timpul de procesare normal.

Anumite repatrieri au fost întârziate de către procedurile extrem de birocratice. Un bărbat — reținut și închis pentru că trecuse ilegal frontiera — s-a confruntat cu multe dificultăți când a fost, în cele din urmă, eliberat. Cazul lui ilustrează problemele ridicate de procedurile birocratice care întârzie în mod nejustificat și, ulterior, împiedică repatrierea:

N-am știut nimic [despre posibilitatea de a obține documente noi]. Mi-au spus că singura posibilitate de a-mi recupera pașaportul era aceea de a-i găsi pe cei care ne-au exploatat ... Înainte să fim eliberați din închisoare, au mers din nou în locul în care fuseserăm exploatați, dar nu au găsit pe nimeni. Am fost eliberați din închisoare. Conform prevederilor legale, statul ar fi trebuit să ne dea o sumă de bani care să ne permită să ne întoarcem în țara noastră. Am primit niște documente cu care urma să scoatem bani de la o bancă. Însă, la bancă, au refuzat să ne dea banii pentru că nu aveam acte. Ne-am întors la închisoare, dar directorul instituției ne-a spus că nu ne poate ajuta. Ne-a mai spus că trebuie să ne descurcăm singuri. Și din nou am ajuns la trecerea frontierei. Polițiștii de frontieră ne-au spus că vor încerca să îi sune pe colegii lor de la cealaltă frontieră pentru ca să ni se permită să trecem granița fără acte de identitate pe baza certificatului eliberat de închisoare. Am așteptat două ore, după care ni s-a spus că nu ne vor permite să trecem frontiera fără documente în regulă.

Întrebat dacă se gândise să apeleze la serviciile ambasadei, a răspuns că nu: „Nici nu ne gândeam că așa ceva este posibil. Dacă aș fi știut, aș fi mers cu siguranță [în capitală] ca să îmi obțin documentele. Dar n-am știut. Și nimeni nu ne-a spus”. În cele din urmă, a mai încercat o dată să treacă frontiera ilegal:

Am mers la un alt punct de trecere al frontierei, pe unde trec toate autobuzele și autovehiculele. Am mers la aproximativ 14 kilometri de vamă și am trecut ilegal granița în timpul nopții. Am trecut canalul înot ... Apa era destul de rece, dar am reușit... Îmi era frică, dar ce era să facem?

Întârzierea repatrierii victimelor provoacă stres și tensiune inutilă și este o problemă demnă de a fi serios luată în considerare. În acest ultim caz, întârzierea procedurii de repatriere a ridicat și riscuri fizice și putea duce la apariția unor complicații de ordin legal.

Evaluările de risc și elemente de siguranță

Victimele traficului de persoane pot fi urmărite de traficanții lor pentru a se răzbuna sau pentru a le readuce în situația de trafic și a le exploata. În anumite țări, se știe că traficanții încearcă să intercepteze victimele *en route* — la trecerea frontierei când sunt deportate sau la sosirea în țara de origine. Repatrierea poate reprezenta un pericol dacă membrii familiei și prietenii victimei au fost amenințați, dacă infractorul face parte din mediul social al victimei și / sau știe unde locuiește victima, dacă persoana traficată este marginalizată din punct de vedere social, dacă guvernul nu poate sau nu dorește să ofere protecție, etc. (OSCE/ODIHR 2004: 81). În anumite cazuri, aceasta înseamnă că victima nu trebuie să se întoarcă acasă; în alte cazuri, acest lucru presupune ca victima să fie escortată la întoarcerea acasă și să fie luate, în același timp, măsuri de protecție în țara de origine. Numeroase victime erau îngrijorate cu privire la procesul de tranzit și repatriere pentru că se temeau să nu fie interceptate de traficanți, să nu fie re-traficate sau să se întâlnească cu traficanții lor acasă. Una dintre victime a explicat, „Ce pot să spun, eram îngrozită. Nu voiam să mă întorc în [țara mea de origine]. Știam că persoanele de care scăpasem mă vor omori”.

În majoritatea interviurilor realizate, victimele au ajuns acasă în siguranță. Însă multe dintre ele s-au confruntat cu probleme *en route* și / sau la sosire.

Îmi era teamă că șansele de a fi prinsă erau mai mari în [capitală], în gară. Pentru a evita riscul de a fi prinsă de [traficanți] în gara din capitală, am coborât din tren cu o stație mai repede [cam la 20 de kilometri de capitală]. Nu aveam bani la mine. Am mers pe jos o bucată de drum, apoi am luat un troleibuz. Eram murdară, toată lumea se uita la mine. Îmi era rușine ... [Când am ajuns acasă] traficanții mă așteptau deja. Țipau la mama mea, la mine. Nu puteam spune nimic. M-au amenințat că mă omoară dacă nu merg înapoi.

Multe victime au povestit că au fost pregătite pentru potențialele probleme care puteau să apară *en route* și pentru modul să le aborde. În astfel de cazuri, se pare că s-a efectuat un fel de evaluare a riscului (deși adesea neoficial) și li s-a spus victimelor cum să reacționeze în cazul unor asemenea probleme. După cum a explicat o victimă, „Mi s-a spus să nu-mi fac griji. Mi-au explicat amănunțit cum să mă comport la aeroport. Au spus că, în caz de pericol, pot să mă adresez poliției”.

Evaluările de risc s-au efectuat pentru foarte puține victime, cel puțin din câte știau victimele. Acest lucru este adevărat chiar în cazul în care au

fost, ulterior, identificate, riscuri grave. Schimbul limitat de informații dintre numeroasele agenții din țara de origine și cea de destinație pare să fie un obstacol pentru efectuarea sistematică a evaluării riscurilor. Mai mult, protocoalele de evaluare sistematică și standardizată a riscurilor, în general, lipsește și sunt rar implementate. Evaluarea riscurilor repatrierii este deosebit de importantă mai ales în cazul în care victimele pot reintra în situația de a fi exploatate sau de a deveni vulnerabile sau dacă familiile au fost complice la traficul lor. O minoră a fost trimisă acasă fără nici o intervenție din partea asistenților sociali din cadrul agențiilor statului sau din cadrul ONG-urilor, în ciuda faptului că fata fusese traficată anterior de către mama ei și fusese abuzată de tatăl ei vitreg:

Voiam să rămân mai mult [la centru], dar mama nu mi-a dat voie... Aș fi stat acolo mai mult timp, după ce îmi făcuse [mama] ... Sunt sigură că nu m-aș fi întors acasă. Tatăl meu vitreg mă abuza. Nu m-aș fi întors.

Totuși, evaluarea riscurilor nu este esențială doar în cazul minorilor. Un bărbat victimă traficat în UE a reușit să iasă din situația de trafic și a mers direct la poliție. A dat o declarație împotriva traficantilor săi și, apoi, s-a întors acasă, foarte repede și fără a acorda atenție posibilelor probleme legate de siguranță ridicate de repatrierea sa. Trebuie menționat că acest bărbat a fost de atunci amenințat în repetate rânduri de către traficanții săi, a trebuit să locuiască în diferite locuri pentru a se ascunde de exploatatorii săi.

În anumite situații, victimele nu trebuie repatriate în țările lor de origine — unde sunt în pericol sau vor fi nevoite să se confrunte cu stigmatizare sau discriminare. Unora dintre victimele intervievate ar fi trebuit să li se permită să rămână în străinătate, cel puțin temporar, din cauza problemelor și posibilelor riscuri legate de repatrierea lor. Faptul că numeroase victime sunt în prezent sub protecția statului în țara lor de origine și altele așteaptă să se restabilească în străinătate vine în sprijinul importanței unei evaluări serioase a riscurilor și a opțiunilor de a locui în străinătate.

Primirea în țara de origine

Pentru multe victime, experiența primirii acasă la întoarcere nu a fost deplin pozitivă, deși motivele acestei stări de anxietate variază de la caz la caz. În anumite situații, victimele erau îngrijorate din cauza absenței unei primiri — nu au fost așteptate de o organizație și au fost nevoite să se confrunte singure cu autoritățile sau nu au dispus nici o opțiune de asistare. În alte cazuri,

Însă, primirea a fost un moment stresant tocmai din cauza modului în care au fost primite de respectivele agenții și instituții. O minoră repatriată a descris modul în care a fost predată de către poliția de frontieră ONG-ului care urma să îi acorde asistență:

Acel [polițist] de la ghișeu mi-a spus: „Va fi bine, semnează aici”. Am semnat. „Unde o să merg?” Mi-a spus: „Te voi preda lor”. „Care lor?”, am întrebat. Apoi, au apărut patru tipi în tricouri negre... Scia [numele ONG-ului] pe tricouri, dar nu l-am văzut. În momentul acela, nu am mai văzut nimic... Eram la mijloc, doi în fața mea, doi în spatele meu... Mă țineau strâns. Am fugit din toată situația aceea la mama mea.

O altă problemă legată de primirea victimelor a fost reacția acestora la prezența membrilor familiei, când s-au întors. Un asistent al unei agenții specializate a descris această situație, „Uneori, sunt și rudele prezente la aeroport și le e teamă să spună tot, iar apoi refuză să mai vină cu noi. De obicei, victimele spun că au fost în închisoare sau cum altfel să explice faptul că nu au trimis bani sau că nu au sunat?” (Brunovskis & Surtees 2007)

O chestiune importantă privind primirea este cine informează familia victimei despre repatriere și ce le îndreptățește pe victime să păstreze confidențialitatea întoarcerii lor. O victimă minoră a fost așteptată de mama ei și de rude la aeroport, la întoarcere, deoarece nu fusese consultată în această privință înainte de repatriere:

În dezastrul acela, am văzut-o pe mama ... Nu știu [cine a informat familia mea]. Știu doar că mama mă aștepta... Nu știam că familia mea știe.

Dat fiind faptul că, se pare, nu fusese efectuată nici o evaluare a riscului sau a familiei înainte de repatrierea victimei (cel puțin, nu o evaluare care să o fi implicat pe victimă), informarea membrilor familiei ar putea să pună, din nou, victima în pericol. Familia fetei nu a fost implicată în traficul acesteia, însă, în acel moment, acest lucru nu era știut de agenția care urma să o primească.

5.4. Rezumat

Repatrierea în condiții de siguranță și în condițiile respectării demnității victimelor implică o serie de activități și, dacă astfel de proceduri nu sunt

urmate, repatrierea poate pune victimele în pericol. Acest lucru poate duce, în anumite cazuri extreme, chiar la (re)traficarea victimei.

Vorbind despre repatriere și referire, victimele au mărturisit că au trăit emoții neplăcute și au avut reacții negative — teamă, anxietate, dezamăgire, stres și frustrare, stare de nervozitate și confuzie — care nu au fost cauzate doar de procesul de repatriere în sine, ci și de modul în care acesta s-a desfășurat. În același timp, victimele au trăit și stări pozitive legate de repatriere, inclusiv nerăbdare și ușurare, cât și sentimente de siguranță și protecție. Multe victime au trăit simultan stări contradictorii, simțindu-se în același timp fericite și ușurate că se vor întoarce acasă, dar și îngrijorate și neliniștite, pentru că nu știau ce le aștepta acasă.

Victimele s-au confruntat cu o serie de probleme pe durata procesului de repatriere, probleme care au apărut înainte de plecare, în tranzit și/sau la sosirea acasă. Aceste probleme includ lipsa accesului la informații complete și cuprinzătoare privind procesele de repatriere și referire; faptul că transportarea se aseamănă uneori cu transportarea suferită în cursul traficării; importanța repatrierilor asistate fără identificare; interogările și tratamentul necorespunzător al autorităților în etapa de tranzit sau la sosirea acasă; repatrierea întârziată a victimelor străine; probleme privind evaluările adecvate și corespunzătoare ale riscurilor și elementele de siguranță; și experiențele neplăcute și, uneori, stresante suferite la primirea și referirea în țara lor de origine.

6. Asistența și protecția persoanelor traficate

Acordarea de asistență și protecție adecvată și corespunzătoare persoanelor traficate este un element vital în stabilizarea imediată a acestora și în vederea recuperării pe termen lung și re/integrării acestora în societate. Astfel, diferitele aspecte ale asistării și protecției au reprezentat elemente centrale în discuțiile purtate cu victimele, acordându-se o atenție deosebită experiențelor individuale trăite de acestea atât în străinătate, cât și în țara lor de origine. Pentru a înțelege mai bine aceste experiențe, studiul de față se concentrează pe trei domenii principale — cum au fost asistate și protejate persoanele traficate, cum s-au simțit acestea pe durata asistării și care au fost, din punctul lor de vedere, problemele sau bunele practici. Obiectivul a fost acela de a ne asigura că observațiile și recomandările privind asistarea și protecția sunt bazate pe experiențele trăite și pe opiniile persoanelor traficate.

Victimele au fost traficate către și prin numeroase țări de destinație și, prin urmare, experiențele lor sunt cât se poate de diferite și ilustrează întreaga situația dincolo de granițele ESE. Mai mult, diversitatea mediilor din care provin și a situațiilor de trafic în care s-au aflat presupune numeroase nevoi de asistare și protecție. Persoanele traficate au fost intervievate în diferite etape ale asistării — de urgență și pe termen lung, sprijin orientat spre reintegrare. În ciuda diferențelor dintre țări — cele de ordin social, economic, politic și

cultural — în discuțiile cu victimele au apărut frecvent aceleași teme și probleme privind modul în care acestea percep, înțeleg și trec prin procesul de asistare și protecție.

6.1. Cum au fost asistate și protejate persoanele traficate

Numeroase ONG-uri, organizații internaționale și organizații guvernamentale, atât din țările de destinație și de tranzit, cât și din țările de origine, acordă asistență și protecție. Anumite servicii de asistare a victimelor sunt strict legate de traficul de persoane (cum ar fi cele acordate de agențiile specializate de combatere a traficului de persoane), altele nu. Calitatea și dimensiunea acestor servicii variază de la o țară la altă și chiar de la o agenție la alta.

În țările de tranzit și în cele de destinație, serviciile de asistență au fost acordate în general pe termen scurt pentru victimele străine, deși acest lucru s-a schimbat într-o oarecare măsură prin introducerea opțiunii, pentru victimele străine, de a obține un permis de ședere temporară în anumite țări. Serviciile de asistență erau acordate, de regulă, la centru de adăpostire (de obicei, dar nu exclusiv, centre închise) și erau de tipul serviciilor de urgență, vizând stabilizarea și repatrierea victimelor. Pe de altă parte, asistența acordată în țările de origine implică strategii de asistare atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, și vizează, în principal, sprijinul pentru reintegrare. Acest tip de asistență se acorda, în mod general, tot în cadrul unui centru de adăpostire, cel puțin pe durata etapelor inițiale de sprijin, având drept obiectiv pe termen lung (re)integrarea persoanei în cadrul familiei și / sau al comunității.

Pentru anumite victime, după ce li se acordă mai întâi asistență în țările în care au fost identificate, urmează, de cele mai multe ori, asistența la domiciliu. Însă, dat fiind faptul că multe victime nu au fost identificate în străinătate, acestea nu au primit asistența și sprijinul corespunzător. În acest caz, serviciile de asistență acordate în țara lor de origine au constituit prima lor întâlnire cu agențiile specializate și, prin urmare, se impune, în cazul acestor victime, intervenția pe termen scurt pentru gestionarea situațiilor de criză înainte de a pune accentul pe nevoile lor pe termen lung.

6.2. Care au fost sentimentele victimelor și cum au resimțit etapa de asistență și protecție

În ceea ce privește sentimentele trăite în această etapă a intervenției, victimele au mărturisit că au avut atât stări pozitive, cât și negative, unele trăite

chiar simultan. Persoanele traficate, după cum descriu, au trăit sentimente negative — de la teamă la șoc și confuzie, de la suspiciune la stres și rușine. Un aspect important a fost faptul că au vorbit și despre modul în care, în această etapă, au avut sentimente pozitive, de obicei, sentimente de confort și de siguranță, un sentiment al apartenenței, că nu sunt singure, de ușurare și de recunoștință. Și, ca și în etapele anterioare ale vieții lor post-traficare, victimele au vorbit mult despre încredere și neîncredere.

În multe cazuri, victimele mărturisesc că, în etapele inițiale ale asistării, au predominat stările negative, deoarece aveau mai puțină încredere și nu se simțeau în largul lor fiind asistate și fiind în prezența reprezentanților agențiilor specializate. Însă, aceste trăiri s-au transformat relativ repede în sentimente mai pozitive, odată ce au căpătat încredere în ele însele și în ceilalți. Așadar, trăirile descrise în cele ce urmează au fost, adesea, caracteristice anumitor perioade din viața post-traficare a victimei și au fluctuat în timp, ca urmare a experienței personale a victimei privind asistarea.

Teamă

Nu trebuie să reprezinte o surpriză faptul că, de cele mai multe ori, victimele s-au temut prima dată când au acceptat să fie asistate, atât în țara de destinație, cât și în țara de origine. Aproape fără nici o excepție, teama a fost unul dintre sentimentele predominante pe care le-au trăit persoanele traficate în etapele inițiale ale asistării. În cazul multor persoane traficate, teama a fost, în primul rând, legată de teama de traficant — teamă că vor fi găsite și că vor fi duse înapoi la traficanți, teamă că aceștia se vor răzbuna pe ele sau pe familiile lor și teama că nu li se asigură suficientă protecție.

Voiam să rămân [în centrul de adăpostire] mai mult timp pentru că traficanții mă amenințaseră că, dacă fug, mă vor uide imediat ce mă voi întoarce acasă.

Nu pot merge acasă. Traficantul pe care l-am denunțat locuiește în vecini, chiar lângă casa părinților mei.

Mi-au vorbit, mai întâi, despre familia mea adoptivă din [acel oraș] și m-a speriat gândul. În primul rând, pentru că șeful meu avea o soră în [acel oraș] și venea acolo tot timpul. Vine în [acel oraș] în fiecare săptămână. M-ar fi văzut în drum spre școală.

Mi-a fost teamă [când recrutorul a fost eliberat]. Atunci, nici nu ieșeam din centrul de adăpostire ... Mi-am dat seama că viața mea era în

pericol. Cred că va trebui să părăsesc centrul de adăpostire peste câteva luni și cred că voi merge la niște cunoștințe în [alt oraș]. Poate mă vor lăsa să stau acolo toată iarna. Mi-e teamă cu recrutorii mă vor găsi acolo și mă vor ucide.

În alte cazuri, teama a fost un sentiment mai generalizat, născută fiind din victimizarea și exploatarea pe termen lung:

Era greu la început pentru că eram obișnuită să mint. Îmi era teamă să spun adevărul, mă temem că voi fi bătută. Fusesem bătută atât de multă vreme, aproape în fiecare zi, așa că îmi era frică. Dar, când mi-am dat seama că nimeni nu voia nimic de la mine, m-am liniștit. După un an, eram altfel. M-am și îngrășat cât timp am stat acolo.

În anumite cazuri, din cauza acestui sentiment de teamă, multe persoane au refuzat asistența; în alte situații, din contră, teama le-a determinat pe victime să accepte asistența (Brunovskis and Surtees 2007). O femeie traficată în străinătate a mers mai întâi acasă la familia ei, dar, în cele din urmă, a acceptat să rămână în centrul de adăpostire din cauza faptului că îi era frică:

Am stat acasă din noiembrie până în luna martie, dar nu mai puteam rezista. Eram mereu stresată. Îmi era frică tot timpul, eram tot timpul sub tensiune. Poliția mi-a spus că pot merge într-un centru și am acceptat.

În cazul multor victime, această teamă a fost redusă în timp — prin consolidarea încrederii, procesarea șocului și a traumei, crearea unei stări de stabilitate și confort, asigurarea unui mediu sigur. O victimă, în etapele inițiale ale asistării, spunea că s-a simțit „Rău ... nesigură .. frustrată”; dar, mai târziu, s-a simțit mai bine:

[Acum mă simt] bine ... acum am înțeles că există organizații care nu îmi doresc decât binele ... Poate că eu aveam o problemă. Îmi era teamă. Nu credeam că există altruism, că mi se poate acorda asistență gratuit... Aveam nevoie de timp.

Totuși, victimele au menționat că teama reapare în cazul în care se produc anumite schimbări. O victimă, inclusă o vreme într-un program de asistență în UE, avea toate motivele să aibă încredere în modelul de asistare, însă povestește cât i-a fost de teamă când a fost pusă în discuție repatrierea ei.

Am vorbit cu [directorul ONG-ului din țara mea] la telefon. Mi-a explicat că există un program de asistență care le ajută pe fete să își revină după ce au trecut prin situații similare cu a mea, să se reintegreze în societate. Mi-a explicat tot despre asistență. E drept că eram speriată la început, însă mi-am spus că trebuie să merg și să văd cum e.

A recunoaște că victimele pot fi speriate o vreme după ieșirea din situația de trafic reprezintă o importantă bază pentru programarea acțiunilor și pentru definirea răspunsurilor.

Șoc, confuzie și dezorientare

Multe persoane traficate au spus că, în prima etapă a asistării — care s-a derulat în general, dar nu întotdeauna, în străinătate — se simțeau destul de șocate, confuze și / sau derutante din cauza experienței suferite:

Sincer, eram foarte obosită și nu cred că înțelegeam ce se întâmpla. Eram zăpăcită. Era luna martie, era frig și cred că tot ce îmi doream mai mult în momentul acela era o baie caldă și să dorm.

Mai întâi, m-au ajutat să trec peste asta. Eram într-o stare de șoc, aveam coșmaruri. Îmi era frică să rămân acolo. Credeam că traficanții vor veni după mine, să mă caute și m-a ajutat să vorbesc cu [asistenții sociali].

Însă, în mod surprinzător, anumite victime au spus că au fost derutate cu privire la modelul de asistență către care au fost referite, multe dintre ele neînțelegând ce li se oferă și de ce. Confuzia a fost o stare prezentă atât în țara de origine a victimei, cât și în țara de destinație și a fost, se pare, cauzată de informații inadecvate sau neclare, de șoc sau traumă, de înțelegerea limitată și de experiențele limitate legate de asistare (Brunovskis and Surtees 2007).³²

³² Ca ilustrare a acestei stări de confuzie, când o victimă a fost întrebată ce așteptări avea de la centrul de adăpostire, aceasta a spus că se gândise că va fi o casă plină de oameni, copii și fete și că vor fi, de asemenea, multe camere de supraveghere. O altă victimă a spus, „De unde eram eu, nu știam nimic despre asta, nici măcar ce era. Am aflat că era bine și nu știusem lucrul acesta înainte să vin. În [orașul meu], nu există așa ceva și nu mă gândeam că poate fi așa”. Alte victime și-au imaginat că va fi „o celulă cu gratii”, „o înșelătorie” sau „o casă plină de oameni”. Prin urmare, în anumite cazuri, din cauza acestei confuzii, anumite victime au refuzat serviciile de asistență (Brunovskis and Surtees 2007).

Când am ajuns pentru prima dată la centrul de adăpostire din [orașul respectiv din străinătate], nu înțelegeam de ce existau asemenea centre. Nu înțelegeam care e scopul asistării și nu-mi dădeam seama că eram o victimă a traficului de persoane.

Atunci, nu înțelegeam exact ce voiau de la mine și nu știam de ce aveam dreptul că primesc asistență.

[Despre servicii și asistență] Nu-mi aduc aminte exact. Îmi spunea ceva ... cazare ... mâncare ... Nu îmi mai amintesc altceva.

Nu mai auzisem niciodată de un asemenea centru... Mi se părea un loc necunoscut, am rămas acolo la început pentru că nu voiam să merg acasă. În primele trei zile, nu am vorbit cu nimeni pentru că nu înțelegeam nimic. Nu știam ce se întâmplă.

Alte victime au spus că au fost confuze și dezorientate la început și că au avut nevoie de timp pentru a se adapta la modelul specific de asistare pe care, într-unul din cazuri, persoana beneficiară l-a găsit mai greu de înțeles și mai puțin adecvat cazului ei decât cel care îi fusese propus în străinătate:

Sincer, când am sosit, am fost șocată... În primul rând, am fost șocată de fete, adică de comportamentul lor ... Dar știți cum este ... când ajungi într-un loc nou, trebuie să te adaptezi. Eu petrecusem opt luni într-un centru din străinătate ... Acolo, aveam camera mea, cu bucătărie și baie proprie. Nu erau mari, dar când închideam ușa, nu mai intra nimeni.

Un aspect important este faptul că șocul, confuzia și dezorientarea par să fie o reacție inițială, manifestată pe termen scurt, care, în timp, se domolește, pe măsură ce victimele înțeleg mai bine și se familiarizează cu asistența și protecția acordate. Șocul și confuzia par, de asemenea, să aibă un caracter individual și să depindă de context, fiind legate de experiența asociată traficării și de mediul personal din care provine fiecare victimă.

Suspiciuni privind serviciile de asistență

Pentru multe persoane traficate, asistența oferită a reprezentat un lucru nou și le-a trezit o serie de bănuieli. În anumite țări, un număr considerabil de victime nu au apelat la serviciile de asistență decât la o vreme după ieșirea din situația de trafic, tocmai pentru că erau suspicioase în privința serviciilor

disponibile și a organizațiilor care acordau asistență. În anumite cazuri, această suspiciune (resimțită atât de către victime, cât și de familiile lor) le-a determinat pe victime să refuze serviciile de asistență (Brunovskis and Surtees 2007). În alte cazuri, însă, victimele au acceptat serviciile de asistență, dar cu îngrijorare și adesea numai după o vreme. O femeie a fost asistată numai după câțiva ani, tocmai pentru că fusese suspicioasă în privința serviciilor de asistență oferite, când s-a întors acasă pentru prima dată și a cerut ajutorul doar atunci când avea mare nevoie: „Da, auzeam pentru prima dată de asta. Dar nu am îndrăznit, nu cunoșteam”. Este important de remarcat faptul că victima în cauză încearcă să își dea seama cum ar fi putut învinge aceste suspiciuni. Fusesse, inițial, identificată de către poliție, care nu a referit-o mai departe. Prin urmare, a trebuit să caute asistență la centrul pentru asistență socială. Apoi, aceștia i-au recomandat o help-line pentru victime, deși nu era una specializată pe traficul de persoane. Această femeie — minoră în momentul identificării — avea nevoie de ajutorul unui asistent social, cu rol de intermediar, care să fi contactat o agenție specializată în numele ei; acest lucru ar fi ajutat-o să treacă peste suspiciunile avute și ar fi încurajat-o să apeleze mai repede la serviciile de asistență oferite.

Pentru unele victime, aceste suspiciuni și reticența resimțită s-au datorat faptului că nu mai primiseră asistență — din partea agențiilor statului sau din partea ONG-urilor — în trecut. Mai multe persoane intervievate au spus că nu mai auziseră de astfel de servicii de asistență, cu atât mai puțin în țara lor de origine, și erau sceptice și suspicioase când le-au fost oferite pentru prima oară.

M-am simțit puțin contrariată când am ajuns la centrul de adăpostire, aici în [țara de origine]. Nu credeam că așa ceva este posibil ... și chiar în [țara de destinație] am avut întotdeauna suspiciuni cu privire la serviciile de asistență ... Nu înțelegeam la ce erau bune.

Nu știam încă ce fel de caritate și asistență aveam în [țara mea], de ce eram ajutată la centru, de ce mi se dădeau bani, de ce mi se acorda asistență. Nu credeam în basme pe atunci.

Numeroase suspiciuni au fost legate de o anumită formă de asistență, cel mai surprinzător exemplu referindu-se la asistența psihologică:

Nu aveam timp să vorbesc cu un psiholog. Sincer, nici nu înțelegeam de ce aveam nevoie de un psiholog. La urma urmei, nu sunt nebun.

Nu știu despre ce să vorbesc cu un psiholog. Nu înțeleg ce face un psiholog.

Am auzit că numai oamenii cu probleme psihice merg la psiholog... În general, nu știu cu ce se ocupă un psiholog.

Cel puțin pentru mine, nu este clar ce înseamnă asistența psihologică ... nu voiam să vorbesc cu ea despre experiența pe care o trăisem. Pur și simplu, nu voiam. Nu mă simțeam în largul meu pentru că nu înțelegeam prea bine ce voia de la mine.³³

În alte cazuri, suspiciunea se datora faptului că serviciile erau gratuite, victimele spunând că nu aveau încredere în nimic care se dă gratuit, pentru că nu era ceva reglementat în țara lor (cf. Brunovskis and Surtees 2007).

Când mi s-a spus că există un astfel de centru, unde toate serviciile sunt gratuite m-am speriat ... nu credeam în caritate ... Apoi am înțeles că acest centru este finanțat prin fonduri externe. Dar oamenii din străinătate sunt mult mai binevoitori decât aici și nu cer nimic în schimbul carității.

La început, nu am crezut. În general, pot spune că nu am crezut că, în ziua de azi, cineva poate acorda asistență gratuit și dezinteresat.

Mi s-a spus că pot sta acolo cu copiii mei o vreme. Urma să fim îngrijiți și să ni se dea de mâncare. La început, nu credeam. În ziua de azi, rar se întâmplă să primești ceva gratuit. Mă gândeam că vor ceva mai târziu. Mi s-a explicat, de asemenea, că o organizație externă asigură asistarea fetelor. M-am gândit că sunt implicați în trafic de organe. Mi se părea neobișnuit să mi se acorde asistență gratuită deoarece mi se întâmpla lucrul acesta pentru prima dată în viață.

Pentru mine, era ceva surprinzător. Nu-mi puteam imagina că pot primi ceva gratuit... Nu avusesem niciodată o asemenea șansă ... Am fost de-a dreptul șocată că nu trebuie să dau nimic în schimb.

³³ În timp, unele victime au înțeles importanța sprijinului psihologic,

Nu, cred că sprijinul unui psiholog este foarte important. Am înțeles acest lucru numai după ce m-am întâlnit cu psihologul de câteva ori.

Doar după am aflat de la celelalte fete că poți apela la un psiholog dacă erai supărat.

Am fost puțin surprinsă [că serviciile de asistență erau gratuite], dar mi s-a spus că era vorba despre o organizație internațională și, imediat, m-am gândit că trebuie să fie o organizație religioasă.

[Asistentul social] mi-a explicat că banii proveneau din țara unde avusesem probleme și că îi meritam. Dar tot nu înțeleg cum poate cineva să-mi dea bani pentru nimic. Asta e partea pe care nu o înțeleg.

Așadar, suspiciunea privind serviciile gratuite poate depinde, cel puțin parțial, de context. În anumite țări, victimele păreau să fie mai familiarizate cu serviciile de asistență gratuite acordate de către stat sau de către ONG-uri decât în altele.

De menționat este și faptul că anumite victime au fost suspicioase deoarece serviciile de asistență propuse nu se deosebeau de modul în care acestea fuseseră recrutate și traficate. Un studiu realizat în trei țări asupra victimelor care au refuzat serviciile de asistență a evidențiat că, pentru o serie de victime, anumite caracteristici ale acestor servicii păreau a fi asemănătoare cu experiența lor legată de traficare, lucru care a influențat direct capacitatea lor de a avea încredere în aceste servicii și organizații. Unele victime se temeau pentru că nu știau unde vor fi duse atunci când au acceptat asistarea și nu erau sigure dacă pot avea încredere în cei care acordau aceste servicii sau în poliție. O victimă a spus că îi era teamă pe parcursul etapei de transportare; „După aceea, m-au dus cu mașina la secția de poliție din [un oraș din apropiere] și, în acel moment, nu aveam încredere în ei. Cine știe unde mă duceau”. Interveniurile cu victimele sprijină acest fapt. Victimele care au fost mutate din centre de adăpostire temporară în centre permanente au fost îngrijorate și suspicioase cu privire la această mutare.

Am stat [în centru] cam două luni. După două luni, mi-au spus, prin intermediul unui interpret, că trebuia să mă mut într-un alt centru, deoarece nu mai puteam rămâne acolo. Le-am spus că nu vreau să mă mut, îmi era frică, nu știam sigur unde mă vor trimite.... Au încercat să îmi explice cum funcționează aceste centre, ce urma să fac acolo și mi-au spus că vor avea grijă de mine. Le-am spus că trebuie să văd și să verific cu ochii mei locul acela și oamenii care lucrează acolo. Nu aș fi acceptat dacă nu ar fi fost posibil acest lucru. M-au însoțit la centrul unde urma să stau. Am mers cu asistentul social și cu un interpret.

Serviciile și asistența gratuită amintesc, de asemenea, promisiunile făcute victimelor înainte de traficare. Un asistent social a spus, „când le spunem că [asistența] este gratuită, o resping deoarece au intrat în situația de trafic într-un mod similar” (Brunovskis and Surtees 2007).

Mai mult, victimele au explicat că, pe durata etapei de asistare, li s-a părut că vor fi re-traficate:

Firește, mi-a fost puțin teamă. Mă gândeam la un moment dat că poate mă întorc de unde am plecat... Când am văzut casa aceea mare ... și acolo era un centru de adăpostire, dar eu nu mai văzusem un astfel de centru în țara mea. Mi-a fost frică, gândindu-mă la ce se va întâmpla cu mine.

Acolo era un calculator și toate facilitățile. Dar tot credeam că mă vor vinde din nou.

Nu-l credeam. Mama îmi spusese să nu vorbesc cu persoanele necunoscute .. Ea este neliniștită. Chiar și acum, îmi spune că [persoana care îmi acordă asistență] vrea să mă ducă în străinătate. Mama mea spune că nu are încredere în nimeni și nu are încredere nici în documentele [cu care m-a ajutat] pentru că azi totul se poate falsifica.

Chiar și acele victime care nu s-au temut că vor fi re-traficate au fost, totuși, suspicioase cu privire la serviciile de asistență.

Eram disperată. Nu aveam nimic și țin minte că mi-a dat niște bani ca să îmi fac curățenie în cameră și, atunci, m-am uitat la ea. Nu puteam avea încredere în nimeni ... Credeam că oamenii vor ceva de la mine în schimb, așa că m-am uitat la ea și am întrebat-o: „Ce vrei să fac pentru tine?” Mi-a spus că nu vrea să fac nimic, decât să învăț și să fiu cuminte. Nu puteam crede așa ceva în acel moment. Mai târziu, mi-a spus că trebuie să mergem împreună să cumpărăm lucruri de care are nevoie orice fată. M-am uitat la ea ca la un om nebun, dar am însoțit-o și nu a cumpărat decât lucruri bune. Și am întrebat-o: „ce vrei de la mine?” Din nou, mi-a spus doar să învăț și să fiu cuminte.

Sincer, nu aveam încredere în ele pentru că nu voiam să mă întorc. Mi-au spus că urma să stau în [capitală], într-un centru și că totul va fi bine, dar nu credeam. Mă gândeam că mă mint, deoarece mi

se spusese că, în aceste centre, fetele sunt bătute... Fetele cu care am stat împreună în centrul de primire mi-au spus asta.

Deși acordarea de asistență în străinătate, într-un stadiu inițial, a servit la crearea încrederii și a contribuit la reducerea suspiciunilor victimei la întoarcerea acasă, acesta nu a fost întotdeauna cazul. Unele victime au continuat să aibă suspiciuni cu privire la serviciile de asistență acordate în țara de origine, în ciuda asistării (pozitive) primite în străinătate și, prin urmare, nu au acceptat (sau nu au acceptat imediat) serviciile de asistență. Chiar și acelea care au acceptat, au continuat să fie suspicioase și îngrijorate o vreme. Prin urmare, aceste suspiciuni au constituit o problemă pe care, în general, agențiile specializate care acordau servicii de asistență au reușit să o depășească odată ce era clar că asistarea era reală și bine-intenționată. Depășirea suspiciunilor pentru ca victimele să poată accepta asistarea nu a fost, totuși, un proces direct, nici lipsit de complicații.

Stres și agitație post-trafic

După ieșirea din situația de trafic, multe victime s-au simțit stresate și / sau copleșite. Aceste sentimente s-au manifestat prin comportamente diferite — cum ar fi furia, iritabilitatea sau supărarea și / sau depresia. O femeie a descris prima zi în care i s-a acordat asistență, ilustrând aceste sentimente:

... de fapt, numai eu vorbeam, spunându-le că de asta aveam nevoie. Eram furioasă când vorbeam și, oricât mi-au spus să mă relaxez, nu puteam să îmi controlez furia. Țipam. Durea atât de tare. Am încercat să mă sinucid, mă simțeam singură și așa mai departe.

Cum a explicat o altă victimă, persoanele traficate se comportă foarte diferit, în funcție de experiențele de traficare atât de traficare și de situațiile lor personale, dar stresul și starea de nervozitate nu sunt neobișnuite:

Aș vrea să spun că este foarte dificil pentru personalul de la centru să lucreze cu toți beneficiarii ... Fiecare beneficiar are caracterul ei ... Unele fete încearcă să își contacteze proprietarii ... Ele consideră că le este foarte greu să înceapă o viață nouă ... Erau obișnuite să facă bani ușor ... Le este greu să își revină fizic și psihic, cel puțin în prima perioadă.

Fetele erau nervoase, agitate, unora le era frică. Unele nu vorbeau deloc, altele vorbeau prea mult.

Când eram acolo, înjuram tot timpul. Mă certam sau deveneam isterică. [Directorul] mi-a spus că nu era frumos și l-am ascultat pentru că mi-a spus că, încet încet, lucrurile vor reintra în normal. Și apoi, mi-a spus că nu voi mai face acele lucruri și totul a revenit la normal.

M-am săturat de probleme și mă gândesc tot timpul cum să scap de ele. Sunt stresată la muncă, ajung acasă, încerc să dorm, dar totul este un coșmar pentru mine. Îmi doresc să mor.

Nu puteam avea încredere în nimeni. Vorbeam foarte murdar. Chiar am ridicat cuțitul asupra cuiva.

Stresul și starea de nervozitate au fost, adesea, reacția inițială a victimelor, care s-a redus în timp ca urmare a intervențiilor și acțiunilor profesionale ale personalului anti-trafic și ale celor care acordau aceste servicii. Dar, în scurt timp, au apărut tensiuni și dificultăți atât pentru personalul centrelor, cât și pentru beneficiarii programului de asistare.

Victimele se simt judecate și le este rușine

Numeroase victime au mărturisit că s-au simțit judecate și că le-a fost rușine, stări care, în cazul lor, au cauzat multă teamă și nervozitate în cursul procesului de asistare și chiar după.

Pentru multe dintre ele, această „rușine” se datora experienței de trafic care prin care trecuseră, experiență legată, adesea, de prostituție.

Unii oameni râd și spun că ai fost o târfă pe stradă. Dar ei nu știu ce a fost în sufletul meu și câte nopți nu am dormit, cu câți oameni am fost obligată să mă culc sau să fac alte lucruri. Alții, poate, și-ar fi întors spatele. Dacă merg acasă, toată lumea mă arată cu degetul și știi cât de greu este să mergi cu capul sus și să zâmbești când toată lumea știe ce ai făcut.

Unii oameni spun că e mai bine să te [sinucizi] decât să trăiești toată viața cu această rușine. Pentru că este o rușină să stai pe stradă. Doar eu știu cum m-am simțit și cum am văzut mașinile trecând pe stradă. Este o rușine. Cum ar fi dacă ar afla soțul mei? Pentru că va veni momentul când va trebui să afle.

Sentimentul de rușine a constituit de asemenea o problemă pentru victime când acestea au fost nevoite să le spună familiilor lor ce li se întâmplase cât timp au stat în străinătate.

La început nu voiam să le spun. Îmi era rușine. Îmi era rușine și față de mine. Când am fugit de acolo, am luat cu mine actele traficantului. Dar nu am vrut să merg acasă, așa că am mers la bunica mea. Dar bunica a găsit actele și i-a sunat pe părinții mei. Când am vorbit cu tatăl meu, am început să plâng și el și-a dat seama că mi se întâmplase ceva și i-am spus tot.

Pentru multe victime, a fost foarte important să fie liniștite, să li se spună că nu ele au fost de vină că au fost traficate. Întrebat ce sfat ar da altor victime, multe dintre ele au insistat asupra nevoii de a controla aceste sentimente de rușine și vină:

Văd fetele care lucrează peste drum, lângă apartamentul nostru. Le văd când merg pe balcon. Îmi este greu. Plâng. Știu prin ce am trecut. Le-aș sfătui să meargă la poliție. Nu e vina ei. E vina lor. De exemplu, nu sunt vinovată pentru ce am făcut.

Vorbele [angajatei ONG-ului] [m-au ajutat]. Mi-a spus că ce mi se întâmplase nu era din cauza faptului că eu dorisem și, atunci, am simțit că, totuși, cuiva de departe îi pasă și se gândește la mine.

Pentru alte victime, tocmai programul de asistare le-a cauzat sentimente de rușine:

Încă îmi este rușine să solicit eu prima ajutor ... Mama ezită încă și îi este rușine să o facă.

Nu voi solicita asistență prima, pentru că îmi este rușine... Aș accepta aceste servicii de asistență dacă o organizație mi le-ar oferi mai întâi.

[Despre contactarea unei helpline] Nu aveam curajul. Îmi era rușină să sun și să cer ajutor... Nu sunt obișnuită să cer ajutor ... De aceea, vărul meu a făcut-o pentru mine... Da, prefer să nu fiu prima care cere ajutorul... Îmi este rușine atunci când cer ceva... Asta e firea mea.

Mi-a plăcut că asistentul social mi-a spus să nu ezit, să nu îmi fie rușine dacă cer asistență și să îi contactez direct pe ei ... Aveam, într-adevăr, nevoie de niște informații pentru un document, care mi se cerea la școală, și asistentul social m-a ajutat.

Nu, nu mai cunoșteam altă organizație în afară de [un ONG] și, apoi, am aflat despre [un alt ONG]. Mai știam despre Departamentul social, dar nu știam cum să îi contactez și să le cer ajutorul ... pentru că îmi era rușine să cer ajutorul.

Victimele au sentimentul apartenenței și că nu sunt singure

În timp ce multe victime s-au concentrat pe sentimentele și emoțiile negative, altele au vorbit despre modul în care modelul de asistență propus le-a creat sentimentul apartenenței, pe care l-au considerat important în procesul de stabilizare și refacere. Întrebată care a fost , pentru ea, cel mai important aspect al asistenței primite, o femeie traficată în UE, dar asistată în țara ei de origine, a explicat importanța faptului de a nu se simți singură:

În general, atât aici, cât și acolo, am observat că nu eram singură, că erau alți oameni care mă acceptau așa cum sunt. Am trecut prin această experiență groaznică și am găsit sprijin. Am remarcat că, de fiecare dată când mă simțeam singură, era cineva lângă mine, să îmi spună „capul sus, nu ești singură”, sau așa ceva. În plus, eram și ascultată.

Și alte victime au trăit experiențe similare:

Am mers pentru a socializa. De asemenea, mergeam acolo ca să fac baie, pentru că, unde sunt, nu sunt condiții de trai decente... Era pentru socializare, pentru ca să mă simt mai bine și ca să petrec timp într-un loc unde puteam să mă deconectez de problemele mele. Vorbind cu fetele care trecuseră și ele printr-o experiență ca a mea. Aveam o oră numai pentru noi, când ascultam muzică, povesteam, râdeam și ne deconectam de toate grijile.

Am văzut că nu eram singura care ... îmi dau seama acum, mi-am dat seama cu mult timp în urmă, că se poate întâmpla oricui, indiferent de rasă sau orice altceva. Pe atunci, mă gândeam că mi se întâmplase numai mie, deoarece avusesem ghinion și credeam că voi dispărea... Și faptul că puteam să ne distrăm și să socializăm și, în același timp, știam prin ce trecuserăm.³⁴

Un alt aspect important îl constituie faptul că, pentru anumite persoane traficate, simplul fapt de a fi înconjurate de alte victime le-a amplificat starea de stres.

³⁴ Bjerkan & Dyrliid (2006b: 19-20) au constatat că, în general, sentimentul de comunitate și asemănare a fost evaluat pozitiv de femeile incluse în programul de reintegrare. Mulți beneficiari au considerat că-și pot găsi alinarea vorbind și împărtășind experiențele lor cu ceilalți din program:

Fetele și-au împărtășit experiențele legate de trafic — fiecare și-a spus povestea. Când am vorbit despre experiențele mele, m-am simțit foarte bine.

Fetele de la centrul de adăpostire comunicau și își împărtășeau problemele. M-am simțit mai bine când le povesteam unor oameni care puteau să mă înțeleagă — când pot să spun cuiva despre experiența mea.

Și nici nu puteam vorbi cu celelalte fete, deși trecuseră și ele printr-o situație similară. Uneori, plângeam când îmi aduceam aminte de experiența trăită. Mă întrebau ce s-a întâmplat, dar nu puteam spune ce aveam pe inimă.

Toate fetele erau reținute și nu comunicam.

Într-o oarecare măsură, nevoia și dorința de a fi cu alte persoane traficate pare să depindă de moment — victimele consideră că prezența altor persoane este deosebit de importantă în etapa inițială a vieții lor de după traficare. Altele, însă, consideră că este important să se depărteze de serviciile anti-trafic și de celelalte victime, ca parte a procesului de reintegrare și recuperare. Un grup format numai din persoane traficate le poate reaminti victimelor problemele anterioare și faptul că sunt „diferite”, lucru care poate duce la instalarea unei stări de segregare socială, care este în contradicție cu obiectivul vizând recuperarea și reintegrarea victimelor (Bjerkan & Dyrliid 2006b: 10).

Confort și siguranță

Multe victime au vorbit despre liniștea și calmul adus de serviciile oferite și de organizațiile de asistare, atât la etapele inițiale ale asistării, cât și în timp:

Prima dată, m-am întâlnit cu [asistenta socială] care a venit să mă ia de la secția de poliție. Mi-a spus că mergem la un centru de asistare și că voi fi în siguranță. M-am simțit bine pentru că nu mi-a cerut să îi spun nimic despre ce trăisem, pentru că eram extenuată și nu voiam decât să fac o baie și să mă odihnesc. Mi-a spus că exact asta voi face și m-am liniștit.

M-am simțit în siguranță acolo. A fost bine. După stresul pe care îl trăisem, era bine să ajung, dintr-o dată, într-un loc liniștit, unde puteam să dorm, să mănânc, să mi se explice diferite lucruri și să mi se spună că voi ajunge acasă în siguranță. Eram destul de liniștită.

Am sunat și fetele de la helpline au fost foarte politicoase și calm. M-au invitat la birou să mă întâlnesc cu un asistent social și mi-au mai spus că mi se vor deconta cheltuielile de transport. Mi-a fost teamă când am venit la prima întâlnire cu asistentul social. Mă gândeam că voi fi privită ca un monstru. Dar totul a fost bine. Mi-a plăcut cum s-a comportat asistentul social. Era calmă și bine-voitoare.

Pentru anumite victime, starea de confort s-a instalat imediat; pentru altele, însă, a durat mai mult. Timpul necesar creării stării de confort a depins, se pare, cel puțin parțial, de exploatarea la care fusese supusă victima. În cazul victimelor care suferiseră abuzuri și / sau abuz de încredere o perioadă mai lungă de timp, este nevoie, aparent, de mai multe eforturi și intervenții pentru a le calma și a le face să se simtă confortabil. În plus, dacă victimele au avut o situație familială / personală negativă înainte de a fi traficate, crearea unei stări de calm și confort a necesitat, de asemenea, mai mult timp și nu a fost un proces lipsit de complicații.

Pentru multe victime, structura programelor — fie ele programe rezidențiale sau programe de zi — le-au oferit victimelor un cadru sigur unde au putut vorbi și interacționa. O victimă — victimă atât a violenței sexuale, cât și a traficului de persoane — a explicat că, prin participarea la programul de zi destinat victimelor violenței, a câștigat siguranța care îi lipsea în viața de fiecare zi.

Era sistemul pe care îl aveau. Nimeni nu era întrerupt când vorbea. Nu te întrerupea nimeni. Nu se fuma, nu se ieșea, puteai merge la toaletă dacă trebuia. Nu mai sunt alte persoane prezente. Nimeni nu judecă pe nimeni. Fiecare femeie le acceptă pe celelalte. Își dau toate seama că nu sunt vinovate pentru ce li s-a întâmplat, și așa mai departe. Mi-au plăcut și regulile din cadrul atelierelor. Am continuat să merg acolo.

Însă, sentimentul de siguranță nu a fost întotdeauna transpus într-o stare de confort și multe victime s-au luptat cu singurătatea (familie sau prieteni) cât timp au stat în programe de asistență rezidențiale, în cadrul cărora era, în general, interzis accesul familiei și comunității, atât în străinătate, cât și în țara de origine:

Am plâns două săptămâni. A fost greu. Deși aveam probleme acasă, mă tot gândeam și încă mă mai gândesc la casa mea. Sunt în siguranță aici și totul e bine, dar mă gândesc la familia mea tot timpul.

Victimele s-au simțit ușurate și recunoscătoare

Pentru multe victime, asistența primită a fost vitală și mărturisesc că s-au simțit ușurate și recunoscătoare. Multe persoane intervievate au simțit că etapa de asistare — cu toate problemele și aspectele ei — a fost esențială în recuperarea lor și au fost recunoscătoare că au primit asistență și sprijin

atât acasă, cât și în străinătate (cf. Bjerkan & Dyrliid 2005, Brunovskis & Surtees 2007).

Am convenit să ne vedem într-un anumit loc, într-o stație de autobuz. Mă temeam că nu ne vom întâlni. Mi se părea că visez. Nu îmi venea să cred că voi fi ajutată de cineva.

Pe atunci, aveam nevoie de un prieten, de cineva care să mă înțeleagă. Care să mă sprijine, care să îmi spună că nu totul e negru. Am avut nevoie de sprijin, ca să nu privesc tot timpul în urmă.

Sunt foarte mândră de oamenii aceia. Mulțumesc lui Dumnezeu că mai există astfel de persoane. Mulțumesc [directorului], îi mulțumesc mult pentru că a organizat un astfel de loc, unde pot sta oameni ca mine. Le mulțumesc oamenilor care au dat bani și care se gândesc la noi. Avem nevoie de ajutor. Nu doar eu, ci toate fetele de acolo. Sunt foarte mulțumită și îi voi fi recunoscătoare toată viața [directorului] și tuturor oamenilor care lucrează în cadrul organizației.

Sunt recunoscătoare că această organizație există. Dacă nu ar fi fost această organizație, nu știu cât timp aș mai fi rămas în [aceea situație]. Și cine știe ce altceva mi s-ar mai fi întâmplat.

Alte studii au arătat, de asemenea, că victimele se simt adesea recunoscătoare față de cei care le-au acordat sprijin și asistență după traficare. Bjerkan și Dyrliid (2006b: 14) au observat că un beneficiar a descris relația ei cu consilierii cu multă căldură: „Ne încurajează mult! Nu știu ce-aș face fără ei — la cine să apelez pentru un sfat”. De asemenea, Brunovskis și Surtees (2007) au constatat că recunoștința este o reacție importantă la aproape toate persoanele asistate în cadrul programului, datorită, parțial, faptului că mulți beneficiari au avut foarte puțin opțiuni de recuperare și, adesea, s-au bazat pe aceste servicii chiar și pentru cel mai mic sprijin și pentru supraviețuire.

Încredere și neîncredere

Deoarece victimele au fost înșelate și s-a abuzat în mod grosolan de încrederea lor, neîncrederea a reprezentat un impediment important în acordarea asistenței, o problemă semnalată atât de personalul anti-trafic, cât și de persoanele traficate. Neîncrederea a fost prezentă pe parcursul asistării și a fost legată de o serie de alte probleme, cum ar fi suspiciunea și teama.

Când am vorbit prima dată cu [asistentul social], nu știam dacă ar trebui să o cred sau nu. Dar, apoi, i-am spus că era cel mai bine să merg să vad singură și mi-am dat seama că tot ce îmi spusese era adevărat.

În acest context, este clar de ce consolidarea încrederii este extrem de importantă în munca de asistare și protecție. În cursul interviurilor, victimele au vorbit despre modul în care au reușit să aibă din nou încredere și despre ce s-ar putea face pentru a construi încrederea. Pentru unele victime, a fost o chestiune de timp:

La prima întrevvedere cu asistentul social, am vorbit despre puține lucruri și tot ce spuneam era minciună. Am avut nevoie de timp pentru a avea din nou încredere și pentru a putea spune adevărul. Îmi amintesc că, după aceea, m-am simțit ușurată și speram că vor putea să mă ajute. Angajații de la centru au contactat un alt centru din [capitală] și am acceptat să merg acolo pentru că nu mai puteam rămâne în [programul respectiv].

Pentru alte victime, încrederea a depins de anumite persoane și, într-un caz, de o anumită naționalitate:

[Asistenta socială] era o persoană echilibrată și vorbea pe un ton foarte calm. Îmi plăcea modul în care mi se adresa, chiar îmi înțelegea problema. Totul era foarte relaxat. A fost tot timpul amabilă cu mine, deși am fost referită către [o altă organizație]. Mi-a explicat foarte clar ce fel de asistență este disponibilă și cine poate să mi-o acorde. Mi s-a întâmplat rar să fiu nevoită să cer ajutor, dar ea chiar mi-a câștigat încrederea. S-a ținut întotdeauna de cuvânt.

Mi-a plăcut. M-au primit foarte bine. Nu înțelegeam [limba țării respective], dar acolo, toți angajații și toți cei pe care i-am întâlnit zâmbeau tot timpul. Dar eu tot nu voiam să vorbesc. Pe atunci, nu aveam încredere în oameni.

Pentru că mi-au spus că sunt [angajați care proveneau din țara mea de origine] acolo [în cadrul programului] care vor avea grijă de pregătirea documentelor mele de călătorie, am început să am încredere.

Anumite victime au acceptat inițial asistența pentru că aveau încredere, în general, în instituția care acorda serviciile de asistență. Este un lucru des

întâlnit în cazul în care sprijinul este oferit de către biserică sau o organizație religioasă:

Într-o zi, o femeie s-a apropiat de mine și m-a întrebat cum am ajuns să cerșesc... I-am spus tot. A spus că era o persoană religioasă și asta m-a făcut să am mai multă încredere în ea. M-a dus la ea acasă și s-a oferit să mă ajute să-mi obțin acte. Am dormit două zile fără întrerupere la ea acasă. După aceea, am mers la biserica ei și l-am întâlnit pe pastor. Pastorul a spus că mă va ajuta.

La centru am văzut și călugărițe. Prezența lor m-a făcut să mă simt bine... Cum să spun? Îmbrăcămintea, comportamentul, amabilitatea lor, poate, faptul că știam că ele cred în Dumnezeu m-a făcut să mă simt bine, în siguranță. Călugărițele nu sunt oameni care să îți poată face rău.

De asemenea, faptul că victimele au fost referite de o persoană în care aveau încredere (inclusiv alte victime ale traficului de persoane) au fost un element hotărâtor pentru decizia de a accepta asistența și pentru a se simți mai confortabil:

Când m-am întors, m-am întâlnit cu o prietenă care fusese și ea exploatată... ea beneficiase deja de serviciile de asistență acordate de [această organizație] și m-a sfătuit să nu îmi fie teamă și să solicit asistență organizației... Da [am avut încredere în ei] pentru că prietena mea beneficiase deja de serviciile acordate de această organizație.

Pentru multe victime, încrederea a fost determinată de faptul că promisiunile³⁵ făcute au fost respectate și aceasta a apărut numai după ce au fost asistate. În multe cazuri, victimele au început să aibă încredere propriu-zisă numai după o vreme:

Să mă trateze bine ... nu să-mi facă multe promisiuni. Dar dacă fac o promisiune, trebuie să o respecte.

³⁵ În alte cazuri, încrederea a fost grav compromisă de faptul că anumite promisiuni nu au fost respectate;

Mi-au spus că nu este posibil să îmi cumpere o casă ... Nu ar fi trebuit să îmi dea speranțe, să îmi promită că îmi vor cumpăra o casă aici. Oamenii aceia [din străinătate] nu au fost cinstiți cu mine ... I-am întrebat de mai multe ori dacă se poate [în țara mea de origine] pentru că nu credeam. Și mi-au confirmat. Voiau doar să mă calmeze puțin, dar au făcut mai mult rău.

Pur și simplu au făcut ce au promis. Nu au făcut nici o promisiune pe care să nu o poată realiza. Sunt întotdeauna bucuroși să mă vadă, în ciuda problemelor mele.

Au fost sinceri cu mine. Și-au respectat promisiunile. M-au respectat.

Și, astfel, am început să am încredere în ea pentru că tot ce spunea se îndeplinea și mi-am dat seama că, într-adevăr, tot ce voia de la mine era să învăț și să o ascult. Mi-am spus că poate e posibil să mi se dea o a doua șansă.

Unele victime au legat sentimentul de încredere de faptul că au fost tratate corespunzător:

Faptul că înțelegeau problemele mele, că au promis că mă vor ajuta și, în cele din urmă, au făcut-o.

M-au tratat cu bună-voință, cu înțelegere. M-au respectat.

Modul în care m-au tratat, m-au respectat, au ținut seama de nevoile mele, mi-au acordat asistența de care aveam nevoie.

În cazul anumitor victime, confidențialitatea a fost de o importanță deosebită și au avut încredere într-o persoană atunci când au simțit că aceasta le va păstra confidențialitatea și le va respecta intimitatea:

Nu era genul de om care să spună tuturor ce îi povesteam eu.

Odată consolidat, acest sentiment de încredere poate facilita referirile și acțiunile ulterioare de sprijin. O femeie a fost asistată în cadrul unui program, care a fost ulterior închis, și, apoi, referită către un alt program. Întrebată dacă are încredere în noua organizație, ea a spus:

Am încredere, știam că am încredere în centru și voiam să am încredere în continuare în ei. Și dacă îmi dădeau o informație despre persoana la care pot apela, era un lucru 100% sigur. Așa că am mers mai departe și am căutat această [nouă organizație] fără alte întrebări.

O altă victimă a explicat:

Nu voiam să apelez la celelalte organizații din [țara mea], dar [această organizație] îmi fusese recomandată de către [organizația din străinătate] și, într-un fel, am avut încredere în ea.

În același mod, un bărbat victimă a traficului pentru exploatarea prin muncă a explicat referirile unui polițist care îl asistase pe durata repatrierii:

Când am ajuns în biroul procurorului din [orașul respectiv], polițistul m-a prezentat unui [reprezentat guvernamental] și a spus că [omul acela] mă poate ajuta cu multe lucruri ... [Reprezentantul guvernamental] îmi explicase deja că lucrează pentru o anumită organizație, care ajută victimele traficului de persoane să obțină documente, cu produse alimentare, haine și educație... Nu credeam că un escroc poate veni în biroul unui polițist pentru a mă înșela... Mi-a plăcut pentru că era serios.... A fost foarte prietenos cu mine... Era mereu deosebit de politicoș cu mine ... Am avut încredere în el ... Nu îmi era teamă pentru că polițistul îmi făcuse cunoștință cu el.

Așadar, multe dintre persoanele intervievate care nu au reușit să își recapete încrederea și alte numeroase victime au vorbit despre neîncrederea în oameni și instituții și au spus că nu se bazează decât pe ele însele pentru a-și continua viața. Dintre persoanele intervievate, unele chiar refuzaseră anumite forme de asistență tocmai din cauza acestei neîncrederi. O victimă minoră, întrebată ce tip de om sau organizație ar ajuta-o să-și recapete încrederea, a fost destul de pesimistă în acest sens: „Nu știu. Pur și simplu nu am încredere în nimeni ... Nu mă bazez decât pe mine însămi”. Ea a mai povestit cum mama ei, care influențase în mod decisiv hotărârea ei de a refuza asistarea, simțea că asistarea era „inacceptabilă”; „Crede că, dacă ești ajutat acum, va trebui mai târziu să plătești pentru asistența primită... nu are încredere în necunoscuți”. Acest sentiment este în concordanță cu un studiu privind motivele pentru care victimele refuză asistarea, în care problemele legate de încredere au fost o chestiune centrală în procesul de luare a deciziei pentru victime și familiile acestora (Brunovskis & Surtees 2007).

6.3. Probleme și obstacole în calea asistenței și a protecției — destinație, tranzit și origine

Această secțiune analizează contribuția victimelor în aspectele cheie legate de asigurarea asistenței și protecției în țările de origine, de tranzit sau de destinație. Observațiile și contribuțiile nu trebuie considerate relevante în egală măsură pentru toate țările. Unele din aspectele de mai jos se referă strict la programele rezidențiale care, deși sunt obișnuite în ESE, nu reprezintă singura

formă de asistență disponibilă. De asemenea, anumite observații sunt cu precădere relevante în cazul țărilor de destinație și nu se pot aplica în aceeași măsură în cazul țărilor de origine. Așadar, multe din aceste constatări fac referire la aspecte de relevanță pentru numeroase organizații din mai multe țări.

Barierile culturale și lingvistice

În cazul anumitor victime, asistența acordată în străinătate a fost afectată de diferențele de ordin cultural și lingvistic, uneori în raport cu angajații organizației, uneori în raport cu ceilalți beneficiari ai programului. În anumite cazuri, a fost vorba de ceea ce poate fi numit o formă de dor de casă — dorința de a vorbi cu cineva în limba maternă, în cadrul social și cultural propriu. O victimă asistată în cadrul unui program împreună cu alți beneficiari de diferite naționalități a spus că s-a simțit mai ușurată atunci când intra în contact cu persoane din țara ei de origine:

După aceea, au mai venit două fete și ele erau din [țara mea de origine]. M-a ajutat prezența fetelor din țara mea. E altfel când ești cu cineva din țara ta. Aveam tot timpul impresia că nu sunt înțeleasă, deoarece ceilalți erau de altă naționalitate și vorbeau o altă limbă.

În cazul în care victimele nu pot comunica cu ceilalți, asistența poate duce la izolare. O persoană intervievată a explicat că s-a simțit străină la centrul de adăpostire pentru că oamenii de aceeași naționalitate stăteau împreună și vorbeau limba lor:

Îmi era greu când vorbeau cu toții. Nu cunoșteam limba [lor]. Vorbeau [limba lor], așa că eu eram singură. Când stai singură, nu vrei decât să se termine totul. A fost îngrozitor.

Barriere lingvistice între angajați și beneficiari pot afecta, de asemenea, acordarea serviciului de asistență în sine. O femeie străină asistată în ESE nu a primit asistență psihologică pentru că serviciile de traducere nu erau disponibile și, după cum s-a exprimat ea însăși, a trebuit să treacă singură peste momentele rele. Alte victime au prezentat încercările ciudate de a comunica cu angajații și cu ceilalți beneficiari, probleme de comunicare care au afectat calitatea serviciilor de asistență:

Au mai existat și momente rele. Dar am reușit să le depășesc. Îi înțeleg puțin pe ceilalți și ei mă înțeleg într-o oarecare măsură, comunicăm. Încet, au început să mă înțeleagă. Ne putem înțelege cumva.

La început, a fost greu. Îl rugam pe fratele meu să traducă tot ce spuneam.

Deși, în anumite situații, au fost folosiți și interpreți, acest lucru este adesea un lux și nu este viabil din punct de vedere financiar în toate cazurile sau în proporție mare. O femeie a avut acces limitat la traducere și a încercat să se descurce cu ajutorul cunoștințelor lingvistice limitate ale unei angajate: „Era o femeie care lucrase în [țara mea de origine]. Vorbea puțin [limba mea]. Mi-au adus un interpret de două ori.

În același fel, diferențele culturale creează bariere în programele de asistență, un aspect ilustrat de o victimă asistată într-o altă țară.

Nu mă simțeam bine. Nu simțeam că sunt înțeleasă și aveam nevoie să vorbesc cu altcineva. Dar am venit aici și am găsit pe cineva cu care vorbesc. Am simțit că eram înțeleasă. Mă simțeam mai bine când cineva mă asculta. În [limba respectivă] nu puteam spune tot. Nu cunoșteam toate cuvintele... Nu era vorba doar de limbă, poate că era o problemă și faptul că nu eram [din țara respectivă].

O altă victimă a subliniat importanța faptului de a avea interpreți, angajați și beneficiari din țara sa de origine sau cel puțin cineva care cunoștea sau era în contact cu aspectele culturale și sociale: „A avut grijă de noi ca și cum ar fi fost din [țara mea de origine], dar era deja în [respectiva țară UE] de șase ani ... Era o fată foarte drăguță. Ne-a tratat foarte bine”.

După cum s-a remarcat în numeroase programe destinate violenței domestice, intervențiile sunt concepute pe baza viziunii globale a (în general, experți de clasă mijlocie) care contribuie la structurarea programelor (în funcție de modelele standard privind alimentația, limba, creșterea copiilor, îmbrăcăminte etc.). Aceasta presupune că sprijinul acordat nu reflectă întotdeauna sau complet nevoile, valorile rezidenților și beneficiarilor străini. Mai mult, barierele nu se reduc la cele de ordin lingvistic, ci apar și în ceea ce privește modul de comunicare într-un mediu cultural diferit (Arora 2004: 8). În același mod, studiile privind femeile imigrante și refugiații au evidențiat adesea complicațiile apărute în transmiterea informațiilor și în furnizarea serviciilor dincolo de barierele lingvistice și culturale. De exemplu, un studiu privind acordarea de servicii femeilor abuzate, imigrante în Canada, au notat existența unor bariere constante cauzate de specificul cultural și limba acestora, resimțite atât de angajați, cât și de beneficiari. În anumite culturi, împărtășirea problemelor personale cu persoane necunoscute nu este acceptabilă

și, totuși, această practică reprezintă baza multor programe de asistență. Focalizarea pe individ, caracteristică anumitor programe, poate constitui o problemă pentru femeile care provin dintr-o societate și o cultură centrate pe organizarea vieții *vis-à-vis* de familie și comunitate, orientarea către o viață independentă intrând în contradicție cu această idee (Arora 2004: 13-15; Fulbright 2004). Demn de menționat este faptul că, așa cum s-a remarcat și în contextul serviciilor de sănătate mentală, disponibilitatea de a solicita îngrijiri este influențată de alte variabile legate de specificul cultural, cum ar fi vârsta sau sexul (Hollifield 2002: 421). Aceste probleme au fost remarcate și de către victime. O victimă a traficului de persoane din ESE a vorbit despre diferența pe care a simțit-o în raport cu angajații din străinătate, care i-au plăcut foarte mult și de care s-a simțit sprijinită. Dar, pentru ea, a existat o diferență culturală intangibilă pe care a simțit-o în raport cu aceștia.

Dat fiind că aspectele culturale influențează furnizarea serviciilor de asistență, se impune să se acorde mai multă atenție dinamicii sociale și culturale specifice care afectează recuperarea și reintegrarea. Deoarece multe victime rămân temporar și chiar permanent în țările de destinație, acest lucru devine extrem de important. În alte domenii, furnizarea de servicii presupune acordarea de asistență în rezolvarea diferitelor probleme legate de viața într-o țară/cultură nouă, cum ar fi accesarea serviciilor pe care victimele nu le cunosc, informarea acestora cu privire la cadrul legal al țării respective, furnizarea de servicii lingvistice și culturale corespunzătoare, ținându-se cont de aspectele culturale privitoare la intimitate, stigmat și rușine și acordându-se atenție rolului familiei și al comunității în luarea deciziilor, etc. (Cooper et al 2004: 30-32). În privința anumitor forme de asistență, barierele culturale sunt, de asemenea, esențiale. Asistența psihologică este o formă în cadrul căreia variabilele culturale trebuie luate în considerare și în contextul căreia trebuie găsite metodele de a comunica în mod eficient și corespunzător cu persoane din medii culturale și sociale diferite (Hollifield 2002: 421).

Accesul la informații referitoare la asistență și servicii

Este vital, în contextul abordării axate pe capacitatea victimelor, ca acestea să se implice activ și să fie informate complet cu privire la deciziile și opțiunile disponibile după ieșirea din situația de trafic. Acest lucru presupune ca victimele să primească informații referitoare la o gamă largă de aspecte, cum ar fi diferitele forme de asistență disponibile în străinătate și în țara de origine, opțiunile disponibile în cadrul acestor programe și, de asemenea, modul în care pot solicita asistență atât în prezent, cât și în etapele ulterioare. Unele

victime au spus că au primit informații complete referitoare la opțiunile de asistare. O femeie repatriată din UE a fost în contact direct cu un program de asistență din țara sa de origine și a putut lua anumite decizii înainte de repatriere:

Am vorbit cu [directorul] la telefon. Mi-a dat explicații referitoare la programul de asistare: că le ajută pe fete să se refacă după ce au trecut prin experiențe similare, să se reintegreze. Mi-a explicat tot despre asistență. E drept că eram speriată la început, dar mi-am spus că trebuie să merg și că văd cum poate fi.

O altă femeie victimă repatriată a contactat o organizație în același mod și a fost, la rândul său, mulțumită de informațiile primite: „Mi-a explicat foarte clar ce fel de asistență este disponibilă în cadrul respectivului program și cine o acordă”. Informarea completă a victimelor este importantă pentru stabilizarea acestora și pentru ca ele să poată lua decizii și să își facă planuri de viitor.

Așadar, alte persoane intervievate nu au avut întotdeauna acces la informații relevante în contextul refacerii lor, deoarece lipseau informații referitoare la opțiunile de asistare atât în străinătate, cât și în țara lor de origine:

Înainte de a fi traficată, nu știam nimic despre astfel de servicii. N-am știut nici când am sosit. Am avut noroc că mama a aflat câteva informații despre asta. Când eram traficată, nu mă gândeam că poate cineva, în afară de poliție, care este însă coruptă, să te salveze.

Este greu să localizezi astfel de servicii... Victimele nu știu la cine să apeleze pentru a primi asistență.

În anumite interviuri, în țările de destinație victimele au solicitat de la cercetători informații referitoare la opțiunile de asistare și datele de contact din țările lor de origine pentru că beneficiarii nu fuseseră încă informați despre aceste posibilități oferite de către persoanele cu atribuții în domeniul anti-trafic. În mai multe cazuri, persoanele traficate se aflau deja de câteva luni în programul de asistență, fără să aibă nici o informație despre opțiunile de acasă. Trebuie ca aceste proceduri să fie îmbunătățite astfel ca victimele să fie mai bine informate cu privire la opțiunile de asistare din țara lor de origine, pentru a spori șansele lor de reintegrare (cf. Brunovskis & Surtees, Rosenberg 2006, Surtees 2005, 2006a).

Anumite victime au primit, de asemenea, informații incomplete sau insuficiente, cum a fost cazul unei femei străine asistată în afară țării sale, a cărei

repatriere a întârziat mult timp. Pentru ea, a fost important ca informațiile primite să fie corecte și complete, chiar dacă ar fi însemnat „vești proaste”. A preferat să știe dinainte care era situația ei de fapt, chiar dacă acest lucru ar fi însemnat încă o întârziere de câteva luni.

I-am întrebat când pot să mă întorc acasă. Mi-au spus — mâine. Am stat acolo doi ani... Da, i-am întrebat [de ce stau atât de mult timp]. Când au intrat dimineața, i-am întrebat dacă trebuie să mă pregătesc să plec acasă. Mi-au spus: „Nu vei merge acasă, te vei întoarce aici”. Am spus: „Dar mi-ați spus că voi merge acasă”. Ei mi-au răspuns: „Nu vei merge acasă până nu vedem ce facem”... Mi-au spus că urma să aibă loc un proces. Dar nu a fost nici un proces.

Chiar dacă au primit câteva informații, multe victime nu au simțit că au fost suficiente:

Nu mi-au spus că era vorba de un centru de primire. Mi-au spus numai că era o casă particulară sau că voi sta într-un fel e hotel. Mi-au spus că nici ei nu știu unde se află casa respectivă. Mi-au mai spus să nu îmi fie teamă și că voi fi bine. Mi-au spus că nu este vorba de închisoare; că nu se va trece peste dorința mea, că voi avea toate condițiile — voi putea să dorm, să mănânc —, că nu voi fi torturată și că pot rămâne cât vreau.

În timp ce, în anumite țări, victimele cunoșteau foarte bine programul de reintegrare și s-au implicat activ în procesul de luare a deciziilor, acest lucru nu s-a petrecut în cadrul altor programe. Acest fapt este ilustrat de o femeie care, întrebată cât timp va rămâne la centru, a spus că nu i se spusese încă acest lucru de către asistentul responsabil de cazul ei; „Ei știu, dar noi nu. Nu știu dacă mai stau aici două trei luni sau zece”. Mai târziu, în cadrul interviului, ea a mai făcut următoarea observație, „Știu că nu pot rămâne mult timp aici. Nu știu cât timp pot rămâne aici, dar știu că e o perioadă limitată. Nu am unde să merg altundeva. Trebuie să îmi găsesc un loc de muncă”.

O altă problemă o constituie faptul că victimele dețin informații limitate cu privire la alte programe și organizații care ar putea să le ofere asistență — fie că e vorba de organizații specializate în combaterea traficului de persoane sau nu, de servicii de stat sau nu. În plus, informațiile primite erau, în general, transmise prin intermediul agențiilor specializate care acordă servicii de asistență și victimele nu sunt implicate direct în identificarea posibilelor opțiuni de asistare. Aceasta înseamnă că, în anumite cazuri, victimele s-au limitat

la serviciile furnizate de o singură organizație și rețeaua acesteia și nu li se oferă gama integrală de servicii și opțiuni (cf Bjerkan 2005, Surtees 2006a). Un bărbat traficat în fosta Uniune Sovietică a fost identificat și asistat prin intermediul unei biserici și, la întoarcerea acasă, nu a cunoscut decât serviciile disponibile din această rețea:

Habar nu aveam la ce organizație puteam apela ca să cer sprijin. Nu știam decât biserica către care fusese referit de către oamenii din [țara de destinație]. Nu știam că, pe lângă organizațiile de stat, există și ONG-uri.

Dat fiind faptul că toate organizațiile — guvernamentale și non-guvernamentale — lucrează cu resurse limitate, devine foarte importantă cooperarea și coordonarea între aceste organizații. Prin includerea unui număr cât mai mare de experți din toate sectoarele pentru combaterea traficului de persoane, se asigură o mai eficientă identificare a victimelor și, astfel, victimele vor avea acces la o gamă variată de servicii. În multe situații, cooperarea dintre agenții nu numai că a crescut numărul opțiunilor pentru victime, ci ajută și la evitarea duplicării serviciilor. În numeroase cazuri, victimele au explicat că acordarea asistenței a implicat sprijinul mai multor agenții. Cazul unei femei ilustrează acest aspect. Ea a fost ajutată să înceapă o mică afacere de către o organizație specializată în domeniul respectiv. Afacerea mergea bine până când cineva din familia ei s-a îmbolnăvit și a fost nevoită să folosească banii câștigați pentru îngrijirile medicale. Organizația care a ajutat-o inițial a referit-o către alte organizații care i-au acordat sprijin pentru a obține asistența medicală necesară, astfel încât să-și poată continua afacerea care era vitală pentru bunăstarea ei (și a familiei sale). Importanța cooperării și coordonării (precum și accesul la informație) a fost, de asemenea, subliniată de alți beneficiari:

Am observat că [această organizație] și [o altă organizație] colaborează foarte bine ... Au fost foarte atenți cu mine și ambele organizații au luat în considerare nevoile mele.

Îmi place să observ modul în care cooperează organizațiile și faptul că diferite organizații oferă diverse forme de asistență.³⁶

³⁶ Pe de altă parte, unele victime s-au plâns de lipsa cooperării între anumite agenții și de faptul că, uneori, beneficiarii erau prinși la mijloc între tensiunile și competiția dintre agenții;

Am observat și un obicei prost. Vorbeau urât despre celelalte organizații în prezența beneficiarilor. Spuneau cu [această organizație] monopolizează victimele. Că nimeni

Nu se are în vedere doar cooperarea și coordonarea organizațiilor dintr-o singură țară, ci și cea transnațională. Agențiile specializate care acordă aceste servicii au menționat, într-un studiu realizat în ESE, lipsa informațiilor complete și actualizate privind disponibilitatea și aria de cuprindere a serviciilor de reintegrare în țările de origine, lucru care nu le permite să le comunice victimelor întreaga gamă de opțiuni: „Trebuie să avem contacte mai bune cu organizațiile din celelalte țări, mai ales cu cele din UE. Cunoaștem ONG-urile din regiune, însă, acum, trebuie să stabilim contacte în țările UE” (Surtees 2006a).

Fiind mai bine informate cu privire la serviciile din țările de origine, agențiile pot lua decizii fundamentate în procesul de referire și comunica victimelor întreaga gamă de servicii la care pot apela la întoarcerea acasă, indiferent dacă acestea sunt acordate de agenția care le primește sau dacă pot fi apelate prin procesul de referire. Din cauza unei comunicări limitate între programe, victimele pot fi referite fără ca agenția care îi primește să fie informată despre caz sau fără să i se ofere informațiile corespunzătoare cu privire la caz (Surtees 2006a).

Un alt aspect important constă în accesul la informațiile referitoare la asistența și sprijinul oferit de comunitate în general. Victimele au fost întrebată în ce măsură opțiunile de asistență erau vizibile și accesibile publicului — victimelor sau comunității în general.

Cred că victimele traficului de persoane nu știu cui să ceară ajutor. Acum, în [orașul respectiv] oamenii de la [organizația respectivă] merg în școli pentru a discuta, pentru a distribui broșuri... E un lucru bun... Păcat că nu aveam aceste informații când eram la școală. Cred că mi-ar fi fost de folos.

Nu știam nimic despre această [asistență]. Nici acum nu știu aproape nimic despre asistență. Nu avem televizor sau radio acasă. Și nici nu citim ziarele ... nu aș fi aflat despre asistență dacă [furnizorul de servicii] nu m-ar fi contactat.

Nu știam nimic despre serviciile disponibile [acasă].

Întrebată despre modul în care victimele însele ar trebui să transmită informații referitoare la opțiunile de asistență, victimele avea, adesea, idei

nu poate aborda organizația respectivă și nici beneficiarii acesteia. Că [organizația respectivă] îi obligă pe beneficiari să muncească în schimbul asistenței oferite. Că îi închid pe beneficiari, ca prizonieri, etc. Nu mă așteptam la așa ceva.

clare despre cum ar trebui făcut acest lucru și, mai precis, cum s-ar fi putut face mai bine în cazul lor:

I-aș explica în cuvinte simple ce forme de asistență sunt disponibile și, luând-o de mână, aș aduce-o la organizația în care am fost eu ... Aș prezenta-o angajaților centrului de adăpostire... I-aș da timp ca să se acomodeze cu lucrurile de la centru, pentru ca, treptat, să ajungă să creadă ce spun.

Acest tip de abordare a fost utilizat de anumite organizații care le invită pe victime la sediu pentru ca să poată vedea ce li se oferă de fapt și să se poată întâlni cu ceilalți beneficiari. De regulă, doar în această fază, victimele sunt solicitate să decidă și, dacă refuză, au întotdeauna posibilitatea de a se întoarce mai târziu. Un psiholog a remarcat, cu privire la această strategie, „Una e să le vorbești despre asistență și altceva să le arăți” (Brunovskis & Surtees 2007). Este nevoie ca victimele să fie întrebate de ce informații au nevoie, în ce formă, iar limbajul utilizat trebuie să fie adecvat vârstei și nivelului de instruire a victimei. În egală măsură, este important ca victimelor să li se dea timp pentru a procesa aceste informații, pentru a putea lua decizii bine documentate și chibzuite.

Accesul la justiție

Multe persoane traficate au acceptat să se implice în procesele în justiție împotriva traficantilor lor, deși, adesea, din motive diferite. În anumite cazuri, dorința de a obține compensații materiale a reprezentat principalul motiv. O victimă a explicat, „Voiam să depun eu însămi mărturie împotriva infractorilor. Vreau să-mi dea banii pe care i-au obținut exploatându-mă. În [țara mea] poți cumpăra o casă la țară cu 300-800 de dolari. Vreau să obțin acești bani”. În alte cazuri, răzbunarea a fost cel mai puternic argument care le-a determinat pe victime să depună mărturie împotriva traficantilor lor. Bjerkan & Dyrliid (2006a: 9) au remarcat:

Când am întâlnit-o pe “Jasmina”, procesul împotriva traficantului ei începuse cu un an înainte și tot nu se apropia de un sfârșit. În ciuda dificultăților și a procedurilor legale extrem de greoaie, Jasmina susținea că nu regretă că a acceptat să depună mărturie. A spus că principalul argument care a motivat-o să ia parte la acest proces a fost răzbunarea. Traficantul care o trimisese în străinătate nu i-a permis să-și vadă fiica timp de mai multe luni. În acel timp, fiica Jasminei

era la bunica ei, care era alcoolică. Jasmina știa că femeia care o traficase avea și ea un copil mic și a considerat că este răzbunarea perfectă pentru a o face să sufere, cum a suferit și ea, fiind separată forțat de copilul ei.

În alte situații, victimele au acceptat să depună mărturie din dorința de a fi în siguranță (și pentru ca alții să fie în siguranță) și de a nu se mai teme de răzbunarea traficantului:

Nu m-am răzgândit imediat. Dar, gândindu-mă la ororile prin care trecusem, mi-am dat seama că voi fi mai în siguranță dacă oamenii aceia vor fi în închisoare.

Dacă infractorii intrau la închisoare, mă linișteam.

“Iulia” a fost contactată de poliția locală și i s-a cerut să depună mărturie împotriva traficantilor ei imediat după ce s-a întors acasă... Motivul principal care a determinat-o să facă acest lucru a fost dorința de a nu-i mai lăsa să-și continue activitățile. Aflase că aceleași persoane recrutaseră și exploataseră multe fete și s-a simțit obligată să contribuie la condamnarea lor, pentru ca să nu mai sufere și alte persoane experiențe similare (Bjerkkan & Dyrliid 2006a: 10).

În câteva cazuri, victimele au participat la procese și au fost pronunțate sentințele. O victimă a explicat, „Am depus mărturie împotriva [traficantilor] și am câștigat cazul. Am fost fericită că și-au primit pedeapsa”. Însă, trebuie menționat că accesul la justiție presupune multe restricții și, adesea, poate implica riscuri și consecințe reale pentru viața victimei. Când au fost implicate în procesele penale și civile, multe victime nu au fost mulțumite de modul în care procesul s-a derulat. O victimă a spus că ar fi trebuit organizat într-un alt mod, „să primim mai multă consiliere juridică calificată, să se asigure o mai bună protecție martorilor care depun mărturie împotriva traficantilor lor”. O altă victimă a fost foarte dezamăgită de sistemul juridic, care nu reușise nici să îl condamne pe traficant, nici să o protejeze pe aceasta și pe familia sa. El, victima, a spus că îi pare rău că a dat declarație la poliție:

Ar trebui să le ajute mai mult. Cel puțin ar trebui să se asigure că protecția acordată de poliție este reală pentru că, de exemplu, sora mea primea telefoane de la traficanți, care îi spuneau că eu le-am distrus o afacere de sute de milioane și că așa ceva nu poate fi iertat. În plus, poliția ar trebui să ne trateze altfel ... Ajuți statul pentru nimic.

Eu nu aş mai face acelaşi lucru acum. Credeam că trebuia să fac asta, pentru că tipul acela făcuse multe lucruri rele multor oameni ca mine şi ar fi putut continua. Dar, depunând mărturie împotriva lui, mi-am făcut rău mie, pentru că, de atunci, sunt tot timpul pe drumuri. E singura remuşcare pe care o am ... Chiar dacă [soţia mea] era mai tânără decât mine, a fost mai deşteaptă şi mi-a spus să nu dau declaraţie la poliţie. Am făcut cum am vrut şi asta este. Nimic nu se mai poate schimba acum.

În acelaşi timp, victimele simt că avocaţii lor nu s-au ocupat cum trebuie de cazul lor. Un exemplu este cazul unei victime care a spus că avocatul ei ţipa adesea la ea, îi spunea că nu e bună de nimic şi că tindea mai mult să îl creadă pe traficant decât pe ea. Mai mult, femeia a spus că avocatul nu era interesat de interesele şi experienţele ei:

Mai târziu, când procesul era deja pe rol de şase luni, a încercat să mă convingă să îmi retrag mărturia spunând „îţi este rudă, fie-ţi milă de ea”. Am fost şocată. Insista să fac asta şi, în cele din urmă, mi-a fost milă de ruda mea.

O altă plângere rezidă în faptul că victimele nu au primit informaţii referitoare la cazul lor de la poliţie sau autorităţile judiciare şi nu au fost ținute la curent cu evoluţia cazului lor:

[Atitudinea poliţiei] a fost de genul ... „lasă-mă în pace, am lucruri mai importante de făcut decât treaba asta a ta”.

Singurul lucru pe care încă vreau să îl fac, şi mi-am promis că îl voi face într-o zi, e să îl sun pe poliţistul din [ţara de destinaţie] care s-a ocupat de cazul meu pentru că sunt curioasă să aflu ce s-a întâmplat.

Nu, nu m-au contactat. Am mers să întreb dacă sunt noutăţi. Le-am spus unde merg şi ce fac. Mi-au spus că nu se întâmplase nimic ... M-ar fi sunat dacă s-ar fi întâmplat ceva.

Victimele au mărturisit că s-au simţit frustrate de durata anchetelor în cazurile de trafic de persoane şi a proceselor ulterioare, multe dintre ele desfăşurându-se literalmente vreme de mai mulţi ani.

Durează de mai bine de un an şi nu se întrevide nici un sfârşit. Ori e absent un avocat, pentru ca la următoare întrevedere să nu fie prezent celălalt.

Da, vreau ca oamenii aceia să fie pedepsiți. Întorcându-mă [acasă], am dat o declarație la poliția locală. Dar, până acum, nu am primit nici un răspuns. Asistentul social mi-a spus că [poliția anti-trafic] va putea să se ocupe de cazul meu. [Asistentul social] a mers acolo cu mie. Am dat declarație acolo și apoi am fost chemată la poliția locală de mai multe ori, pentru a continua mărturia, și asta a fost tot. Au trecut patru ani de atunci și nici un rezultat.

Alte impresii negative au fost generate de faptul că victimele au considerat că procesul legal a fost confuz, inaccesibil și dincolo de controlul lor:

Mi se părea că judecătorul vorbea o altă limbă, folosind cuvinte pe care nu le înțeleg, dar apoi am uitat să îl întreb pe avocatul meu ce înseamnă. Când am dat declarație la poliție, mi-au luat pașaportul și nu mi l-au dat încă înapoi.

Procurorul mi-a respins dosarul... Poliția de crimă organizată a instrumentat cazul. Au spus că totul va fi bine, dar, când au ajuns la tribunal, procurorul a decis neînceperea urmăririi penale... L-am sunat o dată pe [polițist] ca să îl întreb despre caz. Mi-a spus că nu se aștepta ca dosarul să fie respins pentru că instrumentase cazul corespunzător și adunase suficiente probe. Mi-a spus că nu știe de ce procurorul a luat acea decizie.

Acest aspect nu reprezintă o problemă numai pentru victimele cu un nivel de instruire redus, pentru care este, de altfel, un aspect extrem de grav, ci și pentru toate persoanele traficate, în general, și, după cum se poate demonstra, pentru toți oamenii. Deosebit de important este, așadar, sprijinul pentru înțelegerea și parcurgerea procesului legal, lucru care poate influența atât sentimentul de siguranță al victimei, cât și sentimentul său de capacitate.

Anumite victime au simțit că, în unele cazuri, lipsa dreptății era legată de corupție. O victimă a lansat ipoteza mitei în cazul pe care îl deschisese împotriva traficantilor ei. Acuzații primiseră doar amenzi și nu au fost închiși: „Sentința cerută de procuror a fost de 18 ani și jumătate de închisoare, însă judecătorul a dat o sentință constând în plata unei amenzi de 1000 de dolari pentru fiecare traficant, după care au fost iertați... nici măcar nu au fost pedepsiți... pentru ei, 1000 de dolari e un fleac”.

Pentru anumite victime, imposibilitatea de a obține dreptate în justiție a avut consecințe reale în viața lor, în sensul unor posibile răzbunări. Multe dintre ele s-au declarat speriate tot timpul, lucru care poate avea efecte devastatoare atât pentru victimă, cât și pentru familia acesteia:

Îmi este frică... pentru că persoanele împotriva cărora am depus mărturie pot afla unde sunt... M-au mai amenințat înainte ... O fată de la centru mi-a spus că s-a întâmplat ca traficanții să plătească fete din centru ca să scoată de acolo o fată care a declarat împotriva lor. Mi-e frică. Fratele traficantului a fost deja închis. Mă aștept la orice din partea lor. Oriunde merg, sunt speriată: acasă, când merg să o iau pe fiica mea de la grădiniță, chiar și acum, când am venit pentru acest interviu, sunt însoțită de mama mea.

Nu am vrut să merg la poliție. Îmi era frică. Dar m-am gândit că, într-un fel sau altul, tot îmi vor face rău. Dacă și-ar da seama că m-am întors acasă, ar vrea să mă ducă înapoi și să îmi facă rău. Așa că m-am gândit că ar fi mai bine să merg la poliție și să le spun tot. Așa am și făcut și, o vreme, au fost chiar reținuți. Dar apoi, i-au eliberat. Le-am spus polițiștilor că oamenii aceia erau proxeneții mei, le-am spus tot. Poliția i-a ținut în arest o noapte, dar apoi un prieten [străin] de-al lor a venit și a vorbit cu poliția. A spus că lucrau pentru el și poliția i-a eliberat. După aceea, poliția nu a mai făcut nimic.

A fost greu și îmi e frică să merg acasă. Mi-e teamă pentru că încă sunt în stare de libertate. Încă mai au fete ca prostituate acolo. Știu asta de la prietena mea. Stau acasă liberi și nimeni nu le face nimic și fetele sunt speriate.

Nu. Nu mă simt deloc în siguranță. Mă aștept în orice moment ca [traficantii] să vină după mine, toată familia celui care a fost arestat... Nu am cui să cer ajutorul, nimeni nu te poate ascunde. Va trebui să fac singură ceva.

Aspectele legate de siguranță și securitate

Victimele și persoane cu atribuții anti-trafic evidențiază nevoia de a acorda atenție siguranței și riscurilor pe durata asistării în țara de destinație sau de tranzit, dar și la întoarcerea acasă. Victimele și familiile lor pot fi expuse acțiunilor de răzbunare ale traficantilor când acestea depun mărturie împotriva acestora în instanță sau dau o declarație la poliție. Victimele pot fi, de asemenea, expuse riscului violenței sau în pericol de a fi re-traficate la întoarcerea acasă, mai ales dacă traficantul provine din aceeași regiune.

Victimele au declarat că se simțeau nesigure și lipsite de protecție când se gândeau la posibilitatea de a intra în contact cu traficanții lor (sau cu familiile sau aliații traficantilor).

Când mi-au spus că mă voi întoarce [în țara mea de origine], m-am gândit la ce putea să mi se întâmple. Știam că unii dintre ei sunt încă în libertate și mă temeam că voi ajunge din nou pe mâinile lor.

Ieri, i-am spus consilierului meu că îmi este puțin teamă. [Traficanții] știu că sunt în [capitală]. E scris în declarația mea — că sunt într-un centru din [capitală]. N-am vrut ca tribunalul să știe asta. Inspectorii m-au trimis acolo, dar nu știu precis unde sunt. [Capitala] e un oraș mare, dar oricum ... Uneori, când mă gândesc la asta și mă plimb, mă întorc și am impresia că sunt chiar în spatele meu. Sunt neliniștită.

Știu că sunt periculoși, știu ce fel de oameni sunt și, de aceea, îmi era frică.

Lucrul acesta m-a pus pe drumuri de mai bine de doi ani. Am stat în chirie mai mult de un an și apoi ne-am mutat la mama soției mele, dar, din nou, a trebuit să plecăm de acolo pentru că traficanții aflaseră unde eram. Așa că ne-am mutat iar la o rudă a soției mele. Nu știm cât timp vom sta aici. Cred că singura posibilitate pe care o avem este să plecăm din țară. Sora mea mi-a spus că oamenii acei au amenințat că mă calcă cu mașina dacă mă găsesc.

Locuiesc foarte aproape de [traficanți]. Este un singur sat între noi și se știe orice mișcare în satele acestea. E greu, e foarte greu. De fiecare dată când merg acasă, oricât de fericită aș fi să fiu acasă de sărbători, am o piatră pe inimă și mi-e frică să fiu acolo. Nu știi niciodată ce se poate întâmpla. Chiar dacă nu ieși în oraș sau la discotecă, tot pot să te prindă când mergi să cumperi pâine sau să faci cumpărături. Nu e mare lucru, pot să te ia într-o mașină. Nu se tem.

Tipul acela este în închisoare și a primit 15 ani, dar a făcut apel ... Nu pot spune că sunt mulțumită, pentru că are rude afară și nu voi fi niciodată sută la sută în siguranță. Într-o zi, voi ieși din [centru], pentru că asta voi face într-o zi. Nu că mi-ar fi neapărat frică, dar știu că nu voi fi în siguranță afară.

Multe victime se îngrijorează pentru problemele cu care s-ar putea confrunta membrii familiei și comunității lor.

Mă gândesc la mama și la sora mea și mă tem de ce li s-ar putea întâmpla din cauza mea. Așa cum au prins-o și au bătut-o pe mama

mea, ar putea intra noaptea în casă, să le bată din nou și nimeni nu ar ști nimic.

Un alt aspect adus în discuție în cursul interviurilor cu victimele este dacă acestea sunt informate cu privire la riscurile pentru siguranța și securitatea lor, în cazul în care depun mărturie. O femeie care a acceptat să depună mărturie la tribunal a fost destul de relaxată cu privire la siguranța și securitatea ei: „Da, voi depune mărturie împotriva lui cu plăcere. Nu am nici un motiv să îmi fie frică. Dreptatea e de partea mea”. Aceasta în ciuda problemelor cu care s-au confruntat alte victime în aceeași țară în cursul proceselor împotriva traficantilor lor, ceea ce ne face să ne întrebăm dacă a primit informații complete și adecvate cu privire la riscuri și la problemele de siguranță.

Este important de remarcat faptul că nu toate problemele de siguranță și securitate sunt cauzate de răzbunarea și violența traficantilor. Victimele pot fi expuse, de asemenea, violenței din partea vecinilor și a membrilor comunității după ce ies dintr-o situație de prostituție forțată. O victimă a spus că a fost violată de niște bărbați din comunitatea ei la un eveniment al satului pentru că, după cum au declarat aceștia, dacă tot a prestat servicii sexuale pentru bărbații din străinătate, de ce nu ar face și pentru ei același lucru (Brunovskis și Surtees 2007). O altă victimă traficată în UE a explicat cum o prietenă a fost violată în cadrul comunității ei, la întoarcere: „O fată care s-a întors din străinătate mi-a spus că a fost violată de vecinii ei, i-au spus ,cu [străinii] te poți culca, o sa ne refuzi pe noi?“.

În anumite cazuri, amenințările și violența au fost îndreptate împotriva victimelor și riscurile pentru siguranța acestora au fost foarte reale:

M-am întâlnit cu traficanta în drum spre secția de poliție și m-a amenințat cu un cuțit. Știam că nu glumește, pentru că îl înjunghiasse cu un cuțit chiar și pe soțul ei. M-a amenințat că mă omoară dacă nu îmi retrag declarația. I-am spus polițistului despre aceste amenințări și mi-a solicitat să dau o altă declarație cu privire la amenințări și asta a fost tot. Mi-au promis că o vor reține câteva zile, dar nu au făcut-o, pentru că nu existau probe. În caz de urgență, trebuia să mă adresez poliției locale. Când mi s-a dat un avocat, i-am spus despre aceste amenințări, dar nu le-a acordat nici o atenție. Mi-a spus „n-o să te omoare ... nu-ți fie frică ... uită de asta”. Polițistul din cadrul poliției locale m-a amenințat și el cu pistolul, spunându-mi să-mi retrag declarația împotriva traficantei. M-am plâns de asta avocatului meu; a scris un bilet și mi l-a dat să-l transmit polițistului din cadrul poliției

locale. Când a citit așa-zisul „apel” (nici măcar nu era semnat de către avocat), polițistul mi-a râs în față și mi-a spus să dispar de acolo.

[Traficantul] mi-a spus: „Dacă ajunge fratele meu în închisoare, mai devreme sau mai târziu, te voi omorî”.

[Când am ajuns acasă] erau deja acolo și mă așteptau. Erau cam șapte [traficant]. Țipau la mama mea, la mine. Nu puteam spune nimic. M-au amenințat că mă omoară dacă nu mă întorc. Au spus că m-au cumpărat și că le datorez bani.

Unele victime spun că s-au confruntat cu probleme de siguranță și, într-un caz, chiar violență ca urmare a implicării în procedura juridică împotriva traficantilor lor:

Nu, [procedura] nu a rezolvat nimic. Sunt toți liberi. De îndată ce ies [din centru], mă vor găsi și mă vor ucide.

Mă pune mult în pericol. Am avut atât de multe probleme când am mers la tribunal. De fiecare dată, trebuie să intrăm prin pasaje secrete, să ieșim cu escortă ... De fiecare dată aveam probleme. La intrare, soția lui m-a atacat. Avocatul meu m-a salvat. Îmi era frică și nu știam ce căuta acolo. Am văzut-o de două sau trei ori acolo și m-am mirat că era în [oraș]. M-a tras de mânecă, dar avocatul m-a apărât. Apoi, din nou, m-a atacat în fața ușii judecătorului. Apoi, mi-au permis să intru mai repede ca să dau declarația ... Știu că nu poate să mi se întâmple nimic în tribunal. Dar, mă sperie cuvintele lor... Își spun între ei: „Uite cât de bine o apără. Dar asta nu va ține o veșnicie. O să o găsim și o să omorâm”. Știu că există siguranță în interiorul instanței, dar acele cuvinte m-au speriat.

[Acasă] îmi e teamă, pentru că sunt implicată într-un caz împotriva lor. Procurorul a respins dosarul și [traficantii] au prins-o pe mama mea, au bătut-o și au amenințat-o, iar poliția nu a făcut nimic.

Problemele de siguranță au fost amplificate de faptul că, în general, victimelor nu li se asigură protecție adecvată, nici măcar în timpul proceselor.

Până și poliția nu ne-a permis să intrăm în sala de judecată pentru că nu era sigur ... Intram întotdeauna prin pasaje secrete. Ne ascundeau undeva. La sfârșit, când nu s-au mai putut descurca, l-au chemat pe comandantul poliției care a dat dispoziție să fim escortate.

Însă multe victime nu au beneficiat de protecție:³⁷

Când am mers la poliție, am făcut-o cu o singură condiție. Știam că, dacă spuneam ceva despre familia asta, aș fi fost în pericol să fiu urmărită de ei. Așa că am spus poliției că voi da o declarație doar dacă mi se va asigura protecție. Mi-au spus că așa vor face, dar după ce am dat declarația, nu s-a întâmplat nimic. Le-am spus că sunt urmărită de traficanți și poliția mi-a spus să apelez la ei dacă se întâmplă ceva. I-am întrebat cum să ajung la poliție dacă mă lovește o mașină. M-au mai chemat la poliție, dar nu am vrut să merg. Nu avea nici un rost să merg acolo. Nu trebuia să fi spus la poliție povestea mea.

Cel puțin, ar trebui să se asigure că protecția oferită de poliție este reală pentru că, de exemplu, sora mea a fost sunată de traficanți, spunându-i că le-am distrus o afacere de sute de milioane și așa ceva nu poate fi iertat.

Într-un caz, siguranța victimei a fost periclitată de faptul că poliția nu a respectat anonimatul acesteia și a transmis informații despre victimă presei:

[Polițistul] a dat o declarație în presă. A dat și numele meu întreg... Scia în toate ziarele. „Fată scoasă dintr-o rețea criminală ... Numele fetei este acesta ... locuiește acolo ... a fost căsătorită ... are un fiu ... pe fiu îl cheamă”. Am fost în stare de șoc. Nu puteam merge mai departe ... M-au hărțuit acasă, m-au amenințat. S-au întâmplat multe lucruri. Au rămas în arest doar 48 de ore, după care au fost puși în libertate. Nu aveau nici o dovadă.

În absența unei evaluări a riscului, efectuată individual și continuu, este dificil să ne dăm seama măsura în care siguranța reprezintă un risc pentru victime. Mai mult, au fost studiate puțin riscurile reale pentru victime și cazurile de răzbunare și violență îndreptate împotriva victimelor, atât cele care au acționat împotriva traficanților cât, cât și cele care nu au făcut nimic.

³⁷ Din 364 de victime ale traficului de persoane reprezentate de Centrul pentru Prevenirea Traficului de Femei (CPTF) din Republica Moldova, numai 3 au primit o anumită formă de protecție în timpul urmăririi penale și în justiție, iar victimele au fost obligate să intre în contact cu traficanții pe parcursul procedurilor judiciare (CPTF 2006: 14-5). Alte persoane cu atribuții în combaterea traficului de persoane au remarcat faptul că, în majoritatea țărilor, protecția victimelor/martorilor lipsește cu desăvârșire, deși unele victime au primit protecție *ad hoc*, prin intervențiile personale ale unor reprezentanți ai poliției, parchetului și instanțelor.

În mod cert, multe victime nu s-au simțit sigure nici în străinătate, nici la întoarcerea acasă. Pentru multe dintre ele, au existat probleme foarte reale legate de siguranță care au trebuit luate în considerare de către poliție și de către agențiile specializate în diferite etape ale vieții după traficare. Evaluarea riscului se face în mod continuu și în funcție de evoluția situației victimei. Este posibil ca riscurile să varieze în funcție de situație, moment, locație și implicare în proces. Este important ca furnizorii de servicii și organele de aplicare a legii să anticipeze potențialele riscuri viitoare, pentru a se putea acționa în mod adecvat. Acordarea unui permis de ședere temporară (și permanentă) este un mod prin care riscurile imediate de siguranță pot fi abordate³⁸ și, în anumite țări din ESE, permise de ședere temporară au fost acordate victimelor străine cât timp s-au hotărât pașii următori. În anumite cazuri, au fost acordate permise de ședere pe termen lung, oferind victimelor și posibilitatea accesării unui program de asistență socială.

Abordarea eficientă a problemelor de siguranță și securitate constituie un obstacol semnificativ în regiunea ESE. Organele de aplicare a legii nu au, poate, resurse suficiente pentru a oferi siguranța necesară în toate cazurile și/sau nu se implică în acest sens. Protecția martorilor se impune atât în țările de destinație, cât și cele de origine, adesea înainte de procedura în instanță, pe durata acesteia și după, deși nevoile sunt pe termen lung și mai acute atunci când victima este martor în țara sa de origine.

Pentru unele victime, decizia de a accepta asistență într-un program la un centru a depins direct de amenințările pe care ea/el și familia sa le primise sau de neliniștile lor legate de siguranță, în general:

Înainte să vin la centru, [traficantii] stăteau în fața casei mele în fiecare seară. Și chiar dacă o sunam pe polițistă și îi spuneam că voi fi acasă, ce putea să facă ea, că eu sunt aici în sat și ea e în oraș?

Dacă o să am bani, când ies de aici o să-mi angajez un polițist care să mă apere. Pentru că, deși tipul e în închisoare, nu mă simt în siguranță în afara centrului.

Deși multe victime au menționat probleme legate de siguranță și securitate, trebuie spus, de asemenea, că multe dintre ele nu s-au confruntat totuși cu nici o amenințare sau acțiune de răzbunare și s-au întors acasă în siguranță.

³⁸ Opțiunea de a obține un permis de ședere temporară este disponibilă în șapte țări din ESE și Directiva Consiliului 2004/81/EC din legislația UE, privind Permisul de Ședere, impune țărilor UE să acorde opțiunea de rezidență persoanelor traficate.

În lipsa unei evaluări sistematice a riscului, este greu de stabilit în ce măsură reprezintă siguranța o problemă pentru victime. Cert este faptul că dimensiunea riscului nu este aceeași pentru toate victimele și există numeroase cazuri în care siguranța nu reprezintă o problemă. Mulți actori antitrafic susțin că este mai bine să fie precauți și să anticipeze situațiile cu risc ridicat, însă acest lucru are impact asupra victimelor. Dacă problemele de siguranță și securitate nu sunt justificate, supraevaluarea acestora poate împiedica procesul de recuperare și stabilizare a victimelor. Victimele ale căror situații nu prezintă riscuri de siguranță pot deveni, inutil, stresate și neliniștite pentru siguranța lor în moduri care nu le mai permit să se întoarcă acasă sau la „o viață normală”. Trebuie să se găsească un echilibru între posibilele riscuri pentru siguranța victimelor, ținându-se seama de viața de zi cu zi a acestora și de nevoia lor de a se întoarce la normalitate.

Modelele, regulile și restricțiile programului

Orice program are reguli. Acestea sunt concepute pentru a facilita buna funcționare a programului, pentru a evita problemele de siguranță și de securitate, pentru a preveni conflictele între rezidenți, pentru a corecta comportamentele problematice și pentru a proteja victimelor de urmărirea traficanților lor. Așadar, pot apărea cazuri în care regulile și restricțiile să nu fie în concordanță cu profilul sau nevoile beneficiarilor.

Așadar, au existat recent discuții în jurul nevoii de a lua în considerație și a evalua anumite reguli și restricții în vigoare în cadrul programelor rezidențiale, destinate persoanelor traficate și altor victime ale violenței (Brunovskis & Surtees 2007; Brunovskis & Surtees în publicare în 2008). Și în interviurile purtate cu victimele au fost permanent menționate regulile și restricțiile centrului de adăpostire ca fiind importante și, adesea, creând probleme. Este relevant, în contextul acestui studiu, să analizăm modul în care victimele au perceput și au trăit aceste reguli și restricții.

Regulamentele privesc o serie de aspecte, inclusiv orarele și planificările, comunicarea și contactul cu exteriorul și libertatea de mișcare. Victimele au fost informate cu privire la aceste reguli în cursul uneia dintre primele discuții avute la intrarea în diferite programe care se desfășoară în centre de adăpostire:

[Asistentul social] a intrat cu noi în centru și acolo era o angajată cu care am vorbit despre cum este în centru, despre mâncare și altele, dacă trebuia să gătim și să facem curățenie singure. Mi-au explicat regulile centrului de adăpostire ... Nu ai voie să folosești telefonul și să

aduci alcool în interiorul centrului. Nu, nu avem voie să aducem alcool, nu am voie să spunem nimănui unde se află acest centru și așa mai departe... L-am dat [telefonul meu mobil] personalului de acolo.

[Cu privire la reguli] Fără telefoane, fără ieșiri, fără alcool. E pentru binele nostru.

Următoarele secțiuni prezintă reacțiile victimelor la unele dintre cele mai comune regulamente, punându-se accentul pe modul în care ele, ca beneficiari, le percep și le trăiesc.

Orare și programe

Majoritatea centrelor au programe fixe — pentru masă, activități și ora de culcare. Scopul acestor programe fixe, după cum este cazul multor reguli, este de a păstra ordinea în centru și de a asigura bunul mers al lucrurilor, fără conflicte. Totuși, unele persoane intervievate (în majoritate adulte) au considerat că aceste programe sunt prea restrictive și, în opinia lor, adesea ne-necesare. Multe au considerat unele dintre reguli ca fiind de-a dreptul pentru copii — li se cere să doarmă după-amiaza și li se spune ce au voie să mănânce și ce nu.

Mi-a spus, de exemplu, „Aici mâncăm numai micul dejun, prânz și cină. Trebuie să mănânci tot, să nu sari peste mese. După aceea, nu mai este nimic de mâncare”.

A fost minunat în centru. Dar problema era că trebuia să ne trezim și, apoi, să ne culcăm din nou după-amiaza, în timpul orelor de odihnă, de la ora două la ora patru. De exemplu, ne trezeam în jur de nouă sau zece dimineața. Apoi, somnul de după-amiază, de la două la patru. După aceea, ne trezeam și trebuia să mergem la culcare la ora unsprezece seara. Nu-mi plăcea asta, de exemplu. Nu ni se dădea voie să ne uităm la televizor în timpul orelor de odihnă. Nu mi-a plăcut acest lucru.

O serie de victime au semnalat că orele fixe la care se servea masa și, legat de aceasta, accesul la mâncare, au reprezentat o altă problemă a acestor programe:

Un alt lucru care mă făcea să mă simt neplăcut a fost faptul că într-o zi mi s-a făcut foame, dar se încheiase programul de servire a mesei.

Am mers și am luat untul, dar una dintre fetele care lucrau la centru mi-a spus să îl duc înapoi de unde îl luasem. S-a creat o stare de tensiune. În cele din urmă, fata mi-a explicat că ar fi trebuit să cer voie mai întâi.

[Despre pregătirea meselor] Apoi, de exemplu, trebuia să mănânci chiar și dacă nu îți plăcea mâncarea. Eu când mănânc gras mi se face rău. Nu am mai mâncat grăsimi de când eram mică. Când văd pe cineva mâncând grăsimi, mi se face rău.

Nu aveam voie să bem cafea mai mult de două ori pe zi. Nu mi-a plăcut asta.

Dar, dacă ne este poftă să mâncăm ceva, dar nu este în meniu, asistenta socială nu ne lăsa să mâncăm altceva. Nu primeam decât ce era în meniu... Dacă ieșeam să ne cumpăram o sticlă de apă, venea cu noi. Se teme că vom lua altceva. Număra într-o zi câte sticle, borcane și alte alimente mai rămăseseră.

Ne-am plâns și de mâncare. Voiam ceva dulce. Ne-au dat un borcan mic cu cremă de ciocolată. Nu era nimic pentru douăsprezece fete, nimic ... Nu, nu am fost mulțumită de mâncare.

Dar dacă te plângi, ți se spune: "Oh, dar ceri cafea tot la jumătate de oră". Cineva s-a plâns deja. Avem dreptul să cerem. Mâncarea este pentru noi.

Programele care acordă mai mare autonomie beneficiarilor în ceea ce privește activitățile zilnice obișnuite — cum ar fi gătitul, hotărârea orelor de somn și gestionarea timpului liber — au fost, în general, primite într-un mod mai pozitiv de către victime.

Comunicarea și contactul cu exteriorul

În țările de origine și de destinație, multe programe de asistare conțin restricții foarte stricte privind comunicarea și contactul cu persoanele din afara programului. De exemplu, în multe programe, telefoanele mobile sunt confiscate pe durata șederii:

Primul lucru pe care m-a întrebat [la centrul de adăpostire] a fost dacă am telefon mobil pentru că mi-au spus că nu voi avea voie să am unul. A fost șocată. Ce o să fac fără telefon?

Puteai da telefon doar de câteva ori și, adesea, trebuia să o faci în prezența unui asistent social:

Am putut suna acasă de trei ori [în două luni și jumătate] tot timpul cât am stat acolo.

Am o singură obiecție — nu pot să îmi sun familia decât o dată pe săptămână. Nu ajunge. Totul în rest e bine. Mi-aș dori să pot vorbi cu copiii și familia mea mai des. În rest, totul este minunat.

Avem dreptul să sunăm de la centru doar o dată pe lună. Familiile noastre ne pot suna mai des, dar noi nu putem să le sunăm decât o dată pe lună. Fiul meu mi-a spus că nu are bani ca să mă sune.

[Despre contactul cu familia de acasă] Cu cincisprezece zile înainte de a mă întoarce acasă, am avut posibilitatea să sun acasă și să-l anunț pe tatăl meu că urma să vin.

Cea mai frecventă explicație pentru această practică este faptul că victimele au nevoie să se rupă de traficanții lor și că, prin comunicările telefonice, siguranța centrului poate fi pusă în pericol.³⁹ Totuși, deși aceste lucruri nu reprezintă o problemă decât în etapa post-traficare, se pare că regulile nu sunt adaptate în timp și nu răspund nevoilor fiecărei victime în parte. Cu toate acestea, une din victime a stat într-un centru cu un regulament gradat, restricția privind utilizarea telefonului fiind, de exemplu, îmblânzită în timp. Această abordare, care pare a fi în concordanță cu obiectivul de reintegrare, a fost primită pozitiv de către persoana traficată: „Da, acum [mi se permite să folosesc telefonul mobil]. Vreme de o lună sau așa ceva [nu am avut voie] ... așa că o lună, poate chiar mai puțin”.

Contactul cu membrii familiei este, de asemenea, strict monitorizat în anumite programe și întâlnirile cu membrii familiei au, de obicei, loc în prezența unui angajat al centrului și chiar de reprezentanți ai poliției. În anumite cazuri aceasta a fost solicitarea beneficiarului, în alte cazuri era o prevedere de siguranță obligatorie. Totuși, acest lucru nu este întotdeauna necesar sau chiar solicitat și trebuie să ne întrebăm în ce măsură se poate desfășura

³⁹ O victimă străină a remarcat o situație paradoxală — faptul că telefoanele îi erau monitorizate de asistenți sociali din centru care nu vorbeau limba ei:

Da, bineînțeles, [era întotdeauna cineva prezent] ... Trebuie să vadă pe cine suni ... Nu mi-a plăcut, dar ei nu pot să mă înțeleagă când vorbesc în limba mea.

procesul de reintegrare în condiții atât de rigide. Victimele subliniază importanța legăturii cu familiile lor în cursul procesului de recuperare:

Nu mai puteam sta în [centru] și voiam să mă întorc în [orașul meu]. Voiam să stau cu mătușa mea și să mă pot întâlni cu tatăl meu și frații mei mai mici care locuiau cu mama. Nu mai voiam să rămân acolo.

Acum am nevoie de rudele mele apropiate, de prietenii mei. Am nevoie urgentă să ies, să mă simt altfel. Pentru că, dacă stai tot timpul închisă într-un anumit loc, toată ziua înăuntru, începi să te gândești la tot felul de lucruri. Devin foarte supărată.

Se impune să acordăm atenție potențialului impact stabilizator și reconfortant al contactului victimei cu familia sa, fie în persoană fie prin telefon. Totodată, fiind știut că unele victime au părăsit programul sau au refuzat asistarea din cauza unor asemenea restricții la contactul cu familia și prietenii, acesta este un aspect de avut în vedere (Brunovskis & Surtees 2007).

Libertatea de mișcare

În multe țări victimele sunt cazate în centre închise, din rațiuni juridice, în primul rând, (victimele străine din țările de destinație nu au documentele legale care să le permită să circule liber prin țară)⁴⁰ și din cauza problemelor de siguranță (riscul de răzbunare a traficantului). Totuși, în multe cazuri, asemenea restricții sunt pus în aplicare chiar și dacă aceste aspecte juridice și de siguranță nu se impun. Așa cum a explicat o victimă, „Nu mă pot plânge, am fost nemulțumită doar de faptul că nu mi-au dat voie să ies. Nu aveau nici un motiv să mă țină închisă. Nu aveam probleme, nici nu existau riscuri. Nu fusesem denunțată. Am solicitat un loc de muncă foarte repede pentru că mă plictiseam înăuntru”. Majoritatea programelor din ESE au adoptat o variantă sau alta a modelului centrului închis, chiar și atunci când vizează reintegrarea. Acest lucru continuă chiar și în paralel cu mai recenta punere în funcțiune a programelor care folosesc modele rezidențiale mai deschise.

Interviurile cu victimele asistate atât în țările de destinație, cât și țările de origine, au demonstrat că viața într-un centru închis era una dintre problemele cel mai frecvent amintite, deși nivelul stresului indus astfel variază de la o victimă la alta.⁴¹

⁴⁰ Aceste rațiuni juridice au fost, într-o oarecare măsură, atenuate de opțiunea de obținere a permisului de ședere temporară în șapte țări din ESE, precum și în câteva țări din UE.

⁴¹ Acest lucru a fost remarcat și în alte regiuni, cum ar fi Asia, unde persoanele traficate nu au fost de acord cu restricțiile implicate de modele de asistare: „După ce am fost eliberate,

Voiam să plec din casa aceea, chiar dacă asta ar fi însemnat să merg în stradă. Pentru că mă simțeam ca la închisoare. Sunt gratii la geamuri. Ai impresia că ești în închisoare. Nu ți se dă voie să mergi pe balcon ... Ca o închisoare. Gratii peste tot în jurul tău. Ca și cum ai sta în închisoare.

Eram supărată și știi cum e să stai într-un loc închis. Nu aveam ce face toată ziua. Dar m-am obișnuit cu regulile.

De exemplu, erau reguli privind ieșitul afară. Nu puteai ieși din centru și nu ne dădeau voie decât dacă mergeam la clădirea principală a centrului. M-am simțit ca și cum aș fi din nou în secția de poliție, ca un prizonier.

Eram închise în locul acela. Deși era confortabil, mă simțeam ca o pasăre închisă într-o colivie de aur ... Am înțeles că încălcasem regulul legal de vize, nu aveam pașaport ... Știu că trebuia să respect toate regulile... pentru că nu stăteam acolo legal.

Nu părea rău. Am avut câteva probleme, la început, cu regulile, pentru că nu puteam ieși singură, așa cum făcusem [în străinătate]. Dar, m-am adaptat repede.

Nu puteam ieși ... Din punct de vedere psihologic este foarte greu ... O fată a înnebunit efectiv, în fața mea.

Cred că, în primul rând, a fost vorba de libertate ... două luni și două săptămâni am fost închisă între patru pereți. Mă dădeam cu capul de calorifer și loveam pereții cu pumnii. Efectiv, înnebuneam. Când am vorbit cu directoarea și mi-a spus că mai trebuie să stau două sau trei luni, am fost devastată. Am protestat.

Nu te lăsau să ieși în curte decât dacă te însoțeau. Ca la închisoare. Așa că stăteam toată ziua, mâncam și ne uitam la televizor.

O fată — în vârstă de 16 ani când a fost asistată — a explicat cum, pentru ea, vizita la cabinetul medicului devenise foarte importantă pentru că îi permitea să iasă din centru:

am fost ținute într-un centru vreme de șapte luni. A trebuit să ne facă analize medicale și doctorii nu au fost foarte cooperanți cu noi. Am dus o viață foarte înregimentată în centru. Pe durata șederii lor acolo, mai multe fete au cerut chiar să fie trimise înapoi în bordel sau acasă” (ILO 2006: 8).

Când trebuia să merg la doctor, eram fericită pentru că ieșeam la aer. Abia așteptam. Mergeam cu taxiul și ne întorceam cu taxiul ... era bine să merg la doctor. Eram fericită că puteam ieși.

Pentru unele din persoanele intervievate, modelul închis a ridicat întrebări asupra deciziei de a accepta asistarea.

Era ca într-un apartament. Dar poate cu partea proastă că nu ți se dădea voie să mergi nicăieri ... Mi-ar fi prins bine să ies puțin, am crezut că voi înnebuni stând închisă două luni și jumătate. Poate că aș fi refuzat să vin [dacă aș fi știut despre aceste restricții]. Poate, nu sunt sigură.

Da. Am spus: „Nu voi merge în acel centru; nu pot sta într-un loc închis. Am fost destul în locuri închise. Destul am fost maltrată”. Mi-au răspuns: „Nu este vorba despre maltratare, vei merge frumos în acel centru, vei sta acolo cât timp dorești, apoi vei fi transferată și ei vor hotărî unde mergi”. [Am spus] „Nu vreau să merg acolo”.

Aceste observații sunt în concordanță cu alte studii care au considerat că restricțiile acestui program, cum ar fi libertatea de mișcare, au dus uneori la apariția unor probleme în program, precum și la refuzul victimelor de a accepta asistența (Brunovskis & Surtees 2007). Alte studii au pus, de asemenea, sub semnul întrebării utilizarea modelelor închise în toate cazurile, în special acolo unde nu sunt semnalate riscuri privind siguranța victimei și este nevoie de servicii de reintegrare (Brunovskis & Surtees 2008; Reiter 2005: 17; Rosenberg 2006). Mai mult, trebuie menționat că *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking (Principii și îndrumări privitoare la drepturile omului și traficul de persoane)* subliniază explicit nevoia de a proteja dreptul victimei la libertatea de mișcare și de a garanta că măsurile anti-trafic nu îi încalcă acest drept (UNOHCHR 2002).

În unele țări opțiunile de cazare sunt mai puțin restrictive, oferind mai multă libertate beneficiarilor. O serie de programe folosesc un model de centru în trepte care abordează, pe rând, fiecare etapă a vieții pot-traficare a victimelor — un centru de adăpostire de urgență pentru prima ședere scurtă și pentru intervenția de urgență, centre de primă îngrijire, pentru o ședere de două până la trei luni, și case autonome pentru victimele care sunt în procesul de (re)integrare (Kvinnoforum 2003: 11). O persoană din ESE trafică în UE a fost, inițial, în pericol și, prin urmare, nu i s-a permis să circule liber, o restricție atenuată în timp. Vorbind despre timpul petrecut acolo, ea a spus:

A trecut repede. Făceam sport, aveau diferite tipuri de programe. Puteam să ne plimbăm afară. Trebuia numai să spunem unde mergem și pentru cât timp. Dacă voiam să mergem în parc, spuneam că mergem în parc. Nu ne lăsau să stăm prea mult pentru că nu era sigur pentru noi. Traficanții locuiesc în [țara respectivă] și era mai sigur să nu ne găsească. Și doar spuneam angajaților de la centru unde mergem și ce facem. Adevărul e că știau tot ce făceam.

Numeroase victime au beneficiat de servicii de asistență în cadrul unor programe din străinătate, unde obiectivul asistării este reintegrarea și independența victimelor, să fie capabile să treacă spre o viață independentă. Posibila neconcordanță între aceste obiective și modelul de centru de asistență închis este, de asemenea, importantă de remarcat. O victimă a povestit despre perioada în care a primit asistență în străinătate:

Regulile nu erau atât de stricte. Puteam ieși de două ori pe săptămână. De exemplu, eu ieșeam de două ori pe săptămână cu prietenele mele de la centru. Ne dădeau bani ca să ieșim, singurul lucru pe care cereau să îl știe era unde mergem, în ce loc și cu ce, cu autobuzul sau cu trenul, și să ne întoarcem la timp. Depindea de ora la care ieșeam. Dacă aveam vreo problemă sau dacă nu ne puteam întoarce, era întotdeauna cineva care putea veni să ne ia cu mașina și să ne aducă înapoi.

Stabilirea tipului de centru adecvat nevoilor fiecărei victime (fie că este vorba de un centru închis, deschis sau unul cu condiții speciale) trebuie să se facă în funcție atât de evaluarea riscurilor pentru fiecare caz în parte, cât și de cadrul legal specific. Totuși, trebuie să se bazeze în egală măsură pe obiectivul general al programului, fie că este vorba de intervenție de urgență, în situație de criză, fie că este vorba de reintegrare pe termen lung.

Utilizarea penalizărilor și pedepselor

O serie de programe au folosit penalizări și pedepse în cazurile în care regulile nu au fost respectate. Aceste sancțiuni variază de la un program la altul, la fel și abaterile pentru care sunt pedepsiți beneficiarii.

Existau penalizări. Dacă făceai ceva rău, trebuia să stai în cameră toată ziua ... De exemplu, dacă nu faci ceva bine sau dacă te bați cu celelalte fete. O dată m-am bătut și eu cu o altă fată.

De exemplu, dacă spargi ceva, dacă refuzi să faci ceva prin casă, trebuie să mergi în camera ta.

Cu toții am primit o sancțiune sau alta. Am fost trimiși în camerele noastre sau ni s-a interzis să mai ieșim.

Dacă ne întorceam târziu, nu mai ieșeam ... până când se răzgândeau.

Din perspectiva unor victime, sancțiunile au fost un element esențial pentru buna funcționare a centrului. În același timp, nu toate regulile au fost percepute ca fiind la fel de importante și multe victime s-au declarat nemulțumite pentru că au fost pedepsite pentru ceea ce lor li se păreau abateri minore sau irelevante:

M-au prins uitându-mă pe fereastră și mi-au dat un avertisment. Mi se părea foarte ciudat să primesc un avertisment pentru un lucru atât de stupid. Dar, acum, m-am liniștit. Însă tot nu mi se pare corect. E numai o fereastră și nu faci decât să privești. Și chiar dacă lăsăm ferestrele deschise, tot au impresia că privim afară. Dar asta nu înseamnă că, dacă las geamul deschis, mă uit afară toată ziua.

De exemplu, dacă voiai să mergi undeva, trebuia să te înregistrezi într-un caiet și să indici ora întoarcerii. Chiar dacă întârziai câteva minute din cauza traficului, erai pedepsit.

În alte cazuri, pedepsele au fost considerate dure și au cauzat probleme pentru beneficiari:

Dacă mă luam la harță cu cineva pentru că se luaseră de mine. M-am luat la bătaie cu ele și, apoi, ca pedeapsă, a trebuit să fac 200 de genuflexiuni. Așa am făcut o criză de apendicită.

Regulile sunt următoarele: te trezești dimineața, îți faci patul, mături și faci curățenie în cameră, faci gimnastica de dimineață. Dacă nu faci toate aceste lucruri, ești pedepsit ... Te obligă să faci altceva, mai greu decât că-ți cureți camera sau gimnastica de dimineață; sau nu îți primești plata săptămânală.

Stabilirea regulamentului

Beneficiarii nu au fost de acord cu regulile care nu li se păreau logice sau care păreau inutil de restrictive. De exemplu, o victimă care nu se afla în

nici un fel de pericol după declarațiile poliției, nu a avut voie, conform regulamentului, să petreacă timp cu mama ei care locuia în același oraș unde era și centrul. Chiar și comunicarea telefonică era limitată și nu a putut să o sune pe mama ei decât o dată pe săptămână. Dat fiind faptul că scopul programului era reintegrarea victimei, faptul că a fost ținută departe de familia ei pare să fi fost o metodă neproductivă.

Puteam merge la mama mea, dar trebuia să mă întorc până la zece seara. Îmi dădeau voie să merg, dar trebuia să revin la zece. M-a deranjat, însă, de ce la ora zece? De ce nu puteam să dorm la mama mea? ... Nu am fost mulțumită pentru că nu puteam ieși, nu puteam să o sun pe mama mea când doream și pentru că trebuia să merg la culcare la ora unsprezece seara. Asta m-a deranjat foarte tare. Nu eram la armată.

De asemenea, o altă victimă a explicat cum restricțiile au avut un impact direct asupra eforturilor sale de a crea relații și i-au limitat autonomia, ambele componente importante ale procesului de refacere.

Ar fi normal ca dacă mă întâlnesc cu cineva să pot spune că locuiesc la centru. Și să vin aici și să spun că mă văd cu cineva și că doresc să mă întâlnesc cu el. Am cunoscut un băiat într-un videoclip, ieșim deja de doi ani, mă invită în oraș, dar nu pot merge pentru că trebuie să mă întorc la ora zece. De ce să îi spun că nu pot ieși, de ce să îi spun că nu am un telefon? Nu ne lasă să avem lucrurile acestea. Poate că vreau să mă îmbăt. Am nevoie de asta la un moment dat... De ce trebuie să controleze ce fac și nu îți dau voie? Erau multe lucruri pe care nu aveam voie să le fac. Mergeam în [orașul din apropiere], mă îmbătam, și apoi veneam la centru și le spuneam ... nu mai țin minte ce minciuni am spus.

Este important să existe reguli care să mențină ordinea și să evite tensiunile și conflictele. Mulți dintre beneficiarii centrelor au spus că regulile erau importante pentru ei ca rezidenți din cadrul programului. O rezidentă a explicat cum era nemulțumită de faptul că anumiți beneficiari încălcau regulile centrului: „[Asistenții sociali] au încercat să vorbească cu ei ca să le explice și să îi învețe lucruri bune, dar fetele acele nu respectau regulile pur și simplu. Pentru una, sufeream toate, nu îmi place acest lucru. Dacă aveam nevoie de probleme, aș fi putut rămâne acasă, le aveam în fiecare zi și am venit aici ca să mă liniștesc și să îmi văd de viață”. În alte cazuri,

persoanele intervievate au explicat cum regulile programului le-au dat un sentiment de siguranță și că nu au fost exagerate:

Fără alcool, fără droguri ... nu trebuia să divulgi nimic. Nu poți da nimănui numărul de telefon. Aveam un telefon fix, dar puteam suna numai dacă numărul nu putea fi identificat. Trebuie să știm pe cine sunăm, putem suna numai pe fix și tasta zero e blocată.

În primul rând, nu poți face [prostituție] și ți se acordă încredere în toate. Dar prima regulă este că nu ai voie să te mai implici în prostituție. Poți să începi o școală sau să îți găsești un loc de muncă sau așa ceva.

Așadar, pentru multe victime — majoritatea fiind femei adulte — anumite reguli și regulamente era problematice și chiar descurajante.⁴²

În mare, a fost important pentru beneficiari ca regulile să nu fie exagerate sau ilogice. Unele persoane traficate au explicat că pentru ele regulile programului au fost acceptabile când erau compatibile cu regulile pe care le ai când locuiești acasă, în general:

Da, lucrurile obișnuite ... Erau aceleași reguli — fără alcool, fără droguri, să nu spui nimănui adresa, să nu ieși prea mult, trebuie să spui cuiva când ieși. La început, trebuia să spunem de fiecare dată când ieșeam și să raportăm totul, în prima lună și jumătate puteam sta numai până la ora unsprezece seara, apoi putea ieși din când în când ... erau o serie de reguli, de fapt să nu faci lucrurile pe care nu le-ai face nici acasă. Nu era atât de strict. Restricții rezonabile, nu ca în acele centre unde se exagerează.

Regulile erau bune. Nu aveam voie cu alcool în apartament. Ne-au spus regulile înainte de a ne muta. Trebuia să fim acasă până la ora unsprezece seara. „Dacă ai ceva de făcut dimineața, nu ne pasă dacă ai stat târziu, obligațiile trebuie îndeplinite”. Era pentru binele nostru.

⁴² În același mod, Bjerkan & Dyrliid (2006) au remarcat că unele victime au considerat că regulile sunt restrictive,

Vesna ne-a spus că i-a fost foarte greu să rămână în centrul de reabilitare, avea impresia că angajații voiau să o controleze. Aflase că multe femei care au stat în acest centru au fugit în străinătate din nou și a presupus că, prin controlul exercitat, angajații nu doreau decât să împiedice acest lucru în cazul ei și al celorlalte femei care stăteau acolo.

A fost foarte bine. Primeam bani. [Obligațiile noastre] erau școala și munca. Dacă lipseai de trei ori, erai dat afară. Lucrau cu noi. Așa s-a construit sentimentul de încredere. Nu conta pentru ei dacă eram acasă înainte de ora unsprezece seara; voiau să vadă dacă vom respecta regulile.

În mod paradoxal, se pare că, uneori, aceste reguli au fost aplicate inegal de către personalul din cadrul programului, lucru care putea fi privit ca o recunoaștere a faptului că anumite reguli erau prea dure sau, probabil, inutile:

Două luni ne-au escortat, apoi ne-au lăsat să mergem. Polițistul care ne păzea ne-a spus doar „încredere”. Am mers și am venit înapoi, de la două la cinci după-masa.

Ne-au luat telefoanele mobile. A fost bine. Îmi plăcea de [asistenți sociali] și de [psiholog]. Intram în birou și apoi ascultam muzică pe calculator. Ne lăsau să ne verificăm mobilele, că vedem dacă aveam apeluri pierdute. Puteam trimite mesaje, după care trebuia să le dăm înapoi telefoanele mobile.

Unele victime au fost în centre diferite, atât acasă, cât și în străinătate, și au vorbit despre restricțiile impuse în cadrul diferitelor programe. O femeie a explicat că în cadrul unui program erau numeroase reguli și restricții:

Nu aveam voie cu telefoane mobile la început. Puteam deschide telefoanele o dată pe săptămână, ca să verificăm mesajele, în prezența unui angajat de la centru. Nu aveam voie să trimitem mesaje. Aveam voie să o sun pe mama sau pe unul dintre părinți o dată pe lună sau de două, trei ori ... Mai târziu, ni se dădea voie să sunăm o prietenă, apoi un prieten și asta a fost totul. Și, uneori, angajații de acolo ne luau telefoanele.

Victima a comparat această situație cu experiența sa dintr-un program mai deschis:

Când am venit în [acest program], totul se baza pe încredere. Ne lăsau să dăm telefoane, aveam un telefon fix, aveam telefoane mobile, aveam totul și ei aveau încredere în noi. Ne-au dat totul, dar, într-un fel, așteptau să vadă dacă le vom înșela încrederea. Așa că, la început, voiau să vadă ce și cum se întâmplă. Oarecum, îi răsplăteam pentru toate lucrurile pe care ni le dădeau, pentru că, așa cum îți închipui, nu aveam nimic înainte.

O altă persoană intervievată a comparat și ea experiența avută într-un centru închis, unde a intrat imediat după ieșirea din situația de trafic, și cea trăită într-un program deschis:

Puteam să ieșim liber, să stăm cât de mult voiam, să avem prieten. Dar nu ni se dădea voie să spunem nimănui unde locuim sau să aducem pe cineva acolo ... Dar a fost foarte bine, bine și relaxant. Însă, când am venit la [centrul închis], a fost un dezastru, adevărată închi-soare. Era ca și cum te aflai într-o casă în care te simți îngrozitor.

Regulile trebuie să fie diferite de la un program la altul, pe baza situației de siguranță a beneficiarilor individuali și de obiectivul programului. Și, cu siguranță, în anumite cazuri se impune un model de centru închis și alte restricții. Totuși, interviurile au arătat faptul că restricțiile sunt aplicate, adeseori, tuturor, fără a se acorda atenție nevoilor și protecției individuale. Așadar, procesul de cercetare a prezentat informații despre diferitele modele care, după cum s-a demonstrat, ilustrează bunele practici. În cadrul unor programe, asistența se acordă în etape, inițial etapele de siguranță ridicată care îi acordă victimei timpul necesar pentru a se deconecta și a se separa, din punct de vedere psihologic, de traficanțul ei. Într-un stadiu ulterior, de obicei după o perioadă de câteva săptămâni sau poate o lună — anumite restricții sunt eliminate, permițând o perioadă de recuperare mai normală din acest punct de vedere.

O persoană intervievată a explicat că regulile dintr-un program au fost adaptate în timp, pe baza discuțiilor cu beneficiarii, în funcție de nevoile și situația lor. Într-un caz, câțiva beneficiari au încălcat regulile programului — au stat în oraș prea mult și au consumat băuturi alcoolice.

Angajații au aflat despre asta ... Au convocat o întâlnire și credeam că mă vor da afară pentru că m-am întors târziu. Dar, în schimb, am stat jos și am discutat ca oamenii normali, ca să vedem ce dorește și de ce are nevoie fiecare persoană, și ce se putea face pentru a răspunde acestor nevoi. I-am întrebat de ce nu am voie să merg afară, de ce nu mă lasă să petrec un weekend acasă, de ce toți oamenii din [capitală] puteau merge ... Mai întâi, așadar, am stabilit asta, că pot merge acasă și dormi acolo. Apoi, [asistenții sociali] au venit ziua următoare și ne-au spus că au hotărât că putem ieși când dorim, „dacă vreți să stați în oraș până la ora patru dimineața, n-aveți decât”. Singura condiție era ca fiecare să facă ce avea de făcut, adică nu

aveai voie să întârzi la școală, la muncă. Am început să ne descurcăm foarte bine. A fost un progres ... E important ca nimeni să nu te controleze ... Libertatea este într-adevăr ceva ... ești om, indiferent de ce ți s-a întâmplat în trecut. Ai niște probleme, poate numai cu tine, dar ai nevoie să poți ieși și să socializezi, și să nu transformi centrul în universul tău.

Cum s-a remarcat în cazul centrelor care asistă victimele violenței, nu există un model „universal” și oamenii se simt lăsați în urmă dacă nu le place sau nu pot să se adapteze la anumite modele. Unele victime pot simți că impactul combinat al unor reguli restrictive le duce cu gândul la mediul controlat și la sentimentul de neputință pe care l-au trăit în situația de exploatare din care au ieșit. Unele femei au nevoie de supraveghere continuă, mai ales în etapele mai vulnerabile, în timp ce altele răspund mai bine la modelul de grup în cadrul căruia pot primi sprijin de la celelalte (Fulbright 2004). Este foarte important ca aceste variabile să fie luate în considerație în dezvoltarea și adaptarea modelelor de asistare a victimelor traficului de persoane.

Complexitatea procesului de reintegrare

Mediul social și economic în care este reintegrată (sau integrată) o victimă a traficului de persoane este format din mai multe straturi — familie, comunitate și societate — toate reprezentând interese și valori diferite, care, la rândul lor, influențează procesul de reintegrare (Derks 1998: 15). Interviu-rile cu victimele au evidențiat complexitatea acestui proces pentru multe victime și faptul că (re)integrarea este arareori un proces fără complicații sau liniar.

În multe cazuri, victimele se întorc în același mediu social și economic din care au plecat inițial, cel care a cauzat migrația inițială. Și, deși asistarea poate acorda sprijin în abordarea problemelor pre- și post-traficare, adesea nu ajunge să abordezi toate problemele cu care se confruntă victima. În esență, întoarcerea acasă presupune reintegrarea într-un mediu care, în trecut, a fost probabil inacceptabil și chiar nesănătos. Dificultățile traficării adaugă un nivel suplimentar de stres și complică mai mult situația.

Am crescut în condiții foarte grele. În casa tatălui meu și a mamei mele nu am condițiile minime de trai, nu avem mâncare, apă caldă, nemaivorbind de grija părinților, care nu fac decât să se certe și să se bată, din câte am văzut eu. Mama mea este motivul principal pentru care eu am ajuns așa.

Reintegrarea și repatrierea tinde să fie marcată de nesiguranță și tensiune ridicată și aceste stări sunt adesea, cel puțin parțial, generate de teama de a se întoarce fără a-și fi îndeplinit scopul plecării inițiale de acasă. Una din problemele majore ale procesului de reintegrare este faptul că victimele nu au, adesea, o bază pentru a se putea reintegra — nu au un loc de muncă și nu au bani și trăiesc, probabil, în sărăcie (Bjerkan & Dyrliid 2006b). În același mod, mediul social — familia și/sau comunitatea — poate cuprinde o serie de elemente care nu susțin procesul de reintegrare, ci chiar îl subminează.

În general, trebuie remarcat că persoanele traficate se confruntă cu probleme structurale, cum ar fi șomajul, costurile de trai ridicate, lipsa ajutorului de stat — care nu pot fi rezolvate prin intermediul programelor de asistență (în general mici)⁴³. Trebuie menționat că, în ciuda faptului că multe victime s-au declarat mulțumite de sprijinul primit, ele au insistat asupra necesității unui loc de muncă și acordării unui sprijin material, în contextul reintegrării, deoarece acestea au fost principalele cauze ale migrației.

[Despre serviciile necesare] Un loc de muncă bine plătit ... nu există locuri de muncă în satul meu ... Singurul lucru care mă îngrijorează este faptul că nu am un loc de muncă. M-aș simți mai liniștită dacă aș putea aduna niște bani ca să îmi pot ajuta familia.

Acum, sunt cu familia mea. Atât pentru mine, cât și pentru ei, este important că nu mai sunt cu persoana care mi-a făcut atât de mult rău. O ajut pe mama mea cu munca în gospodărie și vin din când în când aici, să mă întâlnesc cu fetele. Totuși, nu sunt mulțumită. Situația noastră financiară este foarte dificilă și am nevoie de un loc de muncă pentru ca să mă pot ajuta pe mine și pe familia mea.

⁴³ Programele oferă persoanelor traficate cursuri de pregătire pe competențe și, în anumite cazuri, posibilități antreprenoriale. Însă aceste cursuri se pot dovedi insuficiente pentru a forma deprinderile necesare găsirii unui loc de muncă pe termen lung și pot să nu fie adaptate sau viabile în economia locală. De asemenea, este posibil ca victimele să nu poată accepta opțiuni de pregătire pe termen lung, deoarece trebuie să contribuie și ei la economia familiei. Iar opțiunile antreprenoriale nu s-au dovedit a fi întotdeauna un succes în cazul persoanelor traficate și pot, în unele cazuri, amplifica vulnerabilitatea. Datoriile pe care le pot face din cauza micii afaceri poate să le readucă în situația de trafic pentru a-și putea plăti datoria. În același mod, afacerile conduse de victime care sunt stigmatizate în societate nu pot fi viabile, deoarece membrii comunității nu doresc să susțină succesul victimei sau sunt invidioși pe ajutorul pe care l-a primit (Derks 1998; Somach & Surtees 2005; Surtees 2000).

Bjerkan & Dyrlid (2006b) au constatat că forma de pregătire profesională urmată de femei în cursul procesului de reabilitare poate contribui la reușita reintegrării. Femeile traficate se vor bucura de mai mult respect din partea rudelor și în mediul lor local dacă se întorc acasă cu resurse materiale sau de alt tip, cum ar fi deprinderi care ar putea să le aducă venit. Astfel, victimele se pot gândi că experiența lor s-a transformat în ceva pozitiv. Totuși, chiar și cele care au reușit să își găsească un loc de muncă nu erau mulțumite, spunând că salariul nu le ajunge pentru a acoperi nevoile lor sau că acele condiții de muncă nu le permiteau să ducă o viață normală de familie:

Da, lucram mult, între douăsprezece și șaisprezece ore. Voiam să gălesc ceva cu un program normal, dar nu am putut găsi nimic.

Acum sunt bine, dar am avut niște probleme. Salariul nu este de ajuns. Mi s-a spus să rămân în centru când am solicitat să merg și să locuiesc într-un apartament, că e mai bine. Nu am vrut. Când eram în centru, mâncarea era foarte bună, acum abia ne-o mai putem permite.

Dacă mă pot ajuta în vreun fel, fie cu bani, fie cu mâncare. Salariul nu îmi ajunge nici pentru mâncare, deși locuiesc singură și nu plătesc curent, apă și chirie. Dar abia îmi ajung banii de la o lună la alta. Merg la muncă la ora șase dimineața și mă întorc la șase seara și știi cum sunt salariile.

O problemă legată de viața în străinătate este faptul că anumite persoane au prins gustul unui nivel de trai îmbelșugat, pe care nu și-l mai pot permite în țara de origine. Prin urmare, persoanele traficate pot considera că a se întoarce acasă — în țara, comunitatea sau familia lor — nu este o opțiune acceptabilă sau de dorit.

Am vrut să rămân în [țara de destinație], dar voiam și să mă întorc la copilul meu ... Îmi plăcea mult nivelul de viață din [țara de destinație] și nu voiam să plec de acolo.

Îmi era pur și simplu greu, din punct de vedere psihologic, să accept că nivelul de trai era diferit aici, în sat, nu erau nici măcar condițiile minime de trai, în timp ce îmi aminteam condițiile luxoase de trai din [UE] ... Cred că dacă aș vorbi cu cineva din [UE], aș fi, într-un fel, mai aproape de civilizație.

Într-un număr considerabil de cazuri, victimele s-au confruntat cu regrese temporare și chiar cu „eșecuri” în cursul procesului de asistare și reintegrare. Reintegrarea nu este un proces liniar și lipsit de complicații și victimele trebuie, uneori, să revină în cadrul programului în diferite etape ale vieții lor post-traficare, solicitând fie intervenție în situație de criză fie rezolvarea unei probleme mai grave. Unele victime au revenit temporar în programe după ce au trăit o vreme independent; după un conflict în familie, criză financiară sau tensiuni în relațiile personale. Unele victime au solicitat asistență de mai multe ori până ce au „absolvit” programul. De multe ori, asistarea a oferit o ieșire de siguranță, de care nu dispuneau mulți în mediul lor social mai larg. Această opțiune de a reveni temporar sau de a solicita sprijin a fost, pentru multe victime, esențială pentru refacerea lor continuă:

Înainte, am stat șase luni în acest centru, dar am vrut să mă mut cu prietenul meu. A durat un an. A trebuit să dau declarație la poliție și m-am întâlnit din nou cu [directoarea], care a simțit că ceva nu era în regulă și m-a întrebat dacă vreau să merg înapoi și am putut veni. Am fost impresionată.

[Asistentul social] mi-a spus că ușa îmi va fi întotdeauna deschisă... Mi-au spus că pot veni înapoi oricând. Am acceptat pentru că nu voiam să merg la mama mea așa [după o ceartă].

[Mama prietenului meu] este proprietara [magazinului] și nu poate accepta relația noastră. Lucram toată ziua, pentru că celelalte fete plecau din cauza ei. Țipa tot timpul la ceilalți, văitându-se întruna. Ne-a dat afară [pe prietenul meu și pe mine]. Locuiam împreună pe vremea aceea. Dar ne certam pentru că el era foarte gelos. Așa că am plecat din apartament și am revenit la centru.

În alte cazuri, regresele nu au constatat în faptul că victimele s-au întors în programul de asistență. Mai degrabă, victimele spun că s-au întors la activitățile pe care le făceau când erau traficate — de cele mai multe ori prostituție — ca „rezolvare” a problemelor cu care se confruntau pe durata reintegrării:

De multe ori, am vrut să las baltă tot și să merg iar în stradă, ca să încerc să câștig pentru mine. Erau momente de acest fel, când aveam impresia că viața era prea ușoară. Strada îmi era în sânge. Eram atât de obișnuită cu ea.

Când eram acasă cu părinții mei, nu aveam destulă mâncare și mă uitam pe stradă și mă gândeam la posibilitățile pe care le aveam. Și strada mi s-a părut un mod de a face bani.

Cu certitudine, persoanele traficate se confruntă cu multe obstacole — sociale, financiare și personale. Dar, dată fiind vulnerabilitatea lor — cauzată de traficare și, în anumite cazuri, de situația dinainte de traficare — aceste mici crize pot fi suficiente pentru a deraia cursul procesului de recuperare și reintegrare. Astfel, flexibilitatea programelor — posibilitatea ca victimele să revină, disponibilitatea de a acorda sprijin într-o etapă ulterioară, luarea în considerație a nevoilor individuale — poate rezolva, cel puțin parțial, problema că (re)integrarea nu este un proces lipsit de complicații, liniar sau rapid.

Victimele au insistat, de asemenea, asupra importanței de a se putea baza pe cineva în cursul procesului de reintegrare, acesta fiind un element cheie al „cazurilor reușite” interviewate. Multe victime au găsit acea persoană pe care să se bazeze în rândul angajaților din cadrul programului de asistare, atât din ONG-uri, cât și din instituții guvernamentale.

Mă simt bine când vin să vorbesc cu [asistentul social]. Mă gândesc la tot în timpul săptămânii și apoi vin și vorbesc cu ea. Îi spun tot și asta mă face să mă simt mult mai bine. Mă înțelege și nu îmi ascund nimic. Pentru că nu am un prieten cu care să pot vorbi și în care să pot avea încredere.

Da, [asistenta socială] mă întreabă când ajung acasă, „Cum a fost la școală, să vedem ce teme ai”. Îi pasă, tuturor le pasă, dar ea mă întreabă dacă am mai luat note la școală. Dacă nu am nimic de învățat, și întotdeauna spun că am, ea spune „O să te ascult, învață până la o anumită dată și, dacă nu sunt aici în ziua respectivă, poți ruga pe altcineva să te asculte ce ai învățat.

Când m-am certat cu fetele, psihologul m-a chemat în biroul ei și am vorbit ore întregi. Mi-a spus că vede că sunt prost-dispusă. M-a sprijinit moral. M-a făcut să mă simt mai bine.

Acum sunt fericită că i-am spus [asistentei sociale] tot pentru că ea m-a înțeles și mi-a acordat sprijin emoțional. Și sunt sigură că, dacă vreodată în viață am probleme sau am nevoie de protecție, pot conta întotdeauna pe sprijinul [acestei organizații].

În timp ce continuitatea sprijinului din cadrul programelor este un aspect important, nu este o soluție pe termen lung și trebuie să se țină seama de dezvoltarea și transferul către alte rețele de sprijin. Așadar, este în egală măsură important ca persoanele traficate să se bucure de sprijin în afara cadrului de asistență asigurat de actorii anti-trafic, ideal din partea familiei, prietenilor și comunității cu care își vor petrece o parte considerabilă din viață. Programele de sprijin trebuie, de asemenea, să țină seama de modul în care pot activa și consolida relațiile de sprijin în mediile apropiate ale beneficiarilor, lucru care poate include medierea cu familia, consilierea, sensibilizarea comunității sau diferite forme de asistență pentru familie (și chiar pentru comunitate). Victimele, la rândul lor, au subliniat importanța acestor relații personale în recuperarea lor:

Cred că nu voi uita niciodată faptul că am fost traficăată. Sprijinul și ajutorul soțului mei îmi sunt de folos. Dacă nu m-ar fi susținut, poate aș fi înnebunit. Este foarte important să ai o persoană apropiată care să te poată înțelege și ajuta.

Echilibrarea autonomiei și a dependenței

Unul dintre cele mai complicate aspecte ale asistenței este echilibrarea sprijinului acordat și evitarea unei situații de dependență. Dacă victimele nu au forme alternative de sprijin — lucru care se întâmplă adesea, cel puțin în contextul etapei inițiale post-traficare — situația este complicată. Multe victime dezvoltă un puternic sentiment de dependență față de cei care le acordă servicii de asistență și organizațiile anti-trafic, cât și față de serviciile oferite de aceștia. Multe victime au descris personalul programului ca fiind „familia”, spunând că îi iubesc și că depind de acești oameni.

Când m-am întâlnit cu acea femeie de la centru, ea a fost totul pentru mine în momentul respectiv. Mamă și tată, am văzut în ea totul.

Da, mi-au spus că voi fi primită de un asistent social de la [organizația din țara de origine] și, apoi, mi se va acorda asistența necesară, până când voi fi din nou pe picioarele mele.

Și dacă am o problemă, pot veni la [angajata centrului] ca să îi spun, pentru că e ca o mamă pentru mine. Nu am avut nimic de învățat de la mama ea. Și ce am învățat, de la ea am învățat.

Dezvoltarea și susținerea autonomiei victimelor depinde în mare măsură de asistenței sociale și victimele însele. Furnizorii de servicii trebuie să încerce să echilibreze acordarea sprijinului fără a da prea mult sprijin; să fie prietenii și familia victimei, dar numai pe termen scurt și mediu; să îi ajute să își rezolve problemele, dar să nu creeze dependență; să dorească să le ajute, știind însă că acest lucru le poate submina autonomia. Bjerkan și Dyrliid (2006b) au constatat că rezidenții multor programe de reintegrare se bazează, în mod considerabil, pe consilierii lor pentru a solicita sfaturi și sprijin în diferite chestiuni, ceea ce pune multă putere în mâinile consilierilor și cere multă grijă și atenție pentru a echilibra lucrurile într-o manieră constructivă.

Unele persoane intervievate deveniseră, în mod evident, dependente de asistență și cei care acordau aceste servicii se confruntau cu sarcina dificilă de a încerca să le dezvolte autonomia. Acesta a fost, de exemplu, cazul unei femei care și-a exprimat dorința de a fi sprijinită mai multă vreme:

Vreau să te rog să le spui acestor oameni mesajul meu, pentru că eu nu pot ajunge la ei. În special [coordonatorului ONG-ului]. Aș vrea să le cer să mă ajute o vreme, când ies din centru, ca să pot trăi singură apoi.

Și remarcile altor victime ilustrează această dependență:

Nu mi-a plăcut că asistarea este limitată. E imposibil să-mi dea o casă.

E bine că sunt ajutată acum, însă, am nevoie de ajutor în fiecare zi. Uneori, sun la HelpLine și le spun că am nevoie urgentă de lapte pentru copil și mi se spune că le este imposibil să facă ceva în acest sens.

Vreau să mi se acorde asistență permanent, când solicit.

De asemenea, trebuie să recunoaștem că și condițiile de exploatare contribuie adesea la dependența victimei. O victimă a violenței în familie și, deopotrivă, a traficului de persoane a vorbit despre modul în care a fost ținută sub control atât de mult timp încât îi este greu să își imagineze că într-o zi va putea merge mai departe, să aibă o viață autonomă: „Oricum, am pierdut mult. Eram, cum s-ar spune, sclava lui. Du-te acolo, fă asta, nu ai voie să faci asta, nu ai voie să faci cealaltă, trebuie să faci lucrurile așa sau altfel. Așa am trăit. Numai cu ordine”.

Un aspect cheie în formarea autonomiei este implicarea victimelor într-o discuție despre planurile și aspirațiile lor pentru viitor. Acest lucru nu a

fost făcut împreună de către angajații programului. O femeie intervievată nu părea să aibă idee despre planurile ei de viitor și, când a fost întrebată cât timp va sta la centru și de planurile ei după această etapă, a fost vădit nesigură: „Nu știu nimic. Nimeni nu mi-a vorbit despre asta”. Altele au spus că nu s-au implicat în luarea deciziilor privind viața lor post-traficare. O femeie identificată în UE a povestit că poliția, după ce i-a luat declarație, a dus-o la un centru. Întrebată dacă discutaseră cu ea despre asta, victima a spus: „Nu m-au întrebat. Mi-au spus numai că va fi bine pentru siguranța mea. Nu știam nimic. Puteau să îmi spună ce voiau. Nu aveam nici cea mai vagă idee”. O altă femeie a povestit că a fost dusă cu forța la centru după ce a fost „interogată” de către poliție: „Și apoi, [poliția] m-au forțat. Efectiv, poliția m-a forțat să merg la centru. Scuipe pe centrul ăla ... Întotdeauna voi face asta”. Unele victime au fost forțate să participe la procese în instanță, fără să fie informate cu privire la implicațiile acestui fapt, la posibilele repercusiuni sau să își dea consimțământul: „Dacă mi-ar fi spus cineva că pot refuza să depun mărturie, așa aș fi făcut. M-ar fi făcut să mă simt mai în siguranță. Am depus mărturie, da, și acum regret că am făcut-o. Pentru că nu mă simt în siguranță. Îmi este frică pentru copilul meu și pentru mine”.

În acest sens, multe organizații folosesc o abordare de capacitate a victimelor în activitatea lor, încercând să obțină autonomia și independența acestora. Abordarea de capacitate presupune asistarea persoanelor traficate în recâștigarea controlului asupra propriilor vieți, asigurându-ne că adulții, bărbații și femeii, sunt tratați ca niște persoane adulte independente (Jordan 2002: 30). Pe multe victime, asistența le-a ajutat să își recâștige încrederea și puterea de a duce o viață autonomă.

Sunt foarte mulțumită. Totul a fost bine ... Acum totul depinde numai de mine.

M-am întâlnit cu un psiholog de mai multe ori. Mi-a plăcut foarte mult. Psihologul m-a ajutat să mă înțeleg mai bine, să recâștig încrederea în mine ... Mă simt mult mai bine când vorbesc cu un psiholog. Este foarte important ... este chiar necesar ... psihologii te învață să fii puternic.

Dar [asistentul social] nu îți dă totul pe tavă. Știu că trebuie să învăț. Și trebuie să mă port bine pentru că altfel va trebui să plec.

Multe victime au povestit că ele au contat mai mult atunci când s-au luat decizii privind nevoile de asistare și protecție și au știu că obiectivul final al asistării era de a face trecerea către independență și autonomie:

Voi pleca atunci când pot și când simt că pot sta pe picioarele mele. Asta înseamnă că trebuie să am răbdare și să muncesc.

Și apoi, au venit cu o soluție ... Mi-au spus că nu e obligatoriu. Nimeni nu mă forța. Conta doar ce doream eu.

Nu a fost ceva care să îmi displacă în mod special. Toată lumea mă consulta și mă întreba dacă vreau ceva anume.

[Asistenta socială] m-a întrebat ce vreau să fac și i-am spus că vreau să continui școala. Acum merg la școală și totul este bine.

Victimele au povestit și că, atunci când s-au confruntat cu probleme, angajații i-au ajutat să rezolve aceste probleme, în loc să le dea numai sfaturi sau să acționeze în numele lor. Asistarea victimelor în rezolvarea problemelor a fost un aspect important în crearea sentimentului de autonomie și încredere în forțele proprii:

Vreau să termin școala mai întâi, apoi voi vedea ce fac. Aș vrea să devin coafeză, dar [asistenta mea socială] mi-a spus că ar fi mai bine să continui școala. Mi-a spus că nu mă va obliga, dar m-a rugat să mă gândesc bine la viitorul meu. Am mers la școală trei săptămâni, dar apoi am vrut să merg acasă. Mama mea m-a înșelat în multe privințe, dar [asistenta mea socială] m-a rugat să mă gândesc atent și să nu ascult prea mult de mama mea. M-am gândit că poate „peștele” meu vorbise cu mama ca să mă ducă din nou [în situația de trafic], așa că nu am mers acasă.

Odată, am sunat la HelpLine și am cerut [asistentului social] sfaturi. Era perioada în care soțul nu a mai băut o scurtă perioadă. Soțul meu insista să mai avem un copil. Am întrebat-[o] „ce să fac?”. Nu mi-a spus „fă asta sau fă cealaltă”. M-a întrebat numai dacă pot să cresc și să am grijă de încă un copil dacă soțul meu începe din nou să bea. Mi-a plăcut foarte mult. M-a făcut să înțeleg că nu trebuie să mă grăbesc, că trebuie să am încredere în mine înainte să iau astfel de decizii.

Se întâmplă să ai nevoie de un impuls din partea unei organizații ca să te trezească și să începi o viață nouă. Aceste organizații nu sunt obligate să ne ajute ... De fapt, destul de mult depinde de noi.

Unele victime se îndreptau sigur spre o formă de autonomie sau erau deja autonome în momentul în care au fost intervievate. Întrebată dacă vor accepta să fie asistate și mai târziu, răspunsurile lor au indicat această autonomie și încredere în forțele proprii care erau în curs de consolidare:

Nu cred. Acum trebuie să mă descurc singură. Cred că toate organizațiile m-au ajutat destul.

Nu cred că organizațiile sunt obligate să mă ajute mult timp. Cred că am mâini și picioare. Există victime care se întorc cu probleme grave, poate au mai mare nevoie de ajutor. Așa că nici nu îndrăznesc să mă gândesc la mai mult ajutor. Mă simt deja mai bine, știind că aceste organizații există, chiar dacă nu îmi oferă ajutor material.

Sper foarte tare să îmi extind afacerea. Sunt foarte bucuroasă că soțul meu mă sprijină. Sunt sigură că a trecut deja tot ce a fost mai rău și acum multe lucruri depind de mine, de noi ... Cred că asistența pe care am primit-o deja de la organizație este adecvată. Le sunt foarte recunoscătoare.

Stigmatul, învinovățirea și discriminarea victimei

Multe victime ale traficului de persoane au ridicat problema stigmatizării și discriminării, dat fiind faptul că s-au confruntat cu acestea în faza de recuperare și reintegrare. Stigmatizarea și discriminarea are loc, de regulă, când mediul social — familie sau comunitate — dezaprobă comportamentul sau acțiunile unei persoane. În cazul victimelor traficului de persoane, se presupune adesea că stigmatizarea și discriminarea sunt legate de prostituție. Și, cum era de așteptat, multe victime intervievate au menționat acest aspect. Faptul că nu s-a prostituat de bună voie sau că a fost exploatată nu este, de cele mai multe ori, luat în seamă când se aruncă vina asupra unei victime:

Nu-mi spun în față, dar am auzit că se vorbește urât despre mine în sat.

Oamenii din comunitatea noastră au tendința să critice. Nu înțeleg asemenea lucruri și mai degrabă critică decât să arate compasiune.

Nu, n-au știut [despre faptul că am fost traficăată], dar circulau zvonuri că lucrez ca prostituată acolo, mai ales pentru că m-am întors cu un copil.

Erau niște lucruri la școală ... Niște fete spun că sunt o târfă ... Este și un băiat, dar dacă stau cu el, profesorul mă întreabă de ce fac asta. Dar nu pot fi singură. Ceilalți mă evită. Profesorul spune că îi pare rău. Toți îmi spun că ar trebui să mai stau un semestru. Dacă merg în satul meu, toți îmi vor spune târfă; dacă merg la școală, mi se spune același lucru și e foarte greu să treci peste așa ceva.

Nu mă simțeam bine [acasă], gândindu-mă la ce am făcut unde am fost, mă simțeam rău. [Familia mea] se făcea că nu mă vede ... Stăteam într-o cameră, singură, și plângeam mult. [Mama mea] a stat deoparte. Știam că, dacă aș fi vorbit cu ea, nu m-ar fi înțeles. Mama și tatăl meu s-au născut și locuiesc la țară. În sat, lumea vorbește. Nu am ieșit din casă, am stat toată ziua înăuntru și numai câteodată ieșeam în curte... Părinții mei nu voiau să ies. Nu-i învinovățesc. Sora mea mai mică a venit de la școală plângând. Prietenele ei îi spuneau, „Sora ta a făcut asta și asta”.

Dacă mă vor arăta cu degetul, n-au decât să o facă. Asta e poate soarta mea ... Știu că nu eu am vrut să lucrez ca prostituată ... Aici, lumea nu face diferența între prostituția voluntară și cea forțată.

De remarcat este faptul că, în mare parte, învinovățirea și stigmatizarea victimei au loc în cadrul de sprijin imediat al persoanelor traficate, cum ar fi familia sau prietenii, la care victimele se întorc și cu care trăiesc după exploatare. La fel ca în cadrul comunității, în sens larg, prostituției îi sunt asociate în mare parte vina și stigmatizarea.

Până și bunica mea îmi spune [târfă] și mă doare să aud așa ceva de la cineva atât de apropiat.

Familia mea mi-a spus că totul s-a întâmplat din vina mea. Nu m-au înțeles. Fratele meu, el m-a învinovățit. Mama este bătrână, nu a înțeles foarte bine. La un moment dat, mi-am dorit să plec de acasă. Cred că este foarte important ca familia să te sprijine. E foarte greu să te bazezi pe o persoană străină, pentru că te gândești că dacă părinții nu te înțeleg, cine altcineva ar putea?

Am un nepot și, pentru că am lucrat în stradă, sora mea i-a interzis să mă mai vadă. Chiar și acum, că mă înțeleg mai bine cu sora mea, nepotul meu tot nu știe că sunt mătușa lui.

Totuși, membrii familiei reacționează adesea diferit și unele victime au povestit că relația lor cu familia s-a îmbunătățit și nu a mai fost otrăvită de stigmatizare și învinovățire:

Nu ne înțelegeam prea bine înainte. Ne certam, ne băteam. Acum e mult mai bine. Ne-am mai certat, dar nu ca înainte... Când ne certăm, încep să plâng, mama mea vine la mine și mă sprijină. Vorbesc cu mine.

Sunt sigură că mama s-a bucurat să mă vadă, și tatăl meu la fel. Dar, pe de altă parte, încercau să evite orice discuție despre cele întâmplate și nu puneau nici o întrebare ... Da, le-am spus tot, au fost supărați și dezamăgiți, dar nu din cauza mea. Erau supărați pentru cele întâmplate. Nu m-am așteptat să fie atât de buni cu mine.

Am încredere numai în soțul meu. Mă susține foarte mult... Are grijă de copilul meu.

În alte situații, victimele au găsit sprijin în rândul unora dintre rude sau membri ai familiei, dar nu și a altora:

Părinții mei nu mi-au spus cuvinte grele, dar bunicii și mătușile mele da. Mama mea este întotdeauna cu mine, tata nu.

Fratele și sora mea încă mă iubesc. Soțul meu mă umilește întotdeauna, îmi spune prostituată. Este mereu gelos, deși nu are nici un motiv să fie.

Plănuisem să stau cu mătușa mea pentru că ea înțelege lucrurile mai bine decât mama mea. I-am explicat [mătușii] de ce stau cu ea. [Mătușa] ar înțelege dacă i-aș spune despre ce s-a întâmplat, dar mama nu s-ar mai uita la mine.

Faptul că victimele traficului de persoane au fost asistate amplifică reacția negativă și discriminarea din partea prietenilor, vecinilor și a membrilor comunității. Unii par să fie ofensați de asistența acordată „prostituatelor”, în timp ce alții consideră ca această formă de asistență este menită numai pentru „cei cu comportament deviant”, cum ar fi alcoolicii. Nevoia de a apela la serviciile de asistare pare să fi coborât persoana în ochii unor oameni și, în anumite cazuri, a fost considerată o problemă în rândul bărbaților, care, conform normelor sociale, ar trebui să fie capabili să aibă grijă de ei înșiși și de familiile lor.

Din punctul meu de vedere, membrii comunității nu înțeleg de ce trebuie ajutate fetele care au fost exploatate sexual. Lumea crede că prostituatele nu trebuie ajutate.

Am auzit de la celelalte fete că, în satul lor, unde se știe ce li s-a întâmplat, sătenii nu sunt foarte bucuroși când văd că li se oferă asistență din partea unor organizații specializate... De exemplu, o fată care și-a deschis un magazin în satul ei, în timp ce era asistată de o organizație, a fost, într-un fel, respinsă în satul ei. Lumea o bârfea, spunând ca „ar fi mai bine dacă organizația ar ajuta oameni normali, harnici, în loc să ajute o prostituată”. Cred că într-un sat mic este imposibil să ții secret faptul că ești ajutat de cineva.

Da, cel puțin unde locuim, lumea nu te privește bine, dacă soliciți asistență de la organizațiile de stat ... De obicei, numai bețivii sau oamenii care nu vor să muncească pentru a se întreține cer asistență.

Majoritatea oamenilor nu cred că mi-a fost practic imposibil să ies din situația de sclavie ... Ei cred că, dacă ți s-a întâmplat așa ceva, ești prost. Și oamenii proști nu sunt respectați de ceilalți ... Așa că, trebuie să găsești singur o cale de ieșire din situația asta.

...și te învinovățesc, de asemenea. Cred că, în satul meu, lumea m-ar învinovăți spunând „după un comportament atât de rușinos, nu merită să fie ajutat”.

Multor bărbați le este rușine să ceară ajutor, pentru că societatea noastră nu acceptă sau aprobă bărbații care solicită asistență. Ei trebuie să se descurce singuri.

În anumite cazuri, a fost greu să clarificăm dacă stigmatul era cauzat de faptul că au primit asistență, de experiența lor de traficare sau de o identitate stigmatizantă — cum ar fi cea de prostituată sau de membru al unei minorități etnice:

Soțul meu mă învinovățește foarte mult. Spune „du-te acolo, du-te, ei ajută prostituatele și de ce ajută prostituatele? Mai bine ar ajuta oameni normali”.

Dacă oamenii din cartierul meu află că mi s-a dat acest apartament, vor spune poate „iată, unei [femeie dintr-o minoritate etnică] i s-a

dat un apartament, dar oamenii normali nu sunt ajutați”. Din acest motiv, nu voi spune cum am obținut acest apartament. Nici cunoștințele mele, cărora le-am spus despre apartament, nu mă cred.

Stigmatizarea, învinovățirea și discriminarea depind, în unele cazuri, de timp și unele victime au spus chiar că stigmatizarea din partea comunității, suferită inițial, s-a schimbat în timp — la câteva săptămâni, luni și ani — după reîntoarcerea lor acasă: „Lumea bârfește și vorbește urât despre mine. Cred că am fost prostituată, pentru că m-am întors acasă însărcinată... În ultimul timp, însă, lucrurile par să se fi liniștit puțin”. Brunovskis & Surtees (2007) au constatat de asemenea că, de cele mai multe ori, este o chestiune de timp — uneori ani — până ce comunitatea le acceptă din nou și le tratează normal. O victimă care s-a întors în comunitatea ei de origine a fost evitată de fiecare dată când mergea la magazinul din sat, comportament care s-a menținut doi ani înainte ca situația să devină, în cele din urmă, normală.⁴⁴

În timp ce învinovățirea, discriminarea și stigmatizarea au fost, cu siguranță, chestiuni presante pentru mulți, este important să subliniem faptul că nu reprezintă un rezultat inevitabil al traficului de persoane, indiferent că este vorba despre exploatare sexuală sau de altă formă de trafic. În anumite cazuri, a durat ceva până ce familia și prietenii au înțeles-o și au acceptat-o înapoi pe victimă; în alte cazuri, însă, victima a fost acceptată imediat.

Soțul și părinții mei știu despre asta ... nimeni altcineva nu știe ... și nu vreau să știe ... În general, părinții și chiar soțul meu mă sprijină și îmi arată compasiune.

Sora mea mă sprijină deplin ... îmi arată multă compasiune.

Familia mea m-a înțeles și nu m-a condamnat.

Când am mers cu consilierul meu în [orașul meu] pentru obține o nouă carte de identitate, m-au dus la sora mea. O vreme, nu am vrut să îi spun. Dar, când am văzut că voi rămâne la centru mai multă vreme, m-au dus la ea și i-am povestit tot. În prima clipă, a crezut că mint, că am făcut ceva, că eram la închisoare. Mai târziu, m-a crezut și a plâns.

⁴⁴ La fel și în Cambodgia, în timp ce întoarcerea inițială era remarcată de toată lumea, această atenție era, în general, redusă ulterior. O femeie a spus, „peste tot unde mergeam, auzeam lumea vorbind despre mine ... După două sau trei luni, au încetat. Acum, merg la piață să vând lemne pentru foc, cum făceam și înainte” (Derks 1998: 43, cf. Surtees 2000: 190-191).

Un aspect care a fost subestimat până acum este modul în care stigmatizarea și vina pot fi depășite de către victime, în etapa post-traficare. Brunovskis & Surtees (2007) susțin că există o serie de comportamente menite să reducă stigmatizarea, încurajând, astfel, familiile și comunitățile să „ierte”. Este nevoie să se înțeleagă mai bine, așadar, cauzele stigmatizării și căile adecvate din punct de vedere cultural prin care pot fi reduse stigmatizarea și discriminarea.

Intimitatea, anonimatul și confidențialitatea

Dat fiind riscul stigmatizării și învinovățirii, multe victime caută să țină secret faptul că au fost traficate, față de familie, prieteni și comunitate, lucru care poate influența decizia lor de a accesa serviciile de asistență:

Anul acesta, în luna martie, voluntarii [unei organizații] au venit în satul nostru pentru a distribui broșuri cu un număr de telefon al unei HelpLine. Mama mea a mers la ei și le-a spus ce mi se întâmplase mie. A luat o broșură și mi-a dat-o. La început, nu puteam să mă hotărâsc, dar am recitit-o de mai multe ori. Îmi era teamă că povestea mea va fi cunoscută. În cele din urmă, m-am hotărât să sun la această organizație pentru că informațiile urmau să fie confidențiale și eu urma să îmi păstrez anonimatul.

O altă victimă din regiune și-a exprimat și ea îngrijorarea privind confidențialitatea:

Pentru că este o țară mică și îmi era teamă că toată lumea va afla despre ce mi se întâmplase.

Nu aveam încredere că informațiile vor fi ținute secrete ... Îmi era teamă că tot satul va afla, unde am fost și ce mi s-a întâmplat.

Victimele traficului de persoane se tem să întrebe unde să meargă pentru a cere ajutor. Le e teamă pentru că nu sunt sigure că informațiile despre ele vor fi confidențiale. Nu aș fi cerut ajutor dacă nu ar fi fost prietena mea, care este la rândul ei o victimă.

Pentru mine este foarte important ca totul să rămână secret. Nu vreau să circule zvonuri despre mine prin sat ... Multe [victime] nu îndrăznesc să ceară ajutor pentru că le e teamă că poveștile lor vor ieși la iveală.

În anumite cazuri, aceste temeri — că povestea lor va fi făcută publică — pot determina victimele să refuze serviciile de asistență. Cu alte cuvinte, le e teamă că, acceptând serviciile de asistare, vor fi identificate ca persoane traficate de către familie și comunitate (cf. Brunovskis & Surtees 2007). Acest lucru se întâmplă mai ales atunci când organizațiile sunt cunoscute ca instituții anti-trafic.

Chiar dacă fetele știu despre [serviciile de asistare], le e teamă să le acceseze pentru că tot satul va începe să bârfească. Sunt convinsă că dacă îi propun oricărei victime din satul nostru să accepte asistență din partea [organizației], aceasta va refuza pe motiv că se teme că tot satul va afla. Nici măcar nu știu cum sunt ajutate celelalte fete de aici. Multe fete nu au curajul să solicite ajutor, pentru că nu le va fi respectată intimitatea.

Unele victime au fost mulțumite de serviciile de asistență în parte și datorită confidențialității cu care fusese tratat cazul lor:

Nimeni nu știe. Nici vecinii mei, nici mama mea. Și sunt foarte fericită că secretul meu a fost păstrat de către aceste organizații. Îmi e teamă doar de faptul că mama nu va putea păstra acest secret și sătenii vor începe să bârfească ... Din păcate, la țară informațiile se împrăștie foarte repede și nu sunt întotdeauna înțelese corect... Lumea tinde să critice victimele traficului de persoane.

Sunt foarte mulțumită [de servicii]. Îmi place că [directoarea] ține povestea mea confidențială. Pot să am încredere în ea.

Mi-a promis că mă ajută și a făcut-o. Și a păstrat povestea mea secretă.

Sunt demne de menționat cazurile în care intimitatea și confidențialitatea victimei au fost încălcate în cadrul serviciilor de asistență, în multe situații, în moduri care au avut repercusiuni grave, de durată pentru persoana trafică și pentru familia acesteia.

Când m-am întors, am făcut un test HIV la clinica din localitate. Apoi, tot satul a știut. Vecinii mei au aflat. Am avut foarte multe probleme. Nu m-au lăsat să mă refac. Mă tratau de parcă eram un gunoi. M-au umilit. Am avut multe probleme cu copilul meu, la școală. Au vrut să îl exmatriculeze sub diferite pretexte, deși le-am arătat rezultatul negativ al testului. Am suferit mult.

Întrebată dacă a făcut vreo plângere, a explicat că a încercat: „Da, am făcut o plângere către șeful clinicii, dar nu s-a rezolvat nimic. Acum e prea târziu. Cum să pot schimba atitudinea comunității? Nu m-am gândit că mi se poate întâmpla tocmai mie. Mă gândeam că nu voi intra niciodată într-o situație mai rea decât cea de trafic”.⁴⁵

Unele victime au întâmpinat dificultăți când experiența lor de traficare a fost dezvăluită presei:

Odată, poliția din localitate a trimis la mine acasă un grup de jurnaliști. Au venit să îmi facă poză. Le-am cerut să mă lase în pace. În acel moment, a venit avocatul meu și l-am rugat să mă ajute să scap de jurnaliștii aceia nesuferiți, pentru că era avocatul meu. Nu a făcut nimic și, uneori, chiar râdea.

[Polițistul] a dat o declarație presei. Numele meu întreg apărea acolo... Toate ziarele erau pline de asta ... Nu îmi venea să cred că povestea mea ajunsese [în țara învecinată]. Am fost în stare de șoc.

Aceste probleme ridică semne de întrebare asupra modului în care informațiile despre victime și cazurile lor pot și ar trebui împărtășite și cunoscute de către actorii anti-trafic. Deși există motive pentru care informațiile trebuie transmise între agenții și instituții, există, de asemenea, cazuri în care victimele pot fi stânjenite sau nemulțumite de acest lucru.

Da, poliția feroviară din gara [orașului respectiv] a transmis informațiile către biroul procurorului și personalul [ONG-ului din orașul respectiv]. Când am venit în [capitală], am fost contactată de către avocatul [biroului ONG-ului din capitală]. A fost o surpriză neplăcută pentru mine să aflu că declarația mea circula prin [țară]... Nu m-am simțit în siguranță. Mi se părea că toată lumea îmi cunoștea povestea... Pentru mine, era important ca numai foarte puțină lume să știe.

Da, polițistul din [capitală] știa despre sosirea mea, din acest motiv m-a chemat. Nu știu cum am aflat. Poate pentru că fusesem căutată

⁴⁵ Confidențialitatea victimelor a fost încălcată și în etapa de identificare și repatriere. O fată, minoră, a prezentat interogarea ei de către poliția din localitatea ei natală, după ce a ieșit din situația de trafic, o interogare care „a exclus-o” din familie și comunitate:

Cel mai tare m-a deranjat faptul că tot timpul ușa a fost deschisă și polițiștii și gardienii trăgeau cu urechea la interogatoriul meu. Și îi cunoșteam pe toți și ei îl cunoșteau pe fratele meu, m-am simțit penibil”.

de [poliție] ... Bineînțeles, am fost neplăcut surprinsă de faptul că poliția mă căuta și că am fost chemată în [capitală].

Un avocat de la o organizație [anti-trafic] mi-a cerut să-i spun cine mă exploatare și unde fusesem exploatată înainte să fiu cumpărată de tatăl copilului meu ... Mi-au spus ca era pentru siguranța mea... Eram convinsă că aceste informații nu vor fi transmise poliției. Nu am acceptat să colaborez cu poliția [din localitate] ... pentru că prea mulți dintre ei sunt în legătură cu „peștii”.

Unele victime au mărturisit că au simțit că le-a fost trădată încrederea de către asistenții sociali, care au împărtășit cu alți furnizori de servicii informații care, pentru victime, erau intime și personale:

Am aflat, în cele din urmă, că [asistenta socială], care îmi plăcea mult, pe care o iubeam și în care am avut încredere, era cu două fețe. Am descoperit asta ... I-am spus anumite lucruri despre mama mea, despre viața mea ... A folosit aceste informații și le-a spus tuturor. Da, a fost o catastrofă pentru mine ... A fost mentorul meu. Am auzit ce povestea în biroul ei. Mi-am dat, atunci, seama, nu era prietena mea. Dacă îți spun ceva confidențial, nu poți folosi asta ca să devii mai important. E de vânzare? Are valoare pe piață?

Pentru că vorbesc despre niște lucruri și, apoi, cineva apare din senin și toți știu povestea mea. Trebuia să rămână între tine și asistentul social.

Acest lucru nu înseamnă că informațiile nu trebuie sau nu se recomandă a fi împărtășite între furnizorii de servicii. Este nevoie, însă, de un transfer (limitat) de informații pe baza „unei nevoi de a ști”, cu parametri și acorduri stricte de confidențialitate. Cu astfel de parametri, este posibilă păstrarea confidențialității, evitând, în același timp, re-intervievarea și, poate, re-traumatizarea și victimizarea ce pot urma. În cazurile în care acești parametri sunt respectați, practica transferului limitat de informații a fost apreciată de către persoanele traficate:

La sosirea în [capitală], am mers la [organizație]. Am mers acolo să le mulțumesc pentru că m-au salvat. Am vorbit cu [asistentul social], i-am povestit prin ce am trecut. Nu a trebuit să spun nimic din nou psihologului din centru, deoarece cazul meu fusese deja trimis acolo... Da, [această practică este bună], dar doar cu condiția confidențialității.

Să fie doar o singură persoană responsabilă pentru fiecare regiune a [centrului]. Și să se facă astfel încât să nu afle nimeni despre [traficare], dat fiind faptul că, în regiuni, confidențialitatea nu este întotdeauna respectată.

Cred [transferul de informații despre caz], da, este un lucru bun. De ce nu? Pentru că nu va trebui să povestesc din nou totul. Bineînțeles, insist asupra confidențialității. Nu vreau ca oamenii din satul meu să afle despre ce mi s-a întâmplat. Am tendința să vorbesc mai mult despre asta aici, în [capitală], decât în [regiune] sau satul meu, unde informațiile se răspândesc foarte repede.

Asistența specializată pentru cazurile diferite și complexe

Cadrul de asistare a fost conceput inițial pentru a răspunde unui model standard de victimă a traficului de persoane — o femeie adultă, tânără, traficată pentru exploatare sexuală. Programele sunt un general derulate în cadrul unui adăpost, care este localizat în capitală. Însă, dată fiind diversitatea victimelor și experiențelor de traficare din ESE, este nevoie de dezvoltarea unor programe de asistență corespunzătoare, adaptate nevoilor specifice ale diverselor categorii de victime (victime co-naționale și victime străine, minori și adulți, bărbați și femei) și formele de traficare apărute (exploatare sexuală, exploatare prin muncă, exploatare prin cerșetorie, delicvență, adopție). Victimele exploatare prin muncă sau pentru cerșetorie nu au neapărat aceleași nevoi de asistență ca persoanele traficate pentru exploatare sexuală. Victimele au identificat metode prin care nevoile lor nu au fost întotdeauna îndeplinite în mod corespunzător sau suficient în cadrul structurilor de asistare existente. În plus, serviciile de asistență speciale nu sunt, adesea, disponibile pentru cazurile mai dificile, cum ar fi cazul victimelor cu dizabilități, cu tulburări de comportament sau dependențe. Astfel de cazuri necesită asistență care nu intră în sfera de cuprindere a pachetelor de asistență normale și este nevoie de o atenție deosebită acordată conceperii serviciilor de asistență pentru aceste victime, inclusiv dezvoltarea aptitudinilor de intervievare și a serviciilor specializate și pregătirea unui personal sensibil (Surtees 2005: 15). Victimele au menționat câteva din domeniile care necesită sprijin specializat și adecvat.

Asistența acordată victimelor cu copii

Victimele traficului de persoane (bărbați și femei) cu copii necesită forme diferite de asistență care trebuie să ia în considerație rolul victimei ca mamă

(sau tată) și nevoile copiilor dependenți. Un factor important în acceptarea asistării de către victimă este asigurarea cazării pentru femei și copii lor. O victimă-mamă a spus: „[Fiica mea] este întotdeauna cu mine. Și sunt recunoscătoare acestei organizații pentru că mi-a permis să fiu alături de ea. Este cel mai important lucru pentru mine”.

Totuși, cazarea femeilor cu copii lor în cadrul centrelor existente nu a fost întotdeauna cea mai fericită decizie pentru mame, ceilalți rezidenți sau copii.

Uneori, mă certam cu fetele din centru, pentru că, din când în când, copiii mei nu mă ascultau și plângeau pe coridor.

Ce mă deranjează mai mult este copilul ... Nu poate înțelege despre ce e vorba. Dar, e un copil normal, îi place să se joace și, când râde, râde cam tare, ca și când ar țipa, iar acest lucru nu este permis în centru. Poate doar asta, dar în rest e bine. De exemplu, când face gălăgie sau când țipă sau face ceva ce nu este permis. Pot înțelege, dar nu pot să îi spun să nu țipe. Și, când îi spun, nu pot să mă aștept să înțeleagă pentru că este un copil. Poate că nu le convine. Poate nu le place faptul că țipă sau că râde gălăgios.

Faptul că aceste adăposturi erau de cele mai multe ori închise, permițând libertate redusă de mișcare, a dus la creșterea nivelului de stres. În cazul copiilor, care, prin urmare, nu pot ieși la joacă, nu pot să își facă prieteni sau să meargă la școală, trebuie analizat impactul asupra dezvoltării lor, chiar și atunci când nevoile de bază sunt satisfăcute. Să luăm ca exemplu o femeie care a stat într-un centru închis cu fiica ei doi ani și jumătate, până când au fost obținute documentele de încredințare și au fost urmate procedurile legale. Fata — acum în vârstă de zece ani — nu a putut merge la școală sau să se joace liber și a fost educată *ad hoc* și voluntar de unul dintre angajații centrului. Faptul că și-a petrecut o treime din viață într-un adăpost și restul cu mama ei care se afla în situație de trafic a afectat-o fără îndoială.

Pentru multe mame, aspectele legate de încredințare au fost un motiv de îngrijorare și asistența acordată în cadrul procesului legal a fost extrem de apreciată și foarte necesară. O femeie care a fost, ulterior, păstrată ca „soție” a traficantului ei a explicat că nu poate să se întoarcă în țara sa de origine din cauza problemelor de încredințare a copilului ei:

Care este planul? Planul meu este de a solicita ajutorul organizației pentru a-l înscrie pe copil la grădiniță. Prin ei, e mai ușor. Ei cunosc oameni și așa mai departe, vreau să-mi duc copilul la grădiniță. Aș

merge acasă, dar, pentru că nu se poate, vreau să îmi caut un loc de muncă, copilul meu să meargă la grădiniță și să devină independentă... Aș prefera să merg la mama mea, dar nu pot, din cauza copilului. Așa că, o să rămân în [această țară] ... Fără semnătura [tatălui], nu pot pleca. Acum, copilul este cu mine, dar nimeni nu are custodie asupra ei. Așteptăm decizia instanței.

Pentru femeile cu copii, o altă problemă a constat în capacitatea lor de a avea grijă de copiii lor pe termen lung, date fiind posibilitățile limitate de reintegrare socială și economică. Unele femei s-au bazat pe ajutorul umanitar pentru a asigura alimente pentru copii lor, altele au vorbit despre faptul că nu pot să-și caute un loc de muncă pentru că nu au pe nimeni care să aibă grijă de copil; de asemenea, unele victime nu aveau încă o locuință permanentă. Obstacolele „normale” și complexitatea serviciilor de asistență și reintegrare sunt amplificate în cazul părinților cu copii în întreținere. Când acordăm asistență părinților, trebuie neapărat să luăm în considerație nevoile copiilor în întreținere, care includ nu numai nevoile de bază, ci și manuale școlare, taxe de grădiniță sau de școlarizare, îngrijiri medicale etc.

Probleme medicale și de sănătate grave

O serie de organizații au remarcat că persoanele traficate suferă de probleme de sănătate grave și complicate, dincolo de „obișnuitele” probleme ginecologice legate de exploatarea sexuală, probleme care necesită asistență medicală adecvată și, adesea, costisitoare. O fată, în vârstă de 17 ani, a avut nevoie de intervenții medicale specializate pentru tumorile la sâni, care au apărut ca urmare a bătailor repetate primite când era traficată. Într-un alt caz, victima a avut nevoie urgent de o operație în străinătate, pentru rănille fizice primite ca urmare a traficării sale:

Eram cam amețită și nu puteam înțelege despre ce vorbeau. Am înțeles că era ceva prea aproape de coloana vertebrală și că infecția ar fi putut ajunge la fluidul spinal, ceea ce însemna că trebuia să se intervină urgent. Încă nu știu care a fost cauza infecției și au spus că poate să reapară.

În același mod, două femei intervievate erau seropozitive ca urmare a traficării lor.⁴⁶ În cazul unei femei, unul dintre copiii ei contractase de asemenea

⁴⁶ Acest lucru este în concordanță cu mențiunile unui grup mic, dar demn de luat în considerație, de beneficiari seropozitivi, cuprins într-un alt studiu. În Albania, o victimă a fost asistată

infecția. Din interviuri, nu reieșea clar dacă tratamentul necesar era disponibil întotdeauna și accesibil pacienților seropozitivi. O victimă intervievată lua medicamente pentru boală: „lau medicamente regulat. Trebuie să fac asta toată viața pentru a opri evoluția virusului în organism. Mă rog întotdeauna lui Dumnezeu ca să se inventeze un medicament care să distrugă virusul”. Pe de altă parte, o altă victimă, întrebată dacă primește un tratament special pentru menținerea sistemului ei imunitar, a răspuns că nu, că lua doar vitamine și mânca bine. În multe țări din regiunea ESE nu este întotdeauna ușor să ajungi la serviciile medicale specializate pentru o serie de probleme de sănătate.

Abuz de substanțe și dependență

Dependența — de alcool și / sau de narcotice — a ridicat numeroase probleme pentru victime și, în general, programele de dezintoxicare nu au fost accesibile. Multe victime au prezentat dependențele lor ca un aspect cheie al vieții lor după ieșirea din situația de trafic și unele victime au continuat să consume droguri sau alcool o vreme:

La început, a fost greu. Când eram cu „peștii” mei, îmi dădeau medicamente care mă făceau să nu mai gândesc. Și, odată ce am ajuns acolo, a fost greu să scap.

Îmi era rău. Nici nu puteam coborî din pat pentru că nu mâncam nimic și luam doar acele pastile [narcotice].

Abuzul de substanțe în familia victimei este un aspect la fel de relevant. Pentru unele victime, abuzul de substanțe a fost motivul pentru care au plecat inițial de acasă, și acum reprezintă un obstacol serios pentru asistarea și reintegrarea lor.

Dacă soțul meu ar putea fi vindecat de alcoolism, aș fi cea mai fericită femeie din lume.

[Părinții mei] sunt alcoolici și nu puteau să analizeze bine situația, ce mi s-ar putea întâmpla. Nu-i condamn. În plus, [traficantul] le dădea bani să își cumpere de băut.

În 2002 și două au fost asistate în 2004 și rezultatul testelor HIV a fost pozitiv în toate cele trei cazuri. În Bosnia și Herțegovina, furnizorii de servicii au remarcat că puține victime străine au fost seropozitive. Și, în Moldova, din 2000 OIM a asistat 9 victime HIV+. Problema infectării cu HIV / SIDA a fost pusă în discuție în regiune când, în 2004, o victimă din Ucraina trafică pentru exploatare sexuală în Bosnia și Herțegovina a murit de această boală (Surtees 2005: 74, 155, 361).

Pentru victimele pentru care singura opțiune este aceea de a se întoarce la familiile lor, abuzul de substanțe în cadrul familiei poate cauza riscuri și complicații semnificative. Acest lucru pune în evidență importanța accesului la programele de dezintoxicare, concepute pentru cazurile de abuz de substanțe, nu numai pentru victime, ci și pentru persoanele din anturajul lor imediat.

Asistența acordată întregii familii

La modul ideal, serviciile de asistență trebuie să ia în considerație situația familială specifică a persoanelor traficate și, acolo unde este posibil, să încerce să satisfacă nevoile mai generale ale familiei. Într-un caz, o victimă a explicat că a acceptat asistarea tocmai pentru că familia sa avea nevoie: „[Am acceptat asistența] pentru că m-am gândit că frații și surorile mele mai mici au nevoie de ajutorul oferit”. Deosebit de grav este cazul în care problemele familiale — sociale sau financiare — au contribuit, într-un fel sau altul, la traficul de persoane.

În egală măsură, este important de remarcat că problemele pot și chiar apar în familiile care împiedică recuperarea victimei — chiar și în cele mai reușite procese de reintegrare. O femeie a povestit cum își pornise o mică afacere și totul mergea bine. Dar, o problemă financiară în familia ei a cauzat o serie de regrese care au putut fi remediate doar prin asistență specială:

[Organizația] m-a ajutat să îmi pornesc o mică afacere, un second-hand. Acea perioadă din viața mea a fost excelentă. Magazinul mergea din ce în ce mai bine tot anul. Le sunt recunoscătoare, dar nu m-am ținut de cuvânt și nu am investit banii în afacerea mea. Părinții mei s-au îmbolnăvit. Aveam nevoie de bani pentru tratamentul lor.

Deoarece organizațiile care acordă servicii de asistență au putut să răspundă la nevoile urgente ale acestei femei și ale familiei sale — nevoi medicale și ajutor umanitar — femeia a putut să-și repună pe picioare afacerea. Ca o notă importantă, organizațiile de asistare au coordonat acordarea acestor servicii pentru a satisface diferitele sale nevoi, ceea ce în cele din urmă a dus la reușita procesului de reintegrare. Astfel de exemple scot în evidență faptul că reintegrarea nu depinde întotdeauna numai de victimă, ci problemele cu care se confruntă în familie și în comunitate pot afecta procesul de recuperare și reintegrare. Așadar, opțiunile de acordare de sprijin pentru familiile victimei sau sprijin suplimentar când familia este într-o situație de criză pot servi nu numai la asigurarea reușitei procesului de refacere, dar și la evitarea situațiilor de reintegrare eșuată și, în anumite cazuri, re-traficare.

Asistență pe termen lung pentru victimele care nu se pot întoarce la familiile lor

Unele victime provin din medii familiale care nu sunt favorabile recuperării și reabilitării lor durabile. În numeroase cazuri victimele provin din familii cu probleme, iar reîntoarcerea acasă ar însemna, pentru ele, să trăiască din nou într-un mediu abuziv, să aibă de-a face cu abuzul de substanțe, să nu aibă acces la nevoile de bază și / sau să fie re-traficate. În alte cazuri, victimele nu au pur și simplu unde se întoarce. Posibilitatea de a asista victimele pe termen lung, inclusiv prin oferirea unor opțiuni de cazare, constituie o lipsă importantă în multe țări.

În cazul minorilor, numărul alternativelor este limitat și, în absența unui termen mai lung, unele victime s-au reîntors în situații periculoase. O fată tânără, care fusese vândută de mama ei, s-a întors la aceasta (și la tatăl vitreg abuziv), după ce a stat puțin timp în centru: „Aș fi rămas mai mult timp, după tot ce mi-a făcut [mama mea] ... Sunt sigură că nu m-aș fi întors acasă, tatăl meu vitreg abuza de mine, nu m-aș fi dus înapoi”.

Asistență psihologică și psihiatrică specializată

Lipsa posibilității de a acorda asistență psihologică specializată victimelor constituie o problemă în multe țări, mai ales în afara capitalelor. În anumite țări, date fiind resursele limitate, asistenții sociali oferă consiliere psihologică victimelor, chiar și acelorora cu probleme psihiatrice grave. Programele rezidențiale oferă, de regulă, posibilitatea de a accesa asistență psihologică și psihiatrică specializată, deși forma și cantitatea consilierii variază considerabil, în funcție de timpul petrecut de beneficiar în centru. Așadar, consilierea acordată într-un centru de reintegrare pe termen lung este mai cuprinzătoare decât cea acordată într-un centru de adăpostire pe termen scurt, care tinde să se concentreze mai mult pe stabilizarea beneficiarului. Cum majoritatea victimelor stau în centre o scurtă perioadă de timp, li se oferă, în general, consiliere „de stabilizare” simplă. În cazul în care victimele se întorc acasă, serviciile psihologice adecvate pot fi mai greu acordate, fiind complicat din cauza faptului că majoritatea serviciilor de consiliere specializate sunt localizate în capitale, în timp ce majoritatea victimelor provin și se întorc în regiuni din afara capitalei. Este nevoie de servicii de consiliere pe termen lung care să poată fi acordate de ONG-uri specializate sau de către personal medical instruit în mediul victimei, ca parte a programului de reintegrare. În plus, unele victime au fost diagnosticate cu tulburări psihiatrice, inclusiv schizofrenie, care necesită îngrijiri psihiatrice clinice care nu sunt întotdeauna

disponibile. Programele psihologice sau psihiatrice de tip rezidențial sunt și mai puțin întâlnite (Surtees 2006b: 80).

Din cauza lipsei generale de servicii specializate, multe victime au fost cazate în centre alături de victime care sufereau de boli psihice. Pe de o parte această situație este stresantă pentru celelalte victime, iar, pe de altă parte, nevoile reale ale victimei „dificile” nu sunt satisfăcute. O victimă a povestit despre experiența ei din centru: „Da, și apoi ne-au dus într-o casă ... o fată avea probleme cu capul. E nebună, poate omorî pe cineva”. O altă victimă a prezentat situația din centrul în care a stat:

Așa erau aliniate paturile. Erau cinci paturi. Fata asta, patul următor era liber, eu dormeam în patul ăsta, [altă fată] era aici, și [altă fată] era acolo ... Una dintre fete avea probleme psihice și urma un tratament, dar nu voia să ia medicamentele. Avea halucinații și vedea lucruri în vis. În plus, era somnambulă.

Însă, același caz evidențiază și situația dificilă întâlnită în multe țări unde facilitățile pentru victimele care au nevoie de intervenții psihiatrice sau psihologice sunt inadecvate și necorespunzătoare. Când, ca în acest caz, victima nu are sprijinul familiei, există câteva alternative la posibilitatea de a se întoarce într-un centru de adăpostire: „Avea halucinații, a plecat de mai multe ori și a venit înapoi. Nu avea părinți, nu avea pe nimeni”. Găsirea unor opțiuni de îngrijire corespunzătoare pentru acest tip de beneficiari nu este lipsită de complicații atât pe termen scurt, cât și pe termen lung.

Servicii de asistență pentru victimele cu dizabilități

Traficarea persoanelor cu dizabilități, fizice și psihice, a fost confirmată dinspre, înspre și în ESE.⁴⁷ Serviciile necesare variază și trebuie să fie adaptate nevoilor individuale, de la caz de caz. Acest lucru presupune, în general, servicii medicale specializate, reprezentare legală specializată, numirea unui tutore legal pentru victimele cu dizabilități psihice, posibilitatea de a oferi

⁴⁷ Victimele cu dizabilități au fost asistate în Albania, Bulgaria, Croația, Macedonia (FYROM), Republica Moldova, Muntenegru, Teritoriul administrat de ONU Kosovo, România și Serbia. De exemplu, în Republica Moldova, dintr-un număr de 672 de victime asistate de OIM Chișinău între 2001 și 2004, 15 la sută aveau o dizabilitate psihică la recrutare, respectiv 9,9 la sută din numărul victimelor asistate în 2001, 9,3 la sută în 2002, 14,5 la sută în 2003 și 6,3 la sută în 2004. În același timp, în 2003 au fost numeroase cazuri de victime cu dizabilități fizice. În Serbia, în 2004, o victimă traficată pentru exploatare sexuală (sau 8,3 la sută) suferea de o dizabilitate psihică, în timp ce 28,6 la sută din victimele din Serbia asistate în 2004 sufereau de o dizabilitate psihică sau fizică (Surtees 2005: 256, 344, 371, 501).

cazare de termen lung, pregătire specializată, plasarea forței de muncă în locuri de muncă protejate și o urmărire a cazului pe termen lung. Victimele cu dizabilități pot necesita asistență în accesarea, comunicarea și relația cu furnizorii de servicii și agențiile de stat.

În prezent, opțiunile disponibile persoanelor cu dizabilități sunt limitate. O femeie care a fost traficată pentru cerșetorie nu era numai oarbă și parțial surdă, ci era și în vârstă. Pentru ea, au existat puține opțiuni și agențiile în domeniu au accesat cu greu serviciile care îi erau necesare, inclusiv opțiunile de găzduire și o operație la ochi complicată pentru a-i reda, parțial, vederea. Mai mult, este foarte dificil să găsim oportunitățile de muncă și de școlarizare adecvate pentru persoanele cu dizabilități. O femeie a avut probleme în obținere unui loc de muncă, din cauza faptului că suferea de epilepsie:

Am și o problemă de sănătate gravă. Sunt epileptică și nimeni nu vrea să mă angajeze. Chiar dacă ascund acest lucru, sunt concediată imediat după prima criză. Am o criza atunci când devin agitată ... nu pot să-mi găsesc un loc de muncă. Am fost chiar dispusă să muncesc pe câmp, la niște fermieri, dar nimeni nu are curajul să mă angajeze când află despre boala mea.

O altă complicație este faptul că serviciile de asistență specializate sunt, cel mai probabil, costisitoare, depășind resursele oricărei organizații sau instituții. Nu este o problemă caracteristică numai regiunii ESE. De exemplu, în Canada, există foarte puține programe pentru persoanele abuzate cu dizabilități și, în general, principalele organizații nu reușesc să răspundă și să satisfacă nevoile persoanelor cu dizabilități. De asemenea, se știu puține lucruri despre problemele cu care se confruntă persoanele abuzate cu dizabilități și cele privind atitudinea personalului furnizor de servicii vizavi de acest grup țintă (Cooper et al 2004: 35).

Victimele-bărbați ale traficului de persoane

Bărbații victimă au reprezentat o minoritate semnificativă a victimelor asistate în 2003 și 2004 în ESE.⁴⁸ Bărbații-victimă nu pot fi întotdeauna ușor

⁴⁸ Bărbații-victimă a traficului de persoane au fost asistați în Albania, Bulgaria, Croația, Republica Moldova, Muntenegru, România, Serbia și în Kosovo, fiind traficați pentru exploatarea prin muncă, cerșetorie, delictvență și adopție. De exemplu, în Albania 70 la sută din victimele traficate pentru exploatarea prin muncă, cerșetorie sau delictvență în 2003 și 2004 erau bărbați și 47.8 la sută din victimele străine traficate pentru exploatarea prin muncă în Serbia în anul 2004 au fost bărbați (Surtees 2005: 13).

primiți în cadrul modelelor de asistență existente. În parte, acest lucru este cauzat de faptul că, în mare parte, serviciile de asistență sunt oferite într-un cadru rezidențial și sunt concepute special pentru femei. Construcțiile existente în prezent nu se pliază găzduirii mixte. O persoană intervievată, un bărbat adult traficant în fosta Uniune Sovietică, s-a întors acasă și și-a găsit apartamentul ocupat și nu avea unde să stea. În același mod, un minor în vârstă de 16 ani traficant pentru cerșetorie în ESE a fost găzduit temporar într-un centru de adăpostire pentru victime (femei) străine pe durata procesării documentelor sale; dar, dat fiind faptul că centrul nu dispunea de facilitățile necesare găzduirii unei victime de sex masculin neînsoțite și nu au fost identificate alte servicii, a fost trimis acasă, neînsoțit, cu trenul, după numai câteva zile, în ciuda faptului că mama lui fusese implicată în traficul sa (Surtees 2005; cf. Surtees 2006b). Lipsa serviciilor de asistență destinate bărbaților, așadar, va face imposibilă satisfacerea nevoilor acestor bărbați, amplificând, în același timp, vulnerabilitatea lor la exploatare și chiar re-traficare.

Însă, deși diferite forme de asistență au fost disponibile (și necesare) — de exemplu îngrijiri medicale, consiliere, consiliere juridică — bărbații nu au avut întotdeauna tendința să apeleze la ea sau să o accepte.

În primul rând, li se pare foarte greu din punct de vedere psihologic ... Nu îți spun toate detaliile poveștii lor, deși unii dintre colegii mei mi-au spus lucruri absolut oribile. De exemplu, mulți bărbați au fost exploatați fizic până când sănătatea lor a fost aproape distrusă. Dar nu vor spune asta și nici măcar nu vor solicita îngrijiri medicale.

Și mulți dintre ei nu merg la medic, [dar încă] suferă de boli cronice, având probleme cu coloana vertebrală, cu stomacul sau cu hernia.

Conform spuselor persoanelor intervievate, bărbații au acceptat asistență numai în situații critice:

Numai dacă bărbatul are probleme de sănătate grave sau nu are unde să stea. Din câte știu eu, bărbaților nu le place să piardă timpul pe la doctori sau să fie departe de familiile lor. După cum v-am spus, le e mai greu să accepte asistență și, atunci când o fac, trebuie să fie oferită imediat (până nu se răzgândesc) și într-un timp scurt.

Parțial, acest lucru se datorează faptului că auto-reprezentarea ca „victimă” nu corespunde cu imaginea de sine a bărbatului. A fi bărbat înseamnă, în multe comunități, să fii puternic, auto-suficient și capabil să ai grijă de tine, dar și de familia ta.

Bărbații cred că sunt mai puternici și trebuie să găsească o cale de a ieși singuri dintr-o situație dificilă, fără să ceară ajutorul.

Mulți bărbați nu povestesc ce li s-a întâmplat. Le este rușine de faptul că au fost înșelați sau mințiți. Nu vor solicita niciodată asistență de la organizații pentru că rudele lor își vor bate joc de ei și vor râde pe seama lor. Un bărbat trebuie să își rezolve problemele singur.

Deciziile privind asistența nu sunt legate numai de imaginea de sine, ci și de percepția socială. Serviciile de asistență îi identifică pe bărbați ca imigranți ilegali sau persoane traficate în fața celorlalți membrii ai familiei și/sau ai comunității, nici una dintre cele două poziții nefiind acceptabilă din punct de vedere social. Și în acest caz, reprezentările sociale ale bărbatului sunt dominante:

Când se întorc acasă, sunt bucuroși dacă pot să aducă cel puțin niște bani. Altfel, cum pot să își explice absența? Și, dacă mai spun familiei că au nevoie de niște bani pentru un tratament — costurile tratamentului sunt destul de ridicate în țara noastră — secretul lor poate fi aflat.

Nu am crezut niciodată că oameni ca mine [victime ale traficului de persoane] sunt ajutați ... Nu-mi imaginam că există organizații specializate în acordarea de asistență unor oameni ca mine, în plus, bărbați... Lumea din comunitatea mea crede că, dacă un bărbat a intrat într-o asemenea situație, este un prost.

În general, în comunitatea noastră, bărbații nu trebuie să se plângă de nimic. Un bărbat trebuie să fie puternic, să depășească toate greutățile cu curaj.

În ciuda acestor prejudecăți ale publicului în general, în mediile anti-trafic se recunoaște, totuși, că și bărbații pot fi traficați și au nevoie de asistență. Și, prin urmare, este timpul să se acorde mai multă atenție identificării nevoilor specifice de asistență. Pe baza unui eșantion format din doisprezece bărbați (adulți și minori), acest studiu a constatat că, pe lângă opțiunile de găzduire, îngrijirile medicale au reprezentat domeniul principal în care victimele aveau nevoie de asistență, cu atât mai mult în cazurile în care au fost exploatați prin muncă: „Unii dintre ei au boli cronice și, în plus, sunt într-o altă țară și muncesc ilegal”. Alte victime și-au manifestat rănilor și traumele psihice. În cazul în care bărbații au familii în întreținere, se impune acordarea de

asistență întregii familii (după cum s-a discutat mai sus). Următorul pas important este identificarea celorlalte nevoi ale victimei.

Mai mult decât serviciile în sine, bărbații victimă au ridicat, de asemenea, problema modului în care sunt acordate aceste servicii. Confidențialitatea a constituit un aspect deosebit de important pentru persoanele intervievate din acest studiu; trebuie găsită cea mai bună cale de a-i asista pe bărbații și băieții expuși traficului de persoane, respectându-le în același timp confidențialitatea:

Ar fi, totodată, bine ca informațiile primite la HelpLine să fie confidențiale. De exemplu, accesul la acestea să fie restricționat și numai organizațiile care administrează respectiva HelpLine să le poată accesa.

Nu cred că bărbații se vor adresa unei organizații de stat pentru că ei cred că informațiile pe care le vor furniza vor fi făcute publice cu ușurință. Va afla primarul satului sau ofițerul de poliție.

[Serviciile de asistență trebuie organizate] în așa fel încât nimeni să nu știe. Bărbatul ar trebui să meargă singur în locul unde se acordă asistență. Cu cât locul acesta este mai departe de casa lui, cu atât mai sigur nimeni nu va ști despre asta. Doar în cazul în care bărbatul este grav bolnav și nu se poate deplasa, caz în care serviciile de asistență trebuie acordate acasă la el dar nimeni nu va fi invidios.

La fel de important este modul în care aceste servicii sunt „vândute” și „împachetate” pentru a ne asigura că bărbații le cunosc și le accesează. Serviciile de publicitate trebuie să țină seama de mesajul care va fi (sau nu va fi) adecvat și accesibil unui public de sex masculin, date fiind aspectele legate de responsabilitatea bărbatului și de stigmatizarea discutată mai sus. Limbajul folosit este foarte important în acest sens. Deoarece noțiunea de „victimă” nu este bine primită de mulți bărbați, acțiunile pot avea mai mult succes dacă se folosesc termeni cum ar fi „imigranți” sau „muncitori”.

Cred că după un anunț sau o reclamă care spune că bărbații pot beneficia servicii de asistență, de exemplu îngrijiri medicale (însă nu trebuie menționată asistența psihologică pentru că mulți bărbați se tem de asemenea cuvinte) sau alte forme de asistență, cum ar fi consilierea juridică ... Cred că mulți bărbați ar accepta să primească îngrijiri medicale gratuite deoarece mulți dintre cei care au fost exploatați nu au bani pentru așa ceva. Anunțul poate fi transmis în presă și vocea care

citește informațiile despre serviciile de asistență disponibile pentru bărbații victimă a exploatării (cred că ar trebui folosit cuvântul „exploatare”, pentru că mulți bărbați nu înțeleg ce înseamnă traficul de persoane) să fie una de bărbat. Și, dacă este posibil, chiar să se evite cuvântul „victimă” pentru că bărbaților nu le place să fie victime. Acest lucru nu corespunde cu imaginea unui bărbat adevărat. Ar trebui să fie vocea unui bărbat. Nu cred că bărbații vor avea încredere într-un anunț citit de o femeie. Ar trebui să fie făcut de un bărbat, poate chiar de un bărbat care a trecut printr-o astfel de experiență. Mesajul trebuie să fie scurt și convingător, punând accent pe formele de asistență posibile.

Cu siguranță [să se folosească] vocea unui bărbat. Acest lucru le inspiră încredere celorlalți bărbați. O publicitate în care victima prezintă pe scurt experiența sa de exploatare. Bărbatul acesta poate fi fie un caz real, care a suferit această experiență, sau un actor, dar nu un actor cunoscut, pentru că altfel va părea artificial, melodramatic... Nu știu ... Cea mai eficientă metodă ar fi un anunț la televizor sau la radio. Dar, așa cum am spus înainte, cuvintele folosite în acest anunț sunt extrem de importante.

Mesajul trebuie să fie scurt și convingător și să nu se folosească cuvinte de tipul „victimă”.

Servicii de asistență acordate victimelor în vârstă

Câteva dintre victimele intervievate erau în vârstă și chiar bătrâne — unele având 50 — 60 de ani, iar una dintre ele chiar 75. Unele au fost traficate tocmai pentru că, fiind în vârstă, nu aveau suficiente venituri pentru a se întreține și nu aveau acces la ajutorul acordat de stat. Serviciile de asistență acordate acestui grup trebuie să pună accent, adesea, pe partea financiară și găzduire.

Mi-au spus că mă vor ajuta să-mi obțin pașaportul și să îmi recâștig dreptul la pensie. Dacă nu pot să locuiesc în casa mea, sper că voi fi cel puțin plasată într-un centru pentru persoane în vârstă din [capitală].

Cred că există mulți bătrâni care nu se bucură de grija copiilor lor și nu se uită la televizor și nu ascultă radioul. Ca și mine, ei nu știu unde să ceri ajutor.

Am o relație bună cu fiul meu ... [fiul meu și soția sa] au grijă de mine. Dar mă simt vinovată pentru că nu i-am spus că îmi vând apartamentul. Acum stau cu familia lui în apartamentul lui, ca o povară. Este foarte puțin spațiu aici.

Este posibil să fie necesare și alte forme de asistență pentru victimele în vârstă, incluzând, adesea, îngrijiri medicale, consiliere juridică și asistență la domiciliu. Pe lângă formele tradiționale de asistență, este demn de avut în vedere faptul că traficul de persoane are un impact diferit asupra persoanelor în vârstă față de victimele tinere. Se știe puțin despre problemele și nevoile specifice ale victimelor mai în vârstă ale traficului de persoane și despre modul în care ei își trăiesc viața în cursul perioadei de traficare și după traficare.

Capacitatea profesională, tratamentul victimei și calitatea asistenței

Se știe că serviciile destinate persoanelor traficate ar trebui să fie gratuite, accesibile și să nu ducă la stigmatizarea acestora și că actorii anti-trafic trebuie să fie aibă o pregătire adecvată și să aibă aptitudinile necesare pentru a lucra cu grupuri vulnerabile, inclusiv persoane traficate. Multe victime intervievate au vorbit foarte frumos atât despre calitatea și acoperirea serviciilor de asistență care le-au fost acordate, cât și de modul în care au fost tratate de către personalul anti-trafic. Multe dintre ele au subliniat faptul că acest lucru a fost important pentru ele în procesul de recuperare.

Sunt mulțumit de angajați pentru că sunt foarte sensibili la problemele noastre. Ne scot la plimbare. Îmi place pentru că am totul, pentru că totul este gratuit. În al treilea rând, sunt extrem de fericită pentru această școală. N-am visat niciodată că voi putea termina școala, că voi fi putea scrie și citi. Să nu-mi mai fie rușine când cineva îmi spune să semnez sau să citesc ceva și să trebuiască să spun că nu pot.

[Mi-a plăcut] căldura, simplitatea ei, părea un fel de un suflet pereche. În general, îmi e greu să găsesc o persoană în care să am încredere.

O experiență pozitivă este atitudinea bună a angajaților de la centru. Țin cont de mine. Nu este nimic neplăcut.

Însă, alte victime intervievate au relatat cazuri în care nu au fost mulțumite pe deplin de serviciile și de tratamentul primit și au semnalat câteva probleme foarte grave în furnizarea acestor servicii, cum ar fi: lipsa de sensibilitate

și atitudinea discriminatoare din partea personalului anti-trafic, diferențe de capacitate profesională și condiții de îngrijire, chiar tratament necorespunzător și abuz în îngrijirile acordate. Ca element central, lipsa monitorizării și asigurării calității în cadrul sectorului anti-trafic influențează aspectele de mai sus.

Neatenție și discriminare din partea personalului anti-trafic

Pentru multe victime, faptul că sunt tratate corespunzător și nu sunt „privite de sus” a fost un element esențial în procesul lor de recuperare. Întrebate ce anume însemna pentru ele a fi bine tratate, multe victime au vorbit despre faptul că au fost tratate „ca unul de-al lor”.

A fost bine bine. Ne tratau frumos, ca și cum am fi fost de-ale lor.

Mi-au plăcut și angajații care lucrau la [organizație]. Nu te judecă, poți să vorbești întotdeauna cu ei despre orice. Te înțeleg și îți explică lucruri. Te ascultă, îți spun cum ar trebui să faci lucrurile, te ajută întotdeauna.

Nu am simțit nici o diferență între noi. [Această diferență], așa sunt obișnuită.

Pe de altă parte, trebuie analizat în ce măsură victimele s-au simțit rănite și ofensate atunci când au fost tratate diferit și cu indiferență de către personalul care trebuia să le ajute;

Una din fete parcă era nebună, nu-mi aduc minte cum o chema. Ne trata de parcă eram niște leproase. Și-a adus cana ei, cana ei de ceai și și-a adus toate lucrurile și era snoabă, îngrozitoare.

Nu poți face așa ceva. Vreau să spun, orice fată care a trecut prin ceva rău în viața ei se bucură când cineva vine la ea și îi oferă o ceașcă de cafea din cafeaua pregătită pentru toată lumea. Și ea spune, nu, nu, nu. Nu pot bea cafea din ceștile voastre, beau din a mea. Numai să spui așa. Care e problema? Pur și simplu nu știa cum să se comporte cu noi.

Da, cu siguranță, pot să spun că nu ne-au tratat ca pe egali lor acolo. Da, da, absolut.

Victimele au remarcat această neglijență și discriminare din partea unor grupuri de specialiști, în special. Specialiștii din domeniul medical sunt un astfel

de grup și atât victimele, cât și furnizorii de servicii, au făcut o serie de comentarii șocante la adresa lor. Un angajat al unui ONG a povestit că un medic, care a fost solicitat pentru a acorda servicii medicale, l-a respins și a fost nepoliticos; „Nu am făcut medicina ca să ajung să examinez prostituate”. Victimele au relatat experiențe similare:

M-au dus la doctorul lor. M-a întrebat, ginecologul: „De ce ai făcut asta?” ... Da, a făcut comentarii. Ce pot face, nu sunt singura. Mii de fete au trecut prin așa ceva. [M-am simțit] rănită puțin. Nu trebuie să judeci pe nimeni care a trecut prin așa ceva. Nu era treaba ei. Treaba ei a fost să facă ce i se spunea să facă și nu să pună întrebări... A trebuit să ne primească pentru că era în legătură cu angajata de la centru și am solicitat o verificare. A fost politicoasă, dar a făcut o serie de comentarii.

[Doctorița] mi-a spus să îmi ridic mânecile. Mi-am ridicat mânecile ca să poată verifica dacă sunt consumator de droguri. A spus: „Bine, ridică-ți cămașa ca să verific abdomenul”. Bine, am ridicat cămașa. Apoi a început să-mi verifice capul, să mă tragă de păr. [Polițistu] i-a spus: „Gata, ajunge, nu o mai supăra. Se vede cu ochiul liber că fata e curată”. A spus că e meseria ei, că trebuie. El i-a spus: „Nu o mai supăra. Nu vezi că e speriată? Nici nu a putut să mănânce”. Mă bucur că mi-a luat apărarea ... [M-am simțit] îngrozitor. Mă gândeam, stai puțin, ce sunt? Sunt animal, ca ea să mă poată trata așa?”

Poți să simți asta. Când m-a verificat acea doctoriță, s-a comportat de parcă îi era scârbă să mă atingă.

În anumite țări, această insensibilitate a condus furnizorii de servicii către medici privați (mai sensibili) care, deși erau costisitori și nu puteau fi ținuti pe termen lung, au acordat victimelor un răgaz și o stare de confort pe termen scurt.

Un alt aspect important este faptul că nu numai personalul medical a fost problematic în acest sens. În numeroase situații, victimele au descris comportamentul necorespunzător al experților din domeniul juridic, de cele mai multe ori reprezentanții lor legali însărcinați să îi reprezinte în procedurile legale. O victimă a spus că avocatul ei a țipat la ea și a insultat-o:

Țipa mereu la mine. Mi-a spus ce trebuia să spun la proces. Dacă nu spuneam ce voia să audă, striga la mine. Odată, când mergeam

la proces, mi-a spus chiar că nu sunt bună de nimic și că mai degrabă îl crede pe traficant decât pe mine.

Insensibilitatea și discriminarea nu s-au datorat, se pare, numai traficării, ci, în anumite cazuri, au fost legate de rasism. O victimă de etnie rromă a atribuit tratamentul necorespunzător pe care l-a primit etniei ei și nu statutului de persoană traficată:

Nu le-am spus că sunt o victimă a traficului de persoane. Aveam nevoie de bani ca să obțin certificatul de naștere pentru copilul meu. La primărie s-au purtat foarte nepoliticos cu mine. Au râs de mine pentru că nu aveam [aproximativ cinci EURO] pentru certificat. M-am simțit umilită.

O altă victimă interviuată a explicat că faptul că a fost discriminată ca persoană [dintr-o minoritate etnică] a influențat capacitatea ei de a accesa serviciile de stat:

[Organizație] a apelat la primăria satului meu natal pentru a le cere să mă ajute sau, mai precis, să îi ajute pe copiii mei. Casa în care m-am născut fusese distrusă cu mult timp în urmă și, în locul ei, se construisese deja o altă casă. Primarul trebuia să îmi asigure o altă locuință. Mi s-a dat o casă complet distrusă: fără geamuri, uși sau acoperiș. Jumătate din casa asta de chirpici era complet distrusă. Mai rămăsese o singură cameră. Primarul mi-a promis că îmi dă materiale de construcție ca să repar casa. A fost nevoie de eforturi mari din partea avocatului [organizației] pentru a pune la punct toate aceste lucruri. Când am mers la primăria din [orașul meu], femeia a început să urle la mine și apoi mi-a închis ușa în nas. După aceea, am auzit-o certându-se cu cineva la telefon. Spunea „[femeie dintr-o minoritate etnică] asta vrea prea multe”. Avocatul mi-a recomandat să merg la [departamentul de protecție a copilului] care trebuia să îi acorde o formă de ajutor copilului meu. Când am mers acolo, am fost refuzată. Mi-au spus că nu mă pot ajuta deloc. Apoi au început, furioși, să mă întrebe cine m-a trimis la ei și le-am spus despre [organizația care mă asistase]. M-am certat chiar cu ei. I-am întrebat ce fac și cum poate să mă ajute statul. Ce se întâmplă cu mamele singure care sunt într-o situație mai rea decât a mea. Mi-au spus „cine te-a pus să faci atâția copii?”

Într-un alt caz, victima a vorbit despre prejudecata și atitudinea negativă îndreptată împotriva grupurilor vulnerabile: „Mai cred că, în cadrul organizațiilor de stat care se ocupă cu ajutorarea persoanelor defavorizate, angajații sunt prost crescuți. Nu sunt de ajuns studiile pe care le ai. Contează și cum ai fost crescut”. O altă victimă a remarcat, „Mă simțeam frustrată de instituțiile de stat. Aș vrea să fie mai diplomați cu victimele traficului de persoane”.

În sens mai general, victimele au remarcat cazuri de insensibilitate și prejudecată din partea diferiților furnizori de servicii. Cum a fost deja prezentat în secțiunea anterioară, victimele sunt stigmatizate și discriminate pe baza modului în care sunt văzute în societate — ca „prostitute”, „străini” și „imigranți ilegali”. În anumite situații, victimele au povestit cazuri în care aceste prejudecăți s-au manifestat chiar în cadrul serviciilor de asistență.⁴⁹ O femeie a relatat problemele pe care le avea cu o asistentă socială care lucra la centrul la care stătea. O rezidentă contractase o boală și femeii acestei îi era teamă să nu o contracteze și ea, dat fiind faptul că locuia la comun. Când a solicitat să fie testată, asistenta socială a reacționat cu mult dispreț:

Când am aflat că fata aceasta era bolnavă, nu știam ce problemă avea. Am întrebat-o pe femeia care lucra acolo de ce nu ne-a spus. Sunt bine, nu am nici o boală și acuma o să mă îmbolnăvesc aici și o să merg în [țara mea]. Vreau să fac din nou o analiză de sânge ... Și apoi, am spus că vreau să mi se refacă toate testele și ea mi-a spus că nu mă gândisem la asta când m-am culcat cu atâția bărbați... Nu o să uit niciodată. Dacă o femeie lucrează acolo, ar trebui să aibă o altă atitudine față de acest lucru.

Diferențe ale capacității profesionale și ale condițiilor de îngrijire

Mulți specialiști anti-trafic din regiune au o ridicată capacitate profesională și au demonstrat, prin munca lor, înaltă competență în activitățile de asistare și protecție.

Totuși, în anumite programe, victimele au simțit că angajații nu au avut aptitudinile și experiența necesară pentru a le acorda sprijinul de care

⁴⁹ Acest lucru nu se întâmplă numai în țările ESE. Într-un studiu privind procesul de reintegrare în Cambodgia, anumiți furnizori de servicii și-au exprimat și ei anumite prejudecăți împotriva victimelor traficului de persoane. Un angajat al unui ONG a clasificat prostituatele în trei categorii — cele a căror natură este aceea de a fi prostituată, cele care sunt forțate să devină prostituate împotriva dorinței lor și cele care rămân sau se întorc la prostituție pentru că este un mod rapid de a câștiga bani. După spusele acestui angajat al ONG-ului, numai al doilea grup poate fi schimbat și educat cu succes pentru a putea reveni la viața dinainte, în timp ce celelalte două grupuri nu pot fi educate pentru a-și schimba profesia (Derks 1998).

aveau nevoie, iar serviciile acordate au fost insuficiente sau lipseau într-un anume fel:

Sunt în regulă, dar tot nu am simțit că mă puteau înțelege. Sunt tineri, fără experiență. Simțeam că sunt acolo numai pentru că erau plătiți. Și nu puteam vorbi cu ei.

Au spus că va fi o casă pentru fete ca mine, ca și aceasta. Dar a fost rău. Erau diferite femei care lucrau în schimburi, psihologii le spuneau... Am avut posibilitatea [să vorbim cu angajatele], dar nu ne plăcea să vorbim cu ele. Nu ne plăcea de ele pur și simplu. Nu știau cum să se comporte sau să vorbească cu noi. [Spuneau] că vor rămâne acolo și ne vor ajuta cu munca. Dar nu au făcut-o ... Nu aveam nici o legătură cu angajații. Erau foarte reținuți. Ca și cum le-ar fi fost frică de ceva.

O evaluare a serviciilor de asistență acordate unei victime din ESE (Surtees 2006a: 24) a evidențiat capacități profesionale diferite în rândul ONG-urilor anti-trafic și nevoia de a armoniza aceste capacități între ele, un lucru asupra căror au insistat, în egală măsură, ONG-urile, organizațiile internaționale și donatorii:

Unele sunt excelente, altele nu. Există o gamă foarte largă în ceea ce privește nivelul competenței și profesionalismul ONG-urilor din domeniu (reprezentant al unei organizații internaționale / donator).

Acest ONG este cel mai vechi ONG care se ocupă cu asistarea directă [în țară] și încă mai are probleme în ceea ce privește procesul de reabilitare reală a victimelor. Consilierii nu sunt complet implicați în procesul de reabilitare a victimelor și centrul lor este de tip închis. De asemenea, personalul nu cunoaște metode de educare a victimelor sau de capacitate generală a acestora (reprezentant al unei organizații internaționale / donator).

...munca directă cu victimele a fost lăsată deoparte. Standardele profesionale pentru munca cu victimele violenței au fost greu pus în aplicare (reprezentant al unui ONG).

Pentru a sublinia derularea strategiilor pe termen lung în activitatea cu victimele traficului de persoane, specialiștii au nevoie să fie sprijiniți și instruiți, pentru a putea asigura schimbul continuu de informații la diferite niveluri (reprezentant al unui ONG).

Stresul ridicat aferent muncii presupune faptul că, în anumite programe, personalul se schimbă des, ceea ce ar putea afecta capacitatea profesională. O victimă asistată în UE a fost inclusă într-un program de asistență câțiva ani și a povestit că a lucrat cu mulți asistenți: „Cine-i poate ține minte pe toți, tot la cinci luni venea unul nou ... De fiecare dată trebuia să o iau de la început. Nu le păsa deloc de tine, știau că vor pleca în curând”. Prin urmare, este posibil ca persoane mai puțin experimentate să preia aceste posturi atât de stresante.

În alte sectoare profesionale, capacitatea a fost de asemenea semnalată ca fiind o problemă. O femeie, care a solicitat asistență din partea poliției după ce a fugit de la traficanțul ei, a fost trimisă pentru a i se efectua un test medical, pentru că fusese recent atacată și violată. Însă medicul nu numai că a fost nepoliticos cu ea, dar nu a efectuat analizele medicale necesare în cazul unui viol, care să îi permită victimei să facă o plângere penală. Iată ce a povestit femeia:

Apoi m-au dus la medic, la secția de medicină legală. Dar doctorul era o persoană neglijentă. Dacă mi-ar fi făcut analizele corespunzătoare, și-ar fi dat seama că am fost violată. Aveam zgârieturi aici... El mi-a verificat doar vânătăile. Aveam multe umflături. Aveam vânătăi. A măsurat și dimensiunea acestor vânătăi ... Mi-a verificat gâtul și brațul. Mi-a spus că totul este în regulă. Femeia care stătea lângă el și bătea la mașină i-a spus că ar trebui să merg la un ginecolog pentru că fusesem cu mulți bărbați. Medicul a spus că nu e nevoie, pentru că asta „se știa deja”.

Pentru unele victime, aptitudinile și implicarea profesională au lipsit și în cadrul sistemului juridic și al justiției. O victimă, care fusese obligată să se căsătorească cu traficanțul ei și, ulterior, a suferit acte de violență intrafamilială din partea acestuia, s-a confruntat cu o serie de probleme când a înaintat cererea de divorț și a cerut încredințarea fiicei lor. În loc să recunoască gravitatea situației și încălcările grave pe care le suferise victima, judecătorul a încercat să reconcilieze cuplul:

Din cauza copilului și a încredințării copilului, judecătorul a încercat să ne împace. Am spus nu, pentru că îi dădusem nenumărate șanse și nu a făcut niciodată nimic pentru a face lucrurile să meargă mai bine. Și nu vreau să mă împac cu el. Se spune — lupul își schimbă blana, dar năravul ba.

Tratament necorespunzător și abuz în îngrijire

În timp ce majoritatea victimelor au spus că au fost găzduite în centre corespunzătoare, cu condiții adecvate și, uneori, chiar excelente, trebuie menționat faptul că o serie de victime au fost expuse la condiții necorespunzătoare și chiar maltratate pe durata „asistării”. O minoră traficată pentru prostituție a fost plasată într-un centru în care erau găzduiți minori și infractori minori neînsoțiți. Pe durata șederii ei acolo, trei săptămâni, a fost expusă actelor de violență din partea celorlalți minori din centru, iar angajații nu au făcut nimic pentru a rezolva această problemă:

După plecarea paznicului, toți băieții au început să sară pe mine, ca să „merg” cu ei, și, dacă ne prindeau la baie, încercau să ne violeze. Apoi i-am spus paznicului, dar el a spus „care ar fi problema?”... [Paznicul centrului] nu a făcut nimic. A doua zi, a venit un alt bărbat. Era un om bun și l-a pedepsit pe celălalt pentru că nu făcuse nimic. Dar tot degeaba, pentru că nu s-a ținut de cuvânt.

Aceste abuzuri au continuat pe durata șederii ei, paznicul nu a intervenit în nici un moment: „Îmi era tot timpul frică și seara, înainte să mă culc, stăteam trează până la ora două sau trei dimineața pentru că băieții cereau paznicului cheia de la cameră și deschideau ușa și săreau pe noi în pat”. A mai adăugat, „Îmi era frică. Dacă paznicul ieșea o vreme, toți băieții săreau pe noi și el nu făcea nimic decât să dea din cap”. Mai mult, paznicul a abuzat și el de minore: „Paznicul stătea cu bastonul și ne lovea de fiecare dată când credea că am făcut ceva. Era numai unul căruia îi era milă de noi, restul ne loveau dacă nu stăteam cuminți pe scaun, dacă vorbeam ... pentru orice, ne loveau”.

De menționat este impactul pe termen lung al acestor abuzuri asupra acestei fete care era încă foarte traumatizată de experiență în momentul interviului. A explicat cum, pentru ea, condițiile acestei „asistării” au fost mai rele decât experiența ei de trafic.

Chiar și acum, după atâta timp, îmi mai este teamă. Nu am încetat să mă tem. Și mă rog mult.

Ar fi trebuit să fie mai bine. Nu trebuia să ne bată. Nu trebuia să vorbească urât cu fetele. Nu ar fi trebuit să ne cheme în camerele lor ca să ne arate „chestii”. Nu ar fi trebuit să ne pună la lucru sau să facem genuflexiuni. Ne puneau să facem genuflexiuni în fiecare dimineață și în fiecare seară.

Fata a putut ieși din acest program numai după intervenția întâmplătoare a unui ONG. Așa cum a explicat directoarea programului: „În același caz [al aceluiași traficant], mai sunt și alte fete în asistență. Și comisarul de la poliție a întrebat dacă pot să o iau și pe această fată, ca să nu mai fie nevoită să stea acolo”. A descris prima vizită la acest centru pentru minori, atunci când a venit să o ia pe fata în cauză și să o ducă la centrul ei: „Erau și copii mici, de cinci, șase ani, și, când am mers să o iau pe fată, am fost îngrozită să îi văd închiși după gratii ... și, când am ajuns acolo, am văzut că toți erau ținuți într-o singură cameră, cam cât asta de mare, zece metri pătrați, toată ziua închiși în spatele gratiilor”.

Din păcate, nu a fost singura persoană intervievată care a fost reținută în condiții nesigure sau inumane în timp ce era „asistată” sau „protejată”. O victimă a spus că a fost hărțuită și abuzată de polițiștii care lucrau la un centru administrat de stat:

Era o polițistă acolo, care țipa la fete. Le putea și lovi. Înăuntru erau polițiste, iar afară polițiști. Într-o zi, ea i-a permis unui polițist să intre. Am fost șocată să văd un bărbat acolo. Împreună, au început să își bată joc și să râdă de mine. Omul acela îmi spunea că mă iubește. A fost îngrozitor. Mă simțeam inferioară, insultată. Sper că au fost luate măsuri [împotriva lor].

O altă victimă minoră și-a povestit experiența din centrul de minori unde a fost inițial „asistată”, imediat după identificare:

Ne băteau cu un băț. În mine nu aveau curajul să dea pentru că le-aș fi sărit la gât. Ne-au ras în cap, au spus că pentru că aveam păduchi. Își băteau joc de noi. Mâncarea a fost groaznică. Abia puteam să o mâncăm. Era o cocină de porci și era atât de murdar acolo. Acestea nu sunt drepturile copilului ... Mi-au spus că sunt o târfă și, din acest motiv, nu am nici un drept. Copiii care cerșeau pe stradă erau atât de rău bătuți încât, noaptea, făceau pe ei în pat.

Alte victime au spus că au existat încălcări mai puțin grave în cadrul serviciilor de asistență, care pot fi descrise, mai degrabă, ca neglijențe, dar care totuși le-au afectat:

Odată, [organizația] mi-a dat o butelie de gaz. Trebuia să aduc chitanță pentru ea. Dar am adus una care nu era bună. Asistentul social a început să țipe la mine. Mi-am cerut scuze, pentru că uitasem de

ce fel de chitanță aveau nevoie. Nici măcar nu au încercat să îmi explice.

Sincer, voiam să fug, din cauza unei persoane care lucra acolo... Nu-i păsa de absolut nimic. Nu o interesa nimic. Luam pastile dimineața și nu-mi aducea pastilele la timp, nici micul dejun, nimic. Aș fi putut muri.

Fata aceasta, care mă verifica de cinci sau șase ori, a chemat-o pe asistenta socială. Și aceasta și-a pus picioarele pe un fotoliu, s-a uitat la televizor și a spus „De ce are nevoie de mine, și eu sufăr. Nu este nici un doctor, unde să găesc unul acum?” Vomam, și ea stătea în bucătărie. A închis ușa, în loc să vină să mă ajute. Nu-i păsa ... Fata a venit și a început să țipe la ea: „Vrei să moară? Și apoi? Va fi vina mea pentru că nu ți-am spus. Va fi vina ta pentru că nu ai stat lângă ea”. Apoi a intrat în panică și i-a chemat pe oamenii aceia, nu era nici un doctor; apoi a chemat personalul medical. M-au examinat și au spus că apendicele îmi era perforat cu siguranță. A intrat în panică și a găsit imediat un doctor; m-au dus la spitalul din [orașul apropiat].

Este surprinzător faptul că maltratarea și condițiile necorespunzătoare de îngrijire continuă să fie o problemă nu numai în ESE, dar și în țările de destinație pentru persoanele traficate intervievate. Asigurarea unei îngrijiri adecvate și corespunzătoare ar trebui să reprezinte cea mai importantă preocupare atât în cazul persoanelor traficate, cât și, în sens mai general, al persoanelor în dificultate din punct de vedere social.

Lipsa monitorizării și a asigurării calității

O altă problemă importantă constă în faptul că, în prezent, nu există mecanisme de asigurare a calității în ceea ce privește acordarea serviciilor de asistență în majoritatea țărilor, și, totodată, în multe țări, în sens general, în ceea ce privește asistența socială și protecția. Există puține regulamente privind aceste servicii și, în plus, puține posibilități de verificare a modului de derulare a serviciilor. Mecanismele de înregistrare a unei plângeri lipsesc aproape cu desăvârșire, iar în cazul în care plângerile pot fi depuse, de cele mai multe ori nu li se dă curs și nici nu sunt rezolvate. Victimele au vorbit despre faptul că nu au nici o putere și influență vizavi de angajați și de acordarea serviciilor.

O chestiune nerezolvată privind calitatea serviciilor este modul în care se poate asigura această calitate. Autorizarea furnizorilor de servicii, monitorizarea

și reglementarea acordării de servicii este esențială în acest sens. La fel de importante sunt și mecanismele de înregistrare a observațiilor și reclamațiilor persoanelor traficate — atât ca mecanism de înregistrare a observațiilor și părerilor pe durata unui program (i.e. sondaj privind satisfacția clienților), cât și un mijloc de a se acorda daune în cazul în care apar anumite probleme. Deși există numeroase programe și organizații care acordă asistență optimă victimelor, acest lucru nu se întâmplă în toate cazurile și trebuie să se acorde o atenție sporită asigurării calității.

Asistența condiționată

Unele victime au primit (sau așa li s-a părut lor) asistență cu unele condiții. În anumite cazuri victimele au declarat că s-au simțit presate să coopereze cu autoritățile și că referirea lor în vederea asistării a depins de această cooperare. Uneori, a fost vorba de presiunea exercitată de autorități, iar alteori de furnizorii de servicii:

Da, [poliția] a spus că, dacă depun mărturie, vor continua să îmi ofere asistență ... Eu oricum doream să depun mărturie pentru că fusese demarat un proces din care urma să obțin despăgubiri și voiam să primesc înapoi pașaportul și banii.

Da, [poliția] mi-a spus că, dacă doresc să fiu ajutată ca să îmi iau pașaportul înapoi, trebuie să depun mărturie împotriva traficantilor. În caz contrar, mă vor trimite la închisoare pentru falsificare de acte.

[La centru], nu mi-au dat de mâncare (îmi era foame) și, imediat, [asistentul social] a început să mă interogheze despre ce mi se întâmplase [în străinătate]. A fost foarte neplăcut să fiu chinuită cu întrebări. Voiam să merg acasă. Dar mi-au explicat că trebuie să rămân acolo câteva zile, ca să depun mărturie împotriva aceluia om, care ne-a vândut pentru sclavie ... Da, mi-au spus că trebuie să cooperez cu poliția.

În anumite situații, asistența nu a fost condiționată de cooperare, dar victimele au resimțit, după cum descriu, o ușoară presiune de a fi cooperante:

[Polițistul] a spus că voi primi îngrijiri medicale. Voi putea sta acolo până când mă vor trata de durerea de cap. Mi-a mai spus să continui să dau declarații în timp ce eram tratată. Am avut încredere în el. Din punctul meu de vedere, era „un polițist bun” care dorea să

schimbe ceva pe lume ... nu am vrut să dau declarație dar am simțit că trebuie.

Voiau să își termine treaba. Eu voiam să termin cu ei cât mai repede așa că am dat [declarația].

O femeie din ESE trafică în UE a povestit că i s-a spus că poate beneficia de asistență numai după ce acceptă să dea declarație. În această situație, a dorit să coopereze cu autoritățile, însă serviciile de asistență nu i-au fost oferite liber și deschis:

Le-am spus direct că vreau să dau declarație pentru ca să nu mai treacă și alte fete prin ce am trecut eu. Mi-am început declarația. A durat cam două ore și, după aceea, mi-au spus [despre serviciile de asistență]. Am crezut, la început, că mă vor deporta, dar, după ce am dat declarația, mi-au spus că voi merge într-un centru de adăpostire unde voi rămâne o vreme. Nu mi-au spus cât timp, atâta vreme câtă este nevoie.

Asistența condiționată reprezintă, se pare, o practică obișnuită în cadrul unor organizații religioase. Un bărbat traficat în statele fostei Uniuni Sovietice a fost, în cele din urmă, identificat și asistat acolo de o grupare religioasă care i-a facilitat repatrierea și referirea către o grupare religioasă din țara de origine. Deși în țara de destinație nu a simțit că asistența ar fi fost condiționată — „nu mi-au cerut nimic. Nu m-au obligat să merg la biserică sau să mă rog sau să muncesc” — acest lucru nu s-a întâmplat și în țara lui de origine:

Prima organizație care m-a ajutat a fost biserica din [capitală] unde am fost referit de către membrii grupării religioase din [străinătate]. Când am venit la ei, mi-au spus că, dacă devin cu adevărat creștin, mă vor ajuta ... Am înțeles că voiau să merg regulat la rugăciunile și întâlnirile lor.

Alte victime au observat, la rândul lor, cazuri în care asistența din partea grupărilor religioase era condiționată:

Mulți reprezentanți ai diferitelor grupări religioase din satul [nostru] încearcă să atragă noi membri și se oferă să îți acorde ajutor cu condiția să te convertești la religia lor. Nu e bine când ești manipulat de cineva sau când există condiții pentru a primi asistență. Asistența trebuie să fie sinceră, din toată inima.

O altă problemă o constituie faptul că multe victime — din cauza situației lor extrem de vulnerabile — nu pot rezista condițiilor asistării.⁵⁰ Această chestiune a fost ilustrată de cazul unei victime care fusese referită unei organizații religioase pentru a i se acorda ajutor umanitar pentru ea și fiica ei:

Am primit un telefon de la [asistenta socială] și mi-a spus că exista o organizație religioasă care oferă ajutor umanitar și sprijin moral celor care au nevoie urgentă ... M-a avertizat, însă, că această organizație nu era [de aceeași credință ca și mine] și că asistentul social de acolo ar putea să îmi ceară să merg la biserică lor și să mă rog și, poate, chiar să mă convertesc la religia lor. I-am spus asistentei mele sociale că asistentul lor poate veni la mine acasă să vadă că pur și simplu nu pot să mă gândesc la religie. Dar, sincer, eram gata chiar să renunț la credința mea pentru binele fiicei mele.

Nu toate condițiile și parametrii impuși pentru participarea la program reprezintă o problemă. Dacă aceste condiții se încadrează în cadrul legal național sau dacă asistența acordată necesită o formă de angajament din partea beneficiarilor, nu este un lucru neapărat problematic. Totuși, contează foarte mult care sunt condițiile și modul în care sunt puse în aplicare. Se pare că unele organizații au condiții, care sunt mai mult legate de obiectivele lor decât de recuperarea și binele victimei.

Lipsa asistenței suficiente din partea statului și a serviciilor de bază

În general, în majoritatea țărilor în ESE, nu există suficientă asistență din partea statului pentru persoanele traficate.

În mare parte, fondurile pentru servicii și asistență provin de la donatori internaționali și serviciile sunt acordate prin intermediul ONG-urilor sau

⁵⁰ Aceasta nu înseamnă că toate organizațiile religioase funcționează așa. Alte victime au relatat că au primit asistență necondiționată de la astfel de organizații.

Nu vorbea niciodată despre Dumnezeu sau altceva de acest gen. Mă asculta ca o persoană obișnuită. Am simțit înțelegerea ei. Deși nu mi-a cerut să îi povestesc ce mi se întâmplase, i-am spus tot. Mi-am ușurat sufletul în fața ei. Inima ei era atât de deschisă.

Acest centru este unul religios și aveau multe cărți de religie acolo ... Nu au insistat să fiu sau să devin o persoană religioasă. La lecțiile de religie participai numai dacă doreai. Nu trebuia să facem semnul crucii sau să mergem la biserică.

Nu, niciuna [condiție pentru asistență]. Nu a trebuit să mă convertesc la religia lor. Nu m-a sfătuit nici să merg la biserică lor din [țara mea de origine].

organizațiilor internaționale. Totuși, în anumite cazuri, victimele au găsit instituții guvernamentale care s-au străduit mult pentru a le oferi opțiuni și sprijin, dar erau constrânse de resursele limitate ale statului. O femeie a fost asistată de un asistent social din partea statului care a ajutat-o să iasă din închisoare (a fost prinsă furând pentru a-și întreține copii după ieșirea din situația de trafic), dar nu a putut să îi ofere decât puține opțiuni cu finanțare din partea statului pentru ea și pentru copii ei.

Această femeie nu știa ce să facă cu mine. Mi-a spus „unde vei merge acum cu copilul? Nu pot să te privesc de dreptul tău de părinte”. Și era deja toamnă. Viața celui ce-al treilea copil al meu era în mâinile mele. Am stat trei nopți [la orfelinatul unde se afla copilul] cât timp ea încerca să găsească un loc unde ar fi putut să mă plaseze.

A fost atât de bună. Cred că e persoana care m-a ajutat cel mai mult să cred din nou în viață ... Sub protecția ei, și eu și copilul meu ne-am simțit în siguranță.

Așadar, multe victime repatriate s-au confruntat cu probleme în accesarea serviciilor din partea statului, chiar cele elementare, și în primirea ajutorului minim din partea statului. O victimă, care își pierduse apartamentul în fața locatarilor ilegali în timp ce era traficată în străinătate, și-a exprimat nemulțumirea față de acțiunile statului:

Nu sunt mulțumită de sistemul social de stat de protecție a cetățenilor. Statul nu-și poate proteja cetățenii care rămân fără casă din cauza unor tranzacții ilegale cu proprietatea lor. În cei patru ani cât timp am fost plecată, apartamentul meu a fost vândut de șapte ori. Nici un avocat nu mă poate ajuta.

Alte persoane intervievate au explicat că pensiile lor de stat și ajutorul social nu le ajungeau pentru a supraviețui:

Pensia mea este de [aproximativ 22 EURO] pe lună ... dar ce înseamnă banii ăștia pentru o familie de șase persoane?

Din câte știu, există câteva programe de asistență de stat destinate mamelor singure. Dar unde sunt programele acestea? Unde este acea asistență? Cei care au nevoie de ea, nu o primesc. Cred că această asistență este folosită de cei care ar trebui să o acorde. Și mamele singure primesc doar un pachet cu alimente o dată pe an. Și, apoi,

ele trebuie să iasă singure din toate greutățile. Primesc [aproximativ 6 EURO] pentru fiecare copil. Cum poți să dai de mâncare unui copil cu atât de puțini bani?

Dacă aceste servicii au fost disponibile, accesarea lor nu a fost însă lipsită de complicații. Procedurile birocratice au reprezentat un impediment pentru multe victime. În multe cazuri, lipsa documentelor naționale de identitate a constituit primul obstacol în accesarea serviciilor necesare. Victimele care se întorc din străinătate s-au confruntat cu multe dificultăți, încercând să obțină pașapoarte și documente de identitate naționale.

Nu știam că, pe lângă organizațiile de stat, există și ONG-uri. Credeam că dacă am o problemă pot fi ajutat de biroul de pașapoarte. Când mi-au spus că nu pot să îmi elibereze un pașaport pentru că nu aveam o reședință permanentă, m-am simțit frustrată. Credeam că nu voi mai putea să îmi obțin pașaportul în vecii vecilor.

Nu sunt mulțumită de asistența acordată de organizațiile de stat. Dacă nu ești înregistrat, nu poți primi nici un fel de ajutor de la agenția pentru ocuparea forței de muncă sau de la organizațiile de protecție socială. Nu poți nici măcar să îți obții pașaportul. Prin urmare, persoanele care au realmente nevoie de ajutor nu pot să îl primească din cauza birocratiei.

În același mod, victimele care s-au bazat pe ajutorul de la stat pentru a-și întreține familia au spus că nu au putut să primească nimic din cauza unor probleme birocratice:

[Primesc aproximativ șase EURO] pe lună. Totuși, de trei luni nu am primit nimic. Pentru că mi-au încurcat prenumele mijlociu. Și nu pot primi acești bani decât în localitatea de reședință, numai acolo, unde mă cunosc.

Ar trebui să mă ducă la un sanatoriu, să mă pună sub tratament. Fiul meu m-a pus pe lista persoanelor cu dizabilități care așteaptă tratament gratuit într-un sanatoriu. Și i s-a spus că trebuie să așteptăm cinci ani. Nu știu dacă mai trăiesc încă cinci ani. Pe vremuri serviciile sociale funcționau cu mult mai bine.

Întrebați-l pe fiul meu cât s-a săturat să tot meargă de la o instituție la alta ... Să completeze toate hârtiile, să treacă prin toate procedurile

birocratice ... Indiferență, mai ales din partea statului ... nu doresc să rezolve problemele nimănui.

I-am spus [fiului meu] să mă ducă într-un centru pentru persoanele cu dizabilități, dar nu a vrut la început. Acum vrea, dar s-a dovedit a fi ceva extrem de complicat. Este nevoie de atât de multe hârții.

Unele victime au simțit că actorii din partea statului nu își luau în serios responsabilitatea de a acorda îngrijiri și că, întotdeauna, le ghidau către organizații umanitare pentru a solicita asistență:

Nu mi-a plăcut un lucru. Asistentul social de la [ONG] a dat un telefon unui asistent social din partea statului din satul meu natal și le-a cerut celor de acolo să mă ajute. Când am ajuns la acest departament, s-au uitat urât la mine ... M-au întrebat de ce am venit la ei, ce voiam de la ei. M-au făcut să mă simt de parcă le-aș fi datorat ceva ... [Asistentul social] le-a cerut să îmi acorde mie și copilului meu ajutorul necesar. De fapt, persoana care fusese contactată locuiește în zona mea. Odată, ne-am întâlnit la piață și mi-a spus că nu mă pot ajuta cu nimic. Am rugat-o să îmi dea o adeverință din care să reiasă că nu am nici un venit, pentru a fi scutită de impozite. Cu mica mea afacere, pot vinde lucruri la piață, dar am nevoie de actul respectiv ca să nu fiu amendată. Mi-a spus că nu poate să mă ajute și că trebuie să merg la persoana care m-a ajutat să-mi deschid afacerea.

6.4. Rezumat

Acordarea unei asistențe și protecții adecvate și corespunzătoare persoanelor traficate este vitală pentru stabilizarea lor imediată și pentru recuperarea lor pe termen lung și (re)integrarea lor în societate. În ciuda diferențelor între țări și între experiențele de traficare ale victimelor, au apărut în mod constant teme și probleme comune în discuțiile cu victimele despre modul în care au perceput, înțeles și trăit asistarea și protecția.

Persoanele traficate mărturisesc că au trăit multe emoții pe durata etapei de asistare și protecție. Cum era de așteptat, majoritatea acestor stări au fost negative — de la teamă la șoc și confuzie, de la suspiciuni la stres și rușine. Totuși, victimele au evidențiat și o serie de sentimente pozitive, trăite în această etapă, în special sentimente de confort și siguranță, sentimentul

apartenenței, al faptului că nu sunt singure, sentimente de ușurare și recunoștință. În multe cazuri, victimele au explicat că sentimentele negative s-au transformat, în timp, în trăiri pozitive, odată ce s-a stabilit sentimentul de încredere în ceilalți și în propria persoană. În plus, aceste emoții au fost caracteristice nu numai unor anumite perioade de timp, ci și ca reacție la experiența individuală a victimei privind asistarea.

Aspectele evidențiate de victime privind asistența și protecția au fost multiple și diverse, atingând o gamă largă de probleme înrudite. Acestea includ: probleme survenite din cauza barierelor culturale și lingvistice între beneficiari, dar și între beneficiari și angajați; unele neliniști și sentimente pe care victimele le-au avut în privința regulilor și restricțiilor existente în cadrul programelor de asistență; importanța de a dispune de informații accesibile, adecvate și cuprinzătoare cu privire la opțiunile de asistență din țară și din străinătate; accesul victimei (și uneori lipsa accesului) la justiție; problemele legate de stigmatizare și discriminare după perioada de traficare; aspecte privind siguranța și securitatea; dificultățile și complexitatea încercării de a echilibra autonomia și dependența în acordarea asistenței și a celorlalte servicii; preocupări legate de intimitatea și confidențialitatea victimelor traficului de persoane; modul de rezolvare a nevoilor speciale de asistență ale persoanelor traficate; condițiile care sunt impuse în schimbul acordării asistenței; lipsa ajutorului din partea statului; complexitatea procesului de reintegrare; modul optim de a asigura capacitatea profesională și calitatea îngrijirilor acordate, inclusiv alegerea opțiunilor de asistare adecvate.

7. Considerațiuni finale și concluzii

Acest studiu își propune să cartografieze — din perspectiva persoanelor traficate — modul de desfășurare a proceselor de identificare, repatriere și asistare dinspre, înspre și în interiorul ESE. În acest sens, studiul se organizează pe trei principii — 1) să înțeleagă cum se desfășoară acest proces în practică; 2) să afle care au fost sentimentele încercate de victime în timpul acestui proces și cum l-au trăit și 3) să identifice care au fost, din perspectiva victimelor, problemele esențiale cu care s-au confruntat. Interveniurile cu persoanele traficate au scos în evidență mult material care poate fi util în conceperea activităților și intervențiilor care sunt în curs de desfășurare. Deși persoanele intervievate au avut, în general, sentimente pozitive și de recunoștință față de intervenția și sprijinul primit în diferite etape ale vieții lor post-traficare, ele au identificat totuși anumite domenii în care s-au confruntat cu probleme și neliniști. Constatările acestui studiu nu sunt specifice unei țări, organizații sau sector anume, ci reprezintă, în mare, problemele ridicate de către victimele intervievate pentru acest studiu — victime asistate în ESE și UE, în fosta Uniune Sovietică, Orientul Mijlociu și Turcia de către ONG-uri, organizații guvernamentale și organizații internaționale.

O concluzie semnificativă constă în faptul că acest proces nu se desfășoară întotdeauna fără piedici și în conformitate cu standardele și principiile

concepute la nivel național sau internațional. Există în continuare lipsuri în sistem, pornind din etapa de identificare și repatriere și până la asistare și protecție. Interviuurile au evidențiat anumite proceduri de identificare profesionale dar și intervenția unor persoane care, în mod obișnuit, nu sunt implicate în etapa de identificare, semnalând o gamă largă de posibili interlocutori care pot contribui, sau chiar o fac, la acest proces. În anumite cazuri, identificarea a fost efectuată cu multă atenție, a fost adecvată și a contribuit la crearea sentimentului de siguranță și a stării de bine a victimei, precum și la dorința lor de a intra în cadrul anti-trafic de referire și asistare. Însă, în același timp, există nenumărate exemple de posibilități de identificare ratate, care au dus la prelungirea situației de trafic a victimei și la accentuarea impactului fizic și psihic al exploatării. În timp ce multe victime au fost asistate în procesul de repatriere și s-au întors acasă în siguranță și cu încredere, altele au fost repatriate în condiții nesigure și fără a le fi respectată demnitatea, ceea ce a însemnat adesea faptul că victimele au fost interogate pe frontieră, trebuind să facă față întrebărilor din partea autorităților, faptul că au fost reținute pentru că nu aveau documente în regulă, faptul că au riscat să fie interceptate de către traficanții lor și așa mai departe. Experiențele de asistare au fost multiple și diverse. Dimensiunea și calitatea asistenței au variat de la o țară la alta și victimele au relatat o serie de experiențe de asistare foarte diferite. Unele au fost asistate în cadrul unor programe rezidențiale deschise, altele în centre închise. Anumite programe au fost pe termen scurt, altele pe termen lung și centrate pe reintegrare. Pentru unele victime serviciile la domiciliu au urmat, de cele mai multe ori, după li s-a acordat asistență în țara unde au fost identificate. Totuși, pentru victimele care nu au fost identificate în străinătate, asistența acordată în țara de origine a fost prima lor întâlnire cu furnizorii de servicii. Deși asistența a fost, cu siguranță, o experiență foarte pozitivă pentru victime și a contribuit în mod semnificativ la stabilizarea, recuperarea și reintegrarea lor, victimele au identificat, de asemenea, situații în care s-au confruntat cu o serie de dificultăți într-o etapă sau alta a vieții lor post-traficare. Comparând diferitele tipuri de servicii și intervenții, victimele știu clar care au fost aspectele importante și care nu în recuperarea lor.

La fel de important a fost faptul că sentimentele victimei nu au fost întotdeauna acelea la care s-au așteptat sau pe care le-au avut în intenție actorii anti-trafic. Deși aceștia se așteptau ca victimele să se simtă ușurate și liniștite, ele erau, de fapt, speriate și agitate. În cazuri în care se anticipaseră sentimente de siguranță și confort, victimele s-au dovedit a fi suspicioase și

disperate. Trebuie, aşadar, avut în vedere şi evaluat foarte serios faptul că percepţiile victimelor pot fi atât de fundamental diferite faţă de aşteptările avute. Emoţiile negative nu au fost depăşite repede şi uşor şi, în cursul interviurilor, s-a observat în mod evident că este nevoie atât de timp, cât şi de demonstrarea clară a încrederii şi a sincerităţii, pentru ca victima să treacă peste sentimentele de teamă, suspiciune, agitaţie şi disperare. Acceptând să fie identificate, repatriate şi asistate, multe victime au făcut un „salt de încredere”, cu multă nelinişte şi îngrijorare. Acesta este contextul emoţional în care vor trebui concepute toate acţiunile şi reacţiile anti-trafic.

În ceea ce priveşte problemele cu care s-au confruntat, interviurile cu victimele nu au subliniat numai practicile eficiente, ci şi multe puncte slabe. Există o serie de probleme, care au revenit frecvent în cursul procesului şi care ne pot ghida în deciziile şi acţiunile următoare.

Accesul la informaţii: În toate etapele procesului, victimele au nevoie şi doresc mai multe informaţii cu privire la opţiunile lor şi la procesul care trebuie urmat. Informaţiile trebuie să fie precise, accesibile, de înţeles, adecvate vârstei, în limba pe care o cunosc şi adecvate din punct de vedere cultural. De asemenea, trebuie adaptate fiecărei victime şi să fie specifice atât experienţei de traficare a acesteia, cât şi profilului individual al victimei — de sex masculin sau feminin, străin sau conaţional, adult sau minor, etc. Şi momentul furnizării informaţiilor a fost semnalat adeseori ca fiind important — şi anume ca informaţiile să fie date la momentul potrivit, să fie repetate, şi ca victimele să aibă timp la dispoziţie pentru a prelucra informaţiile şi pentru a lua deciziile în consecinţă. Şi, foarte important, victimele trebuie implicate în luarea de decizii asupra întregului proces de intervenţie antitrafic, să poată alege dintr-o varietate de opţiuni prezentate şi să nu fie informate pasiv despre paşii pe care trebuie să îi urmeze.

Aspecte legate de siguranţă şi de securitate: Problemele privind siguranţa şi securitatea sunt, adesea, tratate inegal în cazul persoanelor traficate, unele victime fiind nevoite să se supună unor protocoale de securitate stricte, cum ar fi centre de adăpostire închise şi repatrieri sub escortă, în timp ce altora, cum e cazul multor martori, li se acordă protecţie minimă. Se pare că nu se acordă suficientă atenţie efectuării de evaluări sistematice şi obligatorii ale riscurilor şi a siguranţei în regiunea ESE şi nu numai. În plus, protocoalele şi procedurile de evaluare nu sunt destul de dezvoltate şi nu sunt suficient folosite. Siguranţa victimei trebuie evaluată de la caz la caz, în mod regulat, de-a lungul vieţii post-traficare a victimei, pentru a putea identifica

riscurile reale pentru victimă, dacă este cazul, și pentru a găsi cea mai bună metodă de abordare a acestora. Dacă există o problemă — cum a fost cazul mai multor victime — aceste riscuri trebuie luate în serios și tratate ca atare. În același timp, preocupările legate de siguranța victimei nu trebuie să afecteze viața normală și recuperarea pe termen lung a acesteia. Concentrarea excesivă asupra problemelor de siguranță și securitate, dacă acestea nu au fost identificate, pot împiedica procesul de recuperare și reintegrare a victimei.

Barierile culturale și lingvistice: Un element deosebit de important în crearea stării de siguranță și central în etapa de identificare, repatriere și asistare îl constituie posibilitatea victimei de a comunica eficient și de a stabili o legătură reală cu actorii anti-trafic. Așadar, barierele lingvistice (situație destul de obișnuită) reprezintă un obstacol pe durata procesului și, în anumite momente, au compromis calitatea intervenției. Mai puțin vizibile, dar la fel de importante, sunt considerentele de ordin cultural care pot crea bariere în activitatea anti-trafic. În cazul multor victime traficate în străinătate, barierele lingvistice și culturale au afectat identificarea și asistarea lor într-o anumită măsură. În anumite cazuri, tocmai aceste bariere au împiedicat identificarea victimei. În alte cazuri, identificare și asistarea au fost complicate de diferența de limbă și de cultură între actorii anti-trafic și victime. Umplerea acestor goluri — prin intermediul traducerii, al personalului cunoscător de limbi străine, al mediatorilor culturali etc. — poate fi de folos în toate etapele procesului, deși fiecare „soluție” își are propriile limite (de exemplu, cost și accesibilitate), care necesită o analiză detaliată.

Modelele de intervenție și asistență de calitate: Tipul și calitatea intervențiilor — de la identificare la asistare — au fost extrem de inegale. Diferența de nivel a competențelor, a calității serviciilor și a nivelului de profesionalism a fost evidentă nu numai între țări, ci și în interiorul acestora. Unele victime au trecut prin proceduri de identificare profesionale și atente, în timp ce altele au fost identificate de personal insuficient pregătit și personal de identificare insensibil. Anumite proceduri de repatriere au urmat protocoale stricte pentru a asigura întoarcerea în condiții de siguranță și respectându-se demnitatea victimei, în timp ce altele au fost efectuate *ad hoc*, fiind chiar periculoase pentru victimă. În timp ce unele victime au beneficiat de servicii de calitate, profesionale, în concordanță cu modelul de asistență corespunzător, altele nu s-au bucurat de acest lucru. Victimele însele au pus sub semnul întrebării câteva dintre modelele de asistență folosite (de exemplu, centre închise sau deschise, programe rezidențiale sau nerezidențiale),

precum și regulile și restricțiile folosite în cadrul multor programe. În strânsă legătură cu această problemă apare lipsa generală de monitorizare și evaluare a acestor modele de asistare și de intervenție profesională. Asigurarea calității intervențiilor în toate etapele vieții post-traficare reprezintă o chestiune importantă nu numai în ESE ci și în toate țările avute în vedere în prezentul studiu. Elaborarea mecanismelor de monitorizare și de evaluare este o componentă cheie a acestui demers, necesitând punerea în aplicare a unor standarde profesionale înalte și a unei responsabilități crescute. Contribuțiile, feed-back-ul și evaluările intervențiilor, făcute de victime, sunt de asemenea importante în ceea ce privește elaborarea, personalizarea și punerea în practică de programe și politici.

Tratamentul necorespunzător și interacțiunile problematice: În diferite moduri și la diferite etape, victimele au acuzat că au fost tratate necorespunzător sau chiar maltratate de către actorii anti-trafic. În alte cazuri este mai potrivit să vorbim despre neglijență, insensibilitate sau discriminare. În timp ce tratamentul necorespunzător a fost de cele mai multe ori atribuit reprezentanților autorităților, în special în etapa inițială de identificare, victimele au raportat cazuri de tratament negativ în timpul asistării și reintegrării din partea diferiților actori anti-trafic. Este deosebit de îngrijorător că au fost relatate cazuri de abuz ale victimelor aflate în asistență. Tratamentul impropriu (chiar dacă nu este intenționat) are efect negativ asupra persoanelor deja traumatizate și exploatare, inclusiv în ceea ce privește dorința lor de a fi identificate și asistate. În cazul în care tratamentul impropriu este intenționat, trebuie să existe o cale de a-i trage la răspundere pe făptași și a evita astfel de tratamente pe viitor. În acest scop, sunt necesare mecanisme de monitorizare și de asigurare a calității.

Nevoia de intervenție și asistență sprijinite mai mult de stat: Deoarece în țările din ESE asistența finanțată de stat destinată victimelor traficului de persoane nu este suficientă, multe victime s-au confruntat cu probleme atunci când, la întoarcere, au accesat chiar și serviciile cele mai elementare și au primit numai sprijinul minim. Dacă unele victime au subliniat că actorii statali au depus eforturi susținute pentru a le pune la dispoziție variante și sprijin, au sesizat și că, adesea, aceștia au fost constrânși de resursele limitate ale statului. În plus, accesarea serviciilor era adesea complicată de procedurile birocratice. Victimele solicită o gamă mai largă de servicii din partea statului și proceduri mai simple pentru a le accesa.

Implicarea victimelor în conceperea și punerea în practică a intervențiilor: Discuțiile purtate cu victimele au indicat nu numai probleme cu care s-au confruntat, ci și indicații făcute de acestea privind modul în care s-ar fi putut face lucrurile mai bine ce s-a făcut, fie la identificare, fie în cursul repatrierii fie în contextul asistării. Victimele știu, de cele mai multe ori, foarte clar ce ar fi trebuit să se întâmple pentru a duce la crearea unui sentiment de siguranță și încredere și pentru ca intervențiile în cazul lor să fie mai eficiente. Acest lucru arată că, adesea, victimele au o idee clară cu privire la care le sunt nevoile și cum se pot îmbunătăți procesele și procedurile. Inițierea unei discuții cu victima despre propriile nevoi, precum și solicitarea contribuției lor în conceperea și derularea intervenției pot asigura că intervenția — dintr-o perspectivă juridică sau de asistență socială — se concentrează pe victime și se bazează pe realitățile trăite de acele victime pe care le vor sprijini și asista. Sistemele de intervenție și asistență care sunt concepute, puse în aplicare și modificate într-o manieră participativă sunt mult mai eficace, eficiente și, în final, umaniste. În plus, acest proces de implicare a victimelor trebuie să fie un proces continuu, dând victimelor posibilitatea de a-și exprima feedback-ul la programe și intervenții.

Lipsurile din cadrul procesului: Încă mai rămân câteva decalaje notabile și probleme legate de punerea în aplicare a întregului proces de identificare, repatriere și asistare a persoanelor traficate. Acestea includ:

- *Identificare:* Aptitudinile insuficiente de identificare ale personalului de identificare și ocaziile de identificare ratate pot duce la re-traficarea sau la continuarea exploatării victimei. Unele victime sunt reținute / arestate și interogate, tratate ca niște infractori sau delicvenți (în virtutea faptului că au un statut ilegal în țara respectivă sau că sunt prostituate) și nu ca victime ale unei infracțiuni.
- *Repatriere și referire:* În multe situații, repatrierea fără asistare a continuat să fie o experiență stresantă pentru victime, punându-le într-o poziție dificilă în fața autorităților și polițiștilor de frontieră și expunându-le pericolului de a continua să fie traficate sau de a fi re-traficate. Tot în contextul repatrierii, s-a vorbit despre repatrierea întârziată a victimelor traficului de persoane, acestea fiind reținute într-o situație juridică neclară în timp ce le sunt procesate documentele, în timp ce se fac pregătirile de transport, li se iau declarații și sunt întreprinse alte proceduri. O altă problemă este faptul că procesul de repatriere

și de transportare pare, din punctul de vedere al unor victime, să se asemene cu traficul.

- *Asistare și protecție:* În etapa de asistare, victimele observă accesul limitat la justiție și sunt nemulțumite de procedura penală și de funcționarea justiției, atât în ceea ce privește rezultatul acestora cât și cu privire la modul în care sunt tratate de actorii juridici și din justiție. Pentru unele victime, lipsurile din cadrul actului de justiție au avut consecințe reale în viața lor din punctul de vedere al unei posibile răzbunări și multe s-au temut să se întoarcă acasă la familiile și comunitățile lor. Condiționarea asistării este o altă problemă, unele victime fiind, se pare, presate să coopereze cu autoritățile sau spunându-li-se că vor primi asistență de la organizațiile sociale numai dacă respectau unele condiții. Un aspect îngrijorător este faptul că multe victime — dată fiind poziția lor foarte vulnerabilă — nu pot să se împotrivească acestor condiționări. O altă problemă cu care se confruntă multe victime este că nu știu unde să solicite ajutor și asistență. În fine, discuțiile cu diverse victime au scos în evidență complexitatea procesului de reintegrare, acesta implicând un echilibru între a acorda asistență și a nu crea, totuși, o situație de dependență. Stigmatizarea și învinovățirea victimei ridică, de asemenea, obstacole în calea eforturilor de reintegrare, așa cum o fac și alte probleme, cum ar fi șomajul ridicat și posibilitățile limitate pentru victime. Mai mult, reintegrarea nu este un proces liniar și pot apărea o serie de regrese, care necesită forme diferite de asistare și sprijin pe termen lung, care depășesc aria de acoperire a programului.
- Deși aceste puncte nu epuizează gama completă a lipsurilor și problemelor, ele evidențiază aspectele care, din perspectiva victimelor, au fost printre cele mai presante preocupări în cazurile lor și constituie un punct de pornire în îmbunătățirea procesului MTR.

Importanța abordării de la caz la caz: Nu există o formulă fixă după care să poată fi tratate toate cazurile de trafic de persoane. Victimele și experiențele lor sunt diferite (cum a fost demonstrat în interviurile luate victimelor), așa cum sunt și nevoile lor în cursul procesului de identificare, repatriere și asistare. Adesea, victimele au profiluri diferite — sunt bărbați și femei, adulți și minori, persoane în vârstă și persoane mai tinere, străini sau conaționali — și sunt supuse unor forme de exploatare diferite. Victimele care sunt exploatate pentru muncă sau pentru cerșetorie nu au neapărat nevoie de aceeași

formă de asistență ca persoanele traficate pentru exploatare sexuală. Victimele însele au identificat moduri în care nevoile lor nu au fost întotdeauna suficient sau corespunzător satisfăcute în cadrul existent de identificare, repatriere și asistare. Dat fiind faptul că sunt identificate noi manifestări și profiluri ale victimelor, se impune ca actorii anti-trafic să devină mai flexibili și mai creativi în fața unor cazuri unice și, de multe ori, chiar neobișnuite. Este, de asemenea, nevoie ca sistemul în sine să devină flexibil pentru a răspunde nu numai la diferitele nevoi de identificare și asistare, ci și la diferitele profiluri ale victimelor. Este necesar să avem în vedere că fiecare caz este unic și să reacționăm în funcție de fiecare caz pentru a ne adapta la această diversitate și complexitate. Înțelegând mai bine formele mai puțin răspândite ale traficului și, implicit, nevoile victimelor, actorii anti-trafic pot fi mai bine pregătiți. La fel de important este și ca asistența specializată să fie disponibilă pentru cazurile mai „dificile”, cum ar fi victimele cu handicap, cu tulburări de comportament, cu dependențe, cu nevoi speciale de sănătate, victimele cu persoane în întreținere etc.

Aspecte legate de sex și sexualitate: Trebuie avute în vedere pe tot parcursul procesului aspectele legate de sex și sexualitate — de la identificare până la repatriere, și pe durata asistenței. Atât bărbații, cât și femeile pot fi victime ale traficului de persoane și adesea trec prin experiențe de trafic diferite, având nevoi și interese diferite. Presupunerile privind sexul și sexualitatea influențează adesea modul în care se iau și se pun la dispoziție măsurile anti-trafic, femeile fiind adesea văzute ca victime ale traficului de persoane care au nevoie de protecție și servicii, iar bărbații neglijăți și considerați imigranți ghinionști după ce au suferit aceleași abuzuri și încălcări ale drepturilor lor. Este necesară mult mai multă atenție cu privire la maniera în care sexul și sexualitatea afectează nu numai modul de desfășurare a traficului, ci și modul în care intervențiile anti-trafic pot sprijini adecvat și eficace victimele de ambele sexe. Atenția acordată prejudecăților societății privind sexul și rolurile sexelor trebuie să se întemeieze pe acest exercițiu, iar implicarea victimelor de ambele sexe poate ajuta la descoperirea modului în care, din experiența lor, sexul și sexualitatea le-au afectat accesul la identificare, repatriere și asistare.

Nevoia de mai multe studii, de evaluare și de concepere de programe axate pe victime: Una dintre cele mai importante concluzii ale prezentului studiu este faptul că doar vorbind cu victimele și învățând de la ele putem înțelege deplin modul în care are loc procesul de identificare,

repatriere și asistare. Persoanele traficate sunt în postura cea mai bună pentru a-și identifica și comunica nevoile — de ce au nevoie și ce poate fi mai util și mai important pentru ele. Așadar, ascultându-le pe victime ne putem da seama de munca rămasă. Firește, este nevoie să ne asigurăm că victimele nu se simt asediate de aceste studii și că toate deciziile privind participarea la acest studiu sunt voluntare, după ce li s-au pus la dispoziție toate informațiile despre acestea (ce sunt, cum vor fi folosite), despre cum vor fi păstrate confidențialitatea și anonimatul victimelor și numai după obținerea consimțământului în cunoștință de cauză al victimelor. Dacă acești parametri sunt respectați, studiul poate oferi informații inestimabile pentru elaborarea de intervenții anti-trafic și pentru a asigura că nevoile victimelor se situează ferm în centrul eforturilor anti-trafic. Mai poate servi și la capacitatea potențială a victimelor — la evaluarea opiniilor acestora pe același palier cu cele ale specialiștilor — ceea ce poate juca un rol important în cadrul procesului de recuperare. Există o necesitate clară de a se include mai mult vocea victimelor în elaborarea de studii și în conceperea politicilor și programelor antitrafic.

Aceste constatări — formulate pe baza experiențelor directe ale persoanelor traficate — sunt valoroase din perspectiva progresului eforturilor anti-trafic. Concluziile și recomandările de mai sus au fost făcute ca răspuns la experiențele personale ale victimelor, la percepțiile și sugestiile lor. Relatările directe ale persoanelor traficate ne spun multe despre funcționarea mecanismelor și procedurilor anti-trafic și, în același timp, ne oferă sugestii concrete care e de sperat că vor îmbunătăți politicile și practicile anti-trafic.

Bibliografie

- ABA CEELI (2005) *The Human Trafficking Assessment Tool Report for Moldova*. Chisinau, Moldova: ABA CEELI.
- Alexandru, M. and S. Lăzăroiu (2003) *Cine este următoarea victimă? Vulnerabilitatea tinerelor din România la traficul de persoane*. București, România: OIM.
- Amnesty International — AI (2004) *'So does that mean I have rights?': Protecting the human rights of women and girls trafficked for forced prostitution in Kosovo*. London, UK: Amnesty International.
- Andreani, A. and T. Raviv (2004) *The Changing Patterns and Trends of Trafficking in Persons in the Balkan Region: Assessment carried out in Albania, Bosnia and Herzegovina, the Province of Kosovo, The Former Yugoslav Republic of Macedonia and the Republic of Moldova*. Geneva: IOM.
- Arora, A. (2004) *Experiences of frontline shelter workers in providing services to immigrant women impacted by family violence*. Practice Based Research Paper, Graduate Programme in Social Work. York University: Toronto, Canada.
- Bjerkan, L. (ed.) (2005) *A Life of One's Own: rehabilitation of victims of trafficking for sexual exploitation*. Oslo, Norway: Fafo Institute.
- Bjerkan, L. & L. Dyrliid (2005) 'A sheltered life'. In L. Bjerkan (ed.) *A Life of One's Own: rehabilitation of victims of trafficking for sexual exploitation*. Oslo, Norway: Fafo Institute.
- Bjerkan, L. & L. Dyrliid (2006a) *The courageous testimony: Trafficked women's motivations for and experiences from testifying against their traffickers*. Oslo, Norway: Fafo Institute.

- Bjerkan, L. & L Dyrliid (2006b) *The silence experience: reintegration of victims of trafficking for sexual exploitation*. Oslo, Norway: Fafo Institute.
- Blitz, L., Madsen, L, McCorkle, D and P. Panzer (2003) 'Sanctuary in a domestic violence shelter: a team approach to healing'. *Psychiatric Quarterly*. 74 (2): 155-171.
- Brunovskis, A. and R. Surtees (în curs de apariție — 2008) 'Agency or illness — conceptualizing trafficking victims' choices and behaviors'. *Gender, Technology and Development*. Vol. 1.
- Brunovskis, A. and R. Surtees (2007) *Leaving the past behind: why some trafficking victims decline assistance*. Fafo Institute (Oslo) and Nexus Institute (Vienna).
- Brunovskis & Tyldum (2005) 'Describing the unobserved: methodological challenges in empirical studies on human trafficking'. *International Migration, special issue on data research on human trafficking, a global survey*. 43(1/2): 17-34.
- Brunovskis, A. and G. Tyldum (2004) *Crossing Borders: an Empirical Study of Transnational Prostitution and Trafficking in Human Beings*, Fafo Institute, Report 426: Oslo, Norway.
- Bump, M. & J. Duncan (2003) 'Identifying and Serving Child Victims of Trafficking'. *International Migration*. 41(5): 201-218.
- Cooper, M., I Hoffart & D. Warthe (2004) *Review of Best Practices in Family and Sexual Violence Programming, Family and Sexual Violence Sector Review, Companion Document 2*. Calgary, Canada: Family and Sexual Violence Review Advisory Committee.
- CPTW (2006) *Preventing and fighting Trafficking in Human Beings: Legal and social assistance of victims of trafficking*. Chisinau, Moldova: CPTW.
- Derks, A. (1998) *Reintegration of Victims of Trafficking in Cambodia*. Phnom Penh, Cambodia: IOM/CAS.
- Dottridge, M. (2006) *Action to Prevent Trafficking in South Eastern Europe: A Preliminary Assessment*. Terre des hommes Foundation and United Nations Children's Fund (UNICEF).Disponibil la: http://www.childtrafficking.com/Docs/tdh_unicef_06_atoptraise_europe_280806.pdf
- Dottridge, M. (2004) *Kids as Commodities — Child trafficking and what to do about it*. Terre des hommes. (IFTDH) International Federation. Disponibil la: http://www.childtrafficking.com/Docs/tdh_2004_kids_as_commodities.pdf
- EC (2005) *European Commission on Fighting Trafficking in Human Beings — An Integrated Approach and Proposal for an Action Plan (COM (2005) 514 final)*. Brussels.
- ECPAT (2004) *Voices of victims*. Amsterdam, Netherlands: ECPAT.
- EU (2005) *European Union Action Plan on Best Practices, Standards & Procedures for Combating and Preventing Trafficking in Human Beings (2005/C 311/01)*. Developed within the framework of the Hague Programme "Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union" (Section 1.7.1), endorsed by the European Council in November 2004. Brussels.
- EU (2004) *European Union Council Directive 2004/81/EC on the Residence Permit*. Brussels.
- EU (2002) *European Union Brussels Declaration on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings*. Brussels.

- FATW, GAATW and IHRLG (1999) *Human Rights Standards for the Treatment of Trafficked Persons*. Bangkok, Thailand: GAATW.
- Fulbright, L. (2004) 'Abuse victims get chance for private shelter'. *Seattle Times*. July 24.
- GAATW (2000) *Human Rights and Trafficking in Persons: a Handbook*. Bangkok, Thailand: GAATW.
- Handziska, M. & G. Schinina (2004) *Risk Assessment on Trafficking of Males for Homosexual Exploitation in the Republic of Macedonia*. Skopje, Macedonia: IOM.
- Hollifield, M. (2002) 'Accurate Measurement in Cultural Psychiatry: Will we Pay the Costs?' *Transcultural Psychiatry*. December. 39(4): 419-421.
- Hunzinger, L. & P. Sumner-Coffey (2003) *First Annual Report on Victims of Trafficking in South-Eastern Europe*. Belgrade: RCP, IOM, ICMC & SPTF.
- ICCO (2004) *"If our skirt is torn"...: Safe Return and Social Inclusion of Victims of Traffic in Human Beings, An inventory of Neglected Areas in Ten European and Asian Countries*, ICCO: The Netherlands.
- ICMPD (2006) *Guidelines for the development and implementation of a comprehensive national anti-trafficking response*. Vienna, Austria: ICMPD.
- ICMPD (2003a) *Regional Standard for Anti-trafficking Police Training in SEE*. Vienna, Austria: ICMPD.
- ICMPD (2003b) *Anti-trafficking Training Manual for Judges and Prosecutors. Draft April 2003*. Vienna, Austria: ICMPD.
- ILO (2006) *Child-friendly standards and guidelines for the recovery and integration of trafficked children*. Bangkok, Thailand: ILO.
- IOM (2007) *The IOM handbook on direct assistance to victims of trafficking*. Geneva: IOM. Available at: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/books/CT%20handbook.pdf.
- IOM (2005a) *Identification and protection schemes for victims of trafficking in persons in Europe: tools and best practices*. Brussels, Belgium: IOM.
- IOM (2005b) *Resource Book for Law Enforcement Officers on Good Practices in Combating Child Trafficking*. Vienna, Austria: IOM and the Austrian Ministry of the Interior.
- Jordan, A. (2002) 'Human rights or wrongs? The struggle for a rights based response to trafficking in human beings'. In R. Masika (ed.) *Gender, Trafficking and Slavery*. Oxford, UK: Oxfam.
- Kvale, S. (1996) *Interviews: an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Kvinna till Kvinna and Kvinnoforum (2003) *Evaluation of IOM Counter-Trafficking Programme in Western Balkans*, SIDA: Stockholm, Sweden.
- Kvinnoforum (2003) *European Good Practice on Recovery, Return and Integration of Trafficked Persons: A Study Commissioned by the Swedish Ministry of Forum Affairs*, Kvinnoforum: Stockholm, Sweden.

- La Strada Moldova (2005) *Good Practice of Assistance to Trafficked People*. Chisinau, Moldova: La Strada.
- La Strada Moldova & OSCE (2006) *Trafficking in Human Beings in Moldova: Normative Acts*. Chisinau, Moldova: La Strada & OSCE.
- Limanowska, B. (2002) *Trafficking in Human Beings in South-Eastern Europe: Current situation and responses to Trafficking in Human Beings in Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Moldova, Serbia and Montenegro, the UN Administered Province of Kosovo and Romania*, UNICEF, UNOHCHR and OSCE/ODIHR.
- Limanowska, B. (2003) *Trafficking in Human Beings in South-Eastern Europe: 2003 Update on Situation and Responses to Trafficking in Human Beings in Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Moldova, Serbia and Montenegro, the UN Administered Province of Kosovo and Romania*, UNICEF, UNOHCHR and OSCE/ODIHR.
- OSCE (2003) *OSCE Action plan to combat trafficking in human beings*. Vienna: OSCE. PC. DEC/557
- OSCE/ODHIR (2004) *National Referral Mechanisms: Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons*, OSCE/ODHIR: Warsaw, Poland.
- Pearson, E. (2002) *Human traffic, Human Rights: Redefining Victim Protection*. London, UK: Anti-slavery International.
- Reiter, G. (2005) *Assessment on the situation of internal trafficking in Bosnia and Herzegovina*. Sarajevo, BiH: UNICEF & Office of the State Coordinator.
- Rosenberg, R. (2006) *Shelter assessment in Bosnia and Herzegovina*. Sarajevo, BiH: USAID.
- Somach, S. & R. Surtees, (2005) *Anti-Trafficking Programmes in Albania — an Evaluation*. Tirana, Albania: USAID.
- Surtees, R. (2008) 'Traffickers and trafficking in South and Eastern Europe: considering the other side of human trafficking'. *European Journal of Criminology, Special Issue on Organised Crime and Terrorism*.
- Surtees, R. (2007) *Labour Trafficking in SE Europe: Developing Prevention and Assistance Programmes*. Vienna: Nexus Institute.
- Surtees, R. (2006a) *An Evaluation of Victim Assistance Programmes in SE Europe*. Belgium, Brussels: King Baudouin Foundation.
- Surtees, R. (2006b) 'Child Trafficking: Different Forms of Trafficking and Alternative Interventions' *Tulane Journal of International & Comparative Law*. Vol. 14 (2).
- Surtees, R (2005) *Second annual report on victims of trafficking in South-Eastern Europe*. Geneva: IOM.
- Surtees, R. (2003) 'Cultural Factors and Trafficking' In R. Rosenberg (ed.) *Trafficking of Women and Children in Indonesia*. Jakarta, Indonesia: ICMC, ACILS & USAID.
- Surtees, R. (2000) *Cambodian women and violence: considering NGO interventions in cultural context*. Macquarie University, Sydney, Australia. Dissertation.

- Tdh & ARSIS. (2006) *Transnational Protection of Children: The Case of Albania and Greece 2000-2006*. Terre des hommes Foundation & ARSIS. Available at: http://www.childtrafficking.com/Docs/tdhfoundation_n_arsis06_ttpoc_tcoaag0006.pdf
- Tdh (2005) *Child Trafficking in South-Eastern Europe: The Development of Good Practices to Protect Albanian Children*. Tdh. Available at: http://www.childtrafficking.com/Docs/tdh_2005_development_of_good_practices_to_protect_albanian_children_6.pdf.
- Tozaj, D. (2006) *The state of efforts to combat trafficking of persons in Albania, 2005: An overview of government and civil society policies and programmes*. Tirana, Albania: Creative Associates and USAID.
- van der Kleij, A. (2003) *Provisions for Victims of Trafficking in Sexual Bonded Labour in six European countries*. The Netherlands: NOVIB & Humanitas.
- World Health Organization (WHO) (2003) *Ethical and safety recommendations for interviewing trafficked women*. Geneva: WHO.
- UNICEF (2005) *Guidelines of the Protection of the Rights of Child Victims of Trafficking, Updated 2005*. UNICEF: SEE.
- UNICEF (2004) *Trafficking in Children in Kosovo — A study on protection and assistance provided to children victims of trafficking*. Kosovo: UNICEF.
- Mitchels, B. (2004) *Let's talk: developing effective communication with child victims of abuse and human trafficking*. Kosovo: UNICEF & UNMIK.
- UNICEF & STC (2004) *Research on Child Trafficking in Bosnia and Herzegovina*. BiH: UNICEF & Save the Children-Norway.
- UNOHCHR (2002) *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*. New York: United Nations: E/2002/68/Add.1.
- Zimmerman, C., & C. Watts (2006) *Stolen Smiles: the physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked to Europe*. London, UK: London School of Hygiene and Tropical Medicine.